

**Асоціація
органів місцевого самоврядування
Харківської області**

**Харківська
обласна рада**

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

(інформаційний посібник)

*Закони, нормативно-правові акти
та рекомендації експертів
(станом на 10.07.2022 р.)*

м. Харків

ББК 67.9(4Укр)301.01
УДК 352-1

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інформаційний посібник, (станом на 10.07.2022)

Харків: ПП “Стиль – Іздат”, – 344 с.

На підставі моніторингу відкритих джерел фахівцями Асоціації органів місцевого самоврядування Харківської області інкорпоровано закони, інші нормативно-правові акти, а також рекомендації і роз’яснення експертів з питань особливостей функціонування місцевого самоврядування в Україні в умовах воєнного стану.

Видання розраховано на депутатів, керівників різного рівня місцевих рад, керівників комунальних підприємств, закладів та установ, а також викладачів та студентів закладів освіти юридичного профілю, всіх хто цікавиться питаннями роботи місцевих рад в особливих умовах воєнного стану.

ББК 67.9(4Укр)301.01
УДК 352-1

© Асоціація органів місцевого самоврядування
Харківської області, Харківська обласна рада

ЗМІСТ

I. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВОЄННОГО СТАНУ

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану»..... 7
2. Указ Президента України
«Про введення воєнного стану в Україні»..... 36

II. ОСОБЛИВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ГОЛІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1. Прийняття одноосібних рішень сільськими, селищними та
міськими головами в умовах воєнного стану..... 38

III. БЮДЖЕТНІ ТА ФІНАНСОВІ ПИТАННЯ

1. Уряд визначив особливості формування та виконання
місцевих бюджетів у період воєнного стану..... 42
2. Громади можуть самостійно приймати рішення про
спрямування залишків субвенції..... 43
3. Фінансування добровольчих формувань
територіальних громад..... 44
4. Особливості формування матеріального резерву
та умови використання резервного фонду громади..... 47
5. Як розподіляється акциз на тютюн між
бюджетами місцевого самоврядування 48
6. Чи можна використати залишок освітньої
субвенції на заходи тероборони 50
7. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану..... 54

IV. УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

1. Розпорядження сільгоспземлями в період воєнного стану..... 96
2. Особливості регулювання земельних відносин в умовах
воєнного стану 99
3. Процедура надання в оренду земельних ділянок
с/г призначення державної та комунальної власності
спростили на час воєнного стану..... 100
4. Особливості управління земельними ресурсами
в умовах воєнного стану 101

V. НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

1. Функціонування медичної сфери в громадах в умовах воєнного стану..... 105
2. Особливості договірних відносин закладів охорони здоров'я з НСЗУ на період воєнного стану..... 106
3. Надання медичних послуг під час воєнного стану: на що слід звертати увагу на рівні громад..... 108

VI. НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

1. Зміни в сфері освіти..... 111
2. У яких випадках освітянам оголошувати простій..... 111
3. Чи може управління освіти громади надати службовий автомобіль відділу соціального захисту для доставки продовольчих наборів..... 113
4. Реорганізація та ліквідація шкіл в умовах воєнного стану..... 115
5. Реорганізація закладу освіти шляхом приєднання..... 118
6. Пониження ступеня навчального закладу: судова справа.....
7. Призупинення діяльності закладу освіти: чи порушено права позивача..... 124

VII. УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Окремі питання оренди комунального майна, відмінного від земельних ділянок, в умовах воєнного стану..... 145
2. Уряд прийняв постанови, необхідні для відновлення чи демонтажу будівель, пошкоджених внаслідок збройної агресії РФ..... 148
3. Як провести обстеження пошкоджених об'єктів: порядок та особливості..... 150
4. Фіксація руйнувань для ліквідації наслідків бойових дій та відновлення інфраструктури населених пунктів в умовах воєнного стану..... 155
5. Чи можна на території, де не ведуться бойові дії, вилучити будівлю комунальної власності без погодження місцевої ради..... 157

VIII. ОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ТА ІНШОЇ РЕСУРСНОЇ ДОПОМОГИ

1. Як громадам отримати та використати міжнародну допомогу..... 160
2. Отримання благодійної та гуманітарної допомоги 177

3.	Як громада може приймати, обліковувати та видавати гуманітарну допомогу.....	184

IX. НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ТА РОБОТА ІЗ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

1.	Питання – відповіді щодо внутрішньо-переміщених осіб.....	191
2.	Яку допомогу можуть отримати громадяни, бізнес та органи місцевого самоврядування під час війни.....	205
3.	Як війна вплинула на найважливіші групи адмінпослуг – аналіз поточного стану.....	208
4.	Підтримка окремих категорій населення, яке постраждало у зв'язку з військовою агресією РФ проти України.	214
5.	Внутрішньо переміщені особи можуть працевлаштуватися без звільнення з попередньої роботи.....	224
6.	Соціальний захист дітей, які постраждали через агресію РФ.....	226
7.	Чи може відділ освіти громади передати продукти харчування на «продуктові набори» для ВПО та тероборони....	228
8.	Юридичний порадник для ВПО – цілодобова безоплатна правова допомога постраждалим від війни.....	236
9.	Компенсація за тимчасове проживання внутрішньо переміщених осіб	237
10.	Послуги у сфері соціального захисту населення: відповіді на типові питання.....	243

X. ВЧИНЕННЯ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ТА НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ

1.	Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2021 р. № 1290 «Деякі питання використання спеціальних бланків нотаріальних документів».....	250
2.	Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану».....	256
3.	Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 р. № 187 «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації».....	263
4.	Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 р. № 209 «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану».....	266
5.	Щодо порядку спадкування в умовах воєнного стану.....	276
6.	Щодо реєстрації довіреностей в Єдиному реєстрі довіреностей в умовах воєнного стану.....	277

XI. ОРГАНІЗАЦІЙНО-КАДРОВІ ПИТАННЯ

1.	Декларації, зміни в майновому стані, проведення перевірок - роз'яснення стосовно заходів фінансового контролю в умовах воєнного стану.....	280
2.	Деякі питання організації роботи ОМС в умовах воєнного стану.....	284
3.	Оплата праці в органах місцевого самоврядування в умовах воєнного стану	290
4.	Трудові відносини в умовах воєнного часу	293
5.	Деякі питання кадрового забезпечення та трудових відносин в ОМС у період воєнного стану.....	311
6.	Запитання та відповіді щодо служби посадових осіб місцевого самоврядування у період дії воєнного стану	316

XII. РЕГУЛЯТОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ

1.	Здійснення регуляторної діяльності в умовах воєнного стану...	319

XIII. СТАРОСТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.	Староста та трудові відносини в умовах воєнного стану.....	321
2.	Застосування РРО/ПРРО: торгівля на території села продукцією власного виробництва.....	327
3.	Щодо безробітних ВПО у старостинському окрузі	329
4.	Щодо використання єДокумента під час воєнного стану.....	330
5.	Щодо торгівлі гуманітарною допомогою.....	331
6.	Щодо дистанційної роботи старости.....	333
7.	Щодо звільнення за електронною заявою	335
8.	Щодо матеріальної відповідальності старости.....	336

XIV. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1.	Щодо мародерства та інших кримінальних правопорушень проти власності.....	338
2.	Щодо комендантської години, обмежень та повноважень патрулів.....	339
3.	Щодо огляду особистих речей, перевірки телефону під час зупинки на блокпосту.....	341
4.	Примусове відчуження майна та компенсація за нього.....	344

I. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВОЄННОГО СТАНУ

1. Закон України

«Про правовий режим воєнного стану»

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

№ 766-VIII від 10.11.2015, ВВР, 2015, № 52, ст.482

№ 1420-VIII від 16.06.2016, ВВР, 2016, № 31, ст.546

№ 2268-VIII від 18.01.2018, ВВР, 2018, № 10, ст.54

№ 2396-VIII від 05.04.2018, ВВР, 2018, № 21, ст.194

№ 1089-IX від 16.12.2020

№ 1702-IX від 16.07.2021, ВВР, 2021, № 41, ст.339 - вводить в дію з 01.01.2022

№ 1882-IX від 16.11.2021

№ 2024-IX від 27.01.2022

№ 2124-IX від 15.03.2022

№ 2126-IX від 15.03.2022

№ 2158-IX від 24.03.2022

№ 2193-IX від 14.04.2022

№ 2257-IX від 12.05.2022

№ 2259-IX від 12.05.2022

№ 2247-IX від 12.05.2022}

{У тексті Закону слова "начальник Генерального штабу - Головнокомандувач Збройних Сил України" в усіх відмінках замінено словами "Головнокомандувач Збройних Сил України" у відповідному відмінку; слова "громадський порядок", "громадський порядок та безпека", "громадський порядок і безпека" в усіх відмінках замінено словами "громадська безпека і порядок" у відповідному відмінку; згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводить в дію з 01.01.2022}

Цей Закон визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Стаття 1. Визначення воєнного стану

1. Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі

збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Стаття 2. Правова основа введення воєнного стану

1. Правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, цей Закон та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Стаття 3. Військове командування

1. Військовим командуванням, якому згідно з цим Законом надається право разом з органами виконавчої влади, військовими адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати заходи правового режиму воєнного стану, є:

Головнокомандувач Збройних Сил України, Командувач об'єднаних сил Збройних Сил України, командувачі видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачі (начальники) органів військового управління, командири з'єднань, військових частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;

{Абзац другий частини першої статті 3 в редакції Закону № 1420-VIII від 16.06.2016; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2396-VIII від 05.04.2018; в редакції Закону № 1702-IX від 16.07.2021 - вводитьься в дію з 01.01.2022}

{Абзац третій частини першої статті 3 виключено на підставі Закону № 1702-IX від 16.07.2021 - вводитьься в дію з 01.01.2022}

2. Військове командування, в межах повноважень, визначених цим Законом та Указом Президента України про введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях, затвердженим Верховною Радою України, видає обов'язкові до виконання накази і директиви з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

{Статтю 3 доповнено частиною другою згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводитьься в дію з 01.01.2022}

Стаття 4. Військові адміністрації

1. На територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи - військові адміністрації.

{Частина перша статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1882-IX від 16.11.2021}

2. Рішення про утворення військових адміністрацій приймається Президентом України за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування.

3. Військові адміністрації населених пунктів утворюються в межах територій територіальних громад, у яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи, та/або сільські, селищні, міські голови не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, а також в інших випадках, передбачених цим Законом.

Військову адміністрацію населеного пункту (населених пунктів) очолює начальник, який призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України за пропозицією Генерального штабу Збройних Сил України або відповідної обласної державної адміністрації.

Начальником військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) може бути призначений відповідний сільський, селищний, міський голова.

{Частина третя статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2268-VIII від 18.01.2018; в редакції Закону № 2259-IX від 12.05.2022}

4. У районі, області військові адміністрації утворюються у разі нескликання сесії відповідно районної, обласної ради у встановлені Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" строки або припинення їх повноважень згідно із законом, або для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку. У разі прийняття рішення про утворення районних, обласних військових адміністрацій їх статусу набувають відповідно районні, обласні державні адміністрації, а голови районних, обласних державних адміністрацій набувають статусу начальників відповідних військових адміністрацій.

{Частина четверта статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2268-VIII від 18.01.2018}

5. Військові адміністрації населених пунктів формуються з військовослужбовців військових формувань, утворених відповідно до законів України, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, служби цивільного захисту, які відряджаються до них у встановленому законодавством порядку для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі, службі в правоохоронних органах, органах та підрозділах цивільного захисту без виключення зі списків особового складу, а також працівників, які уклали трудовий договір з обласними військовими адміністраціями (у разі їх утворення) або з Генеральним штабом Збройних Сил України (якщо у відповідній області не утворено обласну військову адміністрацію).

{Абзац перший частини п'ятої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

У разі набуття районною, обласною державною адміністрацією статусу відповідно районної, обласної військової адміністрації посади державних службовців у таких адміністраціях можуть заміщатися військовослужбовцями військових формувань, утворених відповідно до законів України, особами

рядового і начальницького складу правоохоронних органів, служби цивільного захисту, які відряджаються до них у встановленому законодавством порядку для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі, службі в правоохоронних органах, органах та підрозділах цивільного захисту без виключення зі списків особового складу.

Перелік посад у військових адміністраціях населених пунктів, які підлягають заміщенню військовослужбовцями військових формувань, особами рядового і начальницького складу правоохоронних органів, а також перелік посад, що можуть бути заміщені військовослужбовцями військових формувань, особами рядового і начальницького складу правоохоронних органів у районній, обласній військовій адміністрації, затверджуються Президентом України за поданням Головнокомандувача Збройних Сил України.

6. Фінансування діяльності військових адміністрацій із виконання повноважень органів місцевого самоврядування здійснюється за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів, виконання інших функцій - за рахунок коштів Державного бюджету України.

7. Спрямування, координацію та контроль за діяльністю обласних військових адміністрацій з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, здійснення заходів правового режиму воєнного стану здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України, а з інших питань - Кабінет Міністрів України у межах своїх повноважень.

{Абзац перший частини сьомої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1882-IX від 16.11.2021}

Спрямування, координацію та контроль за діяльністю районних військових адміністрацій з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, здійснення заходів правового режиму воєнного стану здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України, обласні військові адміністрації (у разі їх утворення), а з інших питань - Кабінет Міністрів України, обласні державні адміністрації у межах своїх повноважень.

{Абзац другий частини сьомої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1882-IX від 16.11.2021}

Загальне керівництво діяльністю військових адміністрацій населених пунктів здійснюють керівники відповідних районних державних адміністрацій або начальники районних військових адміністрацій (у разі їх утворення).

Безпосереднє керівництво військовими адміністраціями здійснюють їхні начальники.

Структуру і штатний розпис обласних, Київської міської військових адміністрацій, а також районних військових адміністрацій та військових адміністрацій населених пунктів, розташованих в областях, у яких не утворені обласні військові адміністрації, затверджує Головнокомандувач Збройних Сил України за поданням начальника відповідної військової адміністрації.

{Частину сьому статті 4 доповнено абзацом п'ятим згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

Структуру і штатний розпис районних військових адміністрацій та військових адміністрацій населених пунктів, розташованих в областях, у яких утворені обласні військові адміністрації, затверджують начальники відповідних обласних військових адміністрацій.

{Частина сьому статті 4 доповнено абзацом шостим згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

8. Військові адміністрації населених пунктів, районні, обласні військові адміністрації здійснюють свої повноваження протягом дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування.

{Частина восьма статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1882-IX від 16.11.2021; в редакції Закону № 2259-IX від 12.05.2022}

9. У зв'язку з утворенням військових адміністрацій населених пунктів повноваження військово-цивільних адміністрацій цих населених пунктів припиняються з дня початку здійснення відповідною військовою адміністрацією своїх повноважень.

У разі утворення районних, обласних військових адміністрацій у день набрання чинності актом Президента України про їх утворення припиняються повноваження відповідних районних, обласних військово-цивільних адміністрацій.

{Статтю 4 доповнено частиною дев'ятою згідно із Законом № 2268-VIII від 18.01.2018}

Стаття 5. Порядок введення воєнного стану

1. Пропозиції щодо введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях на розгляд Президентів України подає Рада національної безпеки і оборони України.

2. У разі прийняття рішення щодо необхідності введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президент України видає указ про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях і негайно звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження та подає одночасно відповідний проект закону.

3. Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, підлягає негайному оголошенню через засоби масової інформації або оприлюдненню в інший спосіб.

4. У разі оголошення указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Верховна Рада України збирається на засідання у дводенний строк без скликання та розглядає питання щодо затвердження указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у порядку, встановленому Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України.

5. У разі оголошення указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності зобов'язані сприяти негайному прибуттю

народних депутатів України на засідання Верховної Ради України та здійсненню їхніх повноважень.

6. Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, офіційно оприлюднюється разом із законом щодо затвердження такого указу Президента України та набирає чинності одночасно з набранням чинності таким законом.

Стаття 6. Указ Президента України про введення воєнного стану

1. В указі Президента України про введення воєнного стану зазначаються:

1) обґрунтування необхідності введення воєнного стану;
2) межі території, на якій вводиться воєнний стан, час введення і строк, на який він вводиться;

3) завдання військового командування, військових адміністрацій, органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного стану;

4) завдання суб'єктам забезпечення цивільного захисту щодо приведення єдиної державної системи цивільного захисту, її функціональних та територіальних підсистем у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період;

5) вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень;

6) інші питання, що впливають із цього Закону.

Стаття 7. Припинення та скасування воєнного стану

1. Воєнний стан на всій території України або в окремих її місцевостях припиняється після закінчення строку, на який його було введено.

2. До закінчення строку, на який було введено воєнний стан, та за умови усунення загрози нападу чи небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності Президент України може прийняти указ про скасування воєнного стану на всій території України або в окремих її місцевостях, про що має бути негайно оголошено через засоби масової інформації.

Стаття 8. Заходи правового режиму воєнного стану

1. В Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, такі заходи правового режиму воєнного стану:

1) встановлювати (посилювати) охорону об'єктів критичної інфраструктури та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, і вводити особливий режим їх роботи. Порядок встановлення (посилення)

охорони таких об'єктів та їх перелік, що із введенням воєнного стану підлягають охороні, а також порядок особливого режиму їх роботи затверджуються Кабінетом Міністрів України;

{Пункт 1 частини першої статті 8 в редакції Закону № 1702-IX від 16.07.2021 - вводиться в дію з 01.01.2022; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1882-IX від 16.11.2021}

2) запроваджувати трудову повинність для працездатних осіб, не залучених до роботи в оборонній сфері та захисту критичної інфраструктури і не заброньованих за підприємствами, установами та організаціями на період дії воєнного стану з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які виникли в період дії воєнного стану, та залучати їх в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт, що виконуються для задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів і сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та захисту критичної інфраструктури і не потребують, як правило, спеціальної професійної підготовки осіб. За працівниками, залученими до виконання суспільно корисних робіт, на час виконання таких робіт зберігається попереднє місце роботи (посада). Порядок залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт та питання їхнього соціального захисту з урахуванням вимог закону визначаються Кабінетом Міністрів України;

{Пункт 2 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1882-IX від 16.11.2021}

3) використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю;

4) примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка;

5) запроваджувати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, комендантську годину (заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень), а також встановлювати спеціальний режим світломаскування;

{Пункт 5 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводиться в дію з 01.01.2022}

6) встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

{Пункт 6 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводиться в дію з 01.01.2022}

7) перевіряти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, документи у осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних

засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України;

{Пункт 7 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводится в дію з 01.01.2022}

8) забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів;

{Пункт 8 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1702-IX від 16.07.2021 - вводится в дію з 01.01.2022, № 2024-IX від 27.01.2022}

9) порушувати у порядку, визначеному Конституцією та законами України, питання про заборону діяльності політичних партій, громадських об'єднань, якщо вона спрямована на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на стійкість критичної інфраструктури, права і свободи людини, здоров'я населення;

{Пункт 9 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1882-IX від 16.11.2021}

10) встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан;

{Пункт 10 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводится в дію з 01.01.2022}

11) регулювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поліграфічних підприємств, видавництва, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та засобів масової інформації, а також використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; забороняти роботу приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі;

{Пункт 11 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1089-IX від 16.12.2020, № 1702-IX від 16.07.2021 - вводится в дію з 01.01.2022}

12) у разі порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану вилучати у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян електронне комунікаційне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку;

{Пункт 12 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1089-IX від 16.12.2020, № 1702-IX від 16.07.2021 - вводится в дію з 01.01.2022, № 2024-IX від 27.01.2022}

13) забороняти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, торгівлю зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі;

{Пункт 13 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводиться в дію з 01.01.2022}

14) встановлювати особливий режим у сфері виробництва та реалізації лікарських засобів, які мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, інші сильнодіючі речовини, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

15) вилучати у підприємств, установ і організацій навчальну та бойову техніку, вибухові, радіоактивні речовини і матеріали, сильнодіючі хімічні та отруйні речовини;

{Пункт 15 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводиться в дію з 01.01.2022, № 2024-IX від 27.01.2022}

16) забороняти громадянам, які перебувають на військовому або спеціальному обліку у Міністерстві оборони України, Службі безпеки України чи Службі зовнішньої розвідки України, змінювати місце проживання (місце перебування) без дозволу військового комісара або керівника відповідного органу Служби безпеки України чи Служби зовнішньої розвідки України; обмежувати проходження альтернативної (невійськової) служби;

17) встановлювати для фізичних і юридичних осіб військово-квартирну повинність з розквартирування військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, особового складу служби цивільного захисту, евакуйованого населення та розміщення військових частин, підрозділів і установ;

18) встановлювати порядок використання фонду захисних споруд цивільного захисту;

19) проводити евакуацію населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення, згідно з переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України;

20) запроваджувати у разі необхідності у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, нормоване забезпечення населення основними продовольчими і непродовольчими товарами;

{Пункт 20 частини першої статті 8 в редакції Закону № 1702-IX від 16.07.2021 - вводиться в дію з 01.01.2022}

{Пункт 21 частини першої статті 8 виключено на підставі Закону № 2024-IX від 27.01.2022}

22) вживати додаткових заходів щодо посилення охорони державної таємниці;

23) інтернувати (примусово оселяти) громадян іноземної держави, яка загрожує нападом чи здійснює агресію проти України;

24) здійснювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, обов'язкову евакуацію затриманих осіб, що перебувають в ізоляторах

тимчасового тримання; підозрюваних, обвинувачених осіб, щодо яких застосовано запобіжний захід - тримання під вартою, що перебувають в слідчих ізоляторах; етапування засуджених осіб, які відбувають такі покарання, як арешт, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк та довічне ув'язнення, з установ виконання покарань, розташованих у місцевостях, наближених до районів, де ведуться бойові дії, до відповідних установ, які розташовані в безпечній місцевості.

{Пункт 24 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводиться в дію з 01.01.2022}

2. У місцевостях, де ведуться бойові дії, запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану покладається безпосередньо на військове командування та військові адміністрації (у разі їх утворення).

{Частину третю статті 8 виключено на підставі Закону № 1702-IX від 16.07.2021 - вводиться в дію з 01.01.2022}

Стаття 9. Здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування повноважень в умовах воєнного стану

1. В умовах воєнного стану Президент України та Верховна Рада України діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією та законами України.

2. Кабінет Міністрів України, інші органи державної влади, військове командування, військові адміністрації, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, цим та іншими законами України.

3. В умовах воєнного стану особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не несе відповідальність, у тому числі кримінальну, за рішення, дії чи бездіяльність, негативні наслідки яких неможливо було передбачити або які охоплюються виправданим ризиком, за умови, що такі дії (бездіяльність) були необхідні для відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту.

{Статтю 9 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 2124-IX від 15.03.2022}

4. У період дії воєнного стану сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану може прийняти рішення, з обов'язковим інформуванням начальника відповідної обласної військової адміністрації протягом 24 годин, щодо:

1) звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд, у тому числі тих, що були встановлені, але не введені в експлуатацію у встановленому законодавством порядку;

2) обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій. Обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій, здійснюється відповідно до Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності";

3) демонтажу будівель і споруд, які за результатами обстеження, визначеного пунктом 2 цієї частини, визнані аварійно небезпечними і такими, що становлять загрозу життю людей (крім об'єктів оборонного і спеціального призначення, об'єктів культурної спадщини та об'єктів, на які поширюється дія Закону України "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку"). Розпорядження про демонтаж таких будівель і споруд вносяться до Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України в Порядку ведення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва.

{Статтю 9 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

5. У період дії воєнного стану сільський, селищний, міський голова територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану може прийняти рішення щодо:

1) передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України та/або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану;

2) створення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників таких установ, залучення фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги;

3) боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями;

4) поводження з небезпечними відходами.

{Статтю 9 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

6. У разі наявності фактів порушення сільським, селищним, міським головою відповідної територіальної громади під час реалізації повноважень, передбачених частинами четвертою і п'ятою цієї статті, Конституції чи законів України начальник обласної військової адміністрації за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України порушує перед Президентом України питання про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів).

{Статтю 9 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

7. Рішення, прийняті сільським, селищним, міським головою у порядку, встановленому частинами четвертою і п'ятою цієї статті, набирають чинності з моменту їх прийняття, якщо цими рішеннями не встановлено пізніший термін набрання ними чинності, та невідкладно доводяться до відома жителів відповідних територіальних громад.

{Статтю 9 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

8. Договори, укладені під час дії воєнного стану сільським, селищним, міським головою від імені ради з питань, визначених частинами четвертою і

п'ятою цієї статті (якщо вони належать до виключної компетенції сільської, селищної, міської ради), не потребують затвердження відповідною сільською, селищною, міською радою, якщо строк дії таких договорів не перевищує один рік з дня припинення чи скасування воєнного стану. У разі якщо строк дії таких договорів перевищує один рік з дня припинення чи скасування воєнного стану, сільська, селищна, міська рада протягом 30 днів з дня припинення чи скасування воєнного стану приймає рішення про затвердження таких договорів та строк їх дії.

{Статтю 9 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

9. У разі затвердження сільським, селищним, міським головою тимчасової структури виконавчих органів сільської, селищної, міської ради для працівників, посади яких не включені до тимчасової структури, оголошується простій або здійснюється їх переведення на рівнозначну чи нижчу посаду.

Рішення про затвердження тимчасової структури виконавчих органів сільської, селищної, міської ради втрачає чинність не пізніше ніж через 30 днів з дня припинення чи скасування воєнного стану, якщо ним не встановлено більш ранній строк втрати чинності.

У період дії воєнного стану сільський, селищний, міський голова може призначати осіб на посади та звільняти з посад в органах місцевого самоврядування, керівників комунальних підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління відповідного органу місцевого самоврядування, у порядку, визначеному частинами п'ятою, шостою статті 10 цього Закону.

{Статтю 9 доповнено частиною дев'ятою згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

10. У період дії воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, військово-цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їх посадових осіб не поширюються вимоги пункту 3 частини першої (у частині оприлюднення проектів актів), частини четвертої статті 15 Закону України "Про доступ до публічної інформації", Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" та Закону України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання".

{Статтю 9 доповнено частиною десятою згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

Стаття 10. Неприпустимість припинення повноважень органів державної влади, інших державних органів в умовах воєнного стану

1. У період дії воєнного стану не можуть бути припинені повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, судів, органів прокуратури, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, розвідувальних органів та органів, підрозділи яких здійснюють контррозвідувальну діяльність.

2. У разі утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) Верховна Рада України за поданням Президента України може

прийняти рішення про те, що у період дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування:

1) начальник військової адміністрації:

крім повноважень, віднесених до його компетенції цим Законом, здійснює повноваження сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, сільського, селищного, міського голови;

може затвердити тимчасову структуру виконавчих органів сільської, селищної, міської ради (для працівників, посади яких не включені до тимчасових штатних розписів, оголошується простій або здійснюється їх переведення на рівнозначну чи нижчу посаду);

2) апарат сільської, селищної, міської ради та її виконавчого комітету, інші виконавчі органи (з урахуванням абзацу третього пункту 1 цієї частини), комунальні підприємства, установи та організації відповідної територіальної громади підпорядковуються начальнику відповідної військової адміністрації.

3. У разі утворення обласної та/або районної військової адміністрації на період дії воєнного стану та протягом 30 днів після його припинення чи скасування, у разі тимчасової окупації або оточення адміністративного центру області або у разі прийняття Верховною Радою України за поданням Президента України відповідного рішення:

1) повноваження такої обласної та/або районної ради здійснюють відповідні обласні та районні військові адміністрації;

2) виконавчий апарат такої районної та обласної ради підпорядковується начальнику відповідної військової адміністрації;

3) відповідні районні та обласні ради не здійснюють свої повноваження;

4) комунальні підприємства, установи та організації, засновані на базі майна спільної власності територіальних громад району або області, підпорядковуються відповідній військовій адміністрації;

5) управління об'єктами спільної власності територіальних громад таких району та/або області здійснюється начальником відповідної районної та/або обласної військової адміністрації;

6) призначення осіб на посади та звільнення з посад, які здійснюються начальником районної військової адміністрації, погоджуються з начальником відповідної обласної військової адміністрації;

7) начальник обласної військової адміністрації, начальник районної військової адміністрації за погодженням з начальником відповідної обласної військової адміністрації може увільняти від виконання посадових обов'язків працівників виконавчого апарату такої районної та/або обласної ради (для таких працівників оголошується простій або здійснюється їх переведення на рівнозначну чи нижчу посаду).

4. У разі прийняття Верховною Радою України рішення, передбаченого частиною другою або третьою цієї статті, начальник військової адміністрації, відповідна обласна та/або районна військова адміністрація здійснюють повноваження, передбачені відповідно частиною другою або третьою цієї статті, з дня набання чинності зазначеним рішенням Верховної Ради України протягом строку, передбаченого цими частинами.

У разі усунення загроз для безпеки і правопорядку на території області за поданням Президента України Верховна Рада України може прийняти рішення про поновлення роботи органів місцевого самоврядування на території відповідної області до закінчення 30-денного строку, передбаченого частиною другою або третьою цієї статті, але не раніше дня припинення чи скасування воєнного стану.

Якщо протягом 30-денного строку після припинення або скасування воєнного стану виникнуть визначені законом підстави для призначення позачергових виборів відповідної місцевої ради, начальник військової адміністрації, відповідна обласна та/або районна військова адміністрація продовжують здійснювати повноваження, передбачені частинами другою та третьою цієї статті, до обрання нового складу відповідних органів місцевого самоврядування, якщо Президент України не прийняв рішення про утворення на цій території військово-цивільної адміністрації.

5. У період дії воєнного стану особи призначаються на посади державної служби, посади в органах місцевого самоврядування, посади керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки, комунальних підприємств, установ, організацій керівником державної служби або суб'єктом призначення, сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради, начальником відповідної військової адміністрації без конкурсного відбору, обов'язковість якого передбачена законом, на підставі поданої заяви, заповненої особової картки встановленого зразка та документів, що підтверджують наявність у таких осіб громадянства України, освіти та досвіду роботи згідно з вимогами законодавства, встановленими щодо відповідних посад.

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування, призначені відповідно до абзацу першого цієї частини, не можуть бути переведені на інші посади державної служби або посади в органах місцевого самоврядування.

Дія цієї частини не застосовується при призначенні на посади державної служби, за якими спеціальним законом встановлено порядок виконання обов'язків у разі відсутності керівника державного органу (у тому числі у разі припинення його повноважень чи звільнення з посади), крім випадків, якщо встановлений спеціальним законом порядок неможливо застосувати через відсутність осіб, на яких може бути покладено виконання обов'язків керівника державного органу.

6. Особа, яка претендує на зайняття політичної посади, посади державної служби, посади в органах місцевого самоврядування, посади керівника суб'єкта господарювання державного сектору економіки, посади керівника комунального підприємства, установи, організації, у період дії воєнного стану не подає декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачену Законом України "Про запобігання корупції", та документ про підтвердження рівня володіння державною мовою відповідно до Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної".

7. Особи, призначені у період дії воєнного стану на політичні посади, а також відповідно до абзацу першого частини п'ятої цієї статті на посади державної служби, посади в органах місцевого самоврядування, посади керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки, посади керівників комунальних підприємств, установ, організацій, подають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачену Законом України "Про запобігання корупції", документ про підтвердження рівня володіння державною мовою відповідно до Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" протягом трьох місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану, у разі якщо такі документи не були подані ними раніше.

Після припинення чи скасування воєнного стану, але не пізніше шести місяців з дня його припинення чи скасування, на посади державної служби, посади в органах місцевого самоврядування, посади керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки, посади керівників комунальних підприємств, установ, організацій, на які особи призначені відповідно до абзацу першого частини п'ятої цієї статті, оголошується конкурс. Граничний строк перебування особи на посаді, на яку її призначено відповідно до абзацу першого частини п'ятої цієї статті, становить 12 місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану.

8. Спеціальна перевірка, передбачена Законом України "Про запобігання корупції", стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища та посад з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджується Національним агентством з питань запобігання корупції, а також перевірка, передбачена Законом України "Про очищення влади", стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади (люстрації), під час дії воєнного стану не проводяться.

Організація проведення спеціальної перевірки, передбаченої Законом України "Про запобігання корупції", а також перевірки, передбаченої Законом України "Про очищення влади", стосовно осіб, призначених у період дії воєнного стану, здійснюється протягом трьох місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану, крім випадку звільнення такої особи до дня припинення чи скасування воєнного стану або закінчення проведення зазначених перевірок під час дії воєнного стану.

9. У разі неподання державним службовцем або посадовою особою місцевого самоврядування, які призначені відповідно до абзацу першого частини п'ятої цієї статті, декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України "Про запобігання корупції", документа про підтвердження рівня володіння державною мовою відповідно до Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" у строк, визначений абзацом першим частини сьомої цієї статті, а також неподання особою, яка під час дії воєнного стану призначена на посаду, яка передбачає зайняття відповідального або особливо відповідального становища, або

посаду з підвищеним корупційним ризиком, документів, передбачених частиною другою статті 57 Закону України "Про запобігання корупції" у строк, визначений абзацом другою частини восьмої цієї статті, такий державний службовець або посадова особа місцевого самоврядування, особа, яка займає посаду, що передбачає зайняття відповідального або особливо відповідального становища, або посаду з підвищеним корупційним ризиком, звільняється із займаної посади протягом трьох робочих днів після завершення цього строку.

10. Особи, звільнені з посад державної служби та служби в органах місцевого самоврядування у період дії воєнного стану, протягом одного року після припинення чи скасування воєнного стану можуть бути прийняті на рівнозначні або нижчі посади державної служби та служби в органах місцевого самоврядування без проведення конкурсу.

Положення абзацу першого цієї частини не поширюються на державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, призначених відповідно до частини п'ятої цієї статті.

{Стаття 10 в редакції Закону № 2259-IX від 12.05.2022}

Стаття 11. Діяльність Президента України в умовах воєнного стану

1. Президент України в умовах воєнного стану:

1) здійснює загальне керівництво запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану;

2) приймає за пропозицією Ради національної безпеки і оборони України рішення щодо залучення Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів до здійснення заходів правового режиму воєнного стану;

3) здійснює стратегічне керівництво Збройними Силами України, іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами через Генеральний штаб Збройних Сил України;

4) визначає порядок проходження військової служби.

2. Президент України у період дії воєнного стану може прийняти рішення про відсторонення від займаної посади посадової особи, призначення на посаду та звільнення з посади якої віднесено до його повноважень, та покладення на відповідний період виконання обов'язків на іншу особу. Особа, на яку покладається виконання обов'язків відповідно до цієї частини, повинна відповідати вимогам, визначеним законом для зайняття відповідної посади, з урахуванням положень цього Закону.

{Статтю 11 доповнено новою частиною згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

3. У разі закінчення строку повноважень Президента України під час дії воєнного стану його повноваження продовжуються до вступу на пост новообраного Президента України, обраного після скасування воєнного стану.

4. Повноваження Президента України, передбачені Конституцією України, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені.

Стаття 12. Діяльність Верховної Ради України в умовах воєнного стану

1. Верховна Рада України в разі введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях працює в сесійному режимі.

2. У разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного стану.

3. Повноваження Верховної Ради України, передбачені Конституцією України, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені.

4. У період дії воєнного стану Верховна Рада України може прийняти рішення про звільнення посадової особи з посади, призначення на яку та звільнення з якої віднесено до повноважень Верховної Ради України, крім підстав, передбачених спеціальними законами, також у разі висловлення недовіри такій посадовій особі (за винятком посадових осіб, призначення на посади та звільнення з посад яких здійснюється Верховною Радою України за поданням Президента України або Кабінету Міністрів України).

Питання про висловлення недовіри може бути ініційовано Головою Верховної Ради України або не менш як однією четвертою народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Таке питання розглядається на пленарному засіданні Верховної Ради України невідкладно згідно з Регламентом Верховної Ради України, без урахування процедур, передбачених спеціальними законами, що визначають правовий статус відповідних посадових осіб. Рішення про висловлення недовіри вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість від конституційного складу Верховної Ради України. Висловлення Верховною Радою України недовіри має наслідком звільнення посадової особи із займаної посади.

{Статтю 12 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

Стаття 12⁻¹. Діяльність Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану

1. Кабінет Міністрів України в разі введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях:

1) працює відповідно до Регламенту Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану;

2) розробляє та вводить в дію План запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в окремих місцевостях України з урахуванням загроз та особливостей конкретної ситуації, яка склалася;

3) організовує та здійснює керівництво центральними та іншими органами виконавчої влади в умовах воєнного стану.

{Закон доповнено статтею 12⁻¹ згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводиться в дію з 01.01.2022}

Стаття 12⁻². Діяльність судів, органів та установ системи правосуддя в умовах воєнного стану

1. В умовах правового режиму воєнного стану суди, органи та установи системи правосуддя діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією України та законами України.

2. Повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені.

{Закон доповнено статтею 12² згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводиться в дію з 01.01.2022}

Стаття 13. Особливості дії нормативно-правових актів в умовах воєнного стану

1. Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим, рішення Ради міністрів Автономної Республіки Крим, рішення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які стосуються прав і свобод людини і громадянина, що обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану, тимчасово не застосовуються.

Стаття 14. Повноваження Генерального штабу Збройних Сил України

1. Генеральний штаб Збройних Сил України:

1) бере участь у підготовці проекту типового плану запровадження та забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях;

2) організовує підготовку та здійснює керівництво Збройними Силами України, з'єднаннями, частинами та органами інших військових формувань і правоохоронних органів під час виконання ними заходів правового режиму воєнного стану;

3) організовує діяльність військових адміністрацій, командувань видів Збройних Сил України, управлінь оперативних командувань, командувань військових з'єднань та частин Збройних Сил України на території, на якій введено воєнний стан;

4) розробляє та вносить на розгляд Ради національної безпеки і оборони України пропозиції щодо залучення інших військових формувань та правоохоронних органів до здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

Стаття 15. Повноваження військових адміністрацій

1. Військові адміністрації у своїй діяльності керуються Конституцією України, законами України "Про оборону України", "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію", "Про критичну інфраструктуру", цим Законом та іншими нормативно-правовими актами. Повноваження військових адміністрацій здійснюються ними в порядку, визначеному законами України для здійснення повноважень відповідних місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

{Частина перша статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1882-IX від 16.11.2021}

2. Військові адміністрації населених пунктів на відповідній території здійснюють повноваження із:

1) запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану;

2) забезпечення ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

3) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності до участі в комплексному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст, координації цієї роботи на відповідній території;

4) розміщення на договірних засадах замовлень на виробництво продукції, виконання робіт (послуг), необхідних для територіальної громади, на підприємствах, в установах та організаціях;

5) складання та затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього, забезпечення виконання відповідного бюджету;

6) встановлення ставок місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України, якщо рішення відповідної ради з цих питань не прийнято;

7) прийняття рішень щодо надання відповідно до законодавства пільг зі сплати місцевих податків і зборів, якщо рішення відповідної ради з цих питань не прийнято;

8) встановлення в порядку і межах, визначених законодавством, тарифів на побутові, комунальні (крім тарифів, які встановлюються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг), транспортні та інші послуги;

9) залучення на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, розташованих на відповідній території, та коштів населення, а також бюджетних коштів на будівництво, розширення, ремонт і утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури та на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища;

10) управління об'єктами житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації, необхідного рівня та якості послуг населенню;

11) встановлення для підприємств, установ та організацій, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету;

12) здійснення управління майном, яке перебуває у комунальній власності відповідної територіальної громади (крім вирішення питань відчуження, у тому числі і шляхом приватизації комунального майна та надання комунального майна в оренду на строк понад один рік);

13) надання допомоги власникам квартир (будинків) в їх відбудові у разі пошкодження в результаті проведення бойових дій, терористичних актів, диверсій; організації за рахунок власних коштів і на пайових засадах будівництва, реконструкції і ремонту об'єктів комунального господарства та соціального призначення, житлових будинків, а також шляхів місцевого значення; виконання або делегування на конкурсній основі генеральній будівельній організації (підрядній організації) функцій замовника на

будівництво, реконструкцію і ремонт житла, інших об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури комунальної власності;

14) надання відповідно до закону містобудівних умов і обмежень забудови земельних ділянок;

15) управління закладами освіти, установами освіти, закладами охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, надавачами соціальних послуг, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними, підлітковими закладами за місцем проживання; організації їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення; організації надання ними послуг, у тому числі соціальних;

{Пункт 15 частини другої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2126-IX від 15.03.2022; в редакції Закону № 2193-IX від 14.04.2022}

16) забезпечення соціально-культурних закладів, які перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, а також населення паливом, електроенергією, газом та іншими енергоносіями; вирішення питань водопостачання, відведення та очищення стічних вод; здійснення контролю за якістю питної води;

17) вирішення питань про надання за рахунок коштів місцевих бюджетів ритуальних послуг у зв'язку із похованням самотніх громадян, ветеранів війни та праці, а також інших категорій малозабезпечених громадян; надання допомоги на поховання громадян в інших випадках, передбачених законодавством;

18) сприяння організації призову громадян на строкову військову та альтернативну (невійськову) службу, а також їх мобілізації, підготовці молоді до служби в Збройних Силах України, організації навчальних (перевірочних) та спеціальних військових зборів; забезпечення доведення до підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, а також населення наказу військового комісара про оголошення мобілізації;

19) бронювання робочих місць для військовозобов'язаних на підприємствах, в установах та організаціях відповідно до законодавства;

20) організації та участі у здійсненні заходів, пов'язаних із мобілізаційною підготовкою та цивільним захистом;

21) вирішення відповідно до законодавства питань, пов'язаних із наданням військовим частинам, установам, закладам освіти Збройних Сил України службових приміщень і жилої площі, інших об'єктів, а також комунально-побутових послуг; здійснення контролю за їх використанням, наданням послуг;

{Пункт 21 частини другої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2126-IX від 15.03.2022}

22) сприяння організації виробництва і поставок у війська підприємствами та організаціями, що перебувають у комунальній власності, замовленої продукції, послуг, енергоресурсів;

23) здійснення заходів щодо створення належних умов для функціонування пунктів пропуску через державний кордон України;

24) сприяння Державній прикордонній службі України у підтриманні відповідного режиму на державному кордоні;

25) встановлення посиленої охорони об'єктів критичної інфраструктури та об'єктів, які забезпечують життєдіяльність населення;

{Пункт 25 частини другої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1882-IX від 16.11.2021}

26) вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин (крім вирішення питань відчуження з комунальної власності земельних ділянок та надання таких земельних ділянок в оренду на строк понад один рік);

27) вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення строком не більше одного року, а також про скасування такого дозволу;

28) створення відповідно до закону за рахунок коштів місцевого бюджету установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення і звільнення керівників цих установ, залучення в установленому законом порядку фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги;

29) сприяння діяльності суду, органів прокуратури, юстиції, служби безпеки, органів Національної поліції, адвокатури і Державної кримінально-виконавчої служби України;

{Пункт 29 частини другої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 766-VIII від 10.11.2015}

30) заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадської безпеки і порядку та результати діяльності на відповідній території;

{Пункт 30 частини другої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 766-VIII від 10.11.2015}

31) скасування актів виконавчих органів відповідної ради, які не відповідають Конституції, законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень;

32) встановлення відповідно до законодавства правил з питань забезпечення в населеному пункті чистоти і порядку, торгівлі на ринках, додержання тиші в громадських місцях, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;

33) прийняття у межах, визначених законом, рішень з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями;

34) прийняття рішення про дострокове припинення повноважень органів територіальної самоорганізації населення у випадках, передбачених законом;

35) створення відповідно до законодавства комунальних аварійно-рятувальних служб; вирішення питань про чисельність працівників таких служб, витрати на їх утримання; розроблення та здійснення заходів щодо

матеріально-технічного забезпечення діяльності комунальних аварійно-рятувальних служб;

36) забезпечення централізованого тимчасового зберігання архівних документів, нагромаджених у процесі документування службових, трудових або інших правовідносин юридичних і фізичних осіб на відповідній території, та інших архівних документів, що не належать до Національного архівного фонду;

37) вирішення питань збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів, знешкодження та захоронення трупів тварин;

38) організації місцевих ринків;

39) встановлення режиму роботи підприємств комунального господарства, торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад;

40) затвердження маршрутів і графіків руху місцевого пасажирського транспорту незалежно від форми власності, узгодження цих питань стосовно транзитного пасажирського транспорту у випадках, передбачених законодавством;

41) забезпечення утримання в належному стані кладовищ, інших місць поховання та їх охорони;

42) залучення підприємств, установ та організацій, що не належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, до участі в обслуговуванні населення засобами транспорту і зв'язку;

43) прийняття рішень про заборону торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі;

{Частина другу статті 15 доповнено пунктом 43 згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводиться в дію з 01.01.2022}

44) забезпечення в умовах воєнного стану реалізації державних гарантій, визначених законами України;

{Частина другу статті 15 доповнено пунктом 44 згідно із Законом № 2126-IX від 15.03.2022}

45) прийняття рішень про обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій. Обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій, здійснюється відповідно до Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності";

{Частина другу статті 15 доповнено пунктом 45 згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

46) прийняття рішень про демонтаж будівель і споруд, які за результатами обстеження, визначеного пунктом 45 цієї частини, визнані аварійно небезпечними і такими, що становлять загрозу життю людей (крім об'єктів оборонного і спеціального призначення, об'єктів культурної спадщини та об'єктів, на які поширюється дія Закону України "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку"). Розпорядження про демонтаж таких будівель і споруд вносяться до Єдиної державної електронної системи у сфері

будівництва у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України в Порядку ведення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва.

{Частина другу статті 15 доповнено пунктом 46 згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

Військові адміністрації населених пунктів здійснюють делеговані повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законами України.

3. Районна, обласна військові адміністрації здійснюють на відповідній території повноваження, віднесені до їхньої компетенції цим Законом, а також у разі прийняття Верховною Радою України за поданням Президента України рішення, передбаченого частиною третьою статті 10 цього Закону, або у разі тимчасової окупації або оточення адміністративного центру області повноваження із:

{Абзац перший частини третьої статті 15 в редакції Закону № 2259-IX від 12.05.2022}

1) складання та затвердження відповідно районних, обласних бюджетів, внесення змін до них, затвердження звітів про їх виконання; розподілу переданих з державного бюджету коштів у вигляді дотацій, субвенцій відповідно між районними бюджетами, місцевими бюджетами міст обласного значення, сіл, селищ, міст районного значення;

2) здійснення управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, що перебувають в управлінні районних і обласних рад (крім вирішення питань відчуження, у тому числі шляхом приватизації, таких об'єктів); призначення і звільнення їх керівників;

3) вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин (крім вирішення питань відчуження з комунальної власності земельних ділянок);

4) вирішення згідно із законом питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів відповідно районного, обласного значення, а також про скасування такого дозволу;

5) встановлення правил користування водозабірними спорудами, призначеними для задоволення питних, побутових та інших потреб населення, зон санітарної охорони джерел водопостачання, обмеження або заборони використання підприємствами питної води у промислових цілях;

6) прийняття у межах, визначених законом, рішень з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями;

7) встановлення посиленої охорони об'єктів критичної інфраструктури та об'єктів, які забезпечують життєдіяльність населення;

{Пункт 7 частини третьої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1882-IX від 16.11.2021}

8) прийняття рішень про звернення до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад у сфері їх спільних інтересів;

9) заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби зі злочинністю, охорони громадської безпеки і порядку та результати діяльності на відповідній території;

{Пункт 9 частини третьої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом № 766-VIII від 10.11.2015}

10) встановлення у порядку та межах, визначених законодавством, тарифів на житлово-комунальні послуги;

11) прийняття рішень про заборону торгівлі зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі;

{Частину третю статті 15 доповнено пунктом 11 згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 - вводиться в дію з 01.01.2022}

12) забезпечення в умовах воєнного стану реалізації державних гарантій, визначених законами України.

{Частину третю статті 15 доповнено пунктом 12 згідно із Законом № 2126-IX від 15.03.2022}

4. У разі необхідності переміщення (евакуації) виробничих потужностей підприємств будь-якої форми власності із зони бойових дій обласна, Київська міська військова адміністрація, з території якої переміщуються (евакууються) виробничі потужності, та обласна військова адміністрація (а у разі припинення або скасування воєнного стану на відповідній території - обласна, Київська міська державна адміністрація), на територію якої такі потужності переміщуються (евакууються), приймають спільне рішення, яким визначаються:

1) перелік осіб, яким надається право на одержання в оренду без проведення земельних торгів земельної ділянки державної, комунальної власності для розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій;

2) перелік підприємств, виробничі потужності яких підлягають переміщенню (евакуації) із зони бойових дій.

Порядок визначення підприємств, виробничі потужності яких підлягають переміщенню (евакуації) із зони бойових дій, та осіб, яким надається право на одержання в оренду без проведення земельних торгів земельної ділянки державної, комунальної власності для розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій, затверджується Кабінетом Міністрів України. Такий порядок повинен передбачати, у тому числі, збирання відомостей, необхідних для розгляду питання про встановлення та зміну цільового призначення земельної ділянки відповідно до Земельного кодексу України та Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності".

{Статтю 15 доповнено новою частиною згідно із Законом № 2247-IX від 12.05.2022}

5. Обласні, Київська міська військові адміністрації приймають рішення про розміщення місць тимчасового зберігання відходів від руйнувань,

зумовлених бойовими діями, терористичними актами, диверсіями або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків.

{Статтю 15 доповнено новою частиною згідно із Законом № 2247-IX від 12.05.2022}

6. Начальник військової адміністрації:

1) забезпечує на відповідній території додержання Конституції і законів України, виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади;

2) організовує роботу відповідної військової адміністрації та здійснює керівництво її діяльністю, несе персональну відповідальність за виконання військовою адміністрацією покладених на неї повноважень;

3) призначає на посади та звільняє з посад посадових і службових осіб, інших працівників відповідної військової адміністрації;

4) є розпорядником бюджетних коштів;

5) представляє відповідну військову адміністрацію та територіальну громаду у відносинах із державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, громадянами;

6) звертається до суду щодо визнання незаконними актів органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права та інтереси територіальної громади;

7) укладає від імені територіальної громади, відповідної військової адміністрації договори згідно із законодавством;

8) видає накази та розпорядження у межах своїх повноважень, які мають таку ж юридичну силу, що і рішення відповідної ради (рад). Накази, видані в межах повноважень місцевих рад, мають бути оприлюднені, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом;

9) веде особистий прийом громадян та забезпечує на відповідній території додержання законодавства щодо розгляду звернень громадян та громадських об'єднань.

7. Територіальні громади, на територіях яких ведуться бойові дії, а також населені пункти, які є оточеними, визначаються відповідними обласними військовими адміністраціями за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України.

{Статтю 15 доповнено частиною згідно із Законом № 2259-IX від 12.05.2022}

Стаття 15¹. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань утримання військовополонених

1. Під час дії воєнного стану в Україні центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань утримання військовополонених, утворює табори для тримання військовополонених.

2. Положення про табори для тримання військовополонених затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує

формування та реалізує державну політику з питань утримання військовополонених.

3. Тримання військовополонених у таборах для тримання військовополонених та дільницях для тримання військовополонених здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, з дотриманням міжнародних зобов'язань України, зокрема у сфері міжнародного гуманітарного права, і вимог законодавства України.

{Закон доповнено статтею 15⁻¹ згідно із Законом № 2158-IX від 24.03.2022}

Стаття 16. Залучення військових формувань та правоохоронних органів до здійснення заходів правового режиму воєнного стану

1. За рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію в установленому порядку указом Президента України, утворені відповідно до законів України військові формування залучаються разом із правоохоронними органами до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, згідно з їх призначенням та специфікою діяльності.

Стаття 17. Сприяння діяльності військового командування та військових адміністрацій

1. Органи державної влади України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, а також громадяни зобов'язані сприяти діяльності військового командування та військових адміністрацій у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану на відповідній території.

Стаття 18. Взаємодія військового командування та військових адміністрацій з органами державної влади в умовах воєнного стану

1. Порядок взаємодії військового командування та військових адміністрацій з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади щодо забезпечення додержання правового режиму воєнного стану, захисту безпеки громадян та інтересів держави, а також підпорядкування чи оперативного підпорядкування їм інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів, або їх з'єднань, військових частин, установ та організацій визначається Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України.

Стаття 19. Гарантії законності в умовах воєнного стану

1. В умовах воєнного стану забороняються:

- зміна Конституції України;
- зміна Конституції Автономної Республіки Крим;
- проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування;
- проведення всеукраїнських та місцевих референдумів;
- проведення страйків, масових зібрань та акцій.

2. Верховна Рада України не пізніше ніж у дев'яностоденний строк з дня припинення чи скасування воєнного стану, якщо чергові або позачергові вибори до відповідних органів мали бути проведені в період, на який було введено воєнний стан, приймає рішення про призначення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих виборів.

Стаття 20. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану

1. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначаються відповідно до Конституції України та цього Закону.

2. В умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені частиною другою статті 64 Конституції України.

3. У процесі трудової діяльності осіб, щодо яких запроваджена трудова повинність, забезпечується дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний термін відпустки та час відпочинку між змінами, максимальний робочий час, врахування стану здоров'я особи тощо. На час залучення працюючої особи до виконання трудової повинності поза місцем її роботи за трудовим договором за нею після закінчення виконання таких робіт зберігається відповідне робоче місце (посада).

Стаття 21. Правовий статус іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб іноземних держав в умовах воєнного стану

1. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства, юридичних осіб іноземних держав, які перебувають на території України під час дії воєнного стану, визначається Конституцією та законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 22. Неприпустимість використання правового режиму воєнного стану для захоплення влади та порушення прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб

1. Введення воєнного стану не може бути підставою для застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання. Будь-які спроби використати введення воєнного стану для захоплення влади тягнуть за собою відповідальність згідно із законом.

Стаття 23. Відшкодування збитків, завданих під час введення воєнного стану або повернення майна, що збереглося

1. Примусове відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності, в умовах правового режиму воєнного стану, якщо не було здійснено попереднє повне відшкодування вартості такого майна, тягне за собою наступне повне відшкодування його вартості в порядку, визначеному законом.

У разі стягнення такого майна (активів) в дохід держави як санкції, передбаченої пунктом 1⁻¹ частини першої статті 4 Закону України "Про санкції", відшкодування його вартості не здійснюється.

{Частина першу статті 23 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 2257-IX від 12.05.2022}

2. Якщо майно, що було примусово відчужене у юридичних і фізичних осіб, після скасування правового режиму воєнного стану збереглося, колишній власник або уповноважена ним особа має право вимагати у судовому порядку повернення такого майна на умовах, визначених законом.

3. Колишній власник майна, примусово відчуженого у зв'язку із запровадженням та здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо.

Стаття 24. Інформування Генерального секретаря ООН та іноземних держав

1. Україна відповідно до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права у разі введення воєнного стану негайно повідомляє через Генерального секретаря ООН державам, які беруть участь у цьому пакті, про обмеження прав і свобод людини і громадянина, що є відхиленням від зобов'язань за Міжнародним пактом, та про межу цих відхилень і причини прийняття такого рішення.

2. У повідомленні зазначається також дата припинення дії відповідних відхилень від зобов'язань, передбачених Міжнародним пактом про громадянські та політичні права.

3. Про зміни межі відхилень від зобов'язань за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права або строку дії обмежень прав і свобод та причин прийняття такого рішення Україна повідомляє Генерального секретаря ООН у порядку, визначеному частинами першою та другою цієї статті.

Стаття 25. Відповідальність за порушення правового режиму воєнного стану

1. Особи, винні у порушенні вимог або невиконанні заходів правового режиму воєнного стану, притягаються до відповідальності згідно із законом.

Стаття 26. Правосуддя в умовах воєнного стану

1. Правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України.

2. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється.

3. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів.

4. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

Стаття 27. Контроль за діяльністю військового командування, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування

1. Контроль за діяльністю військового командування, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану здійснює Рада національної безпеки і оборони України.

Стаття 28. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

Нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності цим Законом, діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

2. Визнати таким, що втратив чинність, Закон України "Про правовий режим воєнного стану" (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 28, ст. 224; 2003 р., № 27, ст. 209; 2009 р., № 19, ст. 258; 2010 р., № 12, ст. 119; 2013 р., № 15, ст. 99, № 21, ст. 208, № 41, ст. 550; 2015 р., № 16, ст. 110).

2⁻¹. У разі введення воєнного стану в окремих місцевостях у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях:

1) у день набрання чинності актом Президента України про утворення військової адміністрації припиняються згідно із цим Законом повноваження:

обласної ради, її виконавчого апарату, посадових та службових осіб місцевого самоврядування, які працюють у цих органах, - у разі утворення відповідної обласної військової адміністрації;

районної ради, її виконавчого апарату, посадових та службових осіб місцевого самоврядування, які працюють у цих органах, - у разі утворення відповідної районної військової адміністрації;

сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, їх виконавчих органів, сільських, селищних, міських голів, інших посадових та службових осіб місцевого самоврядування, які працюють у цих органах місцевого самоврядування, старост - у разі утворення військової адміністрації відповідного населеного пункту (населених пунктів);

2) районні, обласні військові адміністрації здійснюють на відповідній території, разом із повноваженнями місцевих державних адміністрацій, повноваження із запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, а також здійснюють повноваження, передбачені пунктами 1-10 частини третьої статті 15 цього Закону;

3) військові адміністрації населених пунктів, районні, обласні військові адміністрації здійснюють свої повноваження до дня першого засідання першої сесії відповідної ради, обраної після скасування воєнного стану;

4) спрямування, координацію та контроль за діяльністю обласних військових адміністрацій з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, здійснення заходів правового режиму воєнного стану здійснює Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України при загальному керівництві Генерального штабу Збройних Сил України, а з інших питань - Кабінет Міністрів України у межах своїх повноважень; спрямування, координацію та контроль за діяльністю районних військових адміністрацій з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, здійснення заходів правового режиму воєнного стану здійснюють обласні військові адміністрації, а з інших питань - Кабінет Міністрів України, обласні державні адміністрації у межах своїх повноважень;

5) Генеральний штаб Збройних Сил України здійснює повноваження, передбачені пунктами 1, 3 і 4 статті 14 цього Закону, а також з організації підготовки та здійснення загального керівництва Збройними Силами України,

з'єднаннями, частинами та органами інших утворених відповідно до законів України військових формувань і правоохоронних органів під час виконання ними заходів правового режиму воєнного стану;

б) Командувач об'єднаних сил здійснює безпосереднє керівництво силами і засобами Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які безпосередньо залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та правового режиму воєнного стану, через відповідні органи військового управління.

{Статтю 28 доповнено пунктом 2⁻¹ згідно із Законом № 2268-VIII від 18.01.2018}

3. Кабінету Міністрів України у місячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України законопроект про внесення змін до Закону України "Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану" у зв'язку з прийняттям цього Закону;

прийняти нормативно-правові акти, необхідні для реалізації цього Закону, та привести свої рішення у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Президент України П.ПОРОШЕНКО
12 травня 2015 року № 389-VIII

1. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України "Про правовий режим воєнного стану" **постановляю:**

1. Ввести в Україні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб.

2. Військовому командуванню (Генеральному штабу Збройних Сил України, Командуванню об'єднаних сил Збройних Сил України, командуванням видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, управлінням оперативних командувань, командирам військових з'єднань, частин Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України) разом із Міністерством внутрішніх справ України, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати передбачені Законом України "Про правовий

режим воєнного стану" заходи і повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави.

3. У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану".

4. Кабінету Міністрів України невідкладно:

1) ввести в дію план запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні;

2) забезпечити фінансування та вжити в межах повноважень інших заходів, пов'язаних із запровадженням правового режиму воєнного стану на території України.

5. Державній службі України з надзвичайних ситуацій невідкладно разом з обласними, Київською міською державними адміністраціями, іншими державними органами, установами, підприємствами, організаціями всіх форм власності привести єдину державну систему цивільного захисту, її функціональні та територіальні підсистеми у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період.

6. Обласним, Київській міській державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування утворити ради оборони та забезпечити сприяння військовому командуванню у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану.

7. Міністерству закордонних справ України забезпечити інформування в установленому порядку Генерального секретаря ООН та офіційних осіб іноземних держав про введення в Україні воєнного стану, про обмеження прав і свобод людини і громадянина, що є відхиленням від зобов'язань за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, та про межу цих відхилень і причини прийняття такого рішення.

8. Цей Указ набирає чинності одночасно з набранням чинності Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні".

Президент України

В.ЗЕЛЕНСЬКИЙ

24 лютого 2022 року № 64/2022

***Дію воєнного стану продовжено:**

- Указ Президента «Про продовження строку дії воєнного стану» від 14.03.2022 №133/2022 (до 24 квітня 2022 р.);
- Указ Президента «Про продовження строку дії воєнного стану» від 17.05.2022 №341/2022 (до 23 серпня 2022 р.).

II. ОСОБЛИВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ГОЛІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1. Прийняття одноосібних рішень сільськими, селищними та міськими головами в умовах воєнного стану

*Автори: правова група Офісу підтримки реформи з децентралізації
Мінрегіону*

20 травня 2022 року набув чинності Закон України від 12.05.2022 р. №2259-ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» (далі – Закон №2259), яким, серед іншого, уточнено окремі питання здійснення місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Спрощення порядку підготовки та оприлюднення актів ОМС

Згідно з новою ч. 10 Закону України від 12.05.2015 р. №389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» (далі – Закон № 389), у період дії воєнного стану акти органів місцевого самоврядування готуються та публікуються із наступними особливостями:

1. **Усі проекти актів ОМС**, а також їх посадових осіб **не потребують оприлюднення**, у т.ч. проекти актів щодо переліків та умов отримання послуг, що надаються цими органами, форми і зразки документів, правила їх заповнення (п. 3 ч. 1, ч. 4 ст. 15 Закону України "Про доступ до публічної інформації")
2. **Не застосовується** Закон України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності". Тобто, щонайменше рішення про місцеві податки та збори на 2023 рік ради можуть приймати виключно з урахуванням приписів податкового законодавства, без проведення аналізу регуляторного впливу та погодження проектів з регуляторною службою.
3. **Не застосовується** Закон України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання". Тобто у цей період ОМС не ведуть моніторинг місцевих ресурсів, які можуть визначатися як державна допомога суб'єктам господарювання, можуть не дотримуватися відповідних процедур на захист конкуренції приватного сектора з комунальним та не подають до АМКУ ніяких звітів.

Прийняття сільським, селищним, міським головою одноосібних рішень

Закон №2259 доповнив ст. 9 Закону №389 новими частинами, які дозволяють сільському, селищному, міському голові (далі – мер) одноосібно приймати ряд рішень.

Зокрема, мер громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населених пунктів, згідно з ч. 4 ст. 9 Закону №389, може прийняти рішення щодо:

1. звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд, у тому числі тих, що були встановлені, але не введені в експлуатацію у встановленому законодавством порядку;
2. обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій. Обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій, здійснюється відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»;
3. демонтажу будівель і споруд, які за результатами обстеження, визначеного п. 2 цієї частини, визнані аварійно небезпечними і такими, що становлять загрозу життю людей (крім об'єктів оборонного і спеціального призначення, об'єктів культурної спадщини та об'єктів, на які поширюється дія Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»).

Важливо!

Про ці три типи перелічених рішень мер зобов'язаний інформувати начальника відповідної обласної військової адміністрації (далі – ОВА) протягом 24 годин (абз. 1 ч. 4 ст. 9 Закону № 389).

Закон №2259 дозволив мерам приймати ще низку одноосібних рішень, направлених на ефективне та швидке реагування на виклики, обумовлені війною. Так, нова редакція ч. 5 ст. 9 Закону №389 наділяє мерів правом одноосібно приймати рішення щодо:

1. передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України та/або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану;
2. створення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників таких установ, залучення фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги
3. боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями
4. поводження з небезпечними відходами

Рішення з перелічених питань оформлюються відповідно до ч. 8 ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» у **формі розпоряджень**. Згідно з ч. 7 ст. 9 Закону №389 такі розпорядження набирають чинності з моменту їх прийняття, якщо у самому рішенні не встановлено пізніший термін

набрання ним чинності. Такі рішення невідкладно доводяться до відома жителів відповідної територіальної громади.

На виконання цих виняткових одноосібних повноважень мер згідно з ч. 8 ст. 9 Закону №389 може також самостійно укладати необхідні договори, але **на строк, що не перевищує 1 рік з дня припинення чи скасування воєнного стану**. Такі договори не потребують погодження з радою, навіть якщо у звичайному, позавоєнному, житті їх затвердження належало до виключної компетенції ради. Якщо на виконання цих повноважень укладається договір, який **перевищить 1 рік**, сільська, селищна, міська рада протягом 30 днів з дня припинення чи скасування воєнного стану приймає рішення про затвердження таких договорів та строк їх дії.

Важливо!

*Рішення, передбачені ч. 4-5 ст. 9 Закону № 389 мер приймає **виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану**.*

Частина 1 ст. 8 Закону № 389 не наділяє органи місцевого самоврядування самостійно реалізовувати заходи правового режиму воєнного стану. Тому у одноосібному акті (розпорядженні) мера, прийнятому на виконання ч. 4-5 ст. 9 Закону № 389, має міститися посилання на те, на забезпечення якого саме з 24-х заходів правового режиму воєнного стану, визначених Законом № 389, видається розпорядження та хто у цілому (військове командування чи військова адміністрація) відповідає за виконання цього заходу.

***Наприклад**, у разі визначення військовим командуванням чи відповідною військовою адміністрацією необхідності встановити оборонні споруди біля стратегічно важливих об'єктів, розташованих на території територіальної громади, або необхідності евакуації населення чи розміщення евакуйованого населення на відповідній території, мер може самостійно прийняти рішення про витрачання на це коштів з бюджету своєї громади.*

Оскільки усі одноосібні рішення мера, визначені у ч. 4-5 ст. 9 Закону №389, направлені на забезпечення заходів правового режиму воєнного стану, обласні військові адміністрації мають право контролювати ці акти. У разі наявності фактів порушення мером під час реалізації цих повноважень Конституції чи законів України начальник ОВА за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України порушує перед Президентом України питання про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів).

Одноосібні рішення мера, голови районної та обласної ради з кадрових питань

Частина 5 ст. 10 Закону №389 на період дії воєнного стану наділяє мерів правом призначати осіб на посади в ОМС, посади керівників комунальних підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління відповідного органу місцевого самоврядування, без конкурсного відбору.

Аналогічними повноваженнями наділяються і голови районних та обласних рад – щодо посадових осіб виконавчих апаратів підпорядкованих їм рад.

Прийняття на службу посадовців ОМС та керівників КП/КЗ/КУ

Нова редакція ст. 10 Закону №389 дозволяє у період воєнного стану призначати на посади в ОМС, а також на посади керівників комунальних закладів, установ та підприємств без конкурсу.

Важливо!

Призначити особу на перелічені вище посади без конкурсу можна і шляхом переведення. Однак, лише один раз. Абзац 2 ч. 5 ст. 10 Закону № 389 прямо вказує, що посадові особи місцевого самоврядування, призначені в ОМС в умовах воєнного стану без конкурсу, не можуть бути переведені на інші посади державної служби або посади в ОМС з посад. Тобто, перевестися з державної служби чи з одного ОМС до іншого, у тому числі на вищу посаду, в умовах воєнного стану ви зможете. А ось далі можна буде рухатись тільки після проходження усіх передбачених у довоєнний час законних процедур.

Для призначення на посаду в умовах воєнного стану такий претендент:

подає:	не подає:
заяву	декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування
заповнену особову картку встановленого зразка	
документи, що підтверджують наявність у нього громадянства України, освіти та досвіду роботи згідно з вимогами законодавства, встановленими щодо відповідних посад	документ про підтвердження рівня володіння державною мовою

Особи, призначені у період дії воєнного стану на посади в ОМС без конкурсу, мають подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачену Законом України «Про запобігання корупції», копію Державного сертифіката про рівень володіння державною мовою (витяг з реєстру Державних сертифікатів про рівень володіння державною мовою), що підтверджує рівень володіння державною мовою, визначений Національною комісією зі стандартів державної мови, **протягом трьох місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану.**

Стосовно такої особи у період воєнного стану не проводиться спеціальна перевірка, передбачена Законом України «Про запобігання корупції», та перевірка, передбачена Законом України «Про очищення влади». Відповідні перевірки будуть проведені щодо перелічених осіб протягом 3 місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану, крім випадку звільнення такої особи до дня припинення чи скасування воєнного стану.

Після припинення чи скасування воєнного стану, але не пізніше 6 місяців з дня його припинення чи скасування, на посади в ОМС оголошується конкурс, передбачений відповідним законом. Граничний строк перебування особи на посаді, на яку її призначено у період дії воєнного стану, становить не більше 12 місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану.

ІІІ. БЮДЖЕТНІ ТА ФІНАНСОВІ ПИТАННЯ

1. Уряд визначив особливості формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану

12.03.2022

11 березня Уряд прийняв постанову №252, якою визначив особливості формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану.

Постанова № 252 передбачає, що у період воєнного стану з метою оперативного та ефективного прийняття управлінських рішень для забезпечення безперебійного функціонування установ і закладів бюджетної сфери, комунальних підприємств та задоволення життєво необхідних потреб жителів територіальних громад у період воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 “Про введення воєнного стану в Україні”, виконання та формування місцевих бюджетів здійснюється відповідно до бюджетного законодавства з урахуванням таких особливостей:

1) органи місцевого самоврядування, їх виконавчі органи, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації продовжують здійснювати бюджетні повноваження, а у разі утворення військових адміністрацій такі повноваження здійснюють військові адміністрації відповідно до статті 15 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”;

2) виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації:

- приймають за поданням місцевих фінансових органів рішення про внесення змін до рішень про місцеві бюджети;

- здійснюють без погодження відповідною комісією місцевої ради передачу бюджетних призначень від одного головного розпорядника бюджетних коштів до іншого, перерозподіл видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами, включаючи резервний фонд бюджету, додаткові дотації та субвенції, у межах загального обсягу бюджетних призначень головного розпорядника бюджетних коштів, а також збільшення видатків розвитку за рахунок зменшення інших видатків (окремо за загальним та спеціальним фондами бюджету) за бюджетною програмою;

- можуть приймати рішення про перерахування коштів з місцевого бюджету державному бюджету для здійснення згідно із законом заходів загальної мобілізації та з метою відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України і забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державної незалежності України, її територіальної цілісності відповідно до пункту 22-2 розділу VI “Прикінцеві та перехідні положення” Бюджетного кодексу України;

- затверджують місцеві (цільові) програми (вносять до них зміни) з дотриманням вимог статті 91 Бюджетного кодексу України;

- приймають рішення (кожна із сторін) про передачу коштів між місцевими бюджетами без укладення договорів;
- здійснюють розподіл та перерозподіл обсягів трансфертів з державного та місцевих бюджетів місцевим бюджетам;

3) відповідно до вимог Бюджетного кодексу України місцеві фінансові органи забезпечують складення проектів місцевих бюджетів, які затверджуються рішеннями виконавчих комітетів відповідних місцевих рад чи розпорядженнями місцевих державних адміністрацій, військово-цивільних адміністрацій або військових адміністрацій;

4) Державна казначейська служба забезпечує розрахунково-касове обслуговування місцевих бюджетів та складення звітності про виконання місцевих бюджетів із застосуванням електронних носіїв під час обміну інформацією та з урахуванням положень постанови Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590 “Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану” (Офіційний вісник України, 2021 р., № 48, ст. 2974).

Тимчасово, на період до припинення чи скасування воєнного стану, перевірки Державною аудиторською службою щодо виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки зупиняються.

2. Громади можуть самостійно приймати рішення про спрямування залишків субвенцій

15.03.2022 р.

15 березня Верховна Рада України прийняла законопроект №7166 про особливості управління урядом бюджетом в умовах воєнного стану.

Серед важливих змін - тепер органи місцевого самоврядування або військові адміністрації зможуть приймати рішення про спрямування залишків коштів за субвенціями з державного бюджету місцевим бюджетам.

Йдеться про гроші, збережені на рахунках місцевих бюджетів станом на 1 січня 2022 року.

Ці кошти підуть на заходи територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб цивільного населення, евакуацію/вивезення/переміщення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у безпечні місця. Їх витрачатимуть на оплату транспортних послуг, пально-мастильних матеріалів, облаштування місць розміщення громадян, які у зв'язку з бойовими діями залишили домівки, оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану.

Також відтерміновується до 1 січня 2023 року запровадження автоматичного зарахування до бюджетів місцевого самоврядування акцизного податку з реалізації тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах.

Окрім того, законопроект передбачає, що під час воєнного стану та протягом 6 місяців після його завершення у разі виникнення простроченої

заборгованості суб'єкта господарювання перед державою за кредитом, залученим державою або під державну гарантію, а також за кредитом з бюджету пеня та інші штрафні санкції не нараховуються.

3. Фінансування добровольчих формувань територіальних громад

29.03.2022

Під час опрацювання запитів до експертів **Консультативної робочої групи** щодо місцевих фінансів надходять питання про фінансування матеріально-технічного забезпечення добровольчих формувань територіальних громад. Експерти підготували відповідне роз'яснення.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про основи національного спротиву» (далі – Закон), добровольче формування територіальної громади - воєнізований підрозділ, сформований на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади, який призначений для участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони в межах території відповідної територіальної громади

Порядок утворення та діяльності добровольчих формувань територіальних громад визначається Положенням про добровольчі формування територіальних громад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1449 (далі – Положення про ДФТГ).

Добровольчі формування територіальних громад утворюються з урахуванням ресурсних та людських можливостей відповідних територіальних громад. Загальна кількість та місця розташування добровольчих формувань територіальних громад визначаються Командуванням Сил територіальної оборони Збройних Сил України за участю відповідних сільських, селищних, міських рад та затверджуються Головнокомандувачем Збройних Сил України (частина 2 статті 8 Закону).

Відповідно до статті 23 Закону фінансування та матеріально-технічне забезпечення національного спротиву здійснюються за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також з інших не заборонених законодавством України джерел.

Видатки на здійснення та забезпечення заходів з організації, підготовки, підтримання та ведення руху опору належать до таємних видатків Державного бюджету України, які виділяються Міністерству оборони України окремим напрямом на утримання Сил спеціальних операцій Збройних Сил України.

Забезпечення добровольчих формувань територіальних громад індивідуальною штатною зброєю та боєприпасами до неї здійснюється в загальній системі забезпечення Збройних Сил України.

Забезпечення добровольчих формувань Сил територіальної оборони Збройних Сил України іншими видами озброєння і боєприпасами до них здійснюється за рішенням Головнокомандувача Збройних Сил України.

Закупівлі товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб руху опору становлять державну таємницю і здійснюються за процедурами, встановленими законом для оборонних закупівель. Тож для спрощення та швидкості проведення процедур закупівлі по забезпеченню підрозділів добровольчих формувань територіальних громад, можна застосовувати положення статті 30 Закону України «Про оборонні закупівлі», яка дозволяє здійснювати закупки по прямим договорам.

Також повідомляємо, що Верховна Рада України 15 березня 2022 р. внесла зміни до Бюджетного кодексу України (далі – Кодекс). Зокрема, пунктом 22-¹ Розділу VI “Прикінцевих та перехідних положень” Кодексу визначено, що Кабінет Міністрів України може приймати рішення щодо особливостей формування та виконання місцевих бюджетів, діяльності учасників бюджетного процесу на відповідних територіях.

Крім того, Розділ VI «Прикінцеві та перехідні положення» Кодексу доповнено пунктом 22² та встановлено, що в умовах воєнного стану або для здійснення згідно із законом заходів загальної мобілізації та з метою відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності органи місцевого самоврядування або військові адміністрації можуть приймати рішення про перерахування коштів з місцевих бюджетів до державного бюджету, а також, як виняток з положень частини четвертої статті 103-² і частини четвертої статті 103-³ Кодексу та пункту 11 розділу “Прикінцеві положення” Закону України “Про Державний бюджет України на 2021 рік”, про спрямування залишків коштів за субвенціями з державного бюджету місцевим бюджетам, збережених на рахунках місцевих бюджетів станом на 1 січня 2022 року, на заходи територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб цивільного населення, евакуацію/вивезення/переміщення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у безпечні місця, зокрема на оплату транспортних послуг, пально-мастильних матеріалів, облаштування місць розміщення громадян, які у зв’язку з бойовими діями залишили місце проживання/перебування, оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану.

Для оперативного та ефективного прийняття управлінських рішень у період воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24.02.2022 № 64 “Про введення воєнного стану в Україні”, Постановою Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 № 252 “Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану” визначено, що за поданням місцевих фінансових органів **рішення про внесення змін** до рішень про місцеві бюджети, приймають **виконавчі комітети** відповідних місцевих рад.

Водночас, 24 березня Верховна Рада прийняла в цілому Закон України “Про внесення змін до Законів України “Про центральні органи виконавчої влади” та “Про правовий режим воєнного стану” щодо забезпечення керованості державою в умовах воєнного стану” (законопроект за

реєстр. №7153). Закон направлено на підпис Президенту. Згідно з нормами зазначеного Закону у період дії воєнного стану **сільський, селищний, міський голова** територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населених пунктів, виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану **може прийняти рішення, з обов'язковим інформуванням начальника відповідної обласної військової адміністрації протягом 24 годин, щодо внесення до місцевого бюджету змін.**

Кабінетом Міністрів України 17 березня 2022 р. внесено зміни до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану (постанова КМУ від 17 березня 2022 р. № 308). Зміни внесено до підпункту 2 пункту 19 Порядку в частині розширення переліку видатків другої черги, за якими здійснюються платежі Казначейством за дорученням клієнтів, зокрема, **доповнено його видатками на здійснення заходів і програм з підтримки Збройних Сил України та підрозділів територіальної оборони.**

За інформацією Державної казначейської служби України, станом на 01.02.2022, у місцевих бюджетах були накопичені залишки освітньої субвенції 7 млрд грн, а субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами – 213 млн гривень. Наразі 26 березня 2022 р. Уряд прийняв постанову, якою вніс зміни до порядків та умов надання освітньої субвенції і субвенції на підтримку осіб з особливими освітніми потребами. Тож залишки коштів можуть бути використані на заходи територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб, евакуацію населення з небезпечних територій у безпечні місця та їх облаштування.

Для чіткого розмежування видатків та кредитування за головними розпорядниками коштів місцевого бюджету Міністерство фінансів України наказом від 20.09.2017 № 793 «Про затвердження складових Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету» (далі – Наказ) затвердило Типову програмну класифікацію видатків та кредитування місцевого бюджету. Коди програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів конкретизують напрями використання коштів відповідно до функцій, з виконанням яких пов'язані видатки бюджету. Для відображення видатків на реалізацію програм і заходів з організації та діяльності територіальної оборони Наказом передбачено код 8240 «Заходи та роботи з територіальної оборони».

Основні норми бюджетного законодавства в умовах воєнного стану виокремлені експертами з фінансових питань Офісу реформи децентралізації при Мінрегіоні та розміщені на сайті «Децентралізація». Ознайомитися можна за посиланням:

<https://decentralization.gov.ua/news/14654>

4. Особливості формування матеріального резерву та умови використання резервного фонду громади

18.04.2022

Питання створення та формування резервного фонду громади, механізми та алгоритми дій в разі прийняття рішень в умовах воєнного стану розглянули під час інформаційної сесії «Створення матеріального резерву та умови використання резервного фонду».

«Громадам важливо знати, як працювати в правовому полі в умовах війни. Наші експерти отримують багато запитань щодо надання допомоги переселенцям, харчування та розміщення людей в надзвичайних ситуаціях, надання фінансування та ресурсів на потреби добровольчих формувань тощо. Одним з важливих ресурсів громади є її резервний фонд, який, по суті, є її «тривожною валізою». Ці та інші питання розглядалися під час інформаційної сесії, - розповів **Олег Яременко**, керівник Регіонального офісу «U-LEAD з Європою» у Кіровоградській області.

Радниця з питань місцевих фінансів та управління Регіонального офісу «U-LEAD з Європою» у Кіровоградській області **Олена Савченко** нагадала, що резервний фонд бюджету формується для здійснення непередбачених видатків, що не мають постійного характеру і не могли бути передбачені під час складання проєкту бюджету.

«Рішення про виділення коштів з резервного фонду бюджету під час війни приймаються виконавчими органами ОМС. Резервний фонд може перевищувати 1 % (ЗУ №2134 від 15.03.2022)», - підкреслила експертка.

Процедури створення резервного фонду громади у мирних умовах та під час воєнного стану є різними. У першому випадку всі пропозиції щодо створення резервного фонду обговорюються депутатами, а рішення приймається на сесії відповідних місцевих рад. Під час воєнного стану виконком своїм рішенням вносить зміни до бюджету громади, далі відбувається перерозподіл видатків бюджету, включаючи резервний фонд, і для головних розпорядників коштів передбачаються кошти резервного фонду за рішенням виконавчого комітету.

За словами Олени Савченко, фінансовим органам доведеться звітувати перед міською радою про витрачання коштів резервного фонду, тому документи мають бути в порядку.

«Це передбачено у п. 4 ст. 24 Бюджетного кодексу України, згідно з яким виконавчі органи відповідних місцевих рад щомісячно звітують перед відповідною місцевою радою про витрачання коштів резервного фонду відповідного бюджету. Цей пункт, на відміну від деяких інших щодо резервного фонду, не був призупинений нещодавніми нормативно-правовими актами, тож залишається чинним і обов'язковим до виконання», - пояснила експертка.

Також під час інформаційної сесії розглянули питання створення матеріального резерву громади.

«Орган місцевого самоврядування створює матеріальний резерв громади та визначає місця його розміщення. Це можуть бути об'єкти, призначені або пристосовані для зберігання, для їх визначення враховується оперативність доставки таких резервів до можливих зон надзвичайних ситуацій. Для ефективної взаємодії виконавчих органів ради під час надзвичайної ситуації, рекомендується затвердити порядок формування та використання місцевого матеріального резерву та прийняти відповідну місцеву програму. Для фінансування зазначених видатків використовується КПК 8110 «Заходи із запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха», - зазначила Олена Савченко.

Матеріальний резерв формується згідно попередньо розробленою та обгрунтованою номенклатурою місцевими ОВВ, ОМС. Для вчасного фінансування видатків має бути розроблений бюджетний запит та паспорт бюджетної програми. Також матеріальний резерв може створюватися за рахунок гуманітарної допомоги, добровільних пожертв фізичних і юридичних осіб, благодійних організацій та об'єднань громадян.

Організатор інформаційної сесії - Регіональний офіс «U-LEAD з Європою» у Кіровоградській області. У заході взяли участь представники органів місцевого самоврядування Кіровоградської та Сумської областей.

5. Як розподіляється акциз на тютюн між бюджетами місцевого самоврядування

05.05.2022

3 травня Уряд затвердив механізм розподілу між бюджетами місцевого самоврядування акцизного податку з роздрібного продажу тютюнових виробів. Таке рішення прийнято на виконання Закону України від 30.11.2021 №1914-IX, яким змінюється механізм справляння акцизного податку з роздрібного продажу тютюнових виробів, повідомляє Асоціація міст України.

Закон передбачає перенесення на виробників та імпортерів тютюнових виробів обов'язку сплати 5-відсоткового акцизного податку з роздрібного продажу суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі тютюнових виробів. Сьогодні такий обов'язок покладено на суб'єкти роздрібної торгівлі.

4 травня оприлюднено текст відповідної постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання зарахування акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах» від 3 травня 2022 року № 515.

ПОРЯДОК

зарахування акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах

1. Цей Порядок визначає механізм зарахування акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах (далі — акцизний податок), до відповідних бюджетів місцевого самоврядування.

2. Обсяг акцизного податку (A_i), що підлягає зарахуванню до відповідного бюджету місцевого самоврядування, визначається за такою формулою:

$$A_i = A \times \text{Ч}_i, A > 0,$$

де A — акцизний податок, який підлягає розподілу між відповідними бюджетами місцевого самоврядування;

Ч_i — частка для зарахування до i -того бюджету місцевого самоврядування;

i — індекс для позначення відповідного бюджету місцевого самоврядування.

3. Частка для зарахування до i -того бюджету місцевого самоврядування визначається за такою формулою:

$$\text{Ч}_i = P_i / P, \text{Ч}_i \text{ округлюється до дев'яти знаків після коми,}$$

Де P_i — вартість реалізованих суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі тютюнових виробів, тютюну, промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, на відповідній території за останній (податковий) звітний місяць з урахуванням даних реєстраторів розрахункових операцій та програмних реєстраторів розрахункових операцій;

P — загальна сума такої вартості реалізованих тютюнових виробів, тютюну, промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, за останній (податковий) звітний місяць в цілому по Україні з урахуванням даних реєстраторів розрахункових операцій та програмних реєстраторів розрахункових операцій.

4. ДПС надає Казначейству частки для зарахування акцизного податку до відповідних бюджетів місцевого самоврядування (далі — частки) згідно із структурою та форматом даних, визначеними відповідним протоколом обміну інформацією між ДПС та Казначейством.

5. Казначейство після отримання часток на відповідний період здійснює розподіл акцизного податку, в тому числі акумульованого на рахунках Казначейства, відкритих для зарахування інших коштів, тимчасово віднесених до надходжень місцевих бюджетів, відповідно до формули, зазначеної у пункті 2 цього Порядку.

6. У звітності про виконання загального фонду місцевих бюджетів операції щодо зарахування акцизного податку відображаються за відповідним кодом класифікації доходів бюджету.

Затверджено: постановою Кабінету Міністрів України від 3 травня 2022 р. № 515

6. Чи можна використати залишок освітньої субвенції на заходи тероборони

05.05.2022

Експерти консультативної робочої групи з питань місцевих бюджетів в умовах воєнного стану надали роз'яснення на запитання читачів portalу «Децентралізація»: **«Чи можна використати залишок освітньої субвенції на заходи територіальної оборони у вигляді надання субвенції від управління освіти до військової частини (тероборони)».**

За інформацією експертів, Законом України від 15.03.2022 № 2134-IX «Про внесення змін до розділу VI “Прикінцеві та перехідні положення” Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України» Розділ VI БКУ доповнено пунктом 22² та встановлено, що “...органи місцевого самоврядування або військові адміністрації можуть приймати рішення про перерахування коштів з місцевих бюджетів до державного бюджету, а також, як виняток з положень частини четвертої статті 103⁻² і частини четвертої статті 103⁻³ цього Кодексу та пункту 11 розділу “Прикінцеві положення” Закону України “Про Державний бюджет України на 2021 рік”, про спрямування залишків коштів за субвенціями з державного бюджету місцевим бюджетам, збережених на рахунках місцевих бюджетів станом на 1 січня 2022 року, на заходи територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб цивільного населення, евакуацію/вивезення/переміщення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у безпечні місця, зокрема на оплату транспортних послуг, пально-мастильних матеріалів, облаштування місць розміщення громадян, які у зв’язку з бойовими діями залишили місце проживання/перебування, оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану”.

Згідно з пунктом 48 частини першої статті 2 Бюджетного кодексу України, субвенції - міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції.

Відповідно до вищезазначеного, КМУ постановою від 26.03.2022 р. № 365 урегулював (уточнив) питання використання залишків двох субвенцій, які утворились на кінець попереднього бюджетного періоду, а саме мова йде про такі субвенції:

- освітня субвенція (оновлений абз. 19 п. 3 Порядку та умов надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, затверджених постановою КМУ від 14.01.2015 р. № 6);
- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами (оновлений абз. 2 п. 11 Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки

особам з особливими освітніми потребами, затверджених постановою КМУ від 14.02.2017 р. № 88).

Окрім напрямів використання, дозволених для них раніше, їх також дозволено використовувати на:

- **заходи територіальної оборони;**
- задоволення продовольчих потреб цивільного населення;
- евакуацію / вивезення / переміщення цивільного населення з

місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у безпечні місця, зокрема на оплату транспортних послуг, пально-мастильних матеріалів, облаштування місць розміщення громадян, які у зв'язку з бойовими діями залишили місце проживання / перебування, оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану.

Постанова КМУ № 365 набула чинності з моменту опублікування — 27 березня 2022 р.

Тобто, у цій постанові йде мова про можливість направлення залишків коштів, зокрема, на заходи* тероборони (а не як субвенцію військовій частині (теробороні), про що написано у запитанні), а також заходи, пов'язані із підтримкою цивільного населення.

****сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій - це є бюджетна програма! (п.4 ч.1 ст.2 Бюджетного кодексу України)***

Стаття 91 БКУ передбачає в місцевих бюджетах можливість затверджувати **бюджетні призначення на місцеві програми**, пов'язані з виконанням власних повноважень, затверджених відповідними місцевими радами, зокрема: **для реалізації заходів та робіт з територіальної оборони**. У цьому випадку **відповідальним виконавцем заходів місцевої програми**, відповідно до ч.4 ст.20, п.3 ч.2 ст.22 БКУ, **може бути** головний розпорядник бюджетних коштів - відповідний виконавчий орган сільської/селищної/міської ради або його структурний підрозділ, до повноважень якого віднесено **організацію мобілізаційної роботи, цивільного захисту та територіальної оборони** та/або розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня, який забезпечує виконання бюджетних програм у системі головного розпорядника.

На виконання положень законодавства Міністерством фінансів України наказом від 20.09.2017 N 793 "Про затвердження складових Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету" затверджено Типову програмну класифікацію видатків та кредитування місцевого бюджету. Для відображення видатків на реалізацію програм і заходів з організації та діяльності територіальної оборони Наказом передбачено код 8240 "Заходи та роботи з територіальної оборони".

Важливо! Не можна ототожнювати поняття «військова частина» і «тероборона». Із запитання чітко не зрозуміло об'єкт отримання субвенції.

З точки зору правових підстав їх діяльності слід врахувати наступне.

Відповідно до Закону України “Про національний спротив”, територіальна оборона складається з 1) військової, 2) цивільної та 3) військово-цивільної складових (ст.4 цього Закону).

Військова складова територіальної оборони включає органи військового управління, військові частини Сил територіальної оборони Збройних Сил України, інші сили і засоби сил безпеки та сил оборони, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони (ст.4 Закону України “Про національний спротив”). Такі утворення фінансуються з державного бюджету України.

Військова частина Сил територіальної оборони ЗСУ – це бюджетна установа (розпорядник бюджетних коштів державного бюджету), яка є юридичною особою з усіма наслідками, що передбачають дотримання нею вимог бюджетного законодавства і можливість отримання фінансових ресурсів з місцевого бюджету у відповідний спосіб і на відповідні цілі.

Добровольче формування територіальної громади - воєнізований підрозділ, сформований на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади, який призначений для участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони в межах території відповідної територіальної громади.

Добровольче формування Територіальної оборони відноситься до військово-цивільної складової. Діяльність добровольчого формування провадиться під безпосереднім керівництвом і контролем командира військової частини Сил територіальної оборони Збройних Сил за територіальним принципом (ст.8 Закону України “Про національний спротив” і п.3 постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1449).

Статус добровольчого формування територіальної оборони законодавчо не визначено. ДФ ТГ мають особливості діяльності. Відповідно до ч. 2 ст.4 Закону України «Про Громадські об’єднання»(№4572) встановлене наступне:

“Громадські об’єднання не можуть мати воєнізованих формувань”.

Тобто,ДФТГ не може діяти як громадське об’єднання у розумінні положень Закону України «Про Громадські об’єднання» (№ 4572).

Як наслідок,ДФТГ не може бути одержувачем бюджетних коштів.

Втім, відповідно до ч.2 ст.14 Закону України “Про національний спротив” сільські, селищні та міські ради, зокрема:

1. беруть участь у підготовці та виконанні завдань національного спротиву в мирний час та в особливий період;
2. забезпечують у межах відповідних видатків місцевих бюджетів належне фінансування заходів національного спротиву місцевого значення та підготовки громадян України до національного спротиву;
3. сприяють створенню добровольчих формувань територіальних громад;

4. забезпечують життєдіяльність населення і функціонування об'єктів інфраструктури у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

5. сприяють популяризації участі в заходах національного спротиву громад;

6. сприяють реалізації заходів національного спротиву.

Відповідно до Закону України “Про основи національного спротиву”, **Порядку організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони**, затвердженого постановою КМУ від 29 грудня 2021 р. № 1447, **основою планування підготовки добровольчих формувань є каталог завдань за стандартами та програми підготовки**, що розробляються з урахуванням предметів навчання, форм та методів їх проведення, часових показників початку та завершення навчального року; кількості навчальних днів у місяці; тривалості навчального дня; тривалості однієї навчальної години (п.3). **Каталог завдань затверджується Генеральним штабом Збройних Сил**. Програма підготовки добровольчих формувань погоджується із Командуванням Сил спеціальних операцій Збройних Сил. Інші повноваження по виконанню завдань встановлені у п.4. постанови КМУ № 1447. Зокрема, **сільські, селищні та міські ради забезпечують у межах відповідних видатків місцевих бюджетів належне фінансування заходів з підготовки добровольчих формувань місцевого значення.**

Відповідно до п.п.5-7 вищезазначеного Порядку, **забезпечення підготовки добровольчих формувань до виконання завдань за призначенням здійснюється шляхом проведення заходів суб'єктами підготовки із забезпечення запланованих заходів з підготовки добровольчих формувань за всіма напрямками постачання відповідно до обґрунтованих заявок і норм забезпечення (лімітів використання) матеріально-технічними засобами за класами постачання, навчальною матеріально-технічною базою, фінансовим ресурсом.**

Для підготовки добровольчих формувань створюється навчальна матеріально-технічна база за рахунок видатків місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

Для проведення заходів з підготовки добровольчих формувань використовуються матеріальні засоби, навчальні об'єкти військових частин Сил територіальної оборони Збройних Сил та об'єкти військових частин (установ), військових навчальних закладів, навчальних центрів Збройних Сил, інших складових сил безпеки та сил оборони, об'єктів, які перебувають у сфері управління державних органів та органів місцевого самоврядування за попереднім погодженням з їх керівниками.

Перевезення особового складу добровольчих формувань до місць проведення занять та у зворотному напрямку здійснюється за рахунок видатків місцевих бюджетів.

Висновок:

Передача залишків коштів освітньої субвенції, які збережені на рахунках місцевих бюджетів станом на 1 січня 2022 року, управлінням освіти на заходи тероборони у вигляді трансферту (субвенції) з місцевого бюджету державному бюджету (військовій частині), законодавством не передбачено, оскільки не передбачає окрему бюджетну програму для їх планування і виконання.

Підготували:

Олена Чечуліна, експерт (USAID DOBRE)

Інна Святна, радник з питань муніципальних фінансів та управління Регіонального офісу “ULEAD з Європою” у Вінницькій області у Вінницькій області.

7. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану

(04.07.2022)

В умовах воєнного стану надзвичайно важливо забезпечити оперативне, належне та безперервне виконання місцевих бюджетів. Для забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та життєвонеобхідних потреб жителів територіальних громад у період дії воєнного стану Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України, РНБО та інші центральні органи виконавчої влади приймають низку швидких, ефективних, оперативних рішень.

Для інформування громад щодо останніх ключових змін у бюджетному законодавстві, створення умов для своєчасного та оперативного реагування на потреби фінансового забезпечення заходів територіальної оборони, захисту безпеки населення та функціонування бюджетної сфери, комунальних підприємств у період воєнного стану експерт з питань фінансів Офісу підтримки реформи децентралізації при Мінрегіоні **Ігор Онишук** (Шведсько-Український Проект «Підтримка децентралізації в Україні», SKL International (SALAR)) підготував ключові зміни та моменти у галузі місцевих бюджетів із відповідними посиланнями для полегшення орієнтування в нормах бюджетного законодавства:

1. Внесення змін до місцевого бюджету приймається виконавчими комітетами відповідних місцевих рад, місцевими державними адміністраціями, військово-цивільними адміністраціями або військовими адміністраціями за поданням місцевих фінансових органів без ухвалення відповідного рішення Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою.

2. Перерозподіл видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами, включаючи резервний фонд бюджету, додаткові дотації та субвенції, у межах загального обсягу бюджетних

призначень головного розпорядника бюджетних коштів, а також збільшення видатків розвитку за рахунок зменшення інших видатків здійснюється **без погодження відповідною комісією місцевої ради.**

3. **Виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації можуть приймати рішення про перерахування коштів з місцевого бюджету державному бюджету з метою відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України.**

4. **Передача коштів між місцевими бюджетами можлива без укладання договору.**

5. **Проекти місцевих бюджетів затверджуються рішеннями виконавчих комітетів відповідних місцевих рад чи розпорядженнями місцевих державних адміністрацій, військово-цивільних адміністрацій або військових адміністрацій.**

6. **Перевірки Державною аудиторською службою щодо виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки зупиняються** (Постанова КМУ від 11 березня 2022 р. № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану»).

7. **Дозволено перевищення обсягу резервного фонду бюджету понад 1%** обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету (відповідно до абзацу четвертого частини першої пункту 22 Розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України, далі – Кодекс).

8. **У рішенні про виділення коштів з резервного фонду зазначається:**

- головний розпорядник бюджетних коштів, якому виділяються кошти з резервного фонду бюджету;
- напрям використання коштів з резервного фонду бюджету;
- обсяг коштів, що виділяються з резервного фонду бюджету;
- код програмної класифікації видатків та кредитування бюджету та інші умови (щодо виділення, використання, ведення обліку, звітності) у разі необхідності. Структура кодування програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету для бюджетних програм, видатки або кредитування за якими здійснюються за рахунок резервного фонду, для яких п'ятим знаком визначається цифра “7”, може не застосовуватися;

9. **Виділення коштів з резервного фонду бюджету здійснюється за рішенням місцевої державної адміністрації, військової адміністрації, виконавчого органу відповідної ради** (Тимчасовий порядок виділення та використання коштів з резервного фонду бюджету в умовах воєнного стану затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 01 березня 2022 р. № 175).

10. **Скасована заборона здійснення** розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів **попередньої оплати товарів, робіт і послуг**, що закуповуються за бюджетні кошти.

11. В умовах воєнного стану стаття 55 Кодексу (**Захищені видатки**) **не застосовується** (Підпункт 1 пункту 22 розділу VI «прикінцеві та перехідні положення» Кодексу).

12. **Перерахування реверсної дотації** до державного бюджету з місцевих бюджетів територій, на яких введено воєнний стан, Казначейством **не здійснюється** (пункт 22 Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590).

13. **Фінансування добровольчих формувань тероборони:** З метою чіткого розмежування видатків та кредитування за головними розпорядниками коштів місцевого бюджету Міністерством фінансів України наказом від 20.09.2017 № 793 «Про затвердження складових Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету» (далі – Наказ) затверджено Типову програмну класифікацію видатків та кредитування місцевого бюджету.

Коди програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів конкретизують напрями використання коштів відповідно до функцій, з виконанням яких пов'язані видатки бюджету.

Для відображення видатків на реалізацію програм і заходів з організації та діяльності територіальної оборони Наказом передбачено код **8240 «Заходи та роботи з територіальної оборони»**.

14. **Підтримка внутрішньо переміщених та/або евакуйованих осіб:** з метою здійснення видатків з місцевих бюджетів для підтримки внутрішньо переміщених та/або евакуйованих осіб у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні Типову класифікацію видатків місцевих бюджетів доповнено такими позиціями:

- 3230 – видатки, пов'язані з наданням підтримки внутрішньо переміщеним та/або евакуйованим особам у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні (1070);

- 8755 – допомога внутрішньо переміщеним та/або евакуйованим особам у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні за рахунок коштів резервного фонду місцевого бюджету (1070).

15. **Платежі**, які містять відомості, **що становлять державну таємницю**, незалежно від суми разового платежу здійснюються на підставі платіжних доручень **без подання підтвердних документів**.

16. Акцизний податок з пального (**Акцизний податок з пального 13,44%**) у першому півріччі 2022 році **буде надходити до бюджетів місцевого самоврядування** відповідно до часток на основі продажів у другому півріччі 2021 року (постанова КМУ від 09 березня 2022 р. № 246).

17. Для покриття витрат місцевих бюджетів, понесених на оплату комунальних послуг, спожитих у будівлях (приміщеннях) комунальної форми власності, у яких розміщено тимчасово переміщених осіб на безоплатній основі з резервного фонду державного бюджету надається відповідна компенсація місцевим бюджетам.

Для отримання компенсації зазначені заклади до 20-го числа місяця, наступного за звітним, забезпечують оплату комунальних послуг, а відповідні органи місцевого самоврядування не пізніше третього робочого дня після оплати подають до відповідної обласної військової адміністрації заяву на отримання компенсації за формою згідно з додатком до Порядку та умов, затверджених постановою КМУ від 11 березня 2022 р. № 261 та підтвердні документи щодо фактичної оплати комунальних послуг за попередній звітний місяць.

Обласні військові адміністрації протягом двох робочих днів після отримання заяв надають узагальнену інформацію Мінрегіону для опрацювання питання виділення фінансування.

Компенсація надається починаючи з 1 березня 2022 р. та виключно після оплати комунальних послуг за попередній період.

18. Пріоритетність здійснення видатків Казначейством та органами Казначейства (постанова КМУ від 9 червня 2021 р. № 590):

Перша черга: видатки на національну безпеку і оборону та на здійснення заходів правового режиму воєнного стану, обладнання робочих місць для виконання функціональних обов'язків оперативним складом пунктів управління у можливих місцях розгортання Ставки Верховного Головнокомандувача, матеріально-технічне, транспортне, соціально-побутове та інше забезпечення діяльності Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Офісу Президента України;

Друга черга:

Витрати на:

- погашення та обслуговування державного (місцевого) боргу, виконання гарантійних зобов'язань, виплати за державними деривативами;
- забезпечення виплати пенсій, покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України;
- видатки Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- на покриття тимчасових касових розривів Пенсійного фонду України;
- оплата послуг із забезпечення функціонування Єдиних та Державних реєстрів, держателем яких є Мін'юст та Мінрегіон;

- забезпечення безперервної роботи, захисту та розвитку об'єктів критичної інформаційної інфраструктури - національних електронних інформаційних ресурсів та державних інформаційно-комунікаційних систем.

Видатки загального фонду:

- оплата праці працівників бюджетних установ;
- соціальне забезпечення, придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів;
- реалізація програм державних гарантій медичного обслуговування населення;
- придбання води питної (зокрема бутильованої);
- забезпечення продуктами харчування;
- надання фінансової державної підтримки Фондом розвитку підприємництва суб'єктам підприємництва на компенсацію відсотків за кредитами та винагороди за договорами фінансового лізингу, а також фізичним особам — позичальникам на здешевлення вартості іпотечних кредитів;
- медичне обслуговування населення;
- оплата послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу;
- комунальні послуги та енергоносії;
- поточні трансферти місцевим бюджетам;
- інші захищені видатки;
- канцтовари, миючі та дезінфікуючі засоби (зокрема для закладів соціального захисту);
- оплата послуг зв'язку та поштових послуг, інтернет-послуг;
- оплата інформаційних послуг, у тому числі з виготовлення та розміщення інформаційної продукції, послуг із розміщення інформації в ЗМІ;
- оплата ритуальних послуг (зокрема послуг з перевезення, поховання, доставки тіл померлих до моргів та бюро судово-медичної експертизи);
- придбання предметів ритуальної належності;
- оплата послуг з утримання місць поховання;
- оплата видатків із благоустрою населених пунктів;
- оплата послуг із захоронення біологічних відходів;
- експлуатаційні послуги, пов'язані з утриманням будинків і споруд та прибудинкових територій (зокрема вивіз сміття);
- обслуговування установок з біологічного очищення господарсько-побутових стічних вод;
- усунення аварій в житловому фонді, бюджетних установах, закладах;
- утримання та поточний ремонт світлофорних об'єктів;
- охорона приміщень бюджетних установ та заходи із захисту цих приміщень;

- компенсація за пільговий проїзд окремих категорій громадян;
- оплата послуг з перевезення електротранспортом;
- ремонт та обслуговування комп'ютерної та організаційної техніки;
- адміністрування (обслуговування) програмного забезпечення, інші послуги у сфері інформатизації;
- придбання пально-мастильних матеріалів (талонів), запчастин та матеріалів для ремонту і оренду автомобільного транспорту;
- придбання матеріалів та запчастин для міського електричного транспорту (трамваїв, тролейбусів, електробусів, метрополітену);
- оплата послуг з технічного обслуговування і ремонту автомобільного транспорту;
- оплата послуг з обслуговування автомобільним транспортом;
- оплата послуг з технічного обслуговування і ремонту спеціалізованого обладнання для миття автотранспорту;
- оплата послуг з обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки, включаючи пожежовибухонебезпечні об'єкти та об'єкти, господарська діяльність на яких може призвести до аварій екологічного і санітарно-епідеміологічного характеру;
- оплата послуг з очищення систем каналізації;
- оплата послуг з проведення контролю за якістю стічних вод, відбору проб та їх хімічного аналізу;
- оплата послуг з оренди електричного обладнання (генераторів);
- утримання та обслуговування електромереж,
- протипожежні заходи;
- послуги прання, придбання та виготовлення білизни (зокрема постільної), рушників, матраців;
- обслуговування протипожежної сигналізації, придбання засобів пожежогасіння, оплату послуг з перезарядки вогнегасників;
- експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування відповідно до встановленого мобілізаційного завдання (замовлення);
- утримання мереж зовнішнього освітлення;
- утримання вулично-шляхової мережі;
- ремонт споруд цивільного захисту (укриття, бомбосховища тощо);
- придбання ветеринарних препаратів, кормів для тварин;
- дослідження і розроблення, окремі заходи з виконання державних (регіональних) програм;
- субсидії та поточні трансферти підприємствам, установам та організаціям у частині оплати праці з нарахуваннями, придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів, забезпечення продуктами харчування, стипендій, оплати комунальних послуг та енергоносіїв;
- придбання одягу, взуття, м'якого інвентарю і обладнання для учнів з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;

- забезпечення пально-мастильними матеріалами протипожежної та аварійно-рятувальної техніки, забезпечення роботи спеціалізованих санітарних автомобілів екстреної медичної допомоги (забезпечення пально-мастильними матеріалами, запасними частинами, послугами зв'язку);
- оплату послуг спеціалізованого санітарного транспорту;
- поточний ремонт та придбання матеріалів для облаштування місць тимчасового перебування внутрішньо переміщених (евакуйованих) осіб;
- придбання матеріалів для ремонту тепло-, водо-, електромереж;
- видатки на програми з підтримки Збройних Сил, заходи та роботи з територіальної оборони (в тому числі матеріально-технічного забезпечення підрозділів територіальної оборони);
- підготовка кадрів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти;
- відшкодування різниці в тарифах на послуги тепло-, водопостачання (водовідведення);
- придбання гіпохлориту натрію для знезараження води в системах централізованого питного водопостачання та водовідведення;
- придбання насіннєвого матеріалу, мінеральних добрив, засобів захисту рослин, послуг, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції;
- відрядження працівників бюджетних установ; видатки за рахунок коштів резервного фонду бюджету;
- забезпечення, організація та виконання літерних авіаційних рейсів повітряними суднами;
- закупівля, реставрація предметів, матеріалів та продукції, призначених для відзначення, нагородження, а також забезпечення проведення протокольних заходів;
- придбання державної та протокольної атрибутики;
- оплата послуг з перекладу;
- оплата готельних послуг;
- оплата послуг з обслуговування в залах офіційних делегацій;
- придбання та виготовлення бланків дипломів, свідоцтв та додатків до них для здобувачів освіти;
- закупівля санітарно-гігієнічних товарів та поліетиленової продукції для пакування відходів;
- оплата послуг із страхування цивільно-правової відповідальності власників наземного транспорту, водіїв відповідно до законодавства, оплата послуг із медичного огляду водіїв;
- оплата (відшкодування) коштів за отримання доступу до інформації з баз даних, реєстрів іноземних держав;
- оплата товарів, робіт та послуг, що закуповуються під час реалізації проектів, виконання програм допомоги, які підтримуються Європейським Союзом, урядами іноземних держав, іноземними фінансовими та донорськими установами і міжнародними фінансовими організаціями, в тому числі на умовах співфінансування;

- придбання комплектувальних виробів і деталей для ремонту виробничого та невиробничого обладнання;
- придбання матеріалів, будівельних матеріалів, інвентарю та інструментів для проведення ремонтних робіт господарським способом;
- оплата послуг з поточного ремонту та технічного обслуговування обладнання, техніки, механізмів, локальної мережі, охоронної сигналізації, систем вентиляції, технічного обслуговування та утримання в належному стані внутрішніх та зовнішніх мереж тепло-, водо-, електро-, газопостачання та водовідведення; виконання заходів і завдань державної та місцевих програм розвитку фізичної культури і спорту (організація і проведення спортивних заходів, участь у змаганнях, функціонування та фінансова підтримка закладів та організацій сфери фізичної культури і спорту).

Видатки загального та спеціального фондів:

- функціонування державних реєстрів;
- видатки за рахунок коштів резервного фонду бюджету;

Видатки спеціального фонду:

- оплата праці працівників бюджетних установ;
- витрати на погашення та обслуговування місцевого боргу;
- соціальне забезпечення;
- оплата комунальних послуг та енергоносіїв;
- придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів;
- придбання води питної (зокрема бутильованої);
- забезпечення продуктами харчування;
- надання фінансової державної підтримки Фондом розвитку підприємництва суб'єктам підприємництва на компенсацію відсотків за кредитами та винагороди за договорами фінансового лізингу, а також фізичним особам — позичальникам на здешевлення вартості іпотечних кредитів;
- підтримка внутрішньо переміщених та/або евакуйованих осіб;
- придбання миючих та дезінфікуючих засобів (зокрема для закладів соціального захисту);
- оплата послуг зв'язку та поштових послуг, інтернет-послуг;
- придбання конвертів, марок для відправки службової кореспонденції;
- придбання комплектувальних виробів і деталей для ремонту виробничого та невиробничого обладнання, витратних та інших матеріалів до комп'ютерної техніки та оргтехніки;
- придбання матеріалів, будівельних матеріалів, обладнання, інвентарю та інструментів для господарської діяльності, а також для благоустрою території; придбання господарських, будівельних товарів та інвентарю для проведення ремонтно-реставраційних робіт та ліквідації

аварійного стану на пам'ятках культурної спадщини та пам'ятках архітектури господарським способом;

- придбання оргтехніки, комп'ютерної техніки (у тому числі придбання програмного забезпечення, яке передбачене разом з придбанням комп'ютерної техніки) для оцифрування музейних предметів;

- придбання засобів для реставрації та консервації робіт з музейними предметами; оплату послуг оренди приміщень; оплату за послуги із страхування орендованого приміщення; оплату послуг сторонніх фахівців;

- оплата послуг з монтажу, установки та ремонту охоронної та пожежної сигналізації, системи відеоспостереження;

- оплата послуг з пакування та транспортування музейних експонатів;

- оплата послуг з доступу в режимі он-лайн до електронних баз наукової та науково-технічної інформації, інформаційних ресурсів;

- оплата послуг з поточного ремонту та технічного обслуговування обладнання, техніки, механізмів, локальної мережі, охоронної сигналізації, систем вентиляції, технічного обслуговування та утримання в належному стані внутрішніх та зовнішніх мереж тепло-, водо-, електро-, газопостачання та водовідведення;

- оплата поточного ремонту об'єктів культурної спадщини та пам'яток архітектури;

- оплата інформаційних послуг, у тому числі з виготовлення та розміщення інформаційної продукції, послуг із розміщення інформації в ЗМІ;

- оплата ритуальних послуг (зокрема послуг з перевезення, поховання, доставки тіл померлих до моргів та бюро судово-медичної експертизи);

- придбання предметів ритуальної належності; оплату послуг з утримання місць поховання;

- оплата видатків із благоустрою населених пунктів;

- оплата послуг із захоронення біологічних відходів;

- утримання будинків і споруд та прибудинкових територій (зокрема вивіз сміття);

- технічне обслуговування установок з біологічного очищення господарсько-побутових стічних вод;

- утримання та поточний ремонт світлофорних об'єктів;

- охорона приміщень бюджетних установ;

- усунення аварій в житловому фонді;

- послуги з поточного ремонту та обслуговування комп'ютерної та організаційної техніки;

- оплата послуг з адміністрування (обслуговування) програмного забезпечення;

- відрядження працівників бюджетних установ;

- придбання пально-мастильних матеріалів (талонів), запчастин та матеріалів для ремонту і оренду автомобільного транспорту;

- придбання матеріалів та запчастин для міського електричного транспорту (трамваїв, тролейбусів, електробусів, метрополітену);
- оплата послуг з технічного обслуговування і ремонту автомобільного транспорту;
- оплата послуг з обслуговування автомобільним транспортом;
- утримання та обслуговування електромереж;
- прання, придбання та виготовлення білизни (в тому числі постільної), рушників, матраців;
- протипожежні заходи;
- утримання автомобільних доріг загального користування відповідно до встановленого мобілізаційного завдання (замовлення);
- утримання мереж зовнішнього освітлення, утримання вулично-шляхової мережі;
- ремонт споруд цивільного захисту (укриття, бомбосховища тощо);
- субсидії та поточні трансферти підприємствам, установам та організаціям у частині оплати праці з нарахуваннями, придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів, забезпечення продуктами харчування, стипендій, оплати комунальних послуг та енергоносіїв;
- внески до статутного капіталу стратегічно важливих підприємств (централізоване водопостачання та водовідведення, теплопостачання, громадський транспорт, забезпечення наземного обслуговування повітряних суден);
- придбання матеріалів для облаштування місць тимчасового перебування внутрішньо переміщених (евакуйованих) осіб;
- виконання ремонтно-будівельних робіт з реконструкції та капітального ремонту приміщень для розміщення внутрішньо переміщених (евакуйованих) осіб;
- придбання матеріалів для ремонту тепло-, водо-, електромереж;
- експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування відповідно до встановленого мобілізаційного завдання (замовлення);
- видатки на програми з підтримки Збройних Сил, заходи та роботи з територіальної оборони (в тому числі матеріально-технічного забезпечення підрозділів територіальної оборони);
- придбання насіннєвого матеріалу, мінеральних добрив, засобів захисту рослин, послуг, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції;
- оплата послуг із страхування цивільно-правової відповідальності власників наземного транспорту, водіїв відповідно до законодавства, оплата послуг із медичного огляду водіїв;
- придбання джерел резервного живлення;
- закупівлю та монтаж кисневого обладнання, систем медичного кисню, виконання ремонтно-будівельних робіт з реконструкції та капітального ремонту систем (мереж) киснепостачання;
- видатки за рахунок коштів резервного фонду бюджету;

- оплата товарів, робіт та послуг, що закупаються під час реалізації проектів, виконання програм допомоги, які підтримуються Європейським Союзом, урядами іноземних держав, іноземними фінансовими та донорськими установами і міжнародними фінансовими організаціями, в тому числі на умовах співфінансування; виконання заходів і завдань державної та місцевих програм розвитку фізичної культури і спорту (організація і проведення спортивних заходів, участь у змаганнях, функціонування та фінансова підтримка закладів та організацій сфери фізичної культури і спорту);

- за іншими коштами з небюджетних рахунків Фонду розвитку підприємництва за напрямками, визначеними підпунктами 1 та 3 пункту 5 Порядку використання коштів державного бюджету, передбачених для забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 29 (Офіційний вісник України, 2020 р., № 12, ст. 159); Державної спеціалізованої фінансової установи “Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву” за напрямками, що визначені Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для збільшення статутного капіталу Державної спеціалізованої фінансової установи “Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву” з подальшим спрямуванням на виконання Державної програми забезпечення молоді житлом на 2013-2023 роки, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 11 травня 2011 р. № 488;

Третя черга:

інші видатки.

19. Скорочено низку трансфертів місцевим бюджетам з метою спрямування до резервного фонду державного бюджету для забезпечення фінансування заходів територіальної оборони, захисту безпеки населення та функціонування бюджетної сфери, комунальних підприємств у період воєнного стану (Постанови КМУ від 10 березня 2022 р. № 245, від 04 березня 2022 р. № 199).

20. **Керівникам** державних органів, підприємств, установ та організацій, що фінансуються або дотуються з бюджету, до припинення чи скасування воєнного стану в Україні в межах фонду заробітної плати, дозволено **самостійно визначати розмір оплати часу простою працівників**, але не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові тарифного розряду (посадового окладу). **Керівникам органів місцевого самоврядування рекомендовано** застосовувати вищезазначену норму. (постанова КМУ від 07.03.2022 № 221).

21. Нарахування та виплата грошових допомог, пільг та житлових субсидій на території, де структурні підрозділи з питань соціального захисту населення не мають можливості забезпечити підготовку виплатних

документів та проведення фінансування, здійснюється з урахуванням, зокрема, таких особливостей (постанова КМУ від 07 березня 2022 р. № 215):

- виплату здійснює «Ощадбанк» шляхом перерахування коштів на банківський рахунок (за стандартом IBAN) в банку, в якому відкрито рахунок одержувача, або здійснення грошових переказів через міжнародну платіжну систему «MY TRANSFER»;
- фінансування проводиться Мінсоцполітики на підставі даних ДП «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики»;
- «Ощадбанк» на кожне 1 число місяця інформує Міністерство соціальної політики про здійснені виплати грошових переказів одержувачам;
- У разі коли протягом 60 календарних днів з дати зарахування переказів «Ощадбанк» одержувачам грошової допомоги, пільг та житлової субсидії одержувачі не звернулися за отриманням грошових переказів, відповідні кошти повертаються до АТ «Ощадбанк» для їх повернення Міністерству соціальної політики не пізніше трьох робочих днів після закінчення такого періоду разом з реєстрами осіб, яким не здійснено виплату грошового переказу. Плата за оброблення електронних реєстрів через міжнародну платіжну систему «MY TRANSFER» банку не справляється;
- Виплата здійснюється без дотримання вимог Положення про порядок призначення житлових субсидій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 р. № 848;

22. Реєстрація бюджетних (фінансових) зобов'язань в органах Державної казначейської служби для оплати медичних послуг за договорами здійснюється на підставі поданих НСЗУ Реєстру бюджетних (фінансових) зобов'язань розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів без подання підтвердних документів. У разі відсутності технічної можливості Аптечні заклади можуть не вносити інформацію до електронної системи охорони здоров'я. Звіти надавачів медичних послуг про надані медичні послуги та аптечних закладів про відпущені лікарські засоби можуть не надаватися. Виписування електронних рецептів на лікарські засоби, які підлягають реімбурсації, може здійснюватися в паперовій формі (постанова КМУ від 5 березня 2022 р. № 198).

23. Перерахування міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам населених пунктів на тимчасово неконтрольованій території Казначейством не здійснюється.

Місцевим бюджетам, за рахунок коштів яких здійснюється фінансування установ і закладів, що розташовані у населених пунктах на тимчасово неконтрольованій території, Казначейство перераховує субвенції в обсягах, що зменшені на обсяг бюджетних призначень, передбачених для таких установ і закладів. Розподіл асигнувань (з урахуванням зменшених обсягів) за такими бюджетами подається Казначейству головним розпорядником відповідної субвенції, що надається з державного бюджету, за день до встановленого для їх перерахування строку.

Неперераховані обсяги міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам населених пунктів на тимчасово неконтрольованій території можуть перерозподілятися шляхом збільшення обсягу міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам населених пунктів, на територію яких переміщуються особи (споживачі гарантованих послуг) з населених пунктів на тимчасово неконтрольованій території (постанова МУ від 9 червня 2021 р. № 590).

24. Оборонні та публічні закупівлі товарів, робіт і послуг здійснюються без застосування процедур закупівель та спрощених закупівель, визначених Законами України “Про публічні закупівлі” та “Про оборонні закупівлі”. Замовники повинні забезпечувати оприлюднення укладеного договору в електронній системі закупівель протягом п’яти робочих днів після його підписання (постанова КМУ від 28 лютого 2022 р. № 169).

25. У разі надходження до Міністерства соціальної політики та/або Пенсійного фонду України інформації від Національного банку щодо неможливості здійснювати уповноваженими банками виплату пенсій, грошових допомог одержувачам їх виплата здійснюється шляхом переказу коштів одержувачу без відкриття рахунка через банк, який є уповноваженим на провадження розрахунково-касових операцій з коштами Пенсійного фонду України (постанова КМУ від 26 лютого 2022 р. № 162).

26. Кошториси, плани асигнувань загального фонду бюджету, плани надання кредитів із загального фонду бюджету, плани спеціального фонду, плани використання бюджетних коштів (крім планів використання бюджетних коштів одержувачів), помісячні плани використання бюджетних коштів і штатні розписи затверджуються керівником або заступником керівника установи вищого рівня.

Кошториси, плани асигнувань загального фонду бюджету, плани надання кредитів із загального фонду бюджету, плани спеціального фонду, передбачені на проведення централізованих заходів, затверджуються керівниками та/або заступниками керівників місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів місцевих рад (постанова КМУ від 13 березня 2022 р. № 267).

Закон України від 15.03.2022 №2134-IX:

27. Скасовано вимогу Кодексу щодо передачі коштів між загальним та спеціальним фондами бюджету виключно в межах бюджетних призначень шляхом прийняття рішення про місцевий бюджет або про внесення змін до нього.

28. Скасовано вимогу Кодексу щодо обов'язкової публікації не пізніше 1 березня року, що настає за роком звіту місцевих бюджетів - у газетах, визначених Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідними місцевими радами.

29. Скасовано вимогу Кодексу щодо публічного представлення до **15 березня** року, що настає за звітним інформації про виконання бюджетних програм головними розпорядниками бюджетних коштів, у тому числі досягнення цілей державної політики у відповідній сфері діяльності, формування та/або реалізацію якої забезпечує головний розпорядник бюджетних коштів, у межах бюджетних програм за звітний бюджетний період, та публікації оголошення про час та місце проведення публічного представлення такої інформації, а також оприлюднення в спосіб відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» інформації визначеної частиною п'ятою статті 28 Кодексу.

30. Скасовано вимогу щодо подання річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України, Президента України та Рахункової палати **не пізніше 1 квітня** року, наступного за звітним.

31. Скасовано усі норми щодо складання та схвалення прогнозів місцевих бюджетів (зокрема стаття 75¹ Кодексу).

32. Скасовано терміни подання Казначейством звітності про виконання місцевих бюджетів.

33. Кабінету Міністрів України надано повноваження приймати рішення щодо додаткових положень, що регламентують процес виконання державного бюджету.

34. Дозволено спрямовувати залишки коштів за освітньою субвенцією та субвенцією особам з особливими освітніми потребами з державного бюджету місцевим бюджетам, збережені на рахунках місцевих бюджетів станом на 1 січня 2022 року, на заходи територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб цивільного населення, евакуацію/вивезення/ переміщення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у безпечні місця, зокрема на оплату транспортних послуг, пально-мастильних матеріалів, облаштування місць розміщення громадян, які у зв'язку з бойовими діями залишили місце проживання/перебування, оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану.

35. Заборонено зупинення операцій з бюджетними коштами, призупинення бюджетних асигнувань, зменшення бюджетних асигнувань як заходи впливу за порушення бюджетного законодавства до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів сектору національної безпеки і оборони, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, залучених до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану.

36. Кабінету Міністрів України доручено до **15 грудня 2022 року** визначити порядок реалізації механізму зарахування акцизного податку з роздрібного продажу тютюнових виробів, який мав діяти з 1 квітня 2022 року.

37. Відтерміновано до **1 січня 2023 року** норму щодо нарахування штрафу у розмірі ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян та пені у

розмірі 0,1 відсотка суми простроченого (за кожний день прострочення) платежу акцизного податку з роздрібного продажу тютюнових виробів, який зараховується до бюджетів місцевого самоврядування (сплачується органами Казначейства у разі несвоєчасного подання звітності про виконання бюджетів та недотримання автоматичного режиму зарахування акцизного податку).

38. У період дії воєнного стану та протягом року після його завершення або скасування норми Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» інші норми законодавства, що впливають із цього Закону, не застосовуються. **Уся державна допомога, надана протягом такого періоду, вважається допустимою.** Надавачі державної допомоги звільняються від обов'язку подання повідомлення про нову державну допомогу та подання звітності про чинну державну допомогу.

Закон України від 15.03.2022 №2135-IX:

39. Скасовано граничний розмір державних гарантій в обсязі до 3 відсотків планових доходів загального фонду державного бюджету.

40. **Кошти державного дорожнього фонду у 2022 році спрямовуються в першу чергу на виконання боргових зобов'язань за запозиченнями, отриманими державою або під державні гарантії, на розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування, та можуть спрямовуватись на інші цілі виключно після виконання всіх боргових зобов'язань у 2022 році, визначених пунктом 3 частини третьої статті 24² Бюджетного кодексу України.**

Закон України від 15.03.2022 №2139-IX:

41. **Встановлено диференційовану ставку рентної плати за видобування газу природного.** Чим вище ціна реалізації газу природного, тим вище відсоткова ставка ренти. (3% ренти зараховується до бюджетів місцевого самоврядування, 2% до обласних бюджетів).

42. **ПДВ на внутрішні перевезення авіатранспортом зменшено із 20% до 7% (Тимчасово, до 31 грудня 2024 року).**

43. Збільшено розмір ставки акцизного податку на рідини, що використовуються в електронних сигаретах.

До 1 січня 2023 року оподаткування роздрібним акцизним податком на тютюнові вироби буде здійснюватися за механізмом, що діяв до 1 квітня 2022 року (відповідно до раніше прийнятих змін). Тобто залишки вироблених та не реалізованих до 1 квітня 2022 року тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну також оподатковуватимуться 5% акцизом з роздрібного продажу.

Закон України від 15.03.2022 №2120-IX:

44. **Ставки акцизного податку на бензини моторні, важкі дистиляти та скраплений газ встановлено на рівні 0 євро за 1000 літрів.**

45. **Зупинено перебіг строків, визначених Податковим кодексом України, іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи на період дії правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.**

46. **Фізичні особи – підприємці – платники єдиного податку першої та другої групи, мають право не сплачувати єдиний податок.**

47. **Платниками третьої групи єдиного податку тепер можуть бути ФОП та юридичні особи без обмеження щодо кількості осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах з розміром доходу до 10 мільярдів гривень (До цього 7,6 млн грн), окрім суб'єктів господарювання, що займаються азартними іграми, обміном іноземної валюти, виробництвом, експортом, імпортом, продажем підакцизних товарів, видобутком, реалізацією корисних копалин та низка фінансових установ. Відсоткова ставка єдиного податку для платників єдиного податку третьої групи, які використовують такі особливості оподаткування, встановлюється у розмірі 2 відсотків доходу. Податковий період для таких платників – календарний місяць.**

48. Кабінету Міністрів України надано право визначати особливості нарахування та сплати єдиного податку.

49. **Тимчасово на період з березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком в якому припинено або скасовано воєнний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї)), що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, та перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, а також земельних ділянок (земельних часток (паїв)), які визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, визначається Кабінетом Міністрів України.**

50. **Тимчасово за 2022 та 2023 податкові (звітні) роки не нараховується та не сплачується загальне мінімальне податкове зобов'язання за аналогічні земельні ділянки.**

51. **Тимчасово, за 2022 податковий (звітний) рік, не нараховується та не сплачується екологічний податок за об'єктами оподаткування, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації.**

52. **Тимчасово, з 1 березня 2022 року до припинення або скасування воєнного стану в Україні а також протягом дванадцяти місяців після припинення або скасування такого воєнного стану фізичні особи -**

підприємці, в тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в тому числі адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності, **члени фермерського господарства**, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах мають право не нараховувати, не обчислювати та не сплачувати єдиний внесок за себе.

53. **ФОП другої та третьої груп** платників єдиного податку, а також юридичні особи, які належать до третьої групи платників єдиного податку, мають право за власним рішенням не сплачувати єдиний внесок за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до Збройних Сил України.

54. **Тимчасово** на період дії правового режиму воєнного стану, а також протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану **штрафні санкції та пеня щодо сплати ЄСВ не застосовуються.**

55. **Запроваджено мораторій на проведення документальних перевірок** правильності нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску на період дії правового режиму воєнного стану, а також протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану (Закон України від 15.03.2022 №2120-IX).

56. **Військові адміністрації** під час закупівлі засобів індивідуального захисту **можуть здійснювати попередню оплату** на строк та у розмірах, визначених у договорах про закупівлю товарів і послуг (постанова КМУ від 16 березня 2022 р. № 290).

57. **Вимоги пункту 9 Порядку** складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 228 щодо критеріїв визначення одержувача бюджетних коштів не застосовуються під час визначення одержувача бюджетних коштів за програмою «**Забезпечення інформаційного суверенітету України, розвиток мов корінних народів, що проживають на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, та фінансова підтримка системи державного іномовлення України**». Зокрема, досвід роботи за відповідним профілем не менше двох років, незбиткова діяльність одержувача за останні два роки, тощо (постанова КМУ від 16 березня 2022 р. № 293).

58. **У разі коли конфісковане майно, майно, визнане безхазяйним, майно**, за яким не звернувся власник до кінця строку зберігання не було передано в установленому порядку у власність держави, до сфери управління Міністерства оборони, інших центральних органів виконавчої влади та державних органів, які здійснюють керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до закону, та правоохоронними органами, **таке майно передається відповідній обласній військовій**

адміністрації за місцем його знаходження після погодження із відповідними державними органами (розпорядження КМУ від 26 лютого 2022 р. № 186-р).

59. Режим надзвичайної ситуації, пов'язаної із SARS-CoV-2 продовжено до 31 травня 2022 року (постанова КМУ від 19.03.2022 № 318).

60. **Строк відрядження, пов'язаного із забезпеченням діяльності державних органів влади в особливому режимі в умовах воєнного стану, працівників державних органів, а також підприємств, установ та організацій, які здійснюють функції з обслуговування державних органів влади не може перевищувати 180 днів** (постанова КМУ від 19 березня 2022 р. № 321).

61. Дозволи на право **користування пільгами** з оподаткування для підприємств та організацій громадських об'єднань осіб з інвалідністю, строк дії яких закінчився **в період дії воєнного стану в Україні, продовжуються на період його дії та протягом двох календарних кварталів після його припинення або скасування.** Положення Порядку № 1010 не застосовуються, крім випадків надання дозволів тим, хто раніше не звертався та яким необхідно отримати зазначені дозволи на періоди, що слідує за двома календарними кварталами після припинення або скасування воєнного стану в Україні (постанова КМУ від 19 березня 2022 р. № 323).

62. **Вимоги Порядку укладення, зміни та припинення договору про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій не застосовуються.**

63. **Вимоги Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на реалізацію програми державних гарантій медичного обслуговування населення щодо звітів надавачів медичних послуг про надані медичні послуги не застосовуються.**

64. **Реєстрація в Казначействі бюджетних та бюджетних фінансових зобов'язань здійснюється на підставі поданих НСЗУ Реєстрів бюджетних та бюджетних фінансових зобов'язань розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів, форми яких визначено у Порядку, затвердженому наказом Мінфіну від 2 березня 2012 р. № 309 без подання підтвердних документів – для оплати медичних послуг за договорами, без подання підтвердних документів за формою згідно з додатком до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2019 р. № 141 – для оплати за договорами про реімбурсацію.**

65. **Фактична вартість медичних послуг, передбачених пакетом медичних послуг, наведеним у главі 1 розділу II Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1440, на місяць розраховується на рівні фактичної вартості медичних послуг, наданих за таким пакетом медичних послуг, у березні 2022 року.**

66. **Для забезпечення збереження кадрового потенціалу НСЗУ укладає договори за пакетом “Забезпечення збереження кадрового потенціалу для надання медичної допомоги” із надавачами медичних послуг комунальної форми власності (крім спеціалізованих стоматологічних закладів), які мають укладені договори і в яких різниця між нарахованою заробітною платою за відповідний місяць та виплаченою за рахунок коштів,**

що надійшли надавачу медичних послуг, незалежно від фактичної дати надходження коштів, за даними бухгалтерського обліку **становить більше ніж 50 000 гривень**. Тариф на забезпечення збереження кадрового потенціалу для надання медичної допомоги встановлюється у вигляді глобальної ставки на місяць. Вартість за таким тарифом встановлюється як сума добутків тарифу та коригувального коефіцієнту, визначеного у Порядку (постанова КМУ від 20 березня 2022 р. № 325).

67. **Кабінет Міністрів України затвердив Порядок визначення шкоди та збитків**, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Визначення збитків відбувається окремо за напрямками, відповідно до методик, затверджених профільним міністерством по кожному напрямку (постанова КМУ від 20 березня 2022 р. № 326).

68. **Забезпечення населення територіальних громад в регіонах, на території яких тривають активні бойові дії, продовольчими товарами** тривалого зберігання здійснюється **безоплатно. Обсяг закупівлі з розрахунку на 10 млн. осіб для безоплатної видачі населенню формує Міністерство економіки. Обласні військові адміністрації є одержувачами товарів** (від постанова КМУ 20 березня 2022 р. № 328).

69. **Кабінет Міністрів України затвердив Порядок надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб** внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні (постанова КМУ від 20 березня 2022 р. № 331). Компенсація витрат надається у розмірі 6500 гривень щомісяця за кожну працевлаштовану особу.

70. **Відшкодування фактичних витрат, що перевищують граничну суму витрат на найм житлового приміщення за добу здійснюється з дозволу керівника згідно з підтвердними документами та не може перевищувати 1800 гривень** (без урахування витрат на оплату податку на додану вартість) (від 21 березня 2022 р. № 345).

71. **Уряд ухвалив Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам та Порядок використання коштів державного бюджету для надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам** (від 20 березня 2022 р. № 332); **Допомога надається щомісячно з місяця звернення на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування на кожну внутрішньо переміщену особу.** для осіб з інвалідністю та дітей – 3 тис. грн, для інших осіб – 2 тис. грн.

72. Продовжено звільнення від сплати ПДВ до 2027 року операцій з постачання відходів та брухту чорних і кольорових металів, які визначені КМУ (постанова КМУ від 21 березня 2022 р. № 337).

73. **З метою забезпечення своєчасної виплати пенсій за квітень 2022 р. на території адміністративно-територіальних одиниць, на яких проводяться бойові дії фінансування та виплата пенсій здійснюється починаючи з 25 березня 2022 р. в межах фінансових можливостей Пенсійного фонду України.** Невиплачені через неможливість суми пенсій, грошової

допомоги включаються до виплати у наступних виплатних періодах (постанова КМУ від 21 березня 2022 р. № 343).

Закон України прийнятий ВРУ (законопроект за №7190)

74. На період дії правового режиму воєнного чи надзвичайного стану **не поширюється дія регуляторного законодавства на встановлення місцевих податків та/або зборів та податкових пільг зі сплати місцевих податків та/або зборів.**

75. **Доходи, отримані від продажу платником податку на користь податкового агента власної сільськогосподарської продукції, що вирощена, відгодована, виловлена, зібрана, виготовлена, вироблена, оброблена та/або перероблена безпосередньо фізичною особою, остаточно оподатковуються податковим агентом під час їх нарахування (виплати).**

76. **Звільнено від сплати та обліку ПДВ платників єдиного податку третьої групи за таких умов:** постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України та при ввезенні товарів на митну територію України, окрім операцій із ввезення на митну територію України у митному режимі імпорту та з постачання на митній території України товарів, які мають походження з країни, визнаної державою окупантом.

77. **На територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації екологічний податок не нараховується та не сплачується.**

78. **За 2021 та 2022 податкові (звітні) роки не нараховується та не сплачується податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за об'єкти житлової нерухомості, в тому числі їх частки, які перебувають у власності фізичних осіб, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації та за об'єкти житлової нерухомості, що стала непридатною для проживання у зв'язку з збройною агресією Російської Федерації.**

79. **Тимчасово, на період з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, в якому припинено або скасовано воєнний стан не нараховується та не сплачується податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за об'єкти нежитлової нерухомості, в тому числі їх частки, які перебувають у власності юридичних осіб, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації.**

80. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, визначається Кабінетом Міністрів України.

81. Тимчасово, з 1 квітня 2022 року на період дії воєнного стану на території України звільняються від сплати ПДВ операції з ввезення товарів на митну територію України платниками єдиного податку першої, другої та

третьої групи, що сплачують податок за ставкою 2%. Окрім товарів, які мають походження з країни-агресора.

82. Тимчасово, з 1 квітня 2022 року на період дії воєнного стану на території України звільнено від сплати ПДВ, акцизу та ввізного мита ввезення транспортних засобів громадянами, зокрема автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів. Окрім товарів, які мають походження з країни-агресора.

83. **Звільнено від оподаткування ввізним митом:** товари, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України підприємствами для вільного обігу, крім спирту етилового та інших спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, пива (крім квасу «живого» бродіння), тютюнових виробів, тютюну, промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах.

84. Під час ввезення (пересилання) **ФОП 1-3 групи** декларування товарів для поміщення в митний режим імпорту може здійснюватися шляхом подання попередньої митної декларації.

85. **За рішенням КМУ дозволяється пропуск через митний кордон України та/або випуск відповідно до заявленої мети окремих товарів, щодо яких** відповідними законами встановлені обмеження за певною процедурою.

86. На період до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України **документальні перевірки дотримання вимог митної справи не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються.**

87. Кабінет Міністрів України може встановлювати категорії товарів, щодо яких митними органами не здійснюються заходи зі сприяння захисту прав інтелектуальної власності, передбачені розділом XIV Податкового кодексу.

88. На період дії воєнного, надзвичайного стану **платники податків мають право подавати податкову декларацію та інші документи контролюючому органу в паперовій формі.**

Закон України прийняти Верховною Радою України (законопроект 7153):

89. У період дії воєнного стану **сільський, селищний, міський голова** територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населених пунктів, виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану **може прийняти рішення, з обов'язковим інформуванням начальника відповідної обласної військової адміністрації протягом 24 годин, щодо внесення до місцевого бюджету змін, необхідних для здійснення заходів правового режиму воєнного стану військовим командуванням або відповідною військовою адміністрацією, а також для реалізації рішень, прийнятих сільським, селищним, міським головою згідно з пунктами 1-3 частини 3 статті 9 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану».**

90. У період дії воєнного стану **сільський, селищний, міський голова** територіальної громади, на території якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населених пунктів, виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану **може прийняти рішення щодо:**

- **передачі коштів з відповідного місцевого бюджету** на потреби Збройних Сил України або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану;
- створення за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників таких установ, залучення у встановленому законом порядку фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги;
- **внесення змін до програм соціально-економічного та культурного розвитку** відповідних адміністративно-територіальних одиниць, **цільових програм** з інших питань місцевого самоврядування.

91. Договори, укладені у період дії воєнного стану **сільським, селищним, міським головою** з питань, визначених частинами третьою і четвертою статті 9 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», **не потребують затвердження відповідною сільською, селищною, міською радою.**

92. У період дії воєнного стану **ліквідація суб'єкта господарювання державного сектору економіки** здійснюється **виключно за погодженням з Кабінетом Міністрів України**, а в разі здійснення Кабінетом Міністрів України функцій з управління таким суб'єктом – за рішенням Кабінету Міністрів України.

93. **Комунальні підприємства, установи та організації**, засновані на базі майна спільної власності територіальних громад **району або області** (у разі тимчасової окупації або оточення адміністративного центру області), **підпорядковуються відповідній військовій адміністрації;**

94. Відшкодування фактичних витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів, які перевищують граничну суму витрат на найм житлового приміщення за добу, визначену для України, здійснюється з дозволу керівника згідно з підтвердними документами та не може перевищувати 1800 гривень (без урахування витрат на оплату податку на додану вартість) (постанова КМУ від 21 березня 2022 р. № 345).

95. Змінами до Порядків та умов надання освітньої субвенції та субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами дозволено спрямовувати залишки таких субвенцій на заходи територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб цивільного населення, евакуацію/вивезення/переміщення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у безпечні місця, зокрема на оплату транспортних послуг, пально-мастильних матеріалів, облаштування місць розміщення громадян, які у зв'язку з бойовими діями

залишили місце проживання/перебування, оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану (постанова від 26 березня 2022 р. № 365).

96. Установлено, що останнім днем подання запитів (заявок) для отримання допомоги в рамках Програми “єПідтримка” є 31 березня 2022 року (постанова КМУ від 26 березня 2022 р. № 367)/

97. Прийнято Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для збирання, обробки та розповсюдження офіційної інформаційної продукції (постанова КМУ від 26 березня 2022 р. № 375).

98. **Після набрання чинності Законом України про врегулювання відносин щодо компенсації за пошкодження та знищення об’єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації, інформаційне повідомлення, подане відповідно до постанови КМУ від 26 березня 2022 р. № 380, прирівнюється до заяви про надання компенсації за пошкоджені та знищені об’єкти нерухомого майна.**

99. **Внесення змін до мережі розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, відкриття рахунків, облік планових показників, реєстрація бюджетних зобов’язань клієнтів, які у зв’язку із введенням воєнного стану переміщені в населений пункт, на території якого органи державної влади здійснюють свої повноваження, здійснюються в установленому законодавством порядку.**

100. **Особливості розрахунково-касового обслуговування розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів визначені пунктом 20 постанови КМУ від 9 червня 2021 р. № 590 здійснюється застосовуються до всіх розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів, а не тільки залучених до вирішення завдань, пов’язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану.**

101. **Внесення інформації до Єдиного реєстру розпорядників і одержувачів бюджетних коштів здійснюється на підставі поданої реєстраційної картки (змін до реєстраційної картки), до якої додається копія установчого документа (для новостворених установ), засвідчена його керівником. Розпорядники бюджетних коштів, які діють на підставі законів, розпорядчих актів Президента України, установчих документів не подають.**

102. **Надано можливість подання до Казначейства документів для відкриття рахунків у вигляді сканованої копії паперового документа за умови її підписання з використанням кваліфікованого електронного підпису керівника розпорядника (одержувача) бюджетних коштів (постанова КМУ від 29 березня 2022 р. № 381).**

103. Удосконалено Порядок та умови надання компенсації комунальних послуг під час розміщення тимчасово переміщених осіб:

- **компенсацію зможуть отримувати і центральні органи виконавчої влади;**
- **компенсація надаватиметься також і закладам освіти приватної форми власності;**

- компенсація надаватиметься також і особам які залишили постійне місце навчання;
- **компенсація не поширюватиметься на осіб, які отримують щомісячну адресну допомогу ВПО** для покриття витрат на проживання;
- компенсуватимуться також послуги з постачання гарячої води та інші види енергоносіїв (дрова, пелети, вугілля тощо).
- для отримання компенсації заклади повинні будуть подати додатково таку інформацію: повне найменування закладу, код ЄДРПОУ, а також відповідні підтвердні документи щодо фактичної оплати комунальних послуг за звітний місяць;
- уточнено термін подання заяви до ОВА (замість третього робочого дня після оплати змінено на 25 числа місяця, наступного за звітним);
- МОН отримуватиме заявки від приватних шкіл;
- уточнено термін подання узагальненої інформації від ЦОВВ та ОВА до Мінрегіону (замість «протягом двох робочих днів, після отримання заяв» замінено на «до 28-го числа місяця, наступного за звітним»);
- **компенсація** закладам ОМС **надаватиметься у вигляді додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам** через гол. розпорядника Мінрегіон за рахунок коштів резервного фонду;
- компенсація закладам освіти приватної форми власності надаватиметься через МОН за рахунок коштів резервного фонду;
- **казначейство перераховуватиме** місцевим бюджетам кошти **не пізніше 10 числа місяця, наступного за місяцем, в якому прийнято відповідне рішення**;
- **обласні військові адміністрації перераховуватимуть кошти до бюджетів ОМС та обласного бюджету протягом п'яти робочих днів з дня зарахування коштів від органу Казначейства** (постанова КМУ від 29 березня 2022 р. № 388)

104. Кабінетом Міністрів України схвалено проект Угоди про фінансування заходу «Контракт з розбудови держави та посилення стійкості» (розпорядження КМУ від 30 березня 2022 р. № 256-р).

105. **Скасовано норму щодо незастосування протягом року після завершення або скасування воєнного стану норм Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та інших норм законодавства, що впливають із зазначеного Закону. Крім цього, відновлено дію окремих статей зазначеного Закону з метою дотримання положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (прийнятий ВРУ законопроект 7221).**

106. На період дії воєнного стану Кабінет Міністрів України надано право визначати особливості оренди державного та комунального майна із відповідним переліком таких повноважень (прийнятий ВРУ законопроект 7192)./

Закон України прийнятий Верховною Радою України (законопроект 7234):

107. **Скасовано обмеження щодо обсягу доходу** протягом календарного року для **ФОП 3 групи** (до цього 15 березня ВРУ встановила граничний поріг в 10 мільярдів гривень протягом календарного року, знизила ставку податку із 5% до 2% та скасувала обмеження щодо кількості найманих осіб). Відтак тепер ФОП 3 групи можуть бути майже всі суб'єкти господарювання із необмеженим обсягом доходу та кількістю найманих працівників (окрім, виключень, передбачених Под. кодексом: азартні ігри, лотереї, обмін іноз. валюти, виробництво підакцизних товарів, видобуток корисних копалин).

108. **Надміру сплачений податок на прибуток у підприємств, які перейшли на 3 групу ФОП може бути зарахований** для погашення зобов'язань по податку на прибуток **в майбутньому**, після відновлення його сплати.

109. **Надано дозвіл податковим органам** на період воєнного стану здійснювати **контроль у сфері ціноутворення**. Крім цього, **уповноважені органи** мають право приймати рішення про застосування **адміністративно-господарських санкцій** за порушення вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін.

110. **У пунктах пропуску через державний кордон України та в мультимодальних терміналах** митними органами **не здійснюватиметься документальний контроль** у сфері міжнародних автомобільних перевезень згідно із Законом України "Про автомобільний транспорт".

111. **При здійсненні митного контролю** дозволяється застосовувати **електронний підпис або систему електронної ідентифікації**, яка забезпечує надійну ідентифікацію осіб.

112. **Кабінетові Міністрів України** на період дії воєнного стану **надано повноваження:**

- **встановлювати особливості здійснення ветеринарно-санітарного контролю** вантажів з товарами, що ввозяться на територію України;

- **встановлювати особливості здійснення фітосанітарного контролю** вантажів з об'єктами регулювання, що ввозяться на митну територію України (крім транзиту), встановлювати особливості здійснення митними органами державного контролю нехарчової продукції;

- **встановлювати особливості здійснення митними органами державного контролю нехарчової продукції;**

- **встановлювати особливості здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин до вантажів із продуктами, живими тваринами, вантажами з харчовими продуктами нетваринного походження та**

кормами нетваринного походження, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України.

113. Скасовано вимогу для платника єдиного внеску надавати у звітності інформацію про членство у профспілковій організації.

114. **Фінансування діяльності військових адміністрацій населених пунктів** здійснюється за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету територіальної громади, де утворено військову адміністрацію.

Фінансування обласних та районних військових адміністрацій — за рахунок коштів державного бюджету та відповідних обласних та районних бюджетів.

Фінансування виконання військовими адміністраціями повноважень обласних і районних рад здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів шляхом надання субвенції з місцевого бюджету державному бюджету за окремим кодом типової програмної класифікації видатків та кредитування.

Військовослужбовці отримуватимуть заробітну плату за рахунок бюджетних асигнувань установ і організацій, з яких такі категорії осіб відрядженні до військових адміністрацій.

Структура і штатний розпис військової адміністрації населеного пункту та районної військової адміністрації затверджуються Головнокомандувачем Збройних Сил за поданням начальника відповідної військової адміністрації, погодженим із начальником обласної військової адміністрації.

Структура і штатний розпис обласної військової адміністрації затверджуються Головнокомандувачем Збройних Сил за поданням начальника обласної військової адміністрації.

Кошториси, плани асигнувань військових адміністрацій населених пунктів затверджуються начальником обласної військової адміністрації за погодженням з її фінансовим структурним підрозділом.

Кошториси, плани асигнувань обласних та районних військових адміністрацій затверджуються:

- апарату обласної військової адміністрації, структурних підрозділів обласної військової адміністрації, апарату районної військової адміністрації — начальником відповідної обласної військової адміністрації;

- структурних підрозділів районної військової адміністрації — начальником відповідної районної військової адміністрації.

Видатки на забезпечення діяльності військових адміністрацій населених пунктів здійснюються за кодом 0160 «Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, територіальних громадах» (постанова КМУ від 01 квітня 2022 р. № 397).

115. Скорочено видатки загального фонду Державного бюджету України на 2022 рік та одночасно збільшено обсяг видатків за програмою

3511030 “Резервний фонд” на суму 73 324 506,8 тис. гривень (постанова КМУ від 01 квітня 2022 р. № 401).

116. Обмеження щодо надання державної підтримки для запобігання російській агресії та подолання її наслідків, зокрема для задоволення потреб Збройних Сил, інших військових формувань, та/або населення, постраждалого внаслідок проведення бойових дій **не застосовуються до суб’єктів великого підприємництва**, які здійснюють торгівлю товарами на торговельних площах, не менше 60 відсотків яких призначено для торгівлі продуктами харчування разом з алкогольними напоями та тютюновими виробами. Максимальний строк кредитування для таких цілей не повинен перевищувати 1 рік (постанова КМУ від 5 квітня 2022 р. № 410).

117. Дозволено виплачувати надбавку за інтенсивність праці в розмірі до 100 відсотків посадового окладу для посадових осіб визначених в абзаці восьмому пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2016 р. № 304, але не раніше 1 січня 2024 р. за окремим рішенням Кабінету Міністрів України (постанова КМУ від 6 квітня 2022 р. № 406).

118. Декларація щодо гуманітарної допомоги може створюватися в електронній формі засобами інформаційно-комунікаційних систем та подаватися до митного органу шляхом інформаційної взаємодії інформаційно-комунікаційних систем або роздруковуватися разом з унікальним електронним ідентифікатором (**QR-код, штрих-код, цифровий код тощо**) для подання її митним органам у паперовій формі (від 6 квітня 2022 р. № 409).

119. Компенсація за працевлаштування ВПО поширюватиметься на роботодавців, які працевлаштували внутрішньо переміщених осіб під час воєнного стану в Україні, зокрема **за тих працівників, які отримали статус внутрішньо переміщеної особи після працевлаштування. Компенсація не надаватиметься роботодавцям, які є бюджетними установами, фондами загальнообов’язкового державного соціального страхування** (від 06 квітня 2022 р. № 415).

120. Кошти, що надійшли на рахунок Мінсоцполітики для надання допомоги постраждалому цивільному населенню в умовах воєнного стану дозволено спрямовувати на надання грошової допомоги населенню.

121. Термін подання звернення щодо допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам з метою її отримання починаючи з березня 2022 року продовжено до 30 квітня 2022 року (постанова від 9 квітня 2022 р. № 418).

122. Спрощено Порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями (постанова КМУ від 09 квітня 2022 р. № 419).

123. На погашення позик, наданих на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів (за наявності заборгованості за такими позиками) та обслуговування місцевого боргу спрямовуватимуться не всі доходи загального фонду місцевих бюджетів населених пунктів, що

перебувають на територіях, на яких введено воєнний стан, а лише **80 відсотків** (постанова КМУ від 9 квітня 2022 р. № 420).

124. Виділено перший мільярд гривень на ліквідацію наслідків бойових дій та відновлення інфраструктури населених пунктів в Житомирській, Київській, Сумській та Чернігівській. Напрями спрямування коштів визначено постановою КМУ від 10 квітня 2022 р. № 280-р.

125. Міністерству економіки передбачено нову бюджетну програму для надання роботодавцям компенсації витрат на оплату праці за кожен працівник, який працює в умовах воєнного стану. та виділено **200 млн гривень** з резервного фонду на зазначену програму (розпорядження КМУ від 12 квітня 2022 р. № 282-р).

126. Міністерству у справах ветеранів виділено 30,9 млн гривень для надання одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, які загинули під час участі в антитерористичній операції, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях та особам, які стали особами з інвалідністю внаслідок травм, одержаних під час участі в зазначених операції та заходах (КМУ від 12 квітня 2022 р. № 283-р).

127. Внесено зміни до Порядку публічних закупівель в умовах воєнного стану. Так, дозволено здійснювати публічні закупівлі до **50 тис. гривень** із дотриманням відповідних особливостей (постанова КМУ від 12 квітня 2022 р. № 437).

128. З 25 квітня 2022 року встановлено деякі особливості організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану. Так, у разі наявності організаційних і технічних можливостей може запроваджуватися дистанційна робота. Робота за кордоном допускається лише у разі службового відрядження, у іншому випадку може бути застосоване дисциплінарне стягнення (постанова КМУ від 12 квітня 2022 р. № 440).

129. Виплата грошового забезпечення відповідно до постанови КМУ від 28 лютого 2022 р. № 168 військовослужбовцям відряджених до військових адміністрацій здійснюватиметься за рахунок коштів:
- установ і організацій, з яких такі категорії осіб відряджено до військових адміністрацій;
- обласних та районних військових адміністрацій, бюджетів територіальних громад для категорії осіб, відряджених до військово-цивільних адміністрацій та призначених (перепризначених) до військових адміністрацій.
Уточнено порядок виплати премії та встановлення розміру додаткової винагороди, а також питання структури, планів асигнувань та штатних розписів військових адміністрацій (постанова КМУ від 15 квітня 2022 р. № 449).

130. Затверджено Порядок подання заяви в електронній формі щодо отримання допомоги від міжнародних організацій для громадян України, яким виповнилось 14 років (постанова КМУ від 16 квітня 2022 р. № 455).

131. **Розмежовано види допомоги населенню**, яке постраждало у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, визначено особливості надання тієї чи іншої допомоги (постанова КМУ від 16 квітня 2022 р. № 457).

132. На період дії воєнного стану та протягом року з дня припинення або скасування його дії **витрати на надання військовослужбовцям медичної допомоги військово-медичними закладами**, здійснюються **за рахунок коштів**, передбачених у державному бюджеті на утримання відповідних закладів (постанова КМУ від 19 квітня 2022 р. № 458).

133. Скасовано на 2022 рік внесок, який сплачується суб'єктами аудиторської діяльності на користь Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (постанова КМУ від 19 квітня 2022 р. № 464).

134. **Внесено зміни в черговість відкриття асигнувань** Казначейством в особливому режимі. Так, зокрема, за видатками загального фонду державного бюджету **виключено** забезпечення, організацію та виконання літерних авіаційних рейсів повітряними суднами; придбання предметів, призначених для відзначення та нагородження; закупівлю санітарно-гігієнічних товарів та поліетиленової продукції для пакування відходів; оплату послуг із страхування цивільно-правової відповідальності власників наземного транспорту, водіїв відповідно до законодавства; оплату послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу; При цьому, за видатками спеціального фонду державного бюджету в першу чергу **визначено** - капітальні трансферти підприємствам, установам та організаціям у частині збільшення статутного капіталу Держмолодьжитла. (постанова КМУ від 19 квітня 2022 р. № 469).

135. **Обласним державним адміністраціям виділено 2,7 млн грн.** для покриття витрат за березень 2022 р. **власників жилих приміщень приватного житлового фонду, які безоплатно розміщували ВПО** (розпорядження КМУ від 19 квітня 2022 р. № 298-р).

136. **Визначено формулу розрахунку виплат за квітень житлових субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг на території адміністративно-територіальних одиниць, де структурні підрозділи з питань соціального захисту населення не мають можливості забезпечити підготовку виплатних документів та проведення фінансування.**

Розгляд питання щодо призначення житлової субсидії на наступний період з травня 2022 року домогосподарствам, які отримували житлову субсидію в опалювальному сезоні 2021-2022 років проводиться населення без звернень громадян (постанова КМУ від 19 квітня 2022 р. № 462).

137. Затверджено Порядок виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків російського вторгнення. **Організація та координація виконання невідкладних робіт** здійснюється **виконавчими органами сільських, селищних, міських рад**, а в разі їх відсутності – **військовими**

адміністраціями. Визначено основні складові Програми робіт з відновлення (постанова КМУ від 19 квітня 2022 р. № 473).

138. На період воєнного стану для працівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки за рішенням виконавчого органу або керівника суб'єкта господарювання може запроваджуватися дистанційна робота за наявності організаційної і технічної можливості для виконання їх обов'язків. Визначено особливості (постанова КМУ від 26 квітня 2022 р. № 481).

139. Виділено 150 млн грн з резервного фонду державного бюджету для фінансової підтримки комунального підприємства “Чернігівводоканал” (розпорядження КМУ від 26 квітня 2022 р. № 305-р).

140. Внесено зміни до Порядку обчислення середньої заробітної плати: з розрахункового періоду, під час якого обчислюється середня зарплата, виключається час, в який були відсутні дані про нараховану заробітну плату працівникові внаслідок бойових дій, а також якщо працівник частково відпрацював період, за який нараховано премію чи іншу заохочувальну виплату, працівником, то при обчисленні середньої заробітної плати враховується фактично нарахована сума такої премії (постанова КМУ від 26 квітня 2022 р. № 486).

141. З 1 травня 2022 року змінено механізм зарахування Акцизного податку з тютюну.

142. Резервний фонд держбюджету збільшено на 200 млрд грн. за рахунок здійснення додаткових зовнішніх та внутрішніх запозичень (Закон України 2218-IX від 21.04.2022).

143. На час дії воєнного стану та протягом 180 календарних днів після його припинення або скасування:

- допомога по безробіттю призначається з першого дня надання статусу безробітного,
- для ВПО без документів статус безробітного надається без вимог, що застосовуються за звичайної процедури,
- максимальний розмір допомоги по безробіттю встановлено в розмірі не більше 1,5 мінімальної заробітної плати,
- надано можливість виплачувати допомогу по безробіттю без особистого відвідування безробітними центрів зайнятості,
- упорядковано механізм видачі та продовження дії дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства в умовах воєнного часу,
- розширено можливості програми надання центрами зайнятості застрахованим особам допомоги по частковому безробіттю у разі втрати ними частини заробітної плати (доходу) у зв'язку із зупиненням (скороченням) виробництва продукції (робіт, послуг),
- дозволено Уряду запроваджувати додаткові види державної підтримки внутрішньо переміщених осіб, безробітних та роботодавців, зокрема:
 - надавати роботодавцю, який працевлаштовує безробітних внутрішньо
 - переміщених осіб, компенсацію витрат на оплату праці таким

працівникам;

- надавати фінансову допомогу для організації підприємницької діяльності безробітним особам, які виявили таке бажання. (Закон України прийнятий Верховною Радою України, законопроект № 7275 від 11.04.2022).

144. Затверджено Порядок використання коштів з рахунку МОЗ, відкритому у Національному банку для задоволення потреб охорони здоров'я (постанова КМУ від 26 квітня 2022 р. № 491):

- Кошти спрямовуються на закупівлю лікарських засобів, медичних меблів, спеціалізованих транспортних засобів, мобільних госпіталів, відновлення роботи державних та комунальних закладів охорони здоров'я, оплати банківських послуг, закупівлю послуг, пов'язаних з постачанням медичного забезпечення.

- Першочергово кошти спрямовуються на медичне забезпечення для регіонів, де ведуться бойові дії, та закладів охорони здоров'я, що залучені до надання медичної допомоги постраждалим та пораненим внаслідок бойових дій, відновлення роботи державних та комунальних закладів охорони здоров'я, що постраждали внаслідок бойових дій.

- Одержувачами коштів, зокрема, є військові адміністрації, виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад, державні та комунальні заклади охорони здоров'я.

- Розподіл коштів здійснюється комісією утвореною МОЗ.

- Пропозиції одержувачів коштів подаються в електронній формі на адресу електронної пошти: united24@moz.gov.ua.

145. **Виплата пенсій**, грошових допомог здійснюється за бажанням осіб **Укрпоштою у виплатному об'єкті чи з доставкою додому** за місцем їх перебування або шляхом переказу коштів одержувачам без відкриття рахунка в банку. Виплата пенсії, грошових допомог у разі неможливості пред'явлення паспорта громадянина України або іншого документа, що посвідчує особу, **може здійснюватися за умови пред'явлення ЄДокумента** в мобільному додатку Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (постанова КМУ від 26 квітня 2022 р. № 492).

146. Харківській облдержадміністрації (для Харківської обласної військової адміністрації) виділено 250 млн гривень з резервного фонду державного бюджету з метою ліквідації наслідків бойових дій та відновлення інфраструктури населених пунктів (від 26 квітня 2022 р. № 340-р).

147. Порядок компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану викладено в новій редакції. Зокрема уточнено наступні моменти: **дозволено надання компенсації за розміщення членів своєї сім'ї** (до цього за розміщення членів сім'ї компенсація не надавалась), **зобов'язано до заяви надавати копії документів**, що посвідчують особу розміщених осіб, уточнено додатки до постанови, підставами для відмови у виплаті є встановлення невідповідності кількості осіб (постанова КМУ від 29 квітня 2022 р. № 490).

148. **Затверджено Порядок формування фондів житла** для тимчасового проживання, **Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на викуп, будівництво житла** з метою передачі для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. Головним розпорядником вищезазначеної субвенції є Мінрегіон. Субвенція спрямовується на викуп, будівництво житла з метою передачі для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб. Умовами щодо прийняття рішення про фактичне виділення коштів субвенції місцевим бюджетам на будівництво житла є наявність пропозицій по земельним ділянкам з підведеними необхідними мережами, на яких планується будівництво. Визначено черговість надання житла (від 29 квітня 2022 р. № 495).

149. З резервного фонду державного бюджету **виділено 1,9 млрд грн** Міністерству економіки для надання допомоги **в рамках Програми “єПідтримка”** (розпорядження КМУ від 29 квітня 2022 р. № 336-р).

150. З 1 червня 2022 року протягом дії воєнного стану в Україні, але не раніше завершення поточного опалювального періоду органам, уповноваженим встановлювати тарифи, **рекомендовано не підвищувати тарифи на теплову енергію**. Призупинено, відтерміновано розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм (постанова КМУ від 29 квітня 2022 р. № 502).

151. Внесено зміни до Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: Починаючи з травня 2022 р. допомога надається, зокрема, внутрішньо переміщеним особам з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, визначено перелік осіб, які можуть подати заяву про виплату допомоги малолітній дитині, яка прибула без супроводу законного представника (від 29 квітня 2022 р. № 507).

152. Подання за встановленою формою із із зазначенням необхідної суми коштів та кількості осіб надається виконавчими органами сільських, селищних, міських рад/військовими адміністраціями - **протягом десяти календарних днів** після відновлення діяльності внаслідок здійснення заходів з деокупації територіальної громади (було 3 робочі дні). Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад/військові адміністрації та АТ "Укрпошта" протягом п'яти робочих днів після завершення виплат подають Мінсоцполітики інформацію про виплату **у паперовій формі та в електронній формі у форматі Excel на електронних носіях**. На «Укрпошту» покладено завдання із здійснення разових виплат готівкових коштів особам, які евакуюються у безпечні райони, а також здійснення виплат авіаперевізникам за перевезення вантажів гуманітарної допомоги, інших вантажів повітряними суднами (постанова КМУ від 29 квітня 2022 р. № 506).

153. **Міністерству інфраструктури доручено** протягом двох місяців забезпечити створення та **впровадження Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій**, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації. Уточнено Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації та Порядок подання інформаційного

повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації (постанова КМУ від 29 квітня 2022 р. № 505).

154. **Дозволено надавати фінансову підтримку суб'єктам підприємництва для переміщення підприємств з територій, що наближені до зони бойових дій або розташовані в ній, у безпечні регіони України.** Уточнено порядок надання фінансової підтримки (постанова КМУ від 29 квітня 2022 р. № 521)

155. **Схвалено надання та визначено процедуру виплати одноразової грошової допомоги особам, що були позбавлені свободи внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України** (постанова КМУ від 29 квітня 2022 р. № 524).

156. **Затверджено Порядок зарахування акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах** (постанова КМУ від 03 травня 2022 р. № 515).

157. **Розширено перелік пріоритетних видатків на соціальну сферу, медицину, підтримку бізнесу, шляхом внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану, затвердженого постановою КМУ від 9 червня 2021 р. №590** (постанова КМУ від 03 травня 2022 р. № 520).

158. **З 1 травня до 31 грудня 2022 р. НСЗУ укладає договори за пакетом медичних послуг “Забезпечення кадрового потенціалу системи охорони здоров’я, шляхом організації надання медичної допомоги із залученням лікарів-інтернів” із надавачами медичних послуг комунальної форми власності, яких включено до переліку баз стажування лікарів-інтернів та які уклали договори про медичне обслуговування населення.** Уточнено вартість послуг по вакцинації від COVID-19 (постанова КМУ від 03 травня 2022 р. № 529).

159. **Збільшено розміри тимчасової державної допомоги для дітей, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце їх проживання не відоме** (постанова КМУ від 03 травня 2022 р. № 531).

160. **З резервного фонду державного бюджету виділено 56 млн грн на відновлення водопостачання у місті Миколаїв** (розпорядження КМУ від 03 травня 2022 р. № 349-р).

161. **Місцевим бюджетам виділено субвенцію на забезпечення нагальних потреб функціонування держави в умовах воєнного стану в розмірі 7,5 млрд грн.** Розподілено 4,9 млрд грн між областями. Не розподілений залишок 2,6 млрд грн (постанова КМУ від 03 травня 2022 р. № 528).

162. **Перелік типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. №433 приведені у відповідність до Законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту» та Положення про**

мистецьку школу, затвердженого наказом Міністерства культури України від 09 серпня 2018 року № 686.

163. Суб'єктам господарювання (юридичні особи та фізичні особи - підприємці), які здійснюють **діяльність з організації, проведення азартних ігор, лотерей** (крім розповсюдження лотерей), парі (букмекерське парі, парі тоталізатора) **дозволено** без урахування обмежень, встановлених Податковим кодексом **переходити особливий режим оподаткування** на період воєнного стану (3 група Єдиного податку – 2% від обороту) (ЗУ від 14 квітня 2022 року № 2192-IX).

164. Кабінету Міністрів України **дозволено спрямувати у 2022 році залишки коштів**, джерелом формування яких були надходження спеціального фонду державного бюджету від **внесків на регулювання**, які сплачуються суб'єктами господарювання, що провадять діяльність **у сферах енергетики та комунальних послуг**, які утворені станом на 1 січня 2022 року та не використані до 1 квітня 2022 року, **на здійснення заходів у сфері оборони** (ЗУ від 14 квітня 2022 року № 2192-IX).

165. Виплата щорічної разової грошової допомоги, передбаченої Законами України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” і “Про жертви нацистських переслідувань”, здійснюється у 2022 році у розмірах не менше, ніж у 2021 році, затверджено відповідний Порядок використання коштів (постанова КМУ від 07 травня 2022 р. № 540).

166. Затверджено Порядок стягнення штрафу за порушення законодавства про внутрішній водний транспорт (постанова КМУ від 07 травня 2022 р. № 559).

167. **Перелік територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), формуватиметься в електронній формі**, а у разі відсутності технічної можливості формування такого переліку в електронній формі – затверджується Мінреінтеграції за погодженням з Міноборони на підставі пропозицій відповідних обласних, Київської міської військових адміністрацій. Затверджено відповідне Положення про інформаційну систему формування переліку територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) (постанова КМУ від 07 травня 2022 р. № 562).

168. **Діяльність Держаудитслужби та її міжрегіональних територіальних органів відновлено** з урахуванням особливостей воєнного стану. Передбачено надання документів під час заходів державного фінансового контролю, зустрічних звірок, збору інформації та документування процесу державного фінансового контролю, реалізацію матеріалів за його результатами здійснюються в паперовій та/або електронній формі (постанова КМУ від 07 травня 2022 р. № 561).

169. **Заборонено ввіз палива походження якого з Російської Федерації та Республіки Білорусь та/або палива, власниками якого є**

юридичні особи, які зареєстровані на території Російської Федерації та Республіки Білорусь (постанова КМУ від 10 травня 2022 р. № 555).

170. **Посадові оклади** керівних працівників, наукових співробітників і професіоналів установ, що призначені експлуатуючими організаціями (операторами) **ядерних установок, підвищуються на 100 відсотків**, а інших категорій працівників таких установ, безпосередньо зайнятих на роботах, пов'язаних з експлуатацією ядерних установок, — на 50 відсотків (постанова КМУ від 10 травня 2022 р. № 568).

171. **Затверджено Порядок надання** органами місцевого самоврядування контролюючим органам в електронному вигляді **інформації про виділення земельних ділянок** у натурі (постанова КМУ від 10 травня 2022 р. № 567).

172. **Чисельність правління** акціонерного товариства “Українська залізниця” збільшено до 8 осіб (постанова КМУ від 13 травня 2022 р. № 571).

173. **Відкрито благодійний рахунок** для надходження коштів для благодійних пожертв та гуманітарної допомоги, грантів та дарунків для задоволення потреб освіти і науки (постанова КМУ від 13 травня 2022 р. № 586).

174. Зупинено на період дії воєнного стану дію постанови Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 р. № 1231 та встановлено, що перелік банків, через які здійснюється виплата пенсій, грошової допомоги, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та заробітної плати працівникам бюджетних установ, сформований станом на 24 лютого 2022 р., є актуальним та до нього не вносяться зміни протягом періоду дії воєнного стану (постанова КМУ від 13 травня 2022 р. № 588).

175. **На період дії воєнного стану зупинено акредитацію закладів охорони здоров'я.** Акредитаційні сертифікати, строк дії яких закінчується в період дії воєнного стану або закінчився за три місяці до дня введення воєнного стану, продовжують діяти протягом 12 місяців з дня припинення або скасування воєнного стану (постанова КМУ від 13 травня 2022 р. № 592).

176. **Призупинено фіксовані граничні надбавки та середню ціну на бензин та дизпаливо.** Ціни визначатимуться постачальниками без обмежень на рівень торгівельної надбавки (постанова КМУ від 17 травня 2022 р. № 594).

177. **До послуг ЦПАП включено** реєстрацію, перереєстрацію колісних транспортних засобів усіх категорій з видачею свідоцтва про реєстрацію та номерних знаків, зняття з обліку транспортного засобу з видачею облікової картки та номерних знаків для разових поїздок (розпорядження КМУ від 17 травня 2022 р. N 391-р).

178. **Начальником військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) може бути призначений відповідний сільський, селищний, міський голова.** Військові адміністрації населених пунктів, районні, обласні військові адміністрації здійснюють свої повноваження протягом дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування. **Сільський, селищний, міський голова** територіальної громади, на території

якої не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів), виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану **може прийняти рішення щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України та/або для забезпечення заходів правового режиму**

воєнного

стану.

На акти органів місцевого самоврядування, військово-цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їх посадових осіб не поширюються вимоги пункту 3 частини першої (у частині оприлюднення проектів актів), частини четвертої статті 15 Закону України "Про доступ до публічної інформації", Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" та Закону України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання". Начальник військової адміністрації крім повноважень, віднесених до його компетенції Законом України «Про правовий режим воєнного стану», здійснює повноваження сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, сільського, селищного, міського голови (Закон України 12 травня 2022 року № 2259-IX).

179. Затверджено Порядок використання благодійних коштів для потреб культури, мистецтв, креативних індустрій, охорони і збереження культурної спадщини, культурних цінностей, підтримки ЗМІ. Одержувачами коштів, зокрема, є обласні та Київська міська військові адміністрації або обласні та Київська міська держадміністрації, районні військові адміністрації або районні держадміністрації, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад. Кошти спрямовуються. Зокрема, на охорону і збереження об'єктів культурної спадщини, відновлення інформаційно-комунікаційних систем закладів культури, закупівлю та ремонт обладнання, інструментів та іншого майна для закладів культури (постанова КМУ від 17 травня 2022 р. № 616).

180. Затверджено форму акта для проведення посадовою особою виконавчого органу обстеження матеріально-побутових умов проживання сім'ї та місця проживання особи (постанова КМУ від 20 травня 2022 р. № 607).

181. Затверджено розміри плати за видачу та продовження строку дії дозволу на користування ресурсом нумерації (постанова КМУ від 20 травня 2022 р. № 608).

182. Звільнено від сплати орендної плати комунального та державного майна підприємств, які були призвані на військову службу. Договори оренди державного та комунального майна, строк дії яких завершується у період воєнного стану, вважаються продовженими на період дії воєнного стану та протягом чотирьох місяців з дати припинення чи скасування воєнного стану. Визначено особливості оренди державного та комунального майна у період воєнного стану (постанова КМУ від 27 травня 2022 р. № 634).

183. Укрзалізницю уповноважено закуповувати нафтопродукти та супутні послуги, пов'язаних із закупівлею нафтопродуктів за

зовнішньоекономічними та іншими договорами (контрактами), зокрема довгостроковими, з подальшою реалізацією на внутрішньому ринку (постанова КМУ від 27 травня 2022 р. № 638).

184. **Київській міській державній адміністрації виділено 200 млн гривень** для ліквідації наслідків бойових дій в м. Києві (розпорядження КМУ від 31 травня 2022 р. № 433-р).

185. Звільнено від сплати ПДВ постачання, підготовлення (літературне, наукове і технічне редагування, коригування тощо), виготовлення, розповсюдження аудіокниг, озвучених українською мовою (Закон України прийнятий ВРУ, законопроект 5876).

186. У 2022 році до доходів загального фонду Державного бюджету України включено надходження від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ, отримані в рамках грантів на бюджетну підтримку. Починаючи з другого кварталу припинено видатки державного бюджету за бюджетною програмою «Фінансування статутної діяльності політичних партій», на 5,8 млрд грн збільшено бюджетні призначення по програмі «ЄПідтримка», на 1,5 млрд грн збільшено резервний фонд державного бюджету, здійснено зовнішні запозичення на суму 287,1 млрд грн (Закон України прийнятий ВРУ, законопроект 7413).

187. **До надходжень бюджетів місцевого самоврядування віднесено 70 відсотків адміністративного збору за державну реєстрацію у сфері містобудівної діяльності** (Закон України прийняти ВРУ, законопроект 5656).

188. **Відновлено обов'язок платників податків** (у яких є можливість виконувати свої податкові обов'язки) дотримувати терміни реєстрації податкових накладних та розрахунків коригування в ЄРПН, **подавати податкову звітність та сплачувати податки. Відновлено камеральні та документальні перевірки податкової звітності. Відновлено відшкодування ПДВ** (Закон України 2260-IX від 12.05.2022).

189. Затверджено Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу. Зокрема, запропоновано, **що з 1 червня 2022 р. по 31 липня 2022 р. (включно) «Нафтогаз» реалізує природний газ виробникам теплової енергії за ціною 7 420 гривень з урахуванням ПДВ за 1 тис. куб. метрів газу** (постанова від 31 травня 2022 р. № 637).

190. На період дії воєнного стану **не проводиться конкурсний відбір керівників, голів виконавчих органів та членів наглядових рад суб'єктів господарювання державного сектору економіки, окрім окремо визначених підприємств** (постанова КМУ від 31 травня 2022 р. № 643).

191. **Обласним державним адміністраціям для відповідних обласних військових адміністрацій виділено 50,6 млн гривень з метою покриття витрат за квітень поточного року на компенсацію за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб**, які перемістилися у період воєнного стану (розпорядження КМУ від 03 червня 2022 р. № 446-р).

192. Затверджено **Порядок використання коштів з рахунка для задоволення потреб фізичної культури і спорту**. Кошти використовуються Мінмолодьспорт на відновлення спортивних споруд, закладів, установ,

організацій сфери фізичної культури і спорту, розвиток державних і комунальних закладів фізичної культури (постанова КМУ від 07 червня 2022 р. № 655).

193. Мінагрополітики розробило **Методику визначення збитків, завданих земельному фонду внаслідок воєнних дій**. При їх розрахунку враховуються витрати на рекультивацію земель, збитки власникам (землекористувачам) земельних ділянок, сільськогосподарського призначення, витрати на відновлення меліоративних площ. Відповідальні за визначення шкоди та збитків обласні, Київська міська державні адміністрації (на період воєнного стану – військові адміністрації) (Наказ Мінагрополітики від 18.05.2022 № 295).

194. Уряд створив **Штаб із підготовки до осінньо-зимового періоду 2022/23** років під час воєнного стану. Затверджено відповідне Положення. Одними із основних завдань Штабу є підготовка об'єктів ЖКГ та паливно-енергетичного комплексу до осінньо-зимового періоду 2022/23 року, а також фінансово-економічна стабілізація підприємств теплопостачання (від 07 червня 2022 р. № 658).

195. **Відсоткова ставка по Військовим облігаціям змінена з 11 відсотків річних на плаваючу ставку**, яка обраховується виходячи із середнього значення облікової ставки Національного банку за річний період. Тобто ставку прив'язали до облікової ставки Національного банку України і становить наразі 25% (постанова КМУ від 07 червня 2022 р. № 659).

196. Підписано Закон № 2254-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності». Закон значно прискорить та спростить відбудову громад, а також створить можливості для забезпечення тимчасовим житлом громадян, які втратили домівки внаслідок військових дій. Закон, зокрема визначає шляхи відбудови зруйнованих населених пунктів, визначає процедури розміщення тимчасових споруд, призначених для тимчасового проживання та обслуговування громадян, які втратили житло, спрощує процедури та механізми капітального будівництва об'єктів для тимчасового проживання осіб, які втратили житло (зокрема, процедури виділення земельних ділянок), врегульовує процедури, пов'язані з розміщенням виробничих потужностей переміщених (евакуйованих) підприємств.

197. Мінцифри з партнерами улітку запустять програму підтримки для українських підприємців в межах програми Start Path. На сьогодні в межах Start Path підтримку отримали понад 300 стартапів по всьому світу.

198. До державного бюджету надійшла друга частина траншу в межах проекту «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів». Від Світового банку надійшло 100 млн доларів США. Ці кошти будуть використані для соціальних виплат – зарплат, пенсій, стипендій тощо.

199. Уточнено Порядок подання фінансової звітності: підприємства, які не подали у період дії воєнного стану або стану війни проміжну, річну фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність у визначені строки, подають таку звітність протягом трьох місяців після припинення чи

скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання (постанова КМУ від 10 червня 2022 р. № 667).

200. Платники ПДВ зобов'язані до 15 липня 2022 року зареєструвати в ЄРПН ПН/РК, складені за операціями з постачання товарів/послуг здійсненими протягом лютого-травня 2022 року. Фінансова відповідальність буде застосовуватись до платників податків, які мали можливість, але не виконали у строки встановлені Законом № 2260 свої податкові обов'язки (роз'яснення Мінфіну).

201. Граничні строки розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів збільшено із 90 до 120 календарних днів та застосовуються до операцій, здійснених з 05 квітня 2022 року (постанова Правління НБУ від 7 червня 2022 року №113).

202. Втратила чинність, постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 483 «Про затвердження форм типових рішень про встановлення ставок та пільг із сплати земельного податку та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки» (постанова КМУ від 10 червня 2022 р. № 677).

203. Унормовано виплату пенсій та інших соцвиплат на ТОТ і територіях, де тривають бойові дії. Мешканцям таких територій виплати здійснюватимуться через АТ «Укрпошта». Пенсії й інші соцвиплати виплачуватимуть з урахуванням технічної можливості та пріоритетності забезпечення безпеки життя і здоров'я працівників та клієнтів (постанова КМУ від 10 червня 2022 р. № 665).

204. Уточнено розподіл субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення нагальних потреб функціонування держави в умовах воєнного стану (постанова КМУ від 10 червня 2022 р. № 670).

205. **Відновлено окремі норми ЗУ «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»**, зокрема подання АМКУ повідомлень про нову державну допомогу та про внесення змін до умов чинної державної допомоги не менше ніж за 105 календарних днів до запланованої дати (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 червня 2022 р. № 476-р).

206. **На період дії воєнного стану скасовано оподаткування військовим збором доходів у вигляді грошового забезпечення військовослужбовців та працівників Збройних Сил України, Національної гвардії України, працівників правоохоронних органів, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, осіб рядового, начальницького складу, військовослужбовців, працівників Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та інших осіб на період їх безпосередньої участі в здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримуванні збройної агресії Російської Федерації (Закон прийнятий ВРУ, законопроект 7432).**

207. **Уряд виділив із резервного фонду державного бюджету майже 243,5 млн грн на компенсацію комунальних витрат** тим громадам, які прихистили переселенців у будівлях комунальної та державної форми власності.

208. Уточнено особливості виконання місцевих бюджетів в умовах воєнного стану, визначені постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 252 (зокрема, приведено у відповідність до прийнятих Законів):

- керівник місцевого фінансового органу може затверджувати розпорядження про виділення коштів загального фонду;
- сільський, селищний, міський голова може прийняти рішення про передачу коштів з місцевого бюджету на потреби ЗСУ;
- виконкоми, місцеві державні (військові) адміністрації здійснюють управління коштами місцевих бюджетів без оприлюднення відповідних нормативно-правових документів (постанова КМУ від 17 червня 2022 р. № 693).

209. **Суб'єктам господарювання (юридичні особи та фізичні особи - підприємці), які здійснюють імпорту автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів дозволено переходити на пільговий режим оподаткування на період воєнного стану (3 група Єдиного податку – 2% від обороту).**

210. **Відновлено оподаткування податком на додану вартість операції з ввезення товарів на митну територію України у митному режимі імпорту суб'єктами господарювання, які зареєстровані платниками єдиного податку першої, другої та третьої групи, крім фізичних та юридичних осіб, які обрали ставку єдиного податку, визначену підпунктом 1 пункту 293.3 статті 293 Податкового Кодексу.**

Відновлено оподаткування податком на додану вартість, акцизним податком операції з ввезення фізичними особами на митну територію України автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів у митному режимі імпорту.

Відновлено стягнення ввізного мита з:

- товарів, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України підприємствами для вільного обігу;
- автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів, які ввозяться громадянами на митну територію України для вільного обігу.

Скасовано сплату збір на обов'язкове державне пенсійне страхування для підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, фізичних осіб, які набувають право власності на автомобілі, оснащені виключно

електричними двигунами (одним чи декількома) (Закон України прийнятий ВРУ, законопроект № 7418 від 30.05.2022).

211. Індустріальним паркам надано низку податкових пільг. Зокрема, зі сплати податку на прибуток (не сплачуватиметься протягом **10 років**), ПДВ, ввізного мита тощо. Але сума вивільнених від оподаткування коштів повинна спрямовуватися на розвиток індустріального парку. При цьому, **сільським, селищним, міським радам надано право встановлювати пільги зі сплати місцевих податків та зборів без дотримання окремих вимог податкового Кодексу та регуляторного законодавства.** Так, не поширюється на рішення ОМС вимоги щодо надання не пізніше 25 липня року до контролюючого органу інформацію щодо ставок та податкових пільг зі сплати місцевих податків та/або зборів. Такі рішення можуть прийматися та набирати чинності не лише з початку бюджетного періоду. ОМС також можуть встановлювати ставки земельного податку та орендну плату в розмірі, меншому ніж розмір земельного податку, встановлений рішенням відповідного органу місцевого самоврядування для певної категорії земель, що сплачується на відповідній території або повністю звільняти від сплати земельного податку (Закон України прийнятий ВРУ, законопроект №5688).

Уряд виділив з резервного фонду державного бюджету 243,5 млн грн для покриття видатків закладів, підприємств, установ та організацій державної і комунальної форми власності, у приміщеннях (будівлях) яких в умовах воєнного стану на безоплатній основі розміщувалися тимчасово переміщені особи (розпорядження КМУ від 17 червня 2022 р. № 491-р).

Дозволено здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) в окремих сферах, зокрема щодо запобігання неконтрольованому зростанню цін на товари, які мають істотну соціальну значущість, виключно на підставі рішення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у відповідній сфері (постанова КМУ від 17 червня 2022 р. № 697).

Затверджено Порядок надання допомоги по частковому безробіттю (постанова КМУ від 21 червня 2022 р. № 702).

Обсяг субвенції місцевим бюджетам на здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я збільшено на 762,6 млн грн (постанова КМУ від 24 червня 2022 р. № 709).

Схвалено реалізацію експериментального проекту щодо моніторингу завданих пошкоджень та руйнувань за регіонами України внаслідок збройної агресії Російської Федерації на основі геоінформаційної системи (постанова КМУ від 24 червня 2022 р. № 726).

Начальникам Кременської та Рубіжанської військових адміністрацій надано повноваження відповідної міської ради, її виконавчого комітету, відповідного міського голови, а також затвердження тимчасової структури виконкому (постанова ВРУ 7503).

Вторинну медичну допомогу визначено як «спеціалізована медична допомога», госпітальний округ поділятиметься на госпітальні кластери, в межах яких організовано комплексний доступ населення до стаціонарної медичної допомоги. Межі госпітальних округів та госпітальних кластерів, порядок їх визначення та функціонування, а також порядок визначення кластерних, надкластерних та інших видів закладів охорони здоров'я, що входять до спроможної мережі закладів охорони здоров'я госпітального округу, визначатимуться Кабінетом Міністрів України. Формуватимуть мережу закладів охорони здоров'я з урахуванням затвердженого порядку плану розвитку госпітального округу. Плата за послуги з медичного обслуговування, які не покриваються програмою медичних гарантій (платні послуги) встановлюватимуться закладами охорони здоров'я самостійно. Разом з цим, забороняється затвердження в рамках програми медичних гарантій пакетів, що не передбачають надання послуг в сфері охорони здоров'я. Накопичення, зберігання та обробка медичної інформації щодо громадян, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, здійснюватиметься в електронній системі охорони здоров'я. На період встановлення карантину, запровадження медико-біологічної надзвичайної ситуації природного характеру, до надання медичної допомоги можуть залучатися фармацевтичні працівники, здобувачі вищої освіти 4-6 років навчання за спеціальностями галузі знань 22 «Охорона здоров'я», молодші спеціалісти з медичною освітою, лікарі-інтерни, а також лікарі-спеціалісти без вимог щодо атестації на присвоєння чи підтвердження кваліфікаційної категорії. Рада громадського контролю братиме участь у проведенні конкурсу на зайняття посад державної служби категорії "А" в Уповноваженому органі (НСЗУ), з правом дорадчого голосу (Закон прийнятий ВРУ, законопроект №6306).

На час оголошення воєнного або надзвичайного стану роботодавці можуть здійснювати повідомлення та вести документи з питань трудових відносин в електронній формі. Роботодавцю дозволено звільняти працівника у разі його відсутності на роботі та інформації про причини такої відсутності понад чотири місяці поспіль. Скасовано право на працівника перевести грошову компенсацію за невикористані ним дні щорічної відпустки на інше підприємство, в установу, організацію при переведенні. За працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення не зберігатиметься середній заробіток, зберігатимуться лише місце роботи і посада (Закон прийнятий ВРУ, законопроект №7251).

IV. УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

1. Розпорядження сільгоспземлями в період воєнного стану

15.04.2022

Воєнний стан вимагає швидких дій, підпорядкованих єдиній меті - відсічі збройної агресії ворога. Правила регулювання земельних відносин мирного часу, коли процедури надання земельних ділянок тривають місяцями, в умовах воєнного стану неефективні. У той же час, вирішення багатьох завдань функціонування економіки України у воєнний період прямо залежить від швидкості прийняття управлінських рішень щодо надання земельних ділянок відповідного цільового призначення, проведення землеустрою та реєстрації прав на землю.

Разом з тим, у зв'язку з російським вторгненням в Україну, з міркувань безпеки було тимчасово призупинене функціонування більшості державних електронних реєстрів, в тому числі - Державного земельного кадастру та Державного реєстру речових прав. А без їх функціонування неможливо набувати у власність та постійне користування земельні ділянки за процедурою, яка передбачена чиним земельним законодавством України. Крім того, в умовах воєнного стану, мають місце і інші фактори, які обумовлюють необхідність запровадження на період воєнного стану особливого, спрощеного порядку доступу до земель для сталого функціонування економіки держави та виробництва сільськогосподарської продукції.

Закон України № 2145-ІХ від 24.03.2022 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» (далі – Закон № 2145) урегульовує більшість питань щодо використання земель для виробництва сільськогосподарської продукції та розміщення відповідної виробничої інфраструктури.

Ключові аспекти, які врегульовує Закон № 2145:

1. автоматичне поновлення на 1 рік (без волевиявлення сторін відповідних договорів і без внесення відомостей про поновлення договору до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно) договорів оренди, суборенди, емфітевзису, суперфіцію, земельного сервітуту земельних ділянок сільськогосподарського призначення, строк користування якими закінчився після введення воєнного стану.

Це стосується земель:

а) державної, комунальної власності, невитребуваних, нерозподілених земельних ділянок, а також земельних ділянок, що залишилися у колективній власності і були передані в оренду органами місцевого самоврядування;

б) приватної власності.

2. спрощено порядок передачі в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності як органами влади, які виступають від імені власника землі, так і постійними землекористувачами;

3. дозволено передачу орендарями та суборендарями прав оренди та суборенди земельних ділянок сільськогосподарського призначення усіх форм власності для ведення сільського господарства без погодження з орендодавцем;

4. створено особливий порядок державної реєстрації договорів використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення, який буде працювати протягом воєнного стану.

Важливо! Це тимчасове законодавство, яке діє протягом 1 року з дати набрання чинності Законом № 2145. Земельні ділянки, права оренди емфітевзису щодо яких були раніше виставлені на земельні торги, але переможець у яких на момент введення воєнного стану не визначений, підлягають передачі в оренду на строк до 1 року без проведення земельних торгів. Земельні торги щодо набуття права оренди, емфітевзису, суперфіцію щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності, які були оголошені і не завершені до набрання чинності пунктом 27 Розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України (тобто до 07.04.2022 р. – дати введення у дію Закону № 2145), вважаються скасованими. Оголошення нових земельних торгів щодо набуття права оренди, емфітевзису, суперфіцію щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної або комунальної власності забороняється.

Громади мають розуміти, що строк оренди землі за договорами оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності, які укладаються за правилами, встановленими Законом № 2145, не може перевищувати **одного року**. А розмір орендної плати **не може перевищувати 8 %** нормативної грошової оцінки земельної ділянки що визначається від середньої нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області.

Також Закон № 2145 встановив нову процедуру формування земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Зокрема:

1. Якщо в оренду передається несформована земельна ділянка (яка не зареєстрована у Державному земельному кадастрі та не має кадастрового номеру), потрібно провести її формування, але у **спрощеному порядку** (без внесення відомостей про таку земельну ділянку до Державного земельного кадастру, державної реєстрації та присвоєння їй кадастрового номера, суто на підставі **спрощеної технічної документації** із землеустрою щодо

інвентаризації земель, яка розробляється та затверджується за рішенням органу, уповноваженого передавати земельну ділянку в оренду).

2. Спрощена технічна документація включає лише пояснювальну записку, матеріали топографо геодезичних вишукувань, відомості про обчислення площі земельної ділянки, кадастровий план земельної ділянки, перелік обмежень у використанні земельної ділянки, відомості про встановлені межові знаки. Така технічна документація є обов'язковим додатком до договору оренди землі. **Без неї договір не має юридичної сили.**

Однак, у період воєнного стану у системі «Prozorro.Продажі» продовжують оголошуватися земельні аукціони на сільськогосподарські землі. **На даний час це не законно і такі торги не мають юридичної сили.**

Але постає питання, **як бути громаді**, якщо на одну земельну ділянку претендують декілька орендарів, **і деякі з них готові платити** по 12 і більше % орендної плати?

Зрозуміло, що вам, як добрим господарям, хочеться залучити до місцевого бюджету якомога більше грошей, особливо у таких складних умовах. Однак, у період воєнного часу діють інші принципи, і вони направлені на стабілізацію економіки у цілому. Тому чинне в умовах воєнного часу законодавство передбачає **тільки один законний спосіб ваших дій**: ви зобов'язані надати дозвіл першому, хто звернувся із пропозицією (за умови, що така особа відповідає встановленим законом вимогам), та укласти з ним договір на 1 рік з розміром орендної плати не більше 8% від нормативної грошової оцінки.

Важливо! Закон № 2145 дозволяє максимально спростити релокацію сільськогосподарських виробників, адже спрощені процедури стосуються не лише земель, наданих чи призначених для виробництва сільськогосподарської продукції, а й земель для здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції.

Також не слід нехтувати можливостями, які надає процедура розміщення тимчасових споруд для ведення підприємницької діяльності, яка дозволяє розміщувати окремі види об'єктів (у першу чергу – складські, логістичні приміщення) на території громад без виділення земельних ділянок (що особливо актуально на землях, де земля передавалася громадам масивами, без встановлення меж в натурі (на місцевості)).

Крім того, вкрай доцільно, там де дозволяють умови, а замовники бажають завершити розпочаті до оголошення воєнного стану **землевпорядні роботи, затвердити** місцевими органами влади **документацію і зареєструвати її** в районній військовій адміністрації у Книзі реєстрації землеволодінь і землекористувань в умовах воєнного стану. Така книга ведеться у паперовій та в електронній формах. Після закінчення дії воєнного стану дані з цієї книги будуть перенесені в відомості Земельного кадастру.

Автори: Правова група Офісу підтримки реформи з децентралізації Мінрегіону.

2. Особливості регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану

05.05.2022

Експерти Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» підготували огляд закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» (№2247 від 12.05.2022 р.).

Закон має на меті встановити спеціальні правила щодо володіння, користування та розпоряджання землею для забезпечення найбільш нагальних потреб у земельних ділянках суб'єктів, які мають вагоме значення для національної економіки, аграрного сектору та громадян України в умовах воєнного стану.

Закон також пропонує спрощену процедуру надання та зміни цільового призначення земельних ділянок для:

- розміщення підприємств, що евакуюються із зони бойових дій
- розміщення об'єктів для тимчасового перебування внутрішньо переміщених осіб
- ведення сільського господарства
- сталого функціонування газотранспортної та газорозподільної систем, водопостачання і водовідведення, виробництва тепла, електронних комунікацій тощо.

Основні зміни запропоновані законом, які мають вплив на діяльність органів місцевого самоврядування:

1. Розширення повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо можливості набуття ними прав постійного користування земельними ділянками
2. Встановлення особливих умов передачі в оренду земельних ділянок державної та комунальної власності
3. Запровадження особливих умов встановлення та зміни цільового призначення окремих земельних ділянок державної та комунальної власності.

Також закон пропонує:

- надати Міністерству аграрної політики та продовольства України повноваження щодо прийняття рішень про відновлення або подальше призупинення функціонування Державного земельного кадастру, а також встановлення обмежень щодо повноважень державних кадастрових реєстраторів, інших особливостей ведення Державного земельного кадастру
- зняти всі обмеження щодо доступу до земель, які використовуються газотранспортною системою, водопостачанням, постачанням електроенергії,

інженерними мережами та іншими об'єктами технічної інфраструктури для забезпечення швидкого ремонту та ліквідації аварійних ситуацій

- зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок здійснювати без розроблення робочого проекту землеустрою у раді випадків

- до розробників документації із землеустрою та виконавців топографо-геодезичних і картографічних робіт загальнодержавного призначення на відповідних територіях не застосовувати вимоги щодо обов'язкового страхування їх відповідальності

- невиконання вимоги щодо підвищення кваліфікації у встановлений законом строк не вважати підставою для зупинення дії кваліфікаційного сертифікату інженера-землевпорядника, кваліфікаційного сертифіката інженера-геодезиста, кваліфікаційного свідоцтва оцінювача (для всіх спеціалізацій), кваліфікаційного свідоцтва оцінювача з експертної грошової оцінки земельних ділянок

- сертифікати суб'єктів оціночної діяльності, строк дії яких закінчився під час дії воєнного стану, вважати чинними

- запровадити спеціальні умови виконання сертифікованими інженерами-землевпорядниками та/або сертифікованими інженерами-геодезистами обстежувальних, вишукувальних, топографо-геодезичних робіт на підставі отримання ним дозволу Службою безпеки України

- надати Міністерству інфраструктури України повноваження щодо прийняття рішень про доцільність будівництва нових та розширення існуючих річкових портів та залізничних логістичних центрів.

3. Процедуру надання в оренду земельних ділянок с/г призначення державної та комунальної власності спростили на час воєнного стану

19.05.2022

До Типового договору оренди землі внесли зміни, які на час воєнного стану спрощують процедуру передачі в оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Про це повідомила Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10.05.2022 № 563 «Деякі питання регулювання земельних відносин», Положення про Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2004 р. № 1553, Типовий договір оренди землі, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2004 р. № 220, приведено у відповідність до Закону України від 24 березня 2022 р. № 2145–ІХ «Про внесення змін до деяких

законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану». В результаті цього, зокрема, до Типового договору оренди землі були внесені зміни щодо спрощення процедури передачі в оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності для ведення товарного сільськогосподарського виробництва на час воєнного стану.

4. Особливості управління земельними ресурсами в умовах воєнного стану

22.06.2022

Чи можна передавати в оренду земельні ділянки для ведення товарного с/г виробництва громадянам, не ФОП? Чи можна надавати в оренду земельну ділянку під обслуговування магазину, так як вийшов термін дії договору під час воєнного стану? Чи можна надавати земельні ділянки в оренду під водними об'єктами та господарськими дворами?

На ці та інші запитання відповіли експерти Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» (див. нижче) за результатами тренінгу на тему «Особливості управління земельними ресурсами в умовах воєнного стану», який відбувся на початку червня спільно з Чернівецьким Центром підвищення кваліфікації.

Учасниками тренінгу стали заступники голів, відповідальних за напрям економічного розвитку та комунального господарства, керівників структурних підрозділів з управління земельними ресурсами, містобудування, архітектури та відповідних спеціалістів, спеціалістів-землевпорядників з Чернівецької, Тернопільської та Івано-Франківської областей (Презентація з заходу).

Питання-відповіді щодо особливостей управління земельними ресурсами в умовах воєнного стану

Запитання 1: Чи можна передавати в оренду земельні ділянки для ведення товарного с/г виробництва громадянам, не ФОП, адже до воєнного стану громадяни брали участь в аукціонах?

Відповідь:

ЗУ №2145-ІХ від 24.03.2022 року не визначає осіб, яким надається право отримати в оренду земельну ділянку для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, тому для визначення кола таких осіб потрібно керуватися чинним законодавством. Оскільки ведення товарного сільськогосподарського виробництва передбачає отримання прибутку, тому для цього потрібно зареєструватися фізичною особою-підприємцем із відповідним кодом економічної діяльності або орендарем повинна бути юридична особа.

Запитання 2: Чи можна передавати в оренду частину сформованої земельної ділянки, наприклад є витяг з реєстру на земельну ділянку на площу 15.00 га, а в оренду хочуть взяти 5.00 га, так як 10.00 га зарослі лісом?

Відповідь:

Надати частину земельної ділянки в оренду наразі не можливо, оскільки відповідно до ЗУ №2145-IX від 24.03.2022 року технічна документація із землеустрою щодо інвентаризації земель, яка розробляється відповідно до нього, не може передбачати поділ, об'єднання земельних ділянок.

Запитання 3: Чи можна надавати в оренду земельну ділянку під обслуговування магазину, так як вийшов термін дії договору під час воєнного стану?

Відповідь:

Так, звісно можна надавати в оренду земельну ділянку під обслуговування магазину під час дії воєнного стану. Проте потрібно звернути увагу на норму ЗУ №2247-IX від 12.05.2022 року згідно якої передача органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування земельних ділянок державної, комунальної власності у власність, користування у період, коли функціонування Державного земельного кадастру призупинено, не здійснюється. Рішення про відновлення або подальше призупинення функціонування Державного земельного кадастру приймається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері земельних відносин.

Запитання 4: Чи можна під час дії воєнного стану передавати в оренду сформовану земельну ділянку комунальної форми власності з кадастровим номером, з цільовим призначенням 11.02 для розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд підприємств переробної та іншої промисловості. На ділянці розміщені виробничі приміщення приватного підприємства?

Відповідь:

Так, звісно можна надавати в оренду сформовану земельну ділянку комунальної форми власності з кадастровим номером з цільовим призначенням 11.02 для розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд підприємств переробної та іншої промисловості під час дії воєнного стану, якщо на даній земельній ділянці розміщені виробничі приміщення приватного підприємства. Проте потрібно звернути увагу на норму ЗУ №2247-IX від 12.05.2022 року згідно якої передача органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування земельних ділянок державної, комунальної власності у власність, користування у період, коли функціонування Державного

земельного кадастру призупинено, не здійснюється. Рішення про відновлення або подальше призупинення функціонування Державного земельного кадастру приймається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері земельних відносин.

Запитання 5: Не зрозуміло, які питання призупинено розглядати на сесіях рад. Чи можна надавати земельні ділянки в оренду під водними об'єктами та господарськими дворами?

Відповідь:

Відповідно до п.5 ЗУ №2145-ІХ від 24.03.2022 року під час дії воєнного стану безоплатна передача земель державної, комунальної власності у приватну власність, надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою такої безоплатної передачі, розроблення такої документації забороняється. Крім того, згідно із ЗУ №2247-ІХ від 12.05.2022 року передача земельних ділянок державної, комунальної власності для розміщення об'єктів для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб фізичним, приватним юридичним особам забороняється.

Що стосується можливостей надання в оренду земельних ділянок під водними об'єктами, то під час воєнного стану порядок їх надання не змінився і продовжує здійснюватися відповідно до чинного законодавства.

Запитання 6: Чи можна змінювати цільове призначення земель "інше с/г призначення" (під господарськими дворами) на іншу категорію, наприклад, промисловість?

Відповідь:

Так, можна змінювати цільове призначення земель "інше с/г призначення" (під господарськими дворами) на іншу категорію, наприклад, промисловість, відповідно до чинного законодавства. Зміна цільового призначення такої земельної ділянки можлива шляхом розроблення проекту землеустрою на підставі розробленої містобудівної документації місцевого рівня, з подальшим затвердженням проекту рішенням сесії відповідної ради.

Запитання 7: Чи можна під час воєнного стану надавати дозвіл на зміну цільового призначення земельної ділянки приватної власності?

Відповідь:

Так, під час дії воєнного стану можна надавати дозвіл на зміну цільового призначення земельної ділянки приватної власності відповідно до чинного законодавства, оскільки ні ЗУ №2145-ІХ від 24.03.2022 року ні ЗУ №2247-ІХ від 12.05.2022 року таких заборон не встановлює.

Запитання 8: Чому державні реєстратори реєструють право власності лише на земельні ділянки, рішення про передачу у власність на які були прийняті до 24.02. 2022 року, адже Закон України №2145-IX вступив у дію з 07.04.2022 року? В нас відбулося засідання сесії 28.02.2022 року і по цих рішеннях люди, нажаль, не можуть зареєструвати право власності. Чи існують роз'яснення про реєстрацію речового права на земельні ділянки?

Відповідь:

Відповідно до п.5 ЗУ №2145-IX від 24.03.2022 року під час дії воєнного стану безоплатна передача земель державної, комунальної власності у приватну власність, надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою такої безоплатної передачі, розроблення такої документації забороняється.

Запитання 9: Можна затверджувати детальний план території для індивідуального дачного будівництва?

Відповідь:

Так, під час дії воєнного стану можна затверджувати детальний план території для індивідуального дачного будівництва, проте надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою безоплатної передачі земельний ділянок, а також розроблення такої документації забороняється відповідно до п.5 ЗУ №2145-IX від 24.03.2022 року.

Запитання 10: Якщо в договорі оренди є земельні ділянки з кадастровим номером і без кадастрового номеру, чи потрібно такий договір розділяти на два договори оренди?

Відповідь:

Внесення змін до чинних договорів оренди земельних ділянок можливі за згодою сторін. Прямої вимоги щодо обов'язковості внесення змін в чинні договори оренди, в яких є земельні ділянки з кадастровим номером і без кадастрового номеру нема. Крім того, під час дії воєнного стану можна надавати в оренду земельні ділянки сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва і без кадастрового номера (відповідно до ЗУ №2145-IX від 24.03.2022 року), а також декілька земельних ділянок можуть бути передані в оренду до одного року одним договором оренди, у випадку, якщо орендодавцем є одна і та ж особа.

V. НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

1. Функціонування медичної сфери в громадах в умовах воєнного стану

13.05.2022

Надання якісної, доступної та вчасної медичної допомоги жителям громади та переселенцям, функціонування закладів охорони здоров'я під час воєнного стану стали темою інформаційної сесії «Функціонування закладів охорони здоров'я в громадах в умовах воєнного стану».

- Організація роботи медичної сфери в громаді в умовах воєнного стану – це безпрецедентний виклик для органів місцевого самоврядування. Програма "U-LEAD з Європою" лишається надійним партнером громад, який надає актуальну інформацію щодо проблем, котрі хвилюють місцеве самоврядування. Наші експерти продовжують підтримувати громади, які опинилися в надскладних умовах, в яких ніколи не працювали, і в зв'язку з цим виникає багато запитань та викликів, - зазначив **Володимир Гарасюк**, радник з питань охорони здоров'я U-LEAD.

З учасниками інформаційної сесії працював **Євген Мешко**, експерт з підтримки медичної реформи в Україні. Він розповів про особливості управління персоналом та використання потенціалу ВПО для розвитку медичних закладів, укладання угод з НСЗУ та забезпечення медичної сфери, а також про організацію надання медико-соціальної допомоги переселенцям.

Зокрема експерт пояснив особливості договірних відносин з НСЗУ на рівні первинної медицини та спеціалізованої медичної допомоги.

- На первинному рівні медичні послуги надаються без укладання декларацій про вибір лікаря. Пацієнти можуть звернутися до сімейного лікаря без декларації і отримати послугу, а також отримати рецепт, направлення, тощо. Рівень фінансування за декларації зафіксований на рівні березня 2022 року на період дії військового стану. На рівні спеціалізованої медичної допомоги доступ пацієнтів до послуг без бар'єрів, місячна оплата за надані послуги визначена як 1/12 договору з НСЗУ, а за пріоритетні послуги є доплата, крім того відтермінована необхідність внесення даних до ЕСОЗ у випадку, коли немає можливості, - зазначив Євген Мешко.

При цьому експерт рекомендував не зловживати можливістю не вносити дані та працювати без декларацій.

- Важливо продовжувати працювати системно і тримати стрій. Коли Україна переможе, складно буде швидко заповнити всі реєстри, - сказав Євген Мешко.

Відповідаючи на питання учасників, експерт пояснив важливість організації медико-соціальної допомоги вимушеним переселенцям.

- У місцях зустрічі людей, евакуйованих з територій, які знаходяться в окупації або тривають бойові дії, необхідно організувати чергування медичних і соціальних працівників. Завдання органів місцевого самоврядування налагодити цю роботу. Внутрішні переселенці не повинні потрапити в умови, коли є бар'єри для отримання медичних послуг. Вони можуть потребувати невідкладної допомоги та консультацій, ліків або препаратів, які в них відсутні, - зазначив експерт.

Щодо роботи соціальних працівників у пунктах зустрічі ВПО, то вони повинні відповідати за прийом соціально незахищених категорій: дітей без батьків, вихованців дитячих будинків та притулків, людей з інвалідністю тощо. Також важливою є психологічна підтримка людей, які змушені були виїхати через бойові дії.

2. Особливості договірних відносин закладів охорони здоров'я з НСЗУ на період воєнного стану

19.05.2022

Зважаючи на оголошення воєнного стану в Україні, постановою Кабінету Міністрів України від 5 березня 2022 р. №198 (далі – Постанова №198), внесено зміни до постанов Кабінету Міністрів України щодо реалізації Програми державних гарантій медичного обслуговування населення, які застосовуються з 24 лютого 2022 року. Зокрема, постанову Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. №1086 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на реалізацію програми державних гарантій медичного обслуговування населення» **доповнено пунктом 1¹ такого змісту:**

«1¹. Установити, що на період дії воєнного стану вимоги Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на реалізацію програми державних гарантій медичного обслуговування населення, затвердженого цією постановою, щодо звітів надавачів медичних послуг про надані медичні послуги та аптечних закладів про відпущені лікарські засоби не застосовуються.»

Також, Постановою №198 було внесено зміни до **Порядку реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2022 році**, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. №1440, на підставі яких **Національна служба здоров'я України сплачуватиме щомісяця фіксовану суму коштів закладам, незважаючи на фактично внесені записи в електронну систему охорони здоров'я**. Так, згідно з пунктом 7 Порядку №1440, для надавачів медичних послуг, які розташовані на території, на якій введено воєнний стан, протягом строку дії такого стану, крім місяця, в якому воєнний стан було введено,

фактична вартість медичних послуг, передбачених пакетами медичних послуг, наведеними в главах 4-23, 25-35 розділу II цього Порядку, на місяць встановлюється на рівні більшого значення з таких значень:

- фактичної вартості відповідних медичних послуг, наданих протягом січня 2022 року;
- $1/n$ від запланованої вартості медичних послуг за відповідним пакетом медичних послуг, де n – кількість місяців дії договору за відповідним пакетом медичних послуг.

Для місяця, в якому було введено воєнний стан, фактична вартість медичних послуг, передбачених пакетами медичних послуг, наведеними в главах 4-23, 25-35 розділу II цього Порядку, розраховується як різниця між більшим значенням з таких значень: фактичної вартості відповідних медичних послуг, наданих протягом січня 2022 р., або $1/n$ від запланованої вартості медичних послуг за відповідним пакетом медичних послуг та сумою фактично сплачених коштів за зазначений місяць.

Додатково, були внесені зміни до наступних наказів Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ):

- від 19 липня 2005 року №360, де передбачено, що на період дії воєнного стану на території України у разі відсутності технічної можливості виписування електронних рецептів на лікарські засоби, які підлягають реімбурсації, рецепти на зазначені лікарські засоби можуть виписуватися в паперовій формі відповідно до Правил виписування рецептів на лікарські засоби і вироби медичного призначення, затверджених цим наказом;
- від 28 лютого 2020 року №586, де передбачено, що на період дії воєнного стану на території України, у разі відсутності технічної можливості виписування направлень в електронній формі, такі направлення можуть виписуватися в паперовій формі;
- від 28 лютого 2020 року №587, де передбачено, що на період дії воєнного стану на території України у разі відсутності технічної можливості ведення медичних записів в електронній системі охорони здоров'я, медичні записи ведуться на формах первинно-облікової документації у паперовій формі;
- від 18 жовтня 2021 року №2243, де, з урахуванням нестабільної роботи інфраструктурних мереж, ризиків кібератак на державні інформаційні ресурси та ймовірності відключення окремих з них, передбачено обмеження щодо реєстрації нових суб'єктів господарювання в ЕСОЗ за умови відсутності інформаційної взаємодії з Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Також важливо пам'ятати про тимчасове призупинення надання планових медичних послуг у період воєнного стану для забезпечення функціонування системи охорони здоров'я в умовах підвищеного навантаження через ведення бойових дій на території України. Наказ МОЗ №374 від 24.02.2022 «Про затвердження Тимчасових заходів у закладах охорони здоров'я з метою забезпечення їх готовності для надання медичної допомоги постраждалим внаслідок військової агресії Російської Федерації

проти України» передбачає: закладам охорони здоров'я забезпечити тимчасове припинення планових госпіталізацій пацієнтів у таких випадках:

- завантаження більше 70% ліжкового фонду терапевтичного профілю;
- завантаження більше 50% ліжкового фонду хірургічного профілю;
- рекомендовано вжити заходів щодо збільшення надання медичної допомоги із застосуванням телемедицини.

Окремо звертаємо увагу, що за умови надання меншої кількості медичних послуг, ніж було передбачено умовами договору, перерахунок вже здійснених оплат не проводитиметься. Тобто оплата за надані медичні послуги не може бути зменшеною через зниження обсягу наданих послуг.

В умовах воєнного стану додаткового значення для сталого розвитку та спроможності закладів охорони здоров'я набувають рішення їхніх засновників, тобто місцевих рад та органів місцевого самоврядування. В умовах повномасштабної війни, місцеве самоврядування зіткнулось із багатьма труднощами та проблемами, які часто доводиться вирішувати самотужки. Зокрема, це захист цивільного населення, розміщення внутрішньо переміщених осіб, налагодження системи надання гуманітарної допомоги, забезпечення медичних закладів необхідними медичними матеріалами та препаратами. Саме засновник (власник) несе прямі зобов'язання щодо ефективного функціонування закладів охорони здоров'я, доступності та якості медичних послуг, які в них надаються. Адже серед його повноважень є як контроль за діяльністю закладів охорони здоров'я, так і додаткове фінансування за місцевими програмами. **Тому місцеві ради повинні проявляти ініціативу щодо розроблення місцевих стимулів для розвитку медичних підприємств, а також контролювати їхню діяльність за всіма напрямками.**

Врятувати життя та зберегти здоров'я наших громадян має бути головним пріоритетом не лише системи охорони здоров'я, а й української держави і усього українського суспільства. Лише разом ми зможемо забезпечити безперебійне функціонування закладів охорони здоров'я, тим самим наближаючи нашу перемогу. Отже, разом до Перемоги!

Автори: Василь Височанський, Євген Мешко.

3. Надання медичних послуг під час воєнного стану: на що слід звертати увагу на рівні громад

23.06.2022

Навіть під час воєнного стану беззаперечними залишаються наступні твердження: охорона здоров'я – це один з пріоритетних напрямків державної політики,

- заклади охорони здоров'я належать до об'єктів критичної інфраструктури.

Саме тому одним з ключових завдань в діяльності органів державної та місцевої влади під час воєнного стану є забезпечення сталого функціонування системи охорони здоров'я та задоволення медичних потреб населення. Це необхідна умова для збереження та покращення тривалості і якості життя населення країни, адже загальновідомо, що здорова нація і людський капітал є основою існування та розвитку будь-якої держави.

На превеликий жаль, наразі наша Батьківщина проходить безпрецедентне випробування у вигляді війни з російською федерацією. Від 24 лютого багато наших співвітчизників втратили не лише спокій, а й домівки, роботу, рідних, друзів, здоров'я, а дехто і життя... В нових критичних, напружених, екстремальних умовах воєнного стану працюють всі сфери суспільства, включно зі сферою охорони здоров'я, де медичні працівники щодня демонструють приклади справжнього героїзму на робочому місці. На самому початку війни керівникам української медицини довелося приймати першочергові рішення щодо забезпечення сталого функціонування української медичної системи, які дозволили закладам охорони здоров'я підлаштуватися під нові умови існування. Такими рішеннями стали, наприклад, спрощення маршруту пацієнта та покращення доступності медичної допомоги за рахунок того, що Міністерство охорони здоров'я спростило правила користування електронними інструментами (електронні направлення, виписки, рецепти і т.д.), а також прибрало такі вимоги, як обов'язковість візиту до свого сімейного лікаря чи необхідність електронного направлення при візиті до спеціаліста. Крім цього заклади охорони здоров'я отримали можливість не вносити дані в електронну систему охорони здоров'я у тих випадках, коли відсутня технічна можливість це робити – відсутність світла, мережі інтернет, відповідної комп'ютерної техніки.

Зі свого боку, Національна служба здоров'я України внесла **зміни в методику виплат за договорами в рамках пакету медичних гарантій** – зафіксовано місячні виплати на рівні 1/12 бюджету річного договору на рівні спеціалізованої медичної допомоги та на рівні, що відповідав кількості укладених декларацій з вибору лікаря станом на 1 березня 2022 року для первинної медичної допомоги.

З особливими викликами стикнулись ті території, які були чи й досі залишаються тимчасово окупованими. Серед іншого, це відсутність комунальних аптек та тимчасове припинення роботи приватних, що призвело до різкого дефіциту ліків на цих територіях. Схожа ситуація відбулася і в тих лікарнях, які свого часу передали харчування та інші послуги на аутсорсинг. В умовах окупації більшість приватних підприємств та бізнесменів були змушені згорнути свою діяльність, а отже не могли виконувати свої зобов'язання згідно укладених договорів.

Особливим викликом для великої кількості громад в Україні стали питання прийому та допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО), а також робота з гуманітарними вантажами. Позитивний досвід багатьох громад за цими напрямками заснований, серед іншого, на **співпраці волонтерів та органів місцевого самоврядування**. Найкращими кейсами є

синергія та кооперація усіх залучених стейкхолдерів, впорядкування та координація їхньої діяльності, наприклад, Координаційний штаб волонтерів Дніпра.

У цьому напрямку волонтерські штаби та органи місцевого самоврядування часто працювали і працюють пліч-о-пліч, що є запорукою незламності і взаємовиручки. Дуже важливо організовувати в громадах певні хаби із зустрічі та допомоги ВПО, де б оперативно та в режимі 24/7 вирішувались питання реєстрації, поселення, харчування, опіки, матеріального забезпечення, медичної і соціальної допомоги ВПО. Найкращими медичними прикладами з готовності громад допомогти співвітчизникам є розширення тих можливостей і пільг, які існують на території громади за кошти місцевого бюджету (пільгові медикаменти, вироби медичного призначення, соціальні пільги, працевлаштування і т.д.), на ВПО, які мають тимчасову реєстрацію. В деяких ситуаціях у пункт зустрічі ВПО прибували діти без батьків, маломобільні особи, за якими нема кому доглядати та інші особливо вразливі групи населення. Тому важливо подбати про соціально-медичну підтримку таких людей, оскільки війна, крім фізичної руйнації, призводить ще й до масштабної гуманітарної катастрофи.

Окремої уваги, з точки зору контролю, потребує **напрямок роботи з гуманітарними вантажами**, які громади по всій Україні отримують від різних донорів – фізичних чи юридичних осіб, напряму чи через військові адміністрації, з середини країни чи з-за кордону. Дуже важливим є правильний облік та інвентаризація таких вантажів. Насамперед мова йде про дороговартісні речі – медичне обладнання, меблі, медичні вироби, але не варто забувати й про малоцінний інвентар чи медичні препарати. Чим краще побудована система обліку та використання гуманітарних вантажів, тим швидше ці речі досягнуть свого кінцевого споживача, а до громад та закладів не буде питань в майбутньому від контролюючих інстанцій.

Неодмінно слід виділити **напрямок з психологічної підтримки**. В першу чергу ця підтримка потрібна для тих осіб, які безпосередньо постраждали від війни в Україні. Не маючи фізичних дефектів, вони натомість можуть мати глибоку психологічну травму. Часто люди не усвідомлюють наявності запиту на психологічну підтримку, тому, крім забезпечення безперешкодного доступу до психолога, громадам та закладам охорони здоров'я варто вести й активну промоцію та популяризацію візитів до психолога або сімейного лікаря, що проходив навчання у сфері ментального здоров'я.

Пам'ятаємо, що перемога України залежить від кожного з нас. Від наших дій, поглядів, бачень та висловлювань... Дуже важливо в цю скрутну хвилину демонструвати стійкість, єдність, взаємопідтримку та жертвність. І особливо це стосується сфери охорони здоров'я, безперебійне функціонування якої напряму впливає на життєстійкість та обороноздатність нашої держави.

*Автори: Василь Височанський, Євген Мешко,
експерти з питань охорони здоров'я Програми «U-LEAD з Європою»*

VI. НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

1. Зміни в сфері освіти

24.03.2022

24 березня Верховна Рада України 348 голосами прийняла закон №72157 про внесення змін до деяких законодавчих актів України в сфері освіти.

Цими змінами скасовується:

- державна підсумкова атестація,
- зовнішнє незалежне оцінювання,
- єдиний вступний іспит,
- єдине фахове вступне випробування як конкурсний критерій доступу до освітніх послуг виключно у 2022 році.

Реалізація Закону, на думку його авторів, забезпечить збереження студентського контингенту, національного інтелектуального потенціалу, стимулювання до навчання в Україні, навіть у такий скрутний для нашої країни та суспільства час.

Закон вносить зміни до Законів України «Про повну загальну середню освіту», «Про фахову передвищу освіту» та «Про вищу освіту» та прийнято норми щодо звільнення від проходження державної підсумкової атестації здобувачів освіти, які завершують здобуття повної загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році, щодо здійснення прийому до закладів фахової передвищої освіти та навчання для здобуття ступеня молодшого бакалавра, бакалавра та магістра в особливому порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, без використання результатів зовнішнього незалежного оцінювання, єдиного вступного іспиту та єдиного фахового вступного випробування.

2. У яких випадках освітянам оголошувати простій

15.04.2022

Оголошення простою працівникам не є обов'язковим рішенням для всіх закладів освіти, але за певних обставин дозволяє зберегти робочі місця і не зупинити освітній процес.

Воєнний стан в Україні триває вже понад 40 днів. За цей час органи місцевого самоврядування встигли більш-менш прилаштуватися до нових умов роботи. Адже не ми обираємо час, у якому живемо...

Посадові особи вже звикли працювати цілодобово та приймати складні й нетипові управлінські рішення. Проте, аби знайти відповідь на більшість питань, які постають перед місцевими управліннями, незважаючи на такий нелегкий ритм роботи, варто ґрунтовно аналізувати нормативно-правові акти, які діяли до війни та після її початку.

Одне з таких питань, на які весь цей час шукають управлінці відповідь, – у яких випадках освітянам оголошувати простій?

Давайте спробуємо змодельовати ситуацію, коли «простій» є необхідністю, а також проаналізуємо, що для педагогічних працівників означає цей статус.

Довідково: Простій — це призупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідвратною силою або іншими обставинами (ч. 1 ст. 34 КЗпП).

Призупинення роботи може застосовуватись як для всього колективу, так і для окремих працівників. Як визначитися, у яких випадках можна застосовувати простій для працівників закладів освіти?

Випадок 1. Заклад освіти знаходиться на тимчасово окупованій території, існує загроза життю людини, немає можливості продовжувати навчання за дистанційною формою освіти. Як правило, подібні обставини дозволяють оформити простій всьому колективу. Задля безпеки працівників.

Випадок 2. Заклад освіти знаходиться в зоні бойових дій. У такому випадку також можливо оформити простій всьому колективу.

Випадок 3. Заклад освіти зруйновано. Фактично робота закладу освіти може продовжуватись, наприклад, у формі дистанційного навчання. Для цього керівництво та/або засновники закладу освіти мають прийняти відповідне рішення. У такому випадку рішення щодо оголошення простою працівникам не обов'язкове.

Важливо знати, що працівнику оголосити простій усно неможливо. Також простій не оформляється на підставі заяви від особи. Особи, які відповідають за кадрову документацію повинні:

- скласти акт простою, де будуть зазначені обставини, за яких виник простій, і вказати дату, з якої він оголошується;
- видати наказ по закладу освіти, у якому буде зазначено, на кого саме розповсюджується простій, його період та обставини, за яких він закінчиться.

Рішення про оголошення простою працівникам має обґрунтовано викладатись у вищезазначених документах. Для цього можна ще посилатися на Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні».

Варто відмітити, що оголошення простою працівникам закладів освіти – це можливість:

- тимчасово залучити «заміну» на місце працівника, який відсутній;
- виплачувати працівникам заробітну плату у розмірі, передбаченому ст. 113 КЗпП від окладу заробітної плати, що зменшить навантаження на бюджет.

Отже, оголошення простою працівникам не є обов'язковим рішенням для всіх закладів освіти. Але за певних обставин простій дозволяє прийняти

необхідне рішення для збереження робочих місць і не зупинити освітній процес в тих закладах, де зберігається можливість надавати освітні послуги.

Питання розміру оплати праці та обсягу освітньої субвенції обговорили під час «Години запитань до Анастасії Софієнко».

Авторка: Анна Пуцова, експертка Проєкту DECIDE

3. Чи може управління освіти громади надати службовий автомобіль відділу соціального захисту для доставки продовольчих наборів

09.05.2022

Експерти консультативної робочої групи з питань місцевих бюджетів в умовах воєнного стану, створеної за ініціативи Мінрегіону, надали відповідь на запитання читачів порталу «Децентралізація»: **«Чи може управління освіти надати службовий автомобіль відділу соціального захисту для доставки до інвалідів та людей похилого віку продовольчих наборів?»**.

Експерти зазначають, що, згідно з ч. 1 ст. 143 Конституції, територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності.

Законами встановлено також наступне:

1. У статті 327 Цивільного кодексу України (ЦКУ) йдеться, що управління майном, яке є у комунальній власності, здійснюють безпосередньо територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування.

2. У Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97 (абз.14 статті 1, 28, 29) встановлено таке:

- Територіальній громаді належить право комунальної власності: володіти, користуватися і розпоряджатися майном як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

- Виконавчі органи мають повноваження, визначені відповідною радою, щодо управління комунальним майном територіальних громад.

- Рішенням відповідних рад затверджується порядок використання коштів і майна.

У свою чергу, майнові права (зокрема бюджетних установ) визнаються речовими правами (стаття 190 ЦКУ).

Бюджетні установи володіють майном, яке їм передано **в оперативне управління**. Зазначене підтверджується нормами Законів, зокрема:

1. Правом оперативного управління у Господарському кодексі України (стаття 137) визнається речове право суб'єкта господарювання, який володіє, користується і розпоряджається майном (у нашому випадку управлінню освіти передано автомобіль в оперативне управління), закріпленим за ним власником

(уповноваженим ним органом) для здійснення некомерційної господарської діяльності, у межах, встановлених цим Кодексом та іншими законами, а також власником майна (уповноваженим ним органом).

2. Власник майна, закріпленого на праві оперативного управління за суб'єктом господарювання, здійснює контроль за використанням і збереженням переданого в оперативне управління майна безпосередньо або через уповноважений ним орган і має право вилучати у суб'єкта господарювання надлишкове майно, а також майно, що не використовується, та майно, що використовується ним не за призначенням.

Комунальна установа (в запитанні – управління освіти) не є суб'єктом права власності на транспортний засіб (автомобіль). Вона отримала його в оперативне управління. **Власником такого автомобіля є територіальна громада.**

Отже, власник майна має право управляти майном у розумінні вищезазначених норм законів і у разі необхідності приймати рішення щодо його передачі від управління освіти до відділу соціального захисту на підставі рішення відповідної ради (від одного головного розпорядника бюджетних коштів до іншого) з урахуванням положень статей Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97 (абз.14 статті 1, 28, 29).

Аби передати чи отримати основні засоби, слід мати рішення місцевої ради, відповідно до якого оформити акт приймання-передачі. Акт приймання-передачі основних засобів, форма якого затверджена наказом Мінфіну від 13.09.2016 № 818 (далі – Наказ № 818), застосовуємо у нашому випадку, коли безоплатна передача основних засобів відбувається між установами в межах одного органу управління майном.

Будь-яке надходження у натуральній формі, зокрема автомобіля, також передбачає:

- Складання та подання до органів Державного казначейства Довідки про надходження у натуральній формі. Типова форма такої Довідки міститься у додатку 25 до Порядку № 938 (наказ Мінфіну від **23.08.2012 № 938**).

- У разі здійснення розпорядниками бюджетних коштів операцій в натуральній формі такі операції повинні проводитися лише в межах планових показників та відображатися в бухгалтерському обліку виконання бюджетів (п. 11.17 Порядку п. 12.7 Порядку № 938).

- Всі види надходжень у натуральній формі визнаються доходами спеціального фонду (ст. 13 БКУ). Такі надходження не мають постійного характеру. Зрозуміло, що запланувати обсяг безоплатно отриманих активів неможливо. Тож такі надходження є завжди понад план (у даному випадку у відділі соціального захисту). Отже, крім подання Довідки про надходження у натуральній формі, у разі фактичного отримання «натуралки» необхідно ще внести зміни до кошторису в частині спеціального фонду за власними надходженнями і до всіх пов'язаних з цією господарською операцією документів.

• Підтвердженням цього є абз. 10 п. 47 Порядку № 228 (Постанова від 28.02.2002 № 228), відповідно до якого зміни до кошторису та пов'язаних документів вносяться внаслідок перевищення надходжень відповідного фонду порівняно з надходженнями, врахованими у бюджеті.

• Крім цього, під час надходження «натуралки» виникає ще одне питання: чи потрібно вносити зміни до паспортів бюджетних програм? Відповідь надав Мінфін у листі від 15.02.2019 р. № 05110-05-2/4473, у якому зазначив, що надходження у натуральній формі призводять до коригування спецфонду кошторису бюджетної установи в частині власних надходжень бюджетних установ. Якщо при цьому виникають нові завдання бюджетної програми (у нашому випадку у відділі соціального захисту), то згідно з абз. 9 п. 1.10 розд. I Правил № 836 (Наказ Мінфіну 26.08.2014 № 836) зміни до паспортів також потрібні.

Бухгалтерський облік передачі майна слід відображати відповідно до Типової кореспонденції субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами (наказ Мінфіну від 29.12.2015 р. № 1219).

У період воєнного стану діють деякі особливості, які встановлені Постановою Кабміну від 11.03.2022 р. № 252: **органи місцевого самоврядування, їх виконавчі органи, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації продовжують здійснювати бюджетні повноваження, а у разі утворення військових адміністрацій такі повноваження здійснюють військові адміністрації** відповідно до статті 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Підготували:

Олена Чечуліна, експертка (USAID DOBRE)

Інна Святна, радниця з питань муніципальних фінансів та управління Регіонального офісу “ULEAD з Європою” у Вінницькій області

Сергій Яцковський, національний експерт з питань місцевого самоврядування, Швейцарсько-український проєкт DECIDE

4. Реорганізація та ліквідація шкіл в умовах воєнного стану

Щодо правових наслідків реорганізації закладів освіти

Якщо йдеться саме про реорганізацію, то для закладів освіти в частині цієї процедури заборон чи змін не передбачено і на період воєнного часу також. При необхідності проведення реорганізації необхідно керуватись Цивільним кодексом України (далі - ЦКУ), а також нормами Кодексу законів про працю України (далі - КЗпП) в частині дотримання норм трудових відносин.

Відповідно до визначень ЦКУ реорганізація є однією з форм припинення юридичної особи з передачею відповідних прав іншій юридичній особі. Тому, при реорганізації закладу слід керуватись: статтями 104, 105, 106, 107 ЦКУ, а при ліквідації (припиненні без правонаступника) - 111, 110 ЦКУ.

Статтею 59 Господарського кодексу України передбачено, що припинення діяльності суб'єкта господарювання здійснюється шляхом його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації - за рішенням власника (власників) чи уповноважених ним органів, за рішенням інших осіб - засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників, а у випадках, передбачених законами, - за рішенням суду.

У разі злиття суб'єктів господарювання усі майнові права та обов'язки кожного з них переходять до суб'єкта господарювання, що утворений внаслідок злиття.

У разі приєднання одного або кількох суб'єктів господарювання до іншого суб'єкта господарювання до цього останнього переходять усі майнові права та обов'язки приєднаних суб'єктів господарювання.

У разі поділу суб'єкта господарювання усі його майнові права і обов'язки переходять за роздільним актом (балансом) у відповідних частках до кожного з нових суб'єктів господарювання, що утворені внаслідок цього поділу. У разі виділення одного або кількох нових суб'єктів господарювання до кожного з них переходять за роздільним актом (балансом) у відповідних частках майнові права і обов'язки реорганізованого суб'єкта.

У разі перетворення одного суб'єкта господарювання в інший до новоутвореного суб'єкта господарювання переходять усі майнові права і обов'язки попереднього суб'єкта господарювання.

Стаття 36 КЗпП зазначає, що зміна підпорядкованості підприємства, установи, організації не припиняє дії трудового договору. У разі зміни роботодавця, а також у разі реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) дія трудового договору працівника продовжується. До правонаступника, у такому випадку, переходять усі права та обов'язки, у тому числі й трудові.

Припинення трудового договору з ініціативи роботодавця можливе лише у разі скорочення чисельності або штату працівників (п. 1 ч. 1 ст. 40 КЗпП: трудовий договір, укладений на невизначений строк, а також строковий трудовий договір до закінчення строку його чинності можуть бути розірвані власником або уповноваженим ним органом у випадку змін в організації виробництва і праці, в тому числі ліквідації, реорганізації, банкрутства або перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників). У зв'язку із змінами в організації виробництва і праці допускається зміна істотних умов праці при продовженні роботи за тією ж спеціальністю, кваліфікацією чи посадою.

Працівник відповідно до норм КЗпП має бути попереджений у випадку змін в організації виробництва і праці (це, зокрема: ліквідація, реорганізація, перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників, зміна істотних умов праці - систем та розмірів оплати праці, пільг, режиму роботи, встановлення або скасування неповного робочого часу, суміщення професій, зміну розрядів і найменування посад та інше). За загальним принципом та з урахуванням норм ст. 32 і ч. 1 ст. 49-2 КЗпП працівників попереджають не пізніше ніж за два місяці.

Законом України від 15.03.2022 № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – Закон № 2136) визначено, що у період дії воєнного стану норми ч. 3 ст. 32 КЗпП та інших законів України щодо повідомлення працівника про зміну істотних умов праці не застосовуються.

Нормами ч. 2 ст. 5 Закону № 2136 визначено, що у період дії воєнного стану норми ст. 43 КЗпП не застосовуються, крім випадків звільнення працівників підприємств, установ або організацій, обраних до профспілкових органів.

З урахуванням цих норм та на підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що попередження працівника про зміни в організації виробництва і праці в частині саме зміни істотних умов праці в період воєнного стану не застосовуються. Водночас, попередження щодо можливого вивільнення внаслідок реорганізації діють, але не застосовуються норми, які передбачають під час вивільнення консультації роботодавця з профспілками.

У запитанні не визначено тип закладу освіти, тож візьмемо до уваги норми Закону України «Про повну загальну середню освіту». Нормами ст. 32 цього Закону передбачено, що рішення про утворення, реорганізацію, ліквідацію чи перепрофілювання (зміну типу) закладу загальної середньої освіти приймає засновник (засновники). Мережа закладів загальної середньої освіти формується відповідно до законодавства з урахуванням соціально-економічної та демографічної ситуації, а також відповідно до культурно-освітніх та інших потреб територіальної громади та /або суспільства.

У разі реорганізації чи ліквідації закладу загальної середньої освіти засновник зобов'язаний забезпечити учням можливість продовжити здобуття загальної середньої освіти на відповідному рівні освіти.

Реорганізація, зміна типу, ліквідація закладу загальної середньої освіти у сільській місцевості допускається лише після громадського обговорення проекту відповідного рішення засновника, який оприлюднюється не менше ніж за один рік до прийняття відповідного рішення.

Реорганізація і ліквідація спеціальних закладів загальної середньої освіти допускаються лише після погодження проекту відповідного рішення засновника центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Відповідно до норм цього ж Закону комунальний заклад освіти – заклад заснований розпорядчим актом сільської, селищної, міської, районної, обласної ради. Розпорядчим актом відповідної ради є рішення ухвалене під час пленарного засідання.

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», зокрема його п. 3 визначено, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 цього Закону.

Зокрема, ст 39 Конституції України визначає право громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Тобто Указом Президента обмежується право громадян (їх ініціатива) на проведення вищезазначених заходів.

Відповідно до Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженому постановою КМУ від 03.11.2010 № 996 громадське обговорення організовує і проводить орган виконавчої влади, який є головним розробником проекту нормативно-правового акта або готує пропозиції щодо реалізації державної політики. У нашому випадку ініціатором громадських обговорень буде відповідний виконавчий орган місцевого самоврядування.

Внесення змін до деяких законів України в сфері освіти щодо врегулювання окремих питань освітньої діяльності в умовах воєнного стану пропонувалося у законопроекті №7325 від 28.04.2022. Законопроектом було передбачено зміни умов дотримання законодавчої процедури реорганізації та ліквідації окремих закладів загальної середньої освіти. Але після

обговорення і підписання цього законопроекту він трансформувався у Закон України “Про внесення зміни до розділу Х “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про повну загальну середню освіту” щодо врегулювання окремих питань освітньої діяльності в умовах воєнного стану”, яким вищезазначених змін вже не передбачено.

Матеріал підготовлено в рамках Проєкту “DECIDE”.

Реорганізація закладу освіти шляхом приєднання. Алгоритм дій

Оптимізація мережі закладів освіти, реорганізація закладів позашкільної освіти, припинення трудових відносин з педагогічними працівниками, звільнення, інвентаризація тощо... В якому напрямку рухатися та які кроки робити — всі ці питання останніми місяцями і роками виникають у органів місцевого самоврядування. Тому в цьому матеріалі ми вкотре вирішили надати «дорожню карту», яка сформувалася на реальному прикладі реальної громади.

Відповідно до Цивільного кодексу України¹ реорганізація є формою припинення юридичної особи. Приєднання є одним із видів **реорганізації**. При реорганізації шляхом приєднання припиняють своє існування один або кілька закладів освіти, при цьому всі їхні майнові права та обов’язки набуває заклад освіти, до якого приєднали інші, які припиняються, тобто — правонаступник.

¹ ЦК.

При цьому до правонаступника переходять абсолютно усі права та обов’язки, у тому числі й трудові (ч. 1 ст. 104 ЦК).

Стаття 36 Кодексу законів про працю України² чітко зазначає, що реорганізація (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) не є підставою для припинення трудових відносин.

² КЗпП.

Припинення трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу можливе лише у разі скорочення чисельності або штату працівників.

Єдиною причиною, яка дозволяє здійснити звільнення при реорганізації, є скорочення чисельності або штату працівників, що виникає у зв’язку із змінами умов в організації праці як наслідок реорганізації (п. 1 ч. 1 ст. 40 КЗпП). Якщо при реорганізації планується звільнення працівників, то дії практично ті ж самі, що й при скороченні чисельності і скороченні штату.

Яка різниця між поняттями: скорочення чисельності працівників і скорочення штату працівників?

Скорочення штату — це скорочення штатних одиниць, посад по підрозділах, спеціальностей, яке може передбачати як уведення нових, так і скорочення

вакантних штатних одиниць. В результаті загальна кількість працівників може не змінитись, зменшитись або навіть збільшитись за іншими напрямками. Скорочення чисельності — це скорочення загальної кількості працівників. Алгоритм проведення реорганізації обов'язково зберігає повний ланцюжок причинно-наслідкового зв'язку. Кількість процесів (кроків) буде залежати від того, чи є в установі профспілка. Якщо відсутня, то кроки, пов'язані з нею, в наведеному алгоритмі пропускаємо.

Розірвати трудовий договір з працівником в процесі реорганізації без згоди профспілки можна у ситуаціях, визначених ст. 43¹ КЗпП, зокрема:

- заклад первинної профспілкової організації не має;
- працівник не є членом первинної профспілкової організації;
- відбувається звільнення керівника підприємства, установи, його заступників, головного бухгалтера та в інших випадках, передбачених законодавством.

Алгоритм реорганізації в таблиці

Кроки	Підстава (причина) та обґрунтування. Документ (наслідок)
Крок 1 Обґрунтування	Підготовка проекту рішення засновника про реорганізацію. Серед причин (підстав) прийняття рішення про реорганізацію є: зменшення витрат, оптимізація та збільшення ефективності, зміна напрямів діяльності, фінансова неспроможність утримання закладів тощо. Рішення засновник приймає, керуючись нормативно-правовою базою. Фінансову неспроможність ради утримувати наявну структуру (мережу закладів) можна встановити за результатами проведеного аналізу та поданими висновками фінансового управління відповідної ради та (або) бюджетної комісії. Результатом є рішення про реорганізацію
Увага! Відповідно до ст. 105 ЦК орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, призначає комісію з припинення юридичної особи (комісію з реорганізації, ліквідаційну комісію), голову комісії або ліквідатора та встановлює порядок і строк заявлення кредитором своїх вимог до юридичної особи, що припиняється. Виконання функцій комісії з припинення юридичної особи (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) може бути покладено на орган управління юридичної особи (відповідний відділ чи управління освіти).	
Крок 2 Ознайомлення працівників з рішенням	Одним з наступних кроків, який найчастіше не враховується в роботі, є письмове ознайомлення всіх працівників закладів, що перебувають в процесі

	реорганізації, з рішенням про реорганізацію та утворення комісії. Це необхідно для уникнення ситуацій: — коли керівники закладів, що перебувають в процесі припинення, видають накази про звільнення, призначення чи відпустки працівників у період, коли функції з управління установами закріплено за утвореною комісією з реорганізації; — працівники, в свою чергу, не володіючи належною інформацією, продовжують писати відповідні заяви та подавати їх на розгляд директору через відсутність в обох сторін повідомлення про початок процесу реорганізації
Крок 3 Робота комісії	Важливою дією комісії є проведення аналізу кожного закладу мережі закладів освіти (які припиняються і до якого приєднуються), штатної чисельності працівників та встановлення кількості працівників, які не підлягають вивільненню у процесі реорганізації через наявні в них визначені законом трудові гарантії. Підготовка проекту нової організаційної структури закладу, яка існуватиме після реорганізації. Встановлення штатних одиниць, які будуть скорочені. Для визначення кандидатур працівників, які підлягають вивільненню: 1. Визначаємо працівників, звільнення яких з ініціативи роботодавця заборонено (статті 184 та 252 КЗпП та інші нормативно-правові акти). 2. Проводимо порівняльний аналіз кваліфікаційних характеристик працівників, посади яких підлягають вивільненню, як тих закладів, що припиняються, так і тих закладів, до яких здійснюється приєднання. Під час аналізу з'ясуємо, хто з працівників має переважне право на залишення на роботі.
	Переважне право на залишення на роботі надається працівникам з більш високою кваліфікацією і продуктивністю праці (п. 1 ст. 42 КЗпП). При їх визначенні можуть використовуватись критерії, які в сукупності характеризують професійну діяльність працівників: — наявність відповідної освіти; — категорія, звання, присвоєні при атестації; — ставлення до роботи; — якість виконуваних робіт; — наявність дисциплінарних стягнень чи заохочень тощо. При рівних умовах продуктивності праці і кваліфікації перевага в залишенні на роботі при скороченні надається з урахуванням положень ч. 2 ст. 42 КЗпП. Результати проведеного аналізу заносяться в Протокол засідання комісії
Увага! В процесі роботи зі штатними розписами, структурою, мережею закладів слід враховувати, що до реєстрації припинення юридичних осіб вони продовжують діяти. В	

процесі скорочення штатних одиниць вони скорочуються в тих закладах, в яких вони діють. У закладі, до якого приєднуються в процесі реорганізації, може формуватися лише проєкт штатного розпису, який комісією подається на розгляд керівнику закладу, до якого відбувається приєднання (тут не забуваємо, що, наприклад, відповідно до ст. 60 Закону України від 16.01.2020 № 463-IX «Про повну загальну середню освіту» штатні розписи державних і комунальних закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування і типів розробляються на основі типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти, затверджених центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, та затверджуються керівником закладу загальної середньої освіти **за погодженням із засновником або уповноваженим ним органом.**

На засіданні комісія розглядає такі питання:

1. Встановлює штатні одиниці, які буде скорочено.
2. Приймає рішення про внесення змін у структуру, мережу та штатні розписи діючих юридичних осіб (оскільки посади, які мають скоротитися, виводяться з діючого штатного розпису діючих юридичних осіб, а новий штатний розпис закладу, до якого приєднуються в результаті реорганізації, буде сформовано та введено в дію після реєстрації змін в ЄДР, до того часу це лише проєкт мережі, проєкт штатного розпису).
3. Приймає рішення про звернення до профспілкової організації для проведення консультацій.
4. Застосовує заходи щодо повідомлення працівників про можливе вивільнення.
5. Вчиняє заходи у відповідності до КЗпП щодо повідомлення керівників закладів, що реорганізуються, про майбутнє вивільнення у зв'язку із скороченням їх штатної одиниці (враховуючи недоцільність існування такої у зв'язку з переходом повноважень щодо управління закладом до даної комісії).
6. Приймає остаточне рішення щодо проєкту мережі, структури та штатного розпису закладу освіти, який існуватиме після реорганізації (з урахуванням результатів консультацій із профспілковою організацією).

Крок 4

Звернення
в **первинну** профспілкову
організацію

Письмове звернення. Звернення формується на підставі протокольного рішення комісії з реорганізації.

Звернення має бути письмовим. Звернутися до профспілки треба щонайменше за 3 місяці до звільнення (ч. 2 ст. 49⁴ КЗпП).

Звернення обов'язково надсилається у первинну профспілкову організацію у відповідності до КЗпП та ст. 22 Закону України «Про професійні спілки», яка передбачає, що у разі, якщо роботодавець планує звільнення працівників у зв'язку з ліквідацією, реорганізацією, зміною форми власності підприємства, установи, організації, він повинен завчасно, не пізніше як за три місяці до намічуваних звільнень **надати первинним профспілковим** організаціям інформацію щодо цих заходів, **включаючи інформацію про причини наступних звільнень, кількість і категорії працівників, яких це може стосуватися, про терміни проведення звільнень**, а також провести консультації з профспілками про заходи щодо запобігання звільненням чи зведенню їх кількості до мінімуму або пом'якшення несприятливих наслідків будь-яких звільнень

Увага!

Від профспілки отримуємо відповідь (теж письмово). **Профспілка може надати свої рекомендації щодо звільнень.**

Крок 5

Розпорядчі рішення про зміни в організації праці

За результатами проведеної роботи необхідно видати розпорядчі рішення про зміни в організації праці, скорочення чисельності та штату; затвердження нового штатного розпису.

Враховуючи, що реорганізація відбувається в декількох юридичних особах одночасно, то наказів про зміни в організації праці має бути щонайменше два, тому, що: комісія вправі щодо закладу, до якого приєднуються в процесі реорганізації, розробити лише проєкт нового штатного розпису. Враховуючи, що ст. 64 Господарського кодексу України та Інструкцією про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженою наказом Міністерства освіти України від 15.04.1993 № 102, встановлено, що питання в галузі організації та оплати праці, такі як затвердження структури і штату, віднесено до повноважень керівника, то наказ про введення в дію нового штатного розпису має бути видано керівником відповідного закладу, до якого приєднуються інші;

при затвердженні штатного розпису бюджетних установ слід враховувати положення Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженого постановою КМУ від 28.02.2002 № 228;

враховуючи, що управління закладами, які реорганізуються, передано до повноважень відповідної комісії з реорганізації, то розпорядчі рішення про зміни в штатному розписі можуть видаватися і головою відповідної комісії (якщо зважати на положення ч. 4 ст. 105 ЦК). Однак беручи до уваги, що заклади, які реорганізуються, є окремими юридичними особами, то доцільніше такі зміни в частині скорочення штатних одиниць приймати по кожній юридичній особі окремо. Штатна одиниця має бути скорочена у відповідній юридичній особі до фактичного приєднання. правонаступництва в таких трудових відносинах не має відбутись. На момент приєднання (внесення відомостей до ЄДР) мають залишитися в закладах права та обов'язки по всіх сферах відносин лише ті, по яких відбудеться правонаступництво. Крім того, в такому випадку можна встановити конкретну дату звільнення для працівників, оскільки процес реорганізації може затриматись, то не виникатиме проблем із звільненням працівників. Адже у разі визначення дати скорочення штатної одиниці моментом введення в дію нового штатного розпису звільнення відкладеться аж до моменту реєстрації приєднання та введення в дію нового штатного розпису. Звільнення в такому випадку відбудеться вже в новоутвореному закладі, а відповідно у разі визнання звільнення незаконним, то і поновлення має відбутись вже в новоутвореному закладі

Крок 6 Повідомлення працівників	На практиці виникають проблеми, якщо працівники, наприклад, відмовляються від ознайомлення з рішенням про скорочення штатних одиниць та наступне вивільнення. У такому разі, якщо працівник не бажає ставити відмітку про ознайомлення, потрібно зачитати йому у присутності свідків текст документа. Після цього слід скласти акт, зазначивши в ньому, що від ознайомлення з документом про наступне вивільнення працівник відмовився, текст документа було зачитано йому у присутності свідків (зазначити посади та прізвища присутніх). Якщо ж працівник відмовляється отримати примірник документа, слід надіслати йому копію поштовим відправленням з описом вкладення та повідомленням про вручення. Зауважимо: у разі якщо працівник не отримав листа і цей лист повернувся до закладу, слід зберігати його нерозкритим.
	Одночасно з попередженням (можна у самому попередженні) про наступне вивільнення працівнику пропонується інша робота, якщо така є. У випадку, якщо трудовий договір з працівником продовжується, але у нього змінюються істотні умови праці: не пізніше ніж за два місяці письмово, під особистий підпис, слід повідомити працівників про зміну істотних умов праці (зменшення навантаження, скасування доплат за кабінети, класне керівництво, завідування майстернями тощо) (ст. 32 КЗпП); якщо у результаті приєднання закладів освіти відбувається переміщення працівника на інше робоче місце, в іншу місцевість разом із закладом (наприклад: працівник працював у с. Ковшарівка, а буде працювати у м. Куп'янськ), працівника необхідно попередити про це письмово за два місяці (ст. 32 КЗпП). У разі відмови працівника продовжувати роботу зі зміненими умовами праці працівника необхідно звільнити за п. 6 ст. 36 КЗпП з виплатою вихідної допомоги відповідно до ст. 44 КЗпП
Крок 7 Служба зайнятості	Треба подати звіт про заплановане вивільнення працівників за формою № 4-ПН (за два місяці до звільнення). Цей крок здійснюється у разі масового звільнення, що встановлюється ст. 48 Закону України від 05.07.2012 № 5067 «Про зайнятість населення»
Крок 8 Знову профспілка	Їй треба подати конкретний список осіб, яких планується звільнити. Відповідь профспілки — протягом 15 днів. Вона носить рекомендаційний характер. Остаточне рішення — за власником (роботодавцем)
Крок 9 Звільнення працівників	Консультації з профспілками пройшли, 2 місяці з попередження пройшло, і тепер видаємо розпорядчий

	документ про звільнення, здійснюємо остаточний розрахунок з працівниками, які звільняються. Повний розрахунок має відбутися не пізніше дня звільнення. День звільнення вважається робочим днем, і за нього теж має бути розрахунок. Остаточний розрахунок включає в себе: заробітну плату за місяць звільнення, компенсацію за дні невикористаної щорічної відпустки чи відпусток (як за поточний рік, так і за минулі роки), вихідну допомогу. Про нараховані суми працівника треба попередити до звільнення перед виплатою таких сум. Трудову книжку необхідно видати у день звільнення разом з копією розпорядчого документа про звільнення. Запис у трудовій книжці робиться наступний: «Звільнений у зв'язку з реорганізацією шляхом скорочення чисельності та штату на підставі п. 1 ст. 40 КЗпП». У разі відсутності працівника на роботі у день звільнення необхідно надіслати йому рекомендованого листа, у якому проінформувати про необхідність забрати трудову книжку та запитати дозвіл надіслати її поштою. Надсилати її поштою можна лише за письмової згоди працівника
Крок 10 Підписання передавального акта, прийняття рішення про затвердження статуту в новій редакції та внесення змін до ЄДР	Слід врахувати, що відповідно, зокрема, до Закону України «Про освіту» засновник затверджує статут (його нову редакцію) для комунальних закладів освіти. Враховуючи, що в процесі приєднання може бути змінено функції чи структуру закладу, виникає необхідність прийняття рішення про затвердження статуту закладу, до якого приєднуються інші заклади, в новій редакції

*Матеріал з всеукраїнського видання «Місцеве самоврядування», 2021/№6
(автор Микуляк Оксана, провідний юрисконсульт Управління освіти, релігій та у справах національностей виконавчого комітету Хустської міської ради)*

Пониження ступеня навчального закладу: судова справа

Тема оптимізації мережі закладів освіти та їхніх філій активно обговорюється не тільки посадовими особами органів місцевого самоврядування, а й мешканцями територіальних громад, які відстоюють право на освіту своїх дітей. Але, коли вирішення спірного питання доходить до суду, потрібно враховувати всі нюанси правових норм, які регулюють оскаржувані рішення органів місцевого самоврядування. У цьому матеріалі розглянемо судову справу, яка вмістила в собі детальний аналіз майже всіх законодавчих актів, що регулюють питання здійснення повноважень органу місцевого самоврядування в частині управління закладами освіти.

Суть справи

Позивач звернувся до суду з метою визнання протиправним та скасування рішення сесії сільської ради від 30.06.2021 № 272 «Про пониження ступеня Бичальської філії опорного закладу «Деражненський ліцей» Деражненської сільської ради», яким вирішено понизити ступінь Бичальської філії опорного закладу «Деражненський ліцей» закладу загальної середньої освіти I — III ступенів Деражненської сільської ради Костопільського району Рівненської області на Бичальську філію I ступеня опорного закладу «Деражненський ліцей» Деражненської сільської ради Рівненського району Рівненської області.

Заява позивача до суду була обґрунтована тим, що оскаржуваним рішенням було порушено право на освіту дитини позивача — ОСОБА_3, який навчається у 5 класі філії опорного закладу «Деражненський ліцей»; пониження ступеня такого навчального закладу з I — II ступенів на I ступінь, вважав позивач, призведе до вимушеного переведення дитини до іншого навчального закладу в іншому населеному пункті. Позивач також зазначав, що прийняття рішення відбулося з порушенням процедури:

— не проведені обов'язкові громадські обговорення відповідно до ст. 32 Закону України від 16.01.2020 № 463-IX «Про повну загальну середню освіту»¹;

¹ Закон № 463.

— голосування проведене шляхом таємного, що не відповідає ст. 59 Закону України від 21.05.97 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні»².

² Закон № 280.

Позивач просив задовольнити позов у повному обсязі.

Відзив відповідача на позовну заяву було обґрунтовано тим, що оскаржуваним рішенням сільської ради жодним чином не було порушене право на освіту дитини позивача, оскільки є реальна можливість навчатися дитині в опорному навчальному закладі, а не у філії опорного закладу, до якого курсує шкільний автобус.

Відповідач вказав, що питання про пониження ступеня навчального закладу належить до компетенції органу місцевого самоврядування як засновника, який має обов'язок фінансувати на належному рівні навчальні заклади та ефективно використовувати кошти місцевого бюджету. Також відповідач зазначив, що оскаржуване рішення не є рішенням про реорганізацію філії навчального закладу, а є **рішенням, яким реалізоване попереднє рішення № 38 від 05.06.2018 «Про план оптимізації навчальних закладів на 2018 — 2022 роки»³, яке позивачем не оскаржувалося в судовому порядку.** Відповідач просив відмовити позивачу в задоволенні позову повністю.

³ Рішення № 38.

Ухвалою суду від 03.08.2021 позовну заяву з урахуванням ч. 1 ст. 77 Кодексу адміністративного судочинства України⁴ було прийнято до розгляду і відкрито провадження в адміністративній справі.

⁴ КАС.

Нормативні підстави

Розглянувши матеріали та з'ясувавши всі обставини адміністративної справи, які мають юридичне значення для вирішення спору по суті, дослідивши наявні у справі докази у їх сукупності, суд встановив, що рішенням Восьмої сесії восьмого скликання Деражненської сільської ради від 30.06.2021 № 272 «Про пониження ступеня Бичальської філії опорного закладу «Деражненський ліцей» Деражненської сільської ради»⁵, зокрема, ухвалено:

⁵ Рішення № 272.

1	Понизити ступінь Бичальської філії опорного закладу «Деражненський ліцей» закладу загальної середньої освіти І — ІІ ступенів Деражненської сільської ради на Бичальську філію І ступеня опорного закладу «Деражненський ліцей» Деражненської сільської ради
2	Відділу освіти, культури, молоді та спорту Деражненської сільської ради забезпечити дотримання трудового законодавства під час перейменування закладів, повідомити працівників із змінами умов праці у зв'язку з пониженням ступенів
3	Внести відповідні зміни до Статуту опорного закладу «Деражненський ліцей» Деражненської сільської ради
4	Оприлюднити дане рішення на офіційному сайті Деражненської сільської ради у визначений термін
5	Контроль за виконанням даного рішення покласти на постійно діючу комісію сільської ради з питань освіти, культури, охорони здоров'я та соціального захисту

Перевіливши правову та фактичну обґрунтованість мотивів, покладених суб'єктом владних повноважень в основу оскаржуваного Рішення № 272, на відповідність вимогам ч. 2 ст. 2 КАС, яка визначає, що у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень адміністративні суди перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони:

1) на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України;

2) з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано;

3) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії);

4) безсторонньо (неупереджено);

5) добросовісно;

6) розсудливо;

7) з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації;

8) пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія);

9) з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення;

10) своєчасно, тобто протягом розумного строку;

суд зазначає таке.

За правилами ч. 2 ст. 5 Закону України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту»⁶ державну політику у сфері освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують — Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, інші центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

⁶ Закон № 2145.

Для забезпечення територіальної доступності повної загальної середньої освіти органи місцевого самоврядування створюють і утримують мережу закладів освіти та їхніх філій (ч. 2 ст. 13 Закону № 2145).

Управління закладом освіти в межах повноважень, визначених законами та установчими документами цього закладу, здійснюють (ч. 2 ст. 24 Закону № 2145):

— засновник (засновники);

— керівник закладу освіти;

— колегіальний орган управління закладу освіти;

— колегіальний орган громадського самоврядування;

— інші органи, передбачені спеціальними законами та/або установчими документами закладу освіти.

У свою чергу, сільські, селищні ради (ч. 3 ст. 66 Закону № 2145):

— відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території, забезпечення доступності дошкільної та повної загальної середньої освіти;

— засновують заклади освіти, а також реорганізують, перепрофілюють (змінюють тип) та ліквідовують їх з урахуванням спеціальних законів;

— оприлюднюють офіційну звітність про всі отримані та використані кошти, а також перелік і вартість товарів, робіт, послуг, спрямованих на потреби кожного із заснованих ними закладів освіти, та інші видатки у сфері освіти;

— здійснюють інші повноваження у сфері освіти, передбачені законом.

Відповідно до ч. 1 ст. 8 Закону № 463 територіальну доступність повної загальної середньої освіти забезпечують у межах повноважень органи державної влади та органи місцевого самоврядування шляхом:

— формування та утримання мережі закладів освіти, у тому числі опорних, їхніх структурних підрозділів (філій);

— функціонування міжшкільних ресурсних центрів;

— закріплення території обслуговування за комунальними закладами освіти (їхніми структурними підрозділами), що забезпечують здобуття початкової та/або базової середньої освіти;

— підвезення учнів та педагогічних працівників до закладу освіти й у зворотному напрямку;

— створення та утримання пансіонів;

— сприяння запровадженню з урахуванням вибору батьків дітей або осіб, які досягли повноліття, різних форм здобуття повної загальної середньої освіти, їх забезпечення та підтримки тощо.

За правилами ч. 1 ст. 32 Закону № 463 рішення про утворення, реорганізацію, ліквідацію чи перепрофілювання (зміну типу) закладу загальної середньої освіти приймає засновник (засновники).

За правилами пунктів 1 та 2 ч. 1 ст. 32 Закону № 280 до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

власні (самоврядні) повноваження:

1) управління закладами освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, оздоровчими закладами, молодіжними центрами, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення;

2) забезпечення здобуття повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти у державних і комунальних закладах освіти, створення необхідних умов для виховання дітей та молоді, розвитку їхніх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів, сприяння діяльності дошкільних та позашкільних закладів освіти, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких громадських об'єднань, молодіжних центрів.

Абзацом 2 п. 30 ч. 1 ст. 26 Закону № 280 визначено, що реорганізація або ліквідація навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється за рішенням місцевої ради.

Аналіз рішення ради

Щодо протиправності оскаржуваного рішення

Судом встановлено, що Деражненською сільською радою як засновником утворено комунальну організацію (установу, заклад) – Опорний заклад «Деражненський ліцей» Деражненської сільської ради (код ЄДРПОУ 35724185) з відокремленим підрозділом юридичної особи: Бичальська філія опорного закладу «Деражненський ліцей» та Жильжанська філія опорного закладу «Деражненський ліцей».

Оскаржуванім Рішенням № 272 було вирішено понизити ступінь Бичальської філії опорного закладу «Деражненський ліцей» I — II ступенів на Бичальську філію I ступеня опорного закладу «Деражненський ліцей».

Тобто оскаржуване Рішення № 272 було ухвалене відповідачем на підставі наданих законодавством повноважень.

Водночас позивач на обґрунтування позовних вимог вказує, що оскаржуване Рішення № 272 є протиправним, оскільки в порушення вимог ст. 32 Закону № 463 відповідач не провів процедури громадського обговорення.

Частиною 2 ст. 32 Закону № 463, зазначає суд, визначено, що у разі реорганізації чи ліквідації закладу загальної середньої освіти засновник зобов'язаний забезпечити учням можливість продовжити здобуття загальної середньої освіти на відповідному рівні освіти.

Реорганізація, зміна типу, ліквідація закладу загальної середньої освіти у сільській місцевості допускаються лише після громадського обговорення проєкту відповідного рішення засновника, який оприлюднюється не менше ніж за один рік до прийняття відповідного рішення.

Суд зазначає, що проведення процедури громадського обговорення проєкту Рішення № 272 не стосується процедури прийняття такого рішення.

Установлено, що оскаржуване Рішення № 272 прийняте на виконання Рішення № 38, згідно з яким затверджено План оптимізації навчальних закладів на 2018 — 2022 роки. Відповідно до Плану оптимізації мережі загальної середньої та дошкільної освіти Деражненської сільської ради на 2018 — 2022 роки (додаток до Рішення № 38): назва навчального закладу — Бичальська філія Деражненської ЗОШ I — III ступенів; кількість учнів — 64; шляхи оптимізації — з пониженням ступеня.

Тобто рішенням про реорганізацію, зміну типу, ліквідацію закладу загальної середньої освіти — Бичальської філії опорного закладу «Деражненський ліцей» є саме Рішення № 38, а не оскаржуване Рішення № 272.

Оскаржуване Рішення № 272 є лише рішенням, спрямованим на реалізацію Рішення № 38, а тому процедура проведення громадського обговорення мала мати місце саме при прийнятті Рішення № 38.

Тому суд відхиляє доводи позивача про протиправність оскаржуваного Рішення № 272 в частині відсутності процедури проведення громадського обговорення при його прийнятті, оскільки Рішення № 38 не оскаржувалося позивачем у судовому порядку та не є предметом позову в межах даної адміністративної справи.

Окрім того, суд зазначає, що, приймаючи оскаржуване Рішення № 272, відповідачем:

- враховувалися обставини щодо кількості учнів у Бичальській філії — 64 особи станом на 2018 рік (період прийняття Рішення № 38 від 05.06.2018);
- вивчалася потреба у фінансуванні навчального закладу;
- вирішувалося питання ефективного використання бюджетних коштів (асигнувань).

Відповідач звертався до Управління освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації з листом щодо ситуації, яка склалася з

оптимізацією мережі навчальних закладів, на що останнє надало відповідь про те, що питання закриття, реорганізації, оптимізації, створення нових закладів освіти належать до компетенції засновника – Деражненської сільської ради, яка повинна керуватися **обставинами щодо фінансової можливості (спроможності) на утримання таких закладів.**

Тобто відповідач як орган місцевого самоврядування повноважний приймати рішення щодо оптимізації мережі навчальних закладів виходячи з фінансової спроможності їх належного утримання та з урахуванням ефективності використання коштів місцевого бюджету.

Питання щодо ефективності використання коштів місцевого бюджету та можливості належного фінансування навчальних закладів вивчається та обговорюється саме під час прийняття рішення про утворення, реорганізацію чи ліквідацію навчального закладу – оптимізацію мережі навчальних закладів, яким у даному випадку є Рішення № 38, а не оскаржуване Рішення № 272.

Щодо обмеження права на освіту

За приписами ч. 1 ст. 3 Закону № 2145 кожен має право на якісну та доступну освіту. Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України.

Конституційний суд України у справі про офіційне тлумачення положень ч. 3 ст. 53 Конституції України (справа про доступність і безоплатність освіти, рішення № 5-рп/2004 від 04.03.2004) роз'яснив, що слід розуміти під цими поняттям.

При тлумаченні терміна «доступність» стосовно освіти в державних і комунальних навчальних закладах слід виходити із граматичного визначення слова «доступність» як «доступ для всіх отримати, користуватись, придбати щось», «відповідність силам, здібностям, можливостям кого-небудь».

Системний аналіз положень Конституції України, в яких вживається термін «доступність», дає підстави для висновку, що поняття «доступність освіти» у ч. 3 ст. 53 Конституції України означає створення державою можливостей для реалізації права людини на освіту. При цьому необхідно зазначити, що доступність дошкільної і загальної середньої освіти є гарантією права кожного на здобуття такої освіти, якому кореспондує обов'язок держави забезпечити реалізацію цього права. Доступність вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах полягає у створенні державою відповідних умов для їх функціонування і розвитку, за яких особа змогла б реалізувати своє право на здобуття вищої освіти на основі конкурсного відбору, з урахуванням своїх здібностей та інтересів у вільному виборі типу вищого навчального закладу, напряму підготовки і спеціальності, профілю навчання.

Таким чином, виходячи із змісту поняття «доступність» Конституційний суд України вважає, що доступність освіти за конституційно-правовим смислом необхідно розуміти так, що **нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, і держава має створити можливості реалізувати це право.**

Суд зазначив, що

право на освіту дитини позивача жодним чином не обмежено та не порушено внаслідок прийняття відповідачем оскаржуваного Рішення № 272.

Відповідно до ч. 4 ст. 13 Закону № 2145 особи, які здобувають повну загальну середню освіту, проживають у сільській місцевості і потребують підвезення до закладу освіти і у зворотному напрямку, забезпечуються таким підвезенням за кошти місцевих бюджетів, у тому числі із забезпеченням доступності відповідного транспорту для осіб з порушенням зору, слуху, опорно-рухового апарату та інших маломобільних груп населення.

Судом під час розгляду справи встановлено, що відповідач як орган місцевого самоврядування забезпечив опорний заклад «Деражненський ліцей» шкільним автобусом «Атаман», який щодня здійснює перевезення дітей (учнів) до навчального закладу та у зворотному напрямку.

Тому син позивача забезпечений повною мірою можливістю здобувати освіту в опорному закладі «Деражненський ліцей» безперешкодно. Тож відповідачем – органом місцевого самоврядування створено усі належні можливості для реалізації дитиною права на освіту – доступність освіти; дитині позивача жодним чином не відмовлено у праві на освіту.

Щодо порушення процедури прийняття рішення

Відповідно до ч. 2 ст. 59 Закону № 280 рішення ради приймається на її пленарному засіданні після обговорення більшістю депутатів від загального складу ради, крім випадків, передбачених цим Законом. При встановленні результатів голосування до загального складу сільської, селищної, міської ради включається сільський, селищний, міський голова, якщо він бере участь у пленарному засіданні ради, і враховується його голос.

Рішення ради приймаються відкритим поіменним голосуванням, окрім випадків, передбачених пунктами 4 і 16 ст. 26, пунктами 1, 29 і 31 ст. 43 та статтями 55, 56 цього Закону, в яких рішення приймаються таємним голосуванням.

У матеріалах справи міститься протокол засідання восьмої сесії восьмого скликання Деражненської сільської ради від 24.06.2021 щодо питання «Про пониження ступеня Бичальської філії опорного закладу «Деражненський ліцей» Деражненської сільської ради» з оголошенням перерви до 30.06.2021.

Зі змісту протоколу вбачається, що 30.06.2021 сільський голова ОСОБА_4 вніс пропозицію щодо внесення змін до порядку денного засідання в частині регламенту роботи Деражненської сільської ради, аргументуючи це ситуацією, що склалася серед депутатів (погрози, утиски, дзвінки), та запропонував провести таємне голосування. Результати голосування за пропозицію голови такі: за – 17 + сільський голова, проти — 2, утримався – немає.

Тобто зі змісту протоколу вбачається, що питання щодо необхідності проведення голосування шляхом таємного виникло через наявність погроз, утисків та дзвінків депутатам від невідомих осіб.

Суд погоджується з доводами позивача, що

питання пониження ступеня навчального закладу не відноситься до імперативних випадків, за яких голосування здійснюється таємно, проте прийняття оскаржуваного Рішення № 272 саме шляхом таємного голосування не є самостійною та безумовною підставою стверджувати, що таке рішення є протиправним.

Здійснення голосування по даному питанню шляхом таємного не скасовує того факту, що за таке рішення проголосувала більшість депутатів, тобто волевиявлення представників громадськості зафіксоване. Зазначене свідчить про правомірність прийняття оскаржуваного Рішення № 272, яке жодним чином не звузило / порушило права та інтереси позивача.

Рішення суду

Розглянувши усі матеріали справи, суд дійшов висновку:

— за приписами ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;

— відповідачем доведено правомірність оскаржуваного Рішення № 272 у порядку ст. 77 КАС, а тому заявлені позовні вимоги не підлягають задоволенню.

Керуючись статтями 241 — 246, 255, 295 КАС, суд вирішив адміністративний позов до Деражненської сільської ради про визнання протиправним та скасування рішення залишити без задоволення.

Матеріали із всеукраїнського видання «Місцеве самоврядування», 2021/№ 12, автор Мацюкін Андрій, головний редактор всеукраїнського видання «Держслужбовець» і спецвипуску «Юридичні практики»

Призупинення діяльності закладу освіти: чи порушено права позивача

Тема оптимізації мережі закладів освіти ще, думаю, довго не буде давати спокою органам місцевого самоврядування. Здебільшого це пов'язано з неоднозначністю, а подекуди і складністю в частині застосування положень законодавства у сфері освіти. Непоодинокими є випадки, коли рішення місцевих рад, які стосуються припинення закладів освіти, а подекуди і призупинення їх діяльності, оскаржуюються невдоволеними членами територіальної громади. Судова практика в цій частині також не є

однозначною. Скажемо більше, частіше суди стають на бік позивачів, але трапляється й інше. Нижче наведемо приклад однієї такої справи. Візьміть її собі до уваги та в разі потреби скористайтесь тими нормами, якими оперував суд, ухвалюючи своє рішення.

Ітиметься про справу № 620/10350/21 (рішення ухвалено 08.11.2021), яка розглядалася Чернігівським окружним адміністративним судом за позовом ОСОБА_1 до Варвинської селищної ради, третя особа, яка не заявляла самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідача, — Відділ освіти Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області, про визнання протиправним та скасування рішення.

Про предмет спору

Отже, позивач звернувся до суду з позовом до Варвинської селищної ради, в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення відповідача від 29.07.2021 «Про призупинення діяльності Брагинцівського закладу загальної середньої освіти I ступеня Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області».

В обґрунтування своїх вимог позивачем було зазначено, що рішення відповідача про призупинення діяльності закладу освіти є протиправним та таким, що підлягає скасуванню, оскільки порушує право дітей на освіту за місцем проживання.

Відповідачем у межах установленого судом строку було подано відзив на позовну заяву, в якому він просив відмовити в задоволенні позовних вимог у повному обсязі. Зокрема, відповідач зазначив, що оскаржуване рішення було зумовлене низкою обставин, а саме:

- зверненням Відділу освіти Варвинської селищної ради;
- зменшенням кількості здобувачів освіти;
- економним та раціональним використанням бюджетних коштів.

Дане рішення було прийнято більшістю голосів від загального складу ради, прийняття якого передувало і розгляд результатів проведених 07.07.2021 у селі Брагинці громадських слухань. Також відповідач вказав, що процедура прийняття рішення жодним чином не порушена. Щодо повноважень ради, то власне п. 30 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцеві ради наділені повноваженнями приймати такі рішення.

Коментар редакції

Варто нагадати, що відповідно до п. 26 ст. 30 Закону України від 21.05.97 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються, зокрема, такі питання:

«прийняття рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна; затвердження місцевих програм приватизації, а також переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації;

визначення доцільності, порядку та умов приватизації об'єктів права комунальної власності; вирішення питань про придбання в установленому законом порядку приватизованого майна, про включення до об'єктів комунальної власності майна, відчуженого у процесі приватизації, договір купівлі-продажу якого в установленому порядку розірвано або визнано недійсним, прийняття рішення про здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів комунальної власності, у тому числі на умовах концесії, про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади.

Реорганізація або ліквідація навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється за рішенням місцевої ради...»

Третя особа подала свої пояснення, в яких просила відмовити у задоволенні позову, вказуючи на відсутність порушення прав та інтересів ОСОБА_1 як позивача.

Обставини справи

Розглянувши подані сторонами документи і матеріали, з'ясувавши фактичні обставини, на яких ґрунтувався позов, оцінивши докази, які мають юридичне значення для розгляду справи і вирішення спору по суті, суд зазначає про таке.

Відповідно до протоколу громадських слухань від 01.07.2021 стосовно обговорення питання щодо **припинення діяльності (ліквідації)** Брагинцівського закладу загальної середньої освіти І ступеня Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області та обговорення відповідного проекту рішення проголосували: проти — 35 осіб.

29.07.2021 Варвинською селищною радою на 14-й сесії восьмого скликання **прийнято рішення № 355 «Про призупинення діяльності Брагинцівського закладу загальної середньої освіти І ступеня Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області»**, яким призупинено діяльність Брагинцівського закладу загальної середньої освіти І ступеня Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області.

Не погодившись із таким рішенням, позивачка звернулася до суду із даним адміністративним позовом.

Про обов'язковість умов надання правового захисту судом

Згідно з ч. 1 ст. 5 Кодексу адміністративного судочинства України¹ кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси, і просити про їх захист.

¹ КАСУ.

Водночас за приписами ст. 2 КАСУ звернення до суду є способом захисту порушених прав, свобод або законних інтересів позивача. Права, свободи та законні інтереси, які належать конкретній особі (особам), є предметом судового захисту.

Гарантоване ст. 55 Конституції України, конкретизоване у звичайних законах України право на судовий захист передбачає можливість звернення до суду за захистом порушеного права, але вимагає, щоб стверджувальне порушення було обґрунтованим.

Заінтересованість повинна мати правовий характер, який виявляється в тому, що рішення суду повинно мати правові наслідки для позивача.

Заінтересованість повинна мати об'єктивну основу. Юридична заінтересованість не впливає з самого факту звернення до суду, а повинна передувати йому. Недостатньо лише твердження позивача, наведеного у позовній заяві, про порушення права, свободи або законного інтересу.

Отже, обов'язковою умовою надання правового захисту судом є наявність відповідного порушення суб'єктом владних повноважень прав, свобод або інтересів особи на момент її звернення до суду. Порушення має бути реальним, стосуватися (зачіпати) зазвичай індивідуально виражених прав чи інтересів особи, яка стверджує про їх порушення.

Із наведеного слідує, що позивач повинен довести, що він має законний інтерес і є потерпілим від порушення цього інтересу з боку суб'єкта владних повноважень.

З огляду на зазначене, вирішуючи спір, суд повинен:

— пересвідчитись у наявності в особи, яка звернулась за судовим захистом, відповідного права або охоронюваного законом інтересу;

— установити, чи є відповідне право або інтерес порушеним (установити факт порушення);

— визначити, чи відповідає обраний позивачем спосіб захисту порушеного права тим, що передбачені законодавством, та чи забезпечить такий спосіб захисту відновлення порушеного права позивача.

Відсутність порушеного права чи невідповідність обраного позивачем способу його захисту способам, визначеним законодавством, установлюється при розгляді справи по суті та є самостійною підставою для прийняття судом рішення про відмову в позові.

Отже, обов'язковою передумовою розгляду позовної заяви по суті є визначення судом фактичної обґрунтованості тверджень позивача про наявність в останнього порушених відповідачем прав, свобод або законних інтересів.

В адміністративному позові позивачка вказувала, що її діти повинні йти до 1-го та 2-го класів Брагинцівського закладу загальної середньої освіти I ступеня Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області, натомість через протиправне рішення відповідача порушується законне право її дітей на освіту за місцем проживання, **проте доказів порушення прав її дітей на освіту до позову позивачкою не додано.**

Суд зауважив, що доводи позивачки про порушення прав, викладені в позові, є абстрактними, не містять жодного обґрунтування негативного впливу на її конкретні, реальні, індивідуально виражені права, свободи чи інтереси, а вказує лише на порушення, допущені відповідачем при прийнятті оскаржуваного рішення.

Отже, позивачкою не наведено обґрунтувань і не надано суду належних та допустимих доказів на підтвердження того, що позивачка безпосередньо зазнала втручання у свої права внаслідок прийняття оскаржуваного рішення відповідачем, та спричинення внаслідок цього суттєвого негативного впливу саме на права або інтереси її дітей у сфері освіти та завдання їй реальної шкоди, що свідчить про відсутність предмета захисту у суді та фактично вказує на безпредметність заявленого позову.

Водночас установлення відсутності матеріально-правової заінтересованості позивача є самостійною і достатньою підставою для відмови у задоволенні позову.

Суд враховував, що Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у своїй постанові від 20.02.2019 у справі № 522/3665/17 (адміністративне провадження № К/9901/38991/18) звернув увагу, що з'ясування матеріально-правової заінтересованості позивача передусе розгляду питання щодо правомірності рішення, котре оскаржується. **Відсутність матеріально-правової заінтересованості позивача є підставою для відмови у задоволенні позову незалежно від правомірності чи неправомірності оскарженого рішення.**

Аналогічна правова позиція викладена в постановках Верховного Суду від 12.06.2018 у справі № 826/4406/16, від 15.08.2019 у справі № 1340/4630/18.

Відповідно до ч. 5 ст. 242 КАСУ при виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування норм права, викладені в постановках Верховного Суду.

Інші деталі судової справи

Крім того, суд зауважив, що відповідно до ч. 1 ст. 32 Закону України від 16.01.2020 № 463-IX «Про повну загальну середню освіту»² рішення про утворення, реорганізацію, ліквідацію чи перепрофілювання (зміну типу) закладу загальної середньої освіти приймає засновник (засновники).

² Закон про повну загальну середню освіту.

Мережа закладів загальної середньої освіти формується відповідно до законодавства з урахуванням соціально-економічної та демографічної ситуації, а також відповідно до культурно-освітніх та інших потреб територіальної громади та /або суспільства.

Рішення про утворення комунальних початкових шкіл, гімназій як окремих юридичних осіб, їх реорганізацію, ліквідацію чи перепрофілювання (зміну типу) приймають міські, сільські, селищні ради.

Під час утворення закладу загальної середньої освіти засновник зобов'язаний враховувати вимоги ліцензійних умов провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти.

Згідно з ч. 2 ст. 32 Закону про повну загальну середню освіту у разі реорганізації чи ліквідації закладу загальної середньої освіти засновник зобов'язаний забезпечити учням можливість продовжити здобуття загальної середньої освіти на відповідному рівні освіти.

Реорганізація, зміна типу, ліквідація закладу загальної середньої освіти у сільській місцевості допускається лише після громадського обговорення проєкту відповідного рішення засновника, який оприлюднюється не менше ніж за один рік до прийняття відповідного рішення.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 10 Закону України від 21.05.97 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні»³ сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами.

³ Закон № 280.

Частиною 4 ст. 10 Закону № 280 визначено, що порядок формування та організація діяльності рад визначаються Конституцією України, цим та іншими законами, а також статутами територіальних громад.

Згідно зі ст. 13 Закону № 280 територіальна громада має право проводити **громадські слухання** — зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування. Громадські слухання проводяться не рідше одного разу на рік. Пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування.

01.07.2021 проведено громадські обговорення питання щодо припинення діяльності (ліквідації) Брагинцівського закладу загальної середньої освіти I ступеня Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області та обговорення відповідного проєкту рішення.

Відповідно до Протоколу громадських слухань під час обговорення питання щодо припинення діяльності (ліквідації) Брагинцівського закладу загальної середньої освіти I ступеня Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області та обговорення відповідного проєкту рішення наголошено на:

- зменшенні учнівського контингенту;
- високій вартості утримання одного учня, високій вартості утримання будівель і споруд, забезпеченні їх технічного, протипожежного, санітарно-гігієнічного стану згідно з вимогами законодавства;
- наявності школи, яка поряд для підвозу учнів на навчання, — Озерянський заклад загальної середньої освіти I — III ступенів, відстань — 7 км;
- питанні придбання нового автобуса.

Абзацом 2 п. 30 ч. 1 ст. 26 Закону № 280 визначено, що реорганізація або ліквідація навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється за рішенням місцевої ради.

За змістом ч. 1 і 2 ст. 59 Закону № 280 рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі рішень. Рішення ради приймається на її пленарному засіданні після обговорення більшістю депутатів від загального складу ради, крім випадків, передбачених цим Законом. При встановленні результатів голосування до загального складу сільської, селищної, міської ради включається сільський, селищний, міський голова, якщо він бере участь у пленарному засіданні ради, і враховується його голос.

Частиною 5 ст. 59 Закону № 280 регламентовано, що акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування нормативно-правового характеру набирають чинності з дня їх офіційного оприлюднення, якщо органом чи посадовою особою не встановлено пізніший строк уведення цих актів у дію.

Як вбачається із Протоколу від 29.07.2021 № 12 засідання 14-ї сесії восьмого скликання Варвинської селищної ради, загальний (кількісний) склад ради — 26 депутатів, відповідно до списку зареєстровано 22 депутати. За прийняття рішення «Про призупинення діяльності Брагинцівського закладу загальної середньої освіти I ступеня Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області» проголосувало 15 осіб, у тому числі і міський голова, а отже, воно прийняте з дотриманням Закону № 280.

Посилання позивачки щодо непроведення громадських слухань з винесенням питання про призупинення навчального закладу спростовуються Протоколом громадського обговорення питання щодо припинення діяльності (ліквідації) Брагинцівського закладу загальної середньої освіти I ступеня Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області та обговорення відповідного проєкту рішення, оскільки громадські обговорення проєкту рішення відбулись, а отже, й відповідачем забезпечено право жителів громади на висловлення думки та зауважень із цього приводу.

Згідно зі ст. 28 Конвенції про права дитини, прийнятої 44-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН 20.11.89 і підписаної Українською РСР 21.02.90, ратифікованої постановою Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки від 27.02.91 № 789-ХІІ «Про ратифікацію Конвенції про права дитини», держави-учасниці визнають право дитини на освіту, і з метою поступового досягнення здійснення цього права на підставі рівних можливостей вони, зокрема:

- а) вводять безплатну й обов'язкову початкову освіту;
- б) сприяють розвиткові різних форм середньої освіти, як загальної, так і професійної, забезпечують її доступність для всіх дітей та вживають таких заходів, як введення безплатної освіти та надання у випадку необхідності фінансової допомоги;
- в) забезпечують доступність вищої освіти для всіх на підставі здібностей кожного за допомогою всіх необхідних засобів;
- г) забезпечують доступність інформації і матеріалів у галузі освіти й професійної підготовки для всіх дітей;
- д) вживають заходів для сприяння регулярному відвіданню шкіл і зниженню кількості учнів, які залишили школу.

Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів, щоб шкільна дисципліна була забезпечена методами, що ґрунтуються на повазі до людської гідності дитини та відповідно до цієї Конвенції.

Держави-учасниці заохочують і розвивають міжнародне співробітництво з питань, що стосуються освіти, зокрема, з метою сприяння ліквідації невігластва і неписьменності в усьому світі та полегшення доступу до науково-технічних знань і сучасних методів навчання. В цьому зв'язку особлива увага має приділятися потребам країн, що розвиваються.

Відповідно до ст. 2 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) (ратифікація Конвенції відбулася на підставі Закону України від 17.07.97 № 475/97-ВР; Конвенція набула чинності для України 11.09.97) нікому не може бути відмовлено у праві на освіту. Держава при виконанні будь-яких функцій, узятих нею на себе в галузі освіти і навчання, поважає право батьків забезпечувати таку освіту і навчання відповідно до їхніх релігійних і світоглядних переконань.

За приписами ст. 4 Закону України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту»⁴ держава забезпечує, зокрема, безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної); розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до законодавства.

⁴ Закон про освіту.

Право на безоплатну освіту забезпечується: для здобувачів дошкільної та повної загальної середньої освіти — за рахунок розвитку мережі закладів освіти всіх форм власності та їх фінансового забезпечення у порядку, встановленому законодавством, і в обсязі, достатньому для забезпечення права на освіту всіх громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, які постійно або тимчасово проживають на території України.

Держава гарантує усім громадянам України та іншим особам, які перебувають в Україні на законних підставах, а також кожній дитині незалежно від підстав її перебування в Україні право на безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти відповідно до стандартів освіти. Держава гарантує безоплатне забезпечення підручниками (у тому числі електронними), посібниками всіх здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до ст. 6 Закону про освіту в Україні створюються рівні умови для здобуття повної загальної середньої освіти. Кожному забезпечується доступність та якість повної загальної середньої освіти. Кожному громадянину України, іншим особам, які перебувають в Україні на законних підставах, а також кожній дитині незалежно від підстав її перебування в Україні гарантується безоплатне здобуття у державних та комунальних закладах освіти повної загальної середньої освіти на кожному її рівні за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів один раз протягом життя. Здобуття профільної середньої освіти гарантується за академічним або професійним спрямуванням. Здобуття профільної середньої освіти за будь-яким спрямуванням не обмежує право особи на його зміну, а також на здобуття

освіти на інших рівнях освіти. Іноземці та особи без громадянства здобувають повну загальну середню освіту в Україні відповідно до законодавства та/або міжнародних договорів України.

Позивачка обґрунтовує позов тим, що оскаржуване рішення напряду впливає на конституційне право її дітей на освіту, зокрема **в розрізі принципу доступності освіти.**

Слід зазначити, що Конституційний суд України у справі про офіційне тлумачення положень ч. 3 ст. 53 Конституції України (**справа про доступність і безоплатність освіти**, рішення № 5-рп/2004 від 04.03.2004) роз'яснив, що слід розуміти під цими поняттям.

При тлумаченні терміна «доступність» стосовно освіти в державних і комунальних навчальних закладах слід виходити із граматичного визначення слова «доступність» як «доступ для всіх отримати, користуватись, придбати щось», «відповідність силам, здібностям, можливостям кого-небудь».

Системний аналіз положень Конституції України, в яких вживається термін «доступність», дає підстави для висновку, що **поняття «доступність освіти» у ч. 3 ст. 53 Конституції України означає створення державою можливостей для реалізації права людини на освіту.** При цьому необхідно зазначити, що доступність дошкільної і загальної середньої освіти є гарантією права кожного на здобуття такої освіти, якому кореспондує обов'язок держави забезпечити реалізацію цього права. Доступність вищої освіти в державних і комунальних

навчальних закладах полягає у створенні державою відповідних умов для їх функціонування і розвитку, за яких особа змогла б реалізувати своє право на здобуття вищої освіти на основі конкурсного відбору, з урахуванням своїх здібностей та інтересів у вільному виборі типу вищого навчального закладу, напряду підготовки і спеціальності, профілю навчання.

Таким чином, **виходячи із змісту поняття «доступність», яке вживається у положеннях Основного Закону України, відповідних законах про освіту, інших нормативно-правових актах, Конституційний суд України вважає, що доступність освіти за конституційно-правовим смислом необхідно розуміти так, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, і держава має створити можливості реалізувати це право.**

Відтак сам факт ускладнення доступу дітей до навчальних закладів в силу віддаленості не може вказувати на порушення права дитини на освіту, зокрема її доступності.

Факту відмови відповідачем у праві на освіту дітям позивачки судом не встановлено.

Більше того, наказом директора Озерянського закладу загальної середньої освіти I — III ступенів Варвинської селищної ради від 30.08.2021 «Про зарахування учнів до школи на підставі поданих заяв» дитину позивача зараховано до списку учнів школи на підставі заяви позивачки від 30.08.2021, яка прибула на навчання з Брагинцівського ЗЗСО I ступеня.

Отже, право на освіту дітей позивачки реалізовано в іншому закладі освіти на території Варвинської територіальної громади.

Перевіривши юридичну та фактичну обґрунтованість доводів сторін, суд дійшов висновку, що позов не підлягає задоволенню повністю.

Матеріали із всеукраїнського видання «Місцеве самоврядування», 2021/№ 12, автор Брусенцова Яна, директор Департаменту видань для публічно-правової сфери, головний редактор видань «Місцеве самоврядування» та «Радник старости», юрист

Припинення провадження освітньої діяльності на певному рівні загальної середньої освіти

У процесі вивчення питань оптимізації закладів освіти розглянемо порядок припинення провадження освітньої діяльності на певному рівні загальної середньої освіти. У цьому матеріалі коротко окреслимо ключові моменти зміни типу закладу освіти з ліцею (колись заклад I — III ступенів) на гімназію (колись заклад I — II ступенів).

Для початку визначимо основні норми Закону про повну загальну середню освіту як орієнтири:

Рішення про утворення, реорганізацію, ліквідацію чи перепрофілювання (зміну типу) закладу загальної середньої освіти приймає засновник (засновники)

Примітка. Нагадаю, це положення ч. 1 ст. 32 Закону України від 16.01.2020 № 463-IX «Про повну загальну середню освіту»²

У разі реорганізації чи ліквідації закладу загальної середньої освіти засновник зобов'язаний забезпечити учням можливість продовжити здобуття загальної середньої освіти на відповідному рівні освіти

Примітка. Це вимога абз. 1 ч. 2 ст. 32 Закону про повну загальну середню освіту. Незважаючи на те що в зазначеній нормі відсутня конкретизація щодо дотримання вказаного обов'язку при зміні типу закладу освіти, вважаю, що дотримання цього принципу є обов'язковим (щонайменше доречним) у всіх випадках проведення «структурних» змін у закладах освіти

Реорганізація, зміна типу, ліквідація закладу загальної середньої освіти у сільській місцевості допускаються лише після громадського обговорення проекту відповідного рішення засновника, який **оприлюднюється не менше ніж за один рік до прийняття відповідного рішення**

Примітка. Це вимога абз. 2 ч. 2 ст. 32 Закону про повну загальну середню освіту. Тобто у разі оприлюднення наведеного в цьому матеріалі проєкту рішення в терміни до кінця 2021 — 2022 навчального року (орієнтовно до кінця травня 2022 року) засновники закладів освіти вкладаються у законодавчо визначені терміни проведення оптимізації. Для здобувачів освіти буде збережено право здобуття повної загальної середньої освіти (профільної — 10, 11 клас) у закладі освіти, до якого вони зараховувались. Адже учні, зараховані до 10 класу у вересні 2022 року, завершать навчання в закладі у травні — червні 2024 року. Обговорення рішення буде проведено відповідно до вимог закону протягом року. Набір до 10 класу буде зупинено з 2023 року. За цей час у засновника буде достатньо часу для проведення належних комунікацій з батьками, особливо потенційних десятикласників 2023 року. Та відповідно у батьків буде достатньо часу для вибору закладу загальної середньої освіти, що провадить діяльність на рівні профільної освіти

Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласним (з урахуванням пропозицій міських, сільських, селищних рад), Київській та Севастопольській міським радам до 1 вересня 2024 року затвердити плани формування мережі закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, з урахуванням вимог цього Закону до ліцеїв, щодо безпечного, інклюзивного та цифрового освітнього простору, демографічних показників розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, спроможності територіальних громад, профілізації старшої профільної школи і необхідності охоплення на відповідній території усіх профілів навчання, визначених законодавством, з метою гарантування і забезпечення права кожного учня на вибір відповідного профілю навчання

Примітка. Це наведено положення п. 5² розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про повну загальну середню освіту. Одразу бачимо, що дотримання вищевказаного буде можливим та реальним, оскільки остаточний план мережі закладів освіти у засновника буде сформований за результатами прийняття відповідних рішень. Тобто орієнтовно в кінці 2022 — 2023 навчального року (травень 2023 року).

² Закон про повну загальну середню освіту.

Наостанок слід врахувати, що разом із змінами рівнів освіти, на яких надаються освітні послуги закладами освіти, «структури» цих закладів освіти (поява, наприклад, декількох філій, структурних підрозділів тощо) може бути змінено і межі територіальної доступності, тому про це не слід забувати. Нагадаю, що відповідно до Закону про повну загальну середню освіту територіальну доступність повної загальної середньої освіти

забезпечують у межах повноважень органи державної влади та органи місцевого самоврядування шляхом у тому числі закріплення території обслуговування за комунальними закладами освіти (їхніми структурними підрозділами), що забезпечують здобуття **початкової та/або базової середньої освіти**.

Територія обслуговування не закріплюється за:

1	зкладами загальної середньої освіти, що забезпечують здобуття виключно профільної середньої освіти
2	зкладами професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, що забезпечують здобуття профільної середньої освіти
3	державними, приватними і корпоративними закладами освіти
4	зкладами спеціалізованої освіти
5	спеціальними закладами загальної середньої освіти

Територія обслуговування може не закріплюватися за закладами загальної середньої освіти, особливості освітньої діяльності яких визначені міжнародними договорами України.

Отже, під час «трансформації» ліцею в гімназію при закріпленні території обслуговування орієнтуємося на певну категорію здобувачів освіти в тому числі.

УКРАЇНА

Бланк відповідної територіальної громади

ПРОЄКТ

РІШЕННЯ № _____

_____ 2022 року

М. _____

Про припинення провадження освітньої діяльності за рівнем профільної середньої освіти

(назва закладу освіти)

зміну типу закладу та його перейменування

Відповідно до вимог статей 31 – 35, 37 Закону України «Про повну загальну середню освіту», керуючись статтею 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», з урахуванням соціально-економічної та демографічної ситуації, а також відповідно до культурно-освітніх, соціально-економічних потреб територіальної громади, з метою створення необхідних умов для рівного доступу громадян до якісної освіти, з урахуванням висновків постійно діючої депутатської комісії із гуманітарних питань: освіти, науки, культури, молоді і спорту, охорони здоров'я, материнства, дитинства, сім'ї, соціального захисту населення, міжнаціональних, міжнародних, міжконфесійних відносин, законності, правопорядку, регламенту, депутатської етики та врегулювання конфлікту інтересів, міська рада

вирішила:

- Після завершення 2023 – 2024 навчального року припинити провадження частини освітньої діяльності _____ закладом загальної середньої (Код: _____) на одному з рівнів повної загальної середньої освіти, а саме за рівнем профільної середньої освіти.
- Припинити з 01 липня 2023 року зарахування дітей до 10 класу _____ закладу загальної середньої освіти для здобуття профільної середньої освіти.
- Забезпечити учням, зарахованим у 2022 – 2023 навчальному році до 10 та 11 класу _____ закладу загальної середньої освіти, можливість продовжити здобуття загальної середньої освіти на відповідному рівні освіти (профільному рівні) у цьому закладі освіти.
- Внести зміни до мережі закладів освіти та закріпити територію обслуговування за ними з урахуванням цього рішення.
- Змінити найменування _____ закладу загальної середньої освіти на _____ гімназію _____ ради. Місцезнаходження: 00000, _____ область, _____ район, село _____, вулиця _____.
- Затвердити Статут _____ гімназії _____ міської ради в новій редакції. При реєстрації Статуту освітнього закладу у новій редакції забезпечити внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців відомостей про всі види економічної діяльності, що провадяться _____ гімназією _____ міської ради (Код: _____).
- Місцезнаходження внутрішнього структурного підрозділу – дошкільного підрозділу _____ гімназії _____ міської ради залишити за адресою: 00000, _____ область, _____ район, село _____, вулиця _____.
- Керівнику _____ гімназії _____ міської ради повідомити органу ліцензування про планове припинення провадження освітньої діяльності за рівнем профільної загальної середньої освіти протягом п'яти робочих днів з моменту прийняття відповідного рішення, а також про заходи, що вживатимуться ним для забезпечення продовження навчання здобувачів освіти.
- Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійно діючу депутатську комісію із гуманітарних питань: освіти, науки, культури, молоді і спорту, охорони здоров'я, материнства, дитинства, сім'ї, соціального захисту населення, міжнаціональних, міжнародних, міжконфесійних відносин, законності, правопорядку, регламенту, депутатської етики та врегулювання конфлікту інтересів, начальника управління освіти, релігій та у справах національностей виконавчого комітету _____ міської ради _____.

Міський голова _____

Увага! У прикладі проєкту рішення наведено базові положення, які варто врахувати під час розроблення власних рішень. Особливу увагу зверніть на питання, які стосуються наявних у закладів освіти ліцензій, також не забудьте про вимоги трудового законодавства.

Матеріал з всеукраїнського видання «Міське самоврядування», 2022/№2, автор Микуляк Оксана, провідний юрисконсульт Управління освіти, релігій та у справах національностей виконавчого комітету Хустської міської ради

VII. УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Окремі питання оренди комунального майна, відмінного від земельних ділянок, в умовах воєнного стану

12.04.2022

Більше місяця, як Україна перебуває в умовах воєнного стану через вторгнення росії. Такі умови змушують органи місцевого самоврядування адаптуватися до умов сьогодення. У зв'язку з чим особливої актуальності набуває питання оптимізації орендних відносин, як одного з джерел наповнення місцевого бюджету.

«Аудит» чинних договорів оренди

Запровадження воєнного стану стало причиною появи в Україні мільйонів внутрішньо переміщених осіб та сотень тимчасово переміщених підприємств. У багатьох з цих осіб були укладені договори оренди, в тому числі і комунального майна. Деякі особи, які були вимушені переїхати з територій, на яких відбуваються бойові дії, наразі позбавлені можливості оплачувати послуги оренди, позбавлені можливості експлуатувати об'єкти оренди, або такі об'єкти оренди повністю знищені. Саме тому і важливо здійснити аудит чинних договорів оренди, який дозволить перевірити стан виконання договорів оренди комунального майна. Це, серед іншого, допоможе говорити як про потреби у коригуванні бюджету територіальної громади, так і деталізувати інформацію про пошкоджене або знищене майно комунальної власності.

Прямою метою аудиту чинних договорів оренди є:

- виявлення договорів, за якими орендарі не сплачують орендну плату;
- виявлення договорів оренди, за якими закінчилися строки дії;
- встановлення договорів, об'єкти оренди по яких знищені або зазнали значних пошкоджень, що унеможлиблює його подальшу експлуатацію;
- тощо.

Реєстр договорів оренди

Аналіз чинних договорів оренди має стати підґрунтям для створення реєстру договорів оренди. До Реєстру договорів оренди пропонується вноситися відомості про:

- чинні договори оренди;
- укладені нові договори оренди;
- чинні договори оренди, які продовжуються;
- відомості щодо внесених змін в чинні договори оренди.

Для ведення реєстру договорів оренди ми рекомендуємо використовувати форму реєстру договорів оренди Фонду державного майна або реєстр договорів, розроблений консультантами Програми DOBRE. Але в будь-якому випадку в Реєстрі мають міститися відомості про:

- найменування об'єкта оренди;
- місцезнаходження об'єкта оренди;
- площу об'єкта оренди;
- дату укладення договору;
- строк дії договору;
- найменування, ЄДРПОУ орендаря;
- найменування, ЄДРПОУ орендодавця;
- розмір орендної плати та кінцевий термін її сплати;
- тощо.

Окрім того, вже багато громад створили власні реєстри договорів оренди, тому наступним кроком має стати контроль за виконанням умов зазначених договорів. На наш погляд, контрольні функції у сфері оренди мають бути покладені на виконавчий комітет відповідної ради. Виконавчий комітет своїм рішенням має створити комісію зі здійснення контролю за виконанням умов договорів оренди, яка безпосередньо і буде здійснювати перевірку дотримання договірних умов діючих договорів оренди. При проведенні перевірки договорів оренди доцільно враховувати:

- цільове використання орендованого майна відповідно до умов договору;
- стан та умови збереження орендованого майна;
- наявність суборендарів;
- наявність поліпшень і дозволів на їх здійснення;
- наявність заборгованості зі сплати орендної плати.

Продовження договорів оренди

Запровадження воєнного стану викликає багато запитань, пов'язаних з процедурою продовження договорів оренди. 24 березня було ухвалено проект Закону № 7192 «Про внесення змін до Закону "Про оренду державного та комунального майна» (<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39272>), який передбачає наділення Кабінету Міністрів України повноваженнями встановлювати особливі процедури щодо оренди державного та комунального майна у період воєнного стану. Наразі Фонд державного майна України за участі нашої групи підготував проект Постанови Кабінету Міністрів України, якою буде врегульовано питання продовження договорів в умовах воєнного стану.

Щодо застосування орендних знижок

За результатами здійсненого аналізу, можуть бути виявлені договори, за якими орендарі не здійснюють оренду плати, хоча об'єкт оренди перебуває у стані, придатному для користування.

Наша країна перебуває в умовах війни, і цілком закономірно, що особи, у яких наявні договори оренди комунального майна на території, де ведуться бойові дії, фактично не користуються майном та не мають можливості оплачувати послуги оренди. В таких умовах органи місцевого самоврядування

(військові адміністрації) можуть ухвалити рішення про застосування орендних знижок чи скасування орендної плати. Таке рішення цілком кореспондується з положеннями п.129¹ Порядку передачі в оренду державного та комунального майна, затвердженого постановою КМУ від 03.06.2020 р. № 483, відповідно до якого у зв'язку із змінами у соціально-економічному становищі в країні або в окремих її регіонах внаслідок економічної кризи, стихійного лиха, запровадження карантинних обмежень або інших подій, які можуть негативно вплинути на здатність орендарів продовжувати сплачувати орендну плату за укладеними договорами оренди представницький орган місцевого самоврядування може ухвалити рішення про надання орендних знижок або звільнень від сплати орендної плати. Разом з тим **підставою для ухвалення такого рішення має бути звернення орендаря**. Це питання має бути врегульовано з урахуванням реалій воєнного стану у постанові КМУ, про яку згадувалося вище.

Однак можуть бути випадки, коли орендар не має бажання сплачувати оренду, фактично не користуючись відповідним комунальним майном. Зважаючи на обсяг руйнувань комунального майна, є сенс прагматично поставитись до вирішення питань знижок чи скасування орендної плати, адже для виконання завдань місцевого самоврядування нині важлива кожна «жива копія», і майно, що фактично не використовується орендарем, може бути використане для забезпечення безпекових чи гуманітарних потреб громади, або передане у користування орендарю, здатному здійснювати якусь господарську діяльність та наповнювати бюджет громади. У такому випадку ми рекомендуємо уважно вивчити обставини конкретного користування та умови укладеного договору, оскільки серед підстав одностороннього розірвання договору у ч. 1 ст. 24 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» прострочення орендної плати не значиться, натомість у ч. 2 цієї норми йде відсилка до договору. Якщо ваші договори оренди укладено згідно з Примірною формою оренди нерухомого або іншого окремого індивідуально визначеного майна, що належить до державної власності, затвердженою постановою КМУ від 12.08.2020 р. № 820, то там має бути пункт, який дозволяє одностороннє розірвання договору, якщо орендар допустив прострочення сплати орендної плати на строк більше трьох місяців або сумарна заборгованість з орендної плати більша, ніж плата за три місяці. Процедура розірвання такого договору детально описана у п. 12.8 Примірної форми (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2020-%D0%BF#Text>) або має бути деталізована у іншому пункті Примірного договору, затвердженого для вашої територіальної громади.

Щодо дострокового припинення договорів у разі знищення чи значного пошкодження об'єкту оренди

Внаслідок війни руйнувань зазнала значна кількість об'єктів нерухомості, транспортних засобів. Згідно з абз. 8 ч. 1 ст. 24 Закону України «Про оренду державного та комунального майна», знищення об'єкта оренди або значне пошкодження об'єкта оренди є підставою для припинення договору оренди.

Важливо! Законодавець вводить у законі про оренду поняття «значне пошкодження», не деталізуючи його. Очевидно, що мова йде про пошкодження, які унеможливають безпечну експлуатацію об'єкта оренди за цільовим призначенням. Проте виникає питання, як визначити та зафіксувати «значне пошкодження». Факти значних пошкоджень чи знищення майна мають встановлюватися комісійною акті за результатами огляду об'єкту[1], однак результати огляду слід закріпити рішенням виконавчого комітету відповідної місцевої ради щодо непридатності будинку (приміщення) чи іншої індивідуально визначеної речі, яка була об'єктом оренди, для використання за цільовим призначенням. Це рішення і буде підставою для дострокового припинення договору оренди.

Наша група постійно відстежує законодавчі зміни, та, за можливості, бере участь у їх розробці для максимального забезпечення інтересів місцевого самоврядування. Тому ми невідкладно інформуватимемо вас про уточнення процедур оренди комунального майна після набрання чинності відповідними актами. Слідкуйте за повідомленнями на порталі «Децентралізація».

[1] Постанова КМУ «Про внесення змін до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва» затверджена Урядом 05.04.2022 р., однак станом на момент підготовки цієї публікації не оприлюднена.

Автори: Правова група Офісу підтримки реформи з децентралізації Мінрегіону

2. Уряд прийняв постанови, необхідні для відновлення чи демонтажу будівель, пошкоджених внаслідок збройної агресії рф

20.04.2022

Уряд працює над тим, щоби процес відновлення інфраструктури, зруйнованої та пошкодженої внаслідок збройної агресії рф, розпочався якнайшвидше. Відтак на засіданні Кабінету Міністрів України 19 квітня були прийняті розроблені Мінрегіоном постанови, необхідні для організації робіт та проведення демонтажу зруйнованих будівель і споруд, повідомляє пресслужба Мінрегіону.

«Хоча на території України тривають бойові дії, нам важливо вже зараз розпочати відновлення зруйнованої та пошкодженої інфраструктури у звільнених областях. Зокрема, житлових будинків, шкіл, лікарень та об'єктів критичної інфраструктури. Ухвалені сьогодні постанови дозволять прийняти обґрунтовані рішення щодо відновлення пошкоджених об'єктів або їх демонтажу, а також спростити процедуру експертизи проєктної документації

та пришвидшити розроблення проєктів відновлення пошкоджених об'єктів», – зазначив Міністр розвитку громад та територій **Олексій Чернишов**.

Відтак постановою «Про затвердження Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії РФ, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд» передбачається:

- затвердження порядку організації та координації виконання невідкладних робіт уповноваженими органами;
- визначення об'єктів, що підлягають першочерговому обстеженню;
- комплекс організаційно-технічних заходів, що включається до проведення обстеження пошкоджених об'єктів;
- організація робіт щодо аварійного демонтажу на підставі рішення регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій.

У свою чергу постанова «Про затвердження порядку виконання робіт по демонтажу об'єктів, пошкоджених або зруйнованих внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів» надає механізм виконання робіт з демонтажу пошкоджених або зруйнованих будівель і споруд або їх частин, на підставі рішень, прийнятих за результатами технічного обстеження.

Зокрема, документ визначає:

- підстави для розроблення проєктно-технологічної документації з демонтажу та виконання демонтажних робіт, її замовника та розробника, а також вимоги до такої документації;
- особливості дозвольно-погоджувальних процедур для виконання демонтажу;
- етапи виконання робіт з демонтажу.

Також Уряд вніс зміни до Порядку затвердження проєктів будівництва і проведення їх експертизи, які спрощують процедуру експертизи проєктної документації та пришвидшують розроблення проєктів з відновлення об'єктів.

Зокрема, відповідний проєкт постанови передбачає за рішенням проєктувальника за погодженням із замовником можливість розробляти проєкти будівництва з капітального ремонту пошкоджених внаслідок воєнних дій об'єктів (незалежно від класу наслідків (відповідальності), у складі дефектного акту, пояснювальної записки та кошторисної документації. Крім того, документ визначає, що під час дії воєнного стану обов'язковій експертизі підлягають проєкти будівництва об'єктів, що споруджуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, а також кредитів, наданих під державні гарантії, якщо їх кошторисна вартість перевищує 1 млн грн.

3. Як провести обстеження пошкоджених об'єктів: порядок та особливості

22.04.2022

В умовах воєнного стану ми опинилися в ситуації, коли в результаті бойових дій було пошкоджено об'єкти різного виду (житловий фонд, будівлі закладів освіти, культури тощо). Логічно, що у представників органів місцевого самоврядування виникає запитання: що з цим всім робити? Раніше ми вже про це трохи писали спираючись на постанову КМУ від 18.12.2013 № 947 «Про затвердження Порядку надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації».

Відтепер же Урядом було прийнято постанову від 05.04.2022 № 423, якою було внесено зміни до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва (далі – Порядок), а відповідно визначено процедуру здійснення обстеження в тому числі пошкоджених внаслідок саме воєнних дій об'єктів (далі – пошкоджених об'єктів). Отже, з моменту набрання ним чинності, саме на нього необхідно спиратися здійснюючи відповідні обстеження.

Розглянемо його та спробуємо розібратися в нововведеннях.

Варто одразу вказати, що в самому вже Порядку визначено, що він застосовується під час проведення **обстеження пошкоджених внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів об'єктів з метою прийняття рішення про можливість подальшої експлуатації та розроблення заходів із відновлення.**

Передбачається, що обстеження:

- об'єктів проводиться за рішенням власника або управителя об'єкта;
- пошкоджених об'єктів **може** проводитися за рішенням:
 - уповноважених органів – **виконавчих органів відповідних сільських, селищних, міських рад;**
 - у випадках, передбачених законодавством, **військовими адміністраціями.**

Тобто маємо щонайменше декілька суб'єктів, за чиїм рішенням може та має розпочатися процедура обстеження пошкоджених об'єктів (перелічені вище).

ДО УВАГИ

Уряд деталізував, що обстеження, зокрема, пошкоджених об'єктів проводиться відповідно до Порядку та методики, затвердженої Мінрегіоном, якою визначаються особливості виконання зазначених робіт.

Важливо! Передбачається, що у разі проведення обстеження за рішенням уповноваженого органу – виконавчих органів відповідних сільських, селищних, міських рад або у випадках, передбачених законодавством, військовими адміністраціями (далі – уповноважений

орган) він письмово повідомляє про таке рішення власника або управителя об'єкта протягом трьох календарних днів.

Тобто, на мою думку, маємо таку хронологію:

- уповноважений орган прийняв рішення про проведення обстеження;
- протягом трьох календарних днів письмово повідомляє про таке рішення власника або управителя.

Примітка. У Порядку не уточнено з якого моменту починається відлік трьох робочих днів. Отже звернемося до загальних правил Цивільного кодексу України (далі – ЦК). Зокрема, відповідно до ст. 253 ЦК перебіг строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок.

Проведення обстеження об'єкта або пошкодженого об'єкта **забезпечується:**

- відповідним власником або управителем;
- уповноваженим органом;
- **шляхом залучення за загальними правилами**, тобто в умовах мирного часу (п. 2 Порядку):

- фахівців, що мають відповідну кваліфікацію, а саме: відповідальних виконавців окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури, які пройшли професійну атестацію та мають кваліфікаційний сертифікат на право виконання робіт з обстеження у будівництві об'єктів класу наслідків (відповідальності), що визначені кваліфікаційними вимогами (далі – виконавці);

- підприємств, установ та організацій, у складі яких є відповідальні виконавці, вказані вище.

Інформація про виконавців, що можуть залучатися до проведення обстеження об'єктів із відповідним класом наслідків (відповідальності), міститься в Реєстрі будівельної діяльності, що є компонентом Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (далі – Реєстр будівельної діяльності).

У той же час в умовах дії на території України правового режиму воєнного стану відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та протягом 90 календарних днів після припинення або скасування воєнного стану **обстеження пошкоджених об'єктів** проводиться:

- виконавцями, зазначеними вище в цьому матеріалі;
- та/або**
- фахівцями інших професій, які пройшли професійну атестацію, а саме:
 - інженер-проектувальник із кваліфікаційним рівнем «провідний» або «І категорія», який має кваліфікаційний сертифікат за спеціалізацією «інженерно-будівельне проектування у частині забезпечення механічного опору та стійкості»;
 - експерт будівельний із кваліфікаційним рівнем «провідний» або «І категорія», який має кваліфікаційний сертифікат за спеціалізацією «експертиза проектної документації у частині забезпечення механічного опору та стійкості»;

- інженер-консультант (будівництво) із кваліфікаційним рівнем «провідний» або «І категорія».

- може проводитися шляхом залучення підприємств, установ та організацій, у складі яких є виконавці, визначені вище.

Важливим є розуміння підстав, за наявності яких проводиться обстеження об'єктів. Загальний перелік наведений в оновленому п. 6 Порядку. Передбачається, що **обстеження проводиться у разі:**

- настання строку наступного обстеження (*примітка: про них йдеться у п. 5 Порядку*);

- виявлення дефектів, пошкоджень і деформацій у процесі поточного огляду та технічного обслуговування об'єкта, що проводиться його власником або управителем;

- **необхідності прийняття рішення про подальшу експлуатацію (у тому числі відновлення шляхом капітального ремонту, реконструкції, реставрації) або демонтаж (ліквідацію) у зв'язку з пошкодженням об'єкта внаслідок позапроектних впливів (пожежі, стихійного лиха, аварії, воєнних дій або терористичних актів), у тому числі на підставі актів, складених уповноваженими органами**

(*Примітка: на мою думку, це саме наш варіант, коли необхідно проводити обстеження саме пошкоджених об'єктів*);

- проведення перевірки технічного стану об'єкта для виконання проектних робіт із капітального ремонту, реконструкції, реставрації;

- проведення перевірки врахування потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Згідно з п. 7 Порядку обстеження об'єкта включає комплекс заходів, спрямованих на визначення і проведення оцінки фактичних значень параметрів технічного стану будівельних конструкцій, характеристик основи фундаментів, інженерних мереж і систем (крім технологічного устаткування), що характеризують експлуатаційну надійність об'єкта (в тому числі забезпечення доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до реконструйованих або збудованих об'єктів житлового та громадського призначення).

Не допускається проведення обстеження об'єкта виключно за фотографіями, відеозаписами, кресленнями без візуального обстеження, крім випадків, встановлених Мінрегіоном.

Передбачається, що за письмовим зверненням громадських об'єднань осіб з інвалідністю представники таких об'єднань залучаються власником або управителем об'єкта для проведення обстеження.

У свою чергу новим п. 8¹ Порядку уточнено, що обстеження об'єкта, що проводиться в разі виявлення дефектів, пошкоджень і деформацій у процесі поточного огляду та технічного обслуговування об'єкта або **прийняття рішення про подальшу експлуатацію (у тому числі відновлення шляхом капітального ремонту, реконструкції, реставрації) або демонтаж (ліквідацію) у зв'язку з пошкодженням об'єкта внаслідок позапроектних**

впливів (пожежі, стихійного лиха, аварії, **воєнних дій** або терористичних актів), **проводиться за такими етапами:**

1. Підготовка до проведення обстеження.

Примітка. Підготовка до проведення обстеження об'єкта здійснюється шляхом:

- ознайомлення з об'єктом, його об'ємно-планувальним і конструктивним рішеннями, виконавчою геодезичною документацією, матеріалами інженерно-геологічних вишукувань;
- проведення аналізу наявної проектної та технічної документації;
- складення програми робіт з обстеження на підставі погодженого власником або управителем об'єкта технічного завдання.

2. Попереднє та/або основне (детальне) обстеження.

Примітка. **Попереднє обстеження** об'єкта проводиться за зовнішніми ознаками з метою визначення необхідності проведення **основного (детального) обстеження** і уточнення програми робіт шляхом:

- суцільного візуального обстеження;
- виявлення дефектів і пошкоджень за зовнішніми ознаками з проведенням необхідних вимірювань, фотофіксацією, складенням схем їх розташування, а також їх прив'язкою в натурі;
- попереднього оцінювання технічного стану об'єкта;
- складення попереднього висновку про технічний стан будівельних конструкцій, мереж і систем об'єкта, рекомендацій щодо необхідності та обсягів основного (детального) обстеження або рекомендацій щодо забезпечення надійної та безпечної подальшої експлуатації об'єкта, а також про врахування потреб осіб з інвалідністю відповідно до будівельних норм, нормативних документів, обов'язковість яких встановлена законодавством, щодо доступності для маломобільних груп населення (у разі коли проведення основного (детального) обстеження не вимагається).

У разі виявлення дефектів і пошкоджень, що можуть знижувати міцність, стійкість і жорсткість будівельних конструкцій та експлуатаційні показники елементів інженерних мереж і систем об'єкта, та/або неврахування потреб осіб з інвалідністю відповідно до будівельних норм, нормативних документів, обов'язковість яких встановлена законодавством, щодо доступності для маломобільних груп населення **проводиться основне (детальне) обстеження.**

Важливо! Рішення щодо необхідності проведення **основного (детального) обстеження** об'єкта приймається його власником або управителем, або уповноваженим органом разом з виконавцем у разі потреби із залученням представників громадськості.

Обстеження проводиться шляхом:

- проведення аналізу дефектів і пошкоджень, які змінили основні проектні та розрахункові характеристики будівельних конструкцій, інженерних мереж і систем за період експлуатації об'єкта, а також внаслідок позапроектних впливів (пожежі, стихійного лиха, аварії, воєнних дій або терористичних актів);

- визначення фактичних експлуатаційних навантажень і впливів на будівельні конструкції, основи фундаменту, інженерні мережі і системи об'єкта;

- детального вимірювання необхідних геометричних параметрів об'єкта, будівельних конструкцій, інженерних мереж і систем, їх елементів і вузлів;

- виявлення зміни характеристик основи фундаменту та розвитку небезпечних процесів і явищ шляхом виконання контрольних інженерних вишукувань на земельній ділянці та прилеглих до об'єкта ділянках за наявності небезпечних процесів і явищ;

- інструментального визначення параметрів дефектів і пошкоджень, фотофіксації, складення схем їх розташування, а також їх прив'язки в натурі;

- проведення перевірочних розрахунків основних несучих будівельних конструкцій, інженерних мереж і систем, основ фундаментів та об'єкта в цілому;

- проведення аналізу причин виникнення дефектів і пошкоджень;

- узагальнення інформації про технічний стан будівельних конструкцій, мереж і систем об'єкта;

- розроблення рекомендацій щодо можливості подальшої експлуатації об'єкта, проведення наступного обстеження, конструктивних рішень про відновлення та підсилення окремих будівельних конструкцій та/або врахування потреб осіб з інвалідністю відповідно до будівельних норм, нормативних документів, обов'язковість яких встановлена законодавством, щодо доступності для маломобільних груп населення, загальних висновків

3. Складення звіту про результати обстеження із рекомендаціями щодо подальшої експлуатації.

Примітка. Звіт, який має містити:

- висновок про технічний стан;

- рекомендації щодо подальшої експлуатації (у тому числі щодо можливості виконання робіт із відновлення) або демонтажу (ліквідації);

- разі потреби відомості про пошкоджені (зруйновані) несучі та огорожувальні конструкції, інженерні системи (із зазначенням ступеня та обсягів пошкоджень), принципові рішення (рекомендації) щодо їх відновлення (підсилення).

Зазначений звіт є підставою для прийняття рішення про виконання робіт із відновлення пошкоджених об'єктів або їх демонтаж (ліквідацію).

При цьому складення паспорта об'єкта або внесення змін до нього за результатами обстеження пошкодженого об'єкта не вимагається.

Роботи з обстеження пошкоджених об'єктів проводяться відповідно до цього Порядку та методики, затвердженої Мінрегіоном, після проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт відповідно до Кодексу цивільного захисту України, а також робіт із розмінування відповідно до Закону України «Про протимінну діяльність в Україні».

Якщо стисло, то саме так має виглядати процедура проведення обстеження пошкоджених об'єктів. По мірі того, як буде з'являтися нова інформація, ми будемо продовжувати висвітлювати цю тему.

Авторка: Яна Брусенцова, експертка Проєкту DECIDE, юристка, головна редакторка всеукраїнських видань «Місьцеве самоврядування» та «Радник старости», директорка Департаменту видань для публічно-правової сфери

4. Фіксація руйнувань для ліквідації наслідків бойових дій та відновлення інфраструктури населених пунктів в умовах воєнного стану

28.04.2022

Мінрегіон надав роз'яснення щодо проведення аварійно-відбудовних чи аварійно-ремонтних робіт та інших першочергових відновлювальних робіт для фіксації руйнувань і подальшої ліквідації наслідків бойових дій та відновлення інфраструктури населених пунктів в умовах воєнного стану.

Зокрема, у роз'ясненні йдеться про особливості проведення обстеження пошкоджених або зруйнованих будівель та споруд в залежності від ступеню їх пошкодження, про документацію, яка складається або розробляється за результатами обстеження тощо.

Крім того, роз'яснюється, як визначати обсяги робіт у випадках здійснення першочергових робіт з відновлення пошкоджених об'єктів в рамках поточного ремонту.

РОЗ'ЯСНЕННЯ

Відповідно до Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 № 473, організація та координація виконання невідкладних робіт здійснюється виконавчими органами сільських, селищних, міських рад, а в разі їх відсутності – військовими адміністраціями (далі – уповноважений орган).

У разі виникнення на відповідній території проявів збройної агресії Російської Федерації, що зумовили пошкодження об'єктів, уповноважений орган здійснює попередні візуальні огляди пошкоджених об'єктів з метою формування переліків таких об'єктів.

Щодо об'єктів, які за результатами попереднього огляду визначені як зруйновані та значно пошкоджені, уповноважений орган приймає рішення щодо проведення їх обстеження відповідно до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2017 р. № 257 (далі – Порядок проведення обстеження). До проведення обстеження залучаються

сертифіковані фахівці, що мають відповідну кваліфікацію, або підприємства, установи та організації, у складі яких є такі виконавці.

Згідно з Порядком проведення обстеження в умовах дії на території України правового режиму воєнного стану та протягом 90 календарних днів після його припинення або скасування виконавцями робіт з обстеження пошкоджених об'єктів можуть бути:

експерт з обстеження будівель і споруд;

інженер-проектувальник із кваліфікаційним рівнем “провідний” або “І категорія”, який має кваліфікаційний сертифікат за спеціалізацією “інженерно-будівельне проектування у частині забезпечення механічного опору та стійкості”;

експерт будівельний із кваліфікаційним рівнем “провідний” або “І категорія”, який має кваліфікаційний сертифікат за спеціалізацією “експертиза проектної документації у частині забезпечення механічного опору та стійкості”;

інженер-консультант (будівництво) із кваліфікаційним рівнем “провідний” або “І категорія”.

За результатами обстеження пошкоджених об'єктів виконавцем робіт з обстеження складається звіт відповідно до пункту 8-1 Порядку проведення обстеження.

До зазначеного звіту також додається акт обстеження, що повинен містити інформацію щодо визначеної за результатами обстеження категорії пошкоджень об'єкта.

Об'єкти, які за результатами попереднього візуального огляду визначені як незначно пошкоджені та такі, що можуть бути відновлені шляхом поточного ремонту, за рішенням уповноваженого органу, можуть бути обстежені комісією, до складу якої входять представники уповноваженого органу, власника – балансоутримувача об'єкта (за можливості) та мають включатися фахівці з будівельною освітою. За результатом огляду об'єкту комісією складається акт з обстеження.

Також необхідно зауважити, що змінами до Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 р. № 470, що проекти будівництва з капітального ремонту об'єктів (незалежно від класу наслідків (відповідальності), пошкоджених в результаті воєнних дій, допускається здійснювати у складі дефектного акту, у якому визначаються фізичні обсяги робіт, пояснювальної записки, в якій зазначаються умови виконання робіт, та кошторисної документації.

Такий проект має розроблятися на підставі звіту за результатами обстеження, розробленого відповідно до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2017 р. № 257. Зазначений звіт повинен містити висновок про технічний стан об'єкта, відомість пошкоджених (зруйнованих) конструкцій, інженерних систем (із зазначенням ступеня та

обсягів пошкоджень, їх технічного стану), а також рекомендовані заходи з відновлення експлуатаційної придатності об'єкта.

Рішення щодо обсягу проєктної документації (щодо можливості розроблення проєкту будівництва у складі дефектного акту, пояснювальної записки та кошторисної документації) приймається головним архітектором проєкту та/або головним інженером проєкту за погодженням із замовником, що зазначається у завданні на проєктування.

Форма дефектного акту, наведена в додатку 29 до КНУ «Настанова з визначення вартості будівництва», затверджених наказом Мінрегіону від 01.11.2021 № 281 (далі – Настанова).

Кошторисна документація у складі проєкту капітального ремонту розробляється відповідно до Настанови.

У випадках здійснення першочергових робіт з відновлення пошкоджених об'єктів в рамках поточного ремонту (який відповідно до законодавства не належить до видів будівництва), обсяги робіт визначаються на підставі акту обстеження, складеного уповноваженим органом за результатами комісійного огляду об'єкта, і можуть бути представлені у формі дефектного акту. Вартість поточного ремонту має визначатися на підставі обґрунтованих трудових та матеріально-технічних ресурсів та їх вартості, обчисленої у поточному рівні цін. Для визначення вартості таких робіт за рішенням замовника можуть використовуватись положення Настанови.

5. Чи можна на території, де не ведуться бойові дії, вилучити будівлю комунальної власності без погодження місцевої ради

06.05.2022

Експерти консультативної робочої групи з питань місцевих бюджетів в умовах воєнного стану, створеної за ініціативи Мінрегіону, надали відповідь на запитання читачів portalu «Децентралізація»: **«Чи можна на території, де не ведуться бойові дії, примусово вилучити будівлю комунальної власності громади, без погодження місцевої ради?».**

Експерти зазначили, що законодавча база під час воєнного стану передбачає низку положень законодавства, які встановлюють особливий порядок використання майна, здійснення господарської діяльності, бюджетного процесу тощо.

Вони навели два можливі варіанти використання майна:

1. Тимчасове використання об'єкту нерухомості комунальної власності

Відповідно до п.3, 4, 17 ст.8 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, **військове командування разом із військовими**

адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, заходи правового режиму воєнного стану, зокрема які передбачають використання потужності та трудових ресурсів підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони.

Підставою для забезпечення цього заходу буде :

- письмовий наказ ОВА/військового командування
- акт про тимчасове використання об'єкту нерухомого майна довільної форми (підписаний обома сторонами).

2. Примусове відчуження майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану

Воєнний стан передбачає можливість відчуження майна у його власника, яке перебуває, зокрема, у комунальній власності.

Так, п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» (надалі – Закон 4765) встановлює, що примусове відчуження майна - позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості.

Примусове відчуження майна у зв'язку із запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану здійснюється (ст. 4 Закону № 4765):

- за рішенням військового командування за погодженням з відповідно з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, районною, Київською чи Севастопольською міською державною адміністрацією або виконавчим органом відповідної місцевої ради,

або

- за рішенням військового командування без погодження у місцевостях, де ведуться бойові дії.

У разі неможливості прийняття рішення відповідною місцевою радою і сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті, районної, обласної ради або секретарем, заступником голови відповідної ради чи у разі незатвердження такого рішення відповідною місцевою радою комунальне майно примусово відчужується для потреб оборони за рішенням військового командування або для відвернення чи ліквідації ситуацій, що стали причиною введення правового режиму надзвичайного стану, за рішенням військового командування, органу, на який покладено здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану.

Особливості передачі та примусового відчуження комунального майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану встановлено ст.6 Закону № 4765.

Термін "військове командування" вживається у значенні, наведеному в Законі України "Про правовий режим воєнного стану" або Законі України "Про правовий режим надзвичайного стану", залежно від правового режиму, в умовах якого передається, відчужується або вилучається майно (ч.2 ст. ст.1 Закону 4765).

Важливо!

Про примусове відчуження майна складається акт. Бланк акту про примусове відчуження або вилучення майна виготовляється за єдиним зразком, затвердженим Кабінетом Міністрів України (ч. 1 ст. 7 Закону № 4765), а примірник останнього вручається власнику або представнику та проводиться відповідна оцінка відчуженого майна суб'єктами оціночної діяльності або (за відсутністю) органами державної/місцевої влади (ст. 8 Закону № 4765).

У разі відсутності особи, у якої відчужується майно, або її законного представника під час складання акту про примусове відчуження майна **такий акт складається без її участі** (ч. 5 ст. 7 Закону № 4765).

Фактично оформлення документів для примусового відчуження майна, а також оплата витрат з оцінки майна, яке відчужується, здійснюються військовим командуванням, органом, що прийняв рішення про таке відчуження, за рахунок коштів державного бюджету (ч. 3 ст. 10 Закону № 4765).

Експерти зазначають, що Порядок розгляду заяв та здійснення виплат для наступної повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 р. № 998.

Висновок :

Таким чином, за нормами Закону №4765 примусове відчуження комунального майна здійснюється за рішенням військового командування у разі неможливості прийняття рішення про передачу майна відповідною місцевою радою і сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті, районної, обласної ради або секретарем, заступником голови відповідної ради чи у разі незатвердження такого рішення відповідною місцевою радою або у зоні, де ведуться бойові дії. Відчуження здійснюється за умови попереднього або наступного повного відшкодування вартості такого майна.

Підготували: Інна Святна, радник з питань муніципальних фінансів та управління Регіонального офісу "ULEAD з Європою" у Вінницькій області.

Олена Чечуліна, експерт (USAID DOBRE).

Сергій Яцковський, національний експерт з питань місцевого самоврядування Швейцарсько-український проєкт DECIDE

VIII. ОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ТА ІНШОЇ РЕСУРСНОЇ ДОПОМОГИ

1. Як громадам отримати та використати міжнародну допомогу

10.03.2022

Чимало громад з різних країн світу намагаються допомогти українським побратимам, зокрема в частині надання фінансової підтримки громадам. У зв'язку з цим, фінансові експерти Офісу підтримки реформи децентралізації при Мінрегіоні підготували основні моменти щодо отримання та використання таких коштів.

Перш за все, варто зазначити, що **валюта ведення обліку бюджетних установ - гривня, тому всі документи щодо обліку та звітності повинні бути в гривнях.**

Всі операції щодо використання коштів міжнародної допомоги, вартість яких визначена в іноземній валюті або які потребують розрахунків в іноземній валюті, перераховують за курсом НБУ в гривню для відображення в обліку.

Щодо відкриття рахунку та зарахування коштів

Відповідно до пункту 12 статті 69¹ Бюджетного кодексу України (далі – Кодекс), надходження в рамках програм допомоги і грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ належать до надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів.

Згідно з пунктом 11.1 Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 23.08.2012 № 938 (далі – Порядок 938), **для здійснення операцій в іноземній валюті розпорядники бюджетних коштів (одержувачі бюджетних коштів) відкривають рахунки в установах банків** за відповідними балансовими рахунками згідно з вимогами нормативних актів Національного банку України.

Для обліку грошових коштів, які надходять на рахунки в банку, передбачено субрахунки 2311 «Поточні рахунки в банку» і 2312 «Інші поточні рахунки в банку».

Відповідно до пункту 3.7. розділу II. «Класифікація доходу та його визнання» Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 «Доходи» суми зовнішньої безоплатної допомоги визнаються активом (дебіторською
заборгованістю) та доходом на момент набрання чинності договором.

Міжнародну фінансову допомогу в такій ситуації можна вважати зовнішньою безоплатною допомогою.

Враховуючи зазначене, надходження коштів на рахунок бюджетної установи вважатиметься дебіторською заборгованістю та відображатиметься на субрахунку 2117 «Інша поточна дебіторська заборгованість», а дохід – на субрахунку 7511 «Доходи за необмінними операціями».

Операції в іноземній валюті під час первісного визнання відображаються у валюті звітності шляхом перерахунку суми в іноземній валюті із застосуванням валютного курсу на початок дня дати здійснення операції (дати визнання активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат) (Пункт 1 розділу II Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 130 «Вплив змін валютних курсів» далі – НС 130).

Валютним курсом є курс гривні, установлений Нацбанком, до грошової одиниці іншої країни.

Отже, суму міжнародної фінансової допомоги при нарахуванні дебіторської заборгованості та доходів бюджетна установа відображає в обліку за курсом НБУ, встановленим на поточну дату. Повідомлення Нацбанку про офіційний курс гривні щодо іноземних валют опубліковують щодня на офіційному сайті:

<https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates?date=09.03.2022&period=daily>

За дебіторською заборгованістю по надходженню зовнішньої безоплатної допомоги можуть виникати курсові різниці.

Визначення курсових різниць за монетарними статтями в іноземній валюті проводиться на дату здійснення господарської операції та на дату балансу (на звітну дату). При визначенні курсових різниць на дату здійснення господарської операції перераховуються всі відповідні монетарні статті із застосуванням валютного курсу на кінець дня цієї дати (Пункт 4 розділу II НС 130). Тобто, визначається різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах НБУ. Якщо гривні можна отримати більше при конвертації вартості активу з іноземної в національну валюту, визнають позитивну курсову різницю – дохід. Якщо менше – від'ємну курсову різницю – витрати.

Відповідно до пп. 5.23, 5.24 Типової кореспонденції, п. 4 розд. II НС 130, п. 2.8 розд. II НС 124, п. 2 розд. II НС 1358 позитивна курсова різниця відображається у складі інших доходів від обмінних операцій (субрахунок 7411), а від'ємна – у складі інших витрат від обмінних операцій (субрахунок 8411).

Отже, якщо в обліку вже відобразили дебіторську заборгованість і доходи, то отримання грантових коштів обліковують записом за дебетом субрахунку 2311 і кредитом субрахунку 2117. Дебіторська заборгованість – це монетарна стаття, тож оскільки операція передбачає рух по цьому рахунку, необхідно визначити курсову різницю між оцінкою її при курсі на дату визнання і на дату погашення.

Так само визначають курсові різниці, коли перераховують валюту на продаж (зауважимо: курсові різниці визначають тільки для суми валюти, яка задіяна в операції, тобто яка вибуває). І так само визначають курсові різниці на дату складання звітності.

При цьому, варто зауважити, що **продаж іноземної валюти має право здійснювати виключно фінансова установа. Тобто банки.**

Відповідно до п. 7 розд. II Положення про здійснення операцій із валютними цінностями, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 2 суб'єкт валютних операцій (у нашому випадку **бюджетна установа**) для здійснення валютних операцій із купівлі/продажу/обміну іноземної валюти **подає до банку заяву на купівлю або продаж іноземної валюти. Заява подається в довільній формі.** Реквізити заяви визначаються в договорі банківського рахунку або іншому договорі, укладеному між банком і бюджетною установою.

Банк для продажу іноземної валюти виходить на міжбанківський валютний ринок України і здійснює продаж за комерційним курсом, який склався на міжбанку станом на час проведення операції. Продаж незначних сум, можуть здійснити без виходу на міжбанк за курсом, визначеним банком на дату операції.

У будь-якому разі продаж валюти здійснюється за комерційним курсом. **Отже в обліку на дату продажу визначають різницю між курсом продажу і курсом НБУ на цю ж дату.** Позитивна різниця формує доходи (які пропонуємо також включати до складу інших доходів за обмінними операціями, субрахунок 7411), а від'ємна різниця – витрати (їх, відповідно, – до складу інших витрат за обмінними операціями, субрахунок 8411).

Відзначимо, що нарахування доходів або витрат від продажу інвалюти не звільняє від необхідності визнавати курсові різниці. Адже тоді порівнювали курс, за яким обліковують валюту, і курс, за яким відбувався продаж, а окремо ще необхідно оцінити зміну курсу, за яким обліковують валюту, з дати попередньої оцінки.

Відповідно до Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44 (далі – Порядок 44) у графі «Курсова різниця - грн» (форма № 4-Зд.1, № 4-Зм.1) (додаток 6 до Порядку) довідково наводиться сума курсової різниці, на яку збільшилися або зменшилися надходження у графі «Надійшло коштів за звітний період (рік) - грн».

Для відображення міжнародної фінансової допомоги Класифікацією доходів бюджету, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11 «Про бюджетну класифікацію», передбачено код 42030000 «Надходження в рамках програм допомоги Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ».

Згідно з пунктом 11.3 Порядку 938, при проведенні операцій в іноземній валюті розпорядниками бюджетних коштів (одержувачами бюджетних

коштів) складається довідка про операції в іноземній валюті, форма якої передбачена Порядком казначейського обслуговування державного бюджету за витратами, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 24 грудня 2012 року № 1407, яка подається на паперових та електронних носіях до органу Казначейства протягом трьох робочих днів місяця, що настає за звітним, за кожним видом (кодом) іноземної валюти окремо.

Відповідно до пункту 4 розділу IV Порядку 44 залишки коштів в іноземній валюті, що перебувають на поточних рахунках, відкритих в установах банків на ім'я розпорядників бюджетних коштів відповідно до нормативно-правових актів відображаються у довідці про залишки коштів в іноземній валюті, що перебувають на поточних рахунках, відкритих в установах банків (додаток 12 до Порядку 44). Dodatok 12 заповнюють у гривнях, без відображення інформації про курсові різниці чи еквіваленту у інвалюті.

Інформація у довідці наводиться на підставі даних про підтвердження залишків, наданих установами банків за встановленими ними формами. У складі річної бюджетної звітності до довідки додається інформація про підтвердження залишків, надана установами банків.

Надходження в рамках такої допомоги бюджетні установи зараховують виключно на спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті в органах Державної казначейської служби України для зарахування цих надходжень.

Після надходження міжнародної допомоги набувач вносить зміни до спеціального фонду кошторису за напрямками видатків.

Рух коштів, отриманих як іноземні кредити чи позики, відображають додатково і розгорнуто у формі звіту про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (кредити (позики) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій) (форма № 4-Зд.1, № 4-Зм.1). У графах цього звіту паралельно відображають суми залишків коштів, надходжень та видатків на поточному рахунку в іноземній валюті та перераховані в національну валюту України. Також у звіті відображаються і суми курсових різниць.

Сума курсової різниці на залишки коштів на валютних рахунках за загальним фондом відображається в графі 7 форми № 2д, 2м (п. 1 розд. III Порядку № 44).

Процедура відкриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України здійснюється відповідно до вимог Порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 22.06.2012 №758.

Щодо використання коштів міжнародної фінансової допомоги

Відповідно до пункту 20² статті 91 Кодексу в місцевих бюджетах можуть передбачатися кошти на реалізацію програм допомоги і грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ.

Фінансування здійснюється згідно з планом використання бюджетних коштів, що містить розподіл бюджетних асигнувань, затверджених у кошторисі розпорядника бюджетних коштів.

Застосування кодів функціональної класифікації видатків, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11 «Про бюджетну класифікацію», залежить від виду витрат, їх функціонального призначення та умов укладених договорів.

Відображення міжнародної допомоги за кодами економічної класифікації залежить від економічної сутності видатків.

Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету затверджена наказом Міністерства фінансів України від 12.03.2012 № 333 «Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету».

Додатково повідомляємо, що для практичної реалізації положень міжнародного договору місцеві ради можуть також утворювати цільові фонди відповідно до статті 68 Закону України «Про місцеве самоврядування» (далі – Закон).

Надходження до цільових фондів відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11 «Про бюджетну класифікацію» відображаються по коду 50110000 «Цільові фонди, утворені Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади» та згідно з статтею 69 Кодексу належать до надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів.

Порядок формування та використання цільових фондів визначається положенням про ці фонди, що затверджується відповідною місцевою радою (п. 2 ст. 68 Закону), норми якого в даному випадку мають узгоджуватися із вимогами грантового контракту.

Щодо перерахування частини коштів гранту іншим виконавцям

Відповідно до частини 2 статті 101 Кодексу Верховна Рада Автономної Республіки Крим та місцеві ради можуть передбачати у відповідних бюджетах міжбюджетні трансферти, зокрема інші субвенції.

На період дії воєнного стану передача коштів між місцевими бюджетами можлива без укладання договору.

Враховуючи зазначене, «транзитне» перерахування частини коштів гранту між місцевими бюджетами можливе у вигляді іншої субвенції.

Фінансування громадських організацій можливе шляхом включення її до мережі розпорядника коштів місцевого бюджету як одержувача бюджетних коштів з дотриманням вимог Порядку 938.

Одержувач бюджетних коштів використовує такі кошти на підставі плану використання бюджетних коштів, що містить розподіл бюджетних асигнувань, затверджених у кошторисі цього розпорядника бюджетних коштів.

У разі отримання бюджетних коштів одержувачем платежі здійснюються з рахунка, відкритого в установленому порядку в органах Державної казначейської служби.

Особливості отримання міжнародної фінансової допомоги територіальними громадами.

У цій статті ми відповімо на додаткові питання про те, як саме територіальним громадам правильно прийняти та оприбуткувати міжнародну підтримку у вигляді грошових активів.

Можливість отримання допомоги

Серед деяких верств населення досі укорінений міф про те, що отримання територіальною громадою допомоги – це корупційна дія. Це не відповідає дійсності.

Законодавство **допускає** отримання територіальними громадами грантів, подарунків і благодійної допомоги. У цивільних відносинах територіальні громади діють через ОМС[2], відповідно до ч. 2 ст. 2, ч. 1 ст. 169, ст. 172 Цивільного кодексу України. Право на отримання такої допомоги, крім законодавства, підтверджується численними листами та роз'ясненнями. Зокрема, це підтверджує Мін'юст у листі від 15.02.2018 р. № 5512/100—2—18/7.3.1 і НАДС у листі від 04.04.2018 р. № 2624/13—18.

Але така допомога, згідно зі ст. 54 Закону України від 14.10.2014 р. № 1700-VII «Про запобігання корупції»[3], допустима лише у прямо передбачених законом випадках. Тобто, якщо ОМС будуть дотримані **певні умови**.

Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України від 05.07.2012 р. № 5073-VI «Про благодійну діяльність та благодійні організації»[4], набувачем благодійної допомоги може бути неприбуткова організація або **територіальна громада, що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, визначених цим Законом**.

Тому у своєму листі Мін'юст підкреслює, що отримання територіальною громадою допомоги у вигляді грантів, подарунків і благодійної допомоги, **не підпадають під заборони, встановлені ст. 54 Закону № 1700**, якщо вони характеризуються:

1. **безкорисливістю** з боку надавача й отримувача, що свідчить про надання допомоги на благо інших без будь-якої вигоди;
2. **добровільністю** — діяльність, яку провадять за вільним волевиявленням благодійника, без будь-якого примусу та втручання з боку суб'єктів владних повноважень;
3. **цільовою спрямованістю** — наявність конкретної мети, в межах напрямів і порядку, встановлених Законом № 5073.

Для того, щоб усе було правильно:

- отримання допомоги має бути оформлене **договором** про надання благодійної допомоги, де набувачем благодійної допомоги визначено територіальну громаду (в особі відповідного ОМС);

• благодійну допомогу слід **використовувати ВИКЛЮЧНО** за **цільовим призначенням**, визначеним благодійником.

У свою чергу **НАЗК** на власному веб-сайті[5] **серед критеріїв також виділяє такі:**

• орган, який хоче отримати благодійну допомогу, належить до сфери, якій дозволено отримувати таку допомогу: освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, опіка та піклування та інші сфери, визначені в Законі № 5073;

• людина або організація, яка хоче надати допомогу, відповідає вимогам Закону № 5073;

• людина або організація, яка хоче надати благодійну допомогу, не отримуватиме від ОМС будь-яку послугу.

Отримання допомоги у вигляді грошових коштів

Порядком отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування, затвердженим постановою КМУ від 04.08.2000р. № 1222[6] встановлено вимоги до отримання, використання та обліку благодійної допомоги саме бюджетними установами. І зокрема, цим Порядком передбачено можливість отримання благодійних внесків у **грошовій формі** для потреб установ за напрямками видатків, **визначеними благодійником**.

Важливо! Якщо благодійник в договорі визначив конкретну ціль витрачання благодійного внеску, то отримувач такої допомоги може використати її **виключно на визначену благодійником ціль**. Це правило стосується як благодійної допомоги, отриманої у вигляді грошових коштів, так і допомоги у вигляді товарно-матеріальних цінностей.

Але якщо благодійник не визначив конкретні цілі використання благодійного внеску, подальшу долю таких коштів вирішує **керівник установи** – отримувача допомоги. При цьому спрямовувати такі кошти слід відповідно до **першочергових потреб, пов'язаних виключно з основною діяльністю** установи. Цього вимагає п. 2 Порядку № 1222.

Тому при роботі з потенційними благодійниками головам громад треба бути уважними у виборі ОМС, який буде отримувати кошти від імені громади, а у разі отримання допомоги без конкретного цільового призначення – звертати увагу на те, що ці кошти можна спрямовувати лише для реалізації повноважень, закріплених за відповідним ОМС.

Відкриття валютного рахунку

Розпорядники бюджетних коштів (одержувачі бюджетних коштів) для здійснення операцій в іноземній валюті відкривають валютні рахунки в установах банків за відповідними балансовими рахунками згідно з вимогами нормативних актів НБУ. Зазначене прописано у п. 11.1 Порядку № 938[7].

Відкриття валютних рахунків саме в установах банків пов'язано із тим, що Казначейство не має валютних рахунків для зарахування такої допомоги.

Перелік документів, які має подати ОМС для відкриття поточного валютного рахунку залежить від того, як саме оформлено надходження валютних коштів. Такі документи визначені Інструкцією № 492[8].

По-перше, якщо йдеться про надходження валютних коштів на підставі звичайного договору про надання благодійної фінансової допомоги, то банк відкриває поточний рахунок юридичній особі-резиденту (яка не має рахунку в цьому банку) на підставі **заяви** про відкриття поточного рахунку, підписаної керівником юридичної особи або іншою уповноваженою на це особою (п.38 розд.ІІІ Інструкції № 492). Форма такої заяви наведена у додатку 2 до Інструкції № 492.

По-друге, якщо ж валютні кошти надходять до ОМС для **впровадження програм та проектів міжнародної технічної допомоги**, то до для відкриття валютного поточного рахунку слід подати **такі документи** (п.45 розд.ІІІ Інструкції № 492):

1) заяву про відкриття поточного рахунку, форма якої наведена у додатку 2 до Інструкції № 492;

2) копію легалізованої або засвідченої шляхом проставлення апостиля довіреності на виконання тією або іншою особою представницьких функцій в Україні, засвідченої в установленому законодавством України порядку;

3) копію реєстраційної картки програми або проекту та копії свідоцтва про акредитацію організації або установи - виконавця програми чи проекту, яка підтверджує статус виконавця програми або проекту, засвідченої уповноваженим органом державної влади України.

При цьому представництво донорської установи подає копію посвідчення про реєстрацію представництва донорської установи в Україні засвідчену уповноваженим органом державної влади України.

По-третє, якщо валютні кошти надходять для **впровадження програм і проектів міжнародної допомоги відповідно до міжнародних угод** між Україною та іноземними державами про надання допомоги Україні, то до для відкриття валютного поточного рахунку слід подати **такі документи** (п.46 розд.ІІІ Інструкції № 492):

1) заяву про відкриття поточного рахунку, форма якої наведена у додатку 2 до Інструкції № 492;

2) лист-клопотання відповідного органу, який уповноважений на виконання від України міжнародної угоди;

3) копію легалізованої або засвідченої шляхом проставлення апостиля довіреності на виконання представницьких функцій тією або іншою особою в Україні, засвідченої в установленому законодавством України порядку;

4) копію документа про акредитацію організації або установи - виконавця програми чи проекту, що підтверджує її статус як виконавця програми або проекту, засвідченої в установленому законодавством України порядку, та копії програми або проекту міжнародної допомоги.

Згідно із п. 11.1 Порядку № 938, після відкриття в установах банків рахунка для обліку операцій в іноземній валюті розпорядник бюджетних

коштів (одержувач бюджетних коштів) подає до відповідного органу Казначейства довідку банку про відкриття рахунка на його ім'я.

Продаж іноземної валюти

Національною валютою України є гривня (п. 6 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про валюту і валютні операції» від 21.06.2018 № 2473-VIII[9]). Відповідно до ст. 5 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 № 996-XIV[10] бухгалтерський облік і складання фінансової звітності має відбуватися у грошовій одиниці України, тобто в гривні.

У зв'язку з цим всі операції щодо використання коштів міжнародної допомоги, вартість яких визначена в іноземній валюті, перераховують за курсом НБУ в гривню для подальшого відображення в обліку.

Зарахування коштів до місцевого бюджету

Кошти від продажу валюти в гривні зараховують до відповідних місцевих бюджетів.

При цьому, згідно із ч. 4 ст. 13 Бюджетного кодексу України[11], благодійні внески та дарунки належать до **першої підгрупи другої групи** власних надходжень бюджетних установ. А власні надходження в свою чергу належать до **надходжень спеціального фонду** місцевих бюджетів. Про це визначено у п. 6 ч. 1 ст. 69¹ БКУ.

Такі кошти зараховують виключно на спеціальні рахунки за кодом **42030000** «Надходження в рамках програм допомоги Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ» або за кодом **25020100** «Благодійні внески, гранти та дарунки» в залежності від того яким чином було оформлено надходження міжнародної фінансової допомоги.

Водночас, якщо кошти надходять до ОМС, але при цьому є потреба їх подальшого розподілення для бюджетних установ, що належать до сфери управління відповідного ОМС, або цивільного населення, то в такому разі доцільно їх зараховувати до складу **другої підгрупи другої групи власних надходжень**. Адже кошти першої підгрупи другої групи власних надходжень можуть бути використані **виключно на організацію основної діяльності** бюджетних установ. Про це визначено у ч. 4 ст. 13 БКУ. В такому разі кошти мають надходити за кодом **25020200** «Надходження, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів, у тому числі заходів з відчуження для суспільних потреб земельних ділянок та розміщених на них інших об'єктів нерухомого майна, що перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб».

Після надходження міжнародної допомоги на рахунки ОМС в Казначействі, такому ОМС треба внести зміни до бюджету із визначенням напрямів видатків.

Подання довідки про операції в іноземній валюті

Важливим моментом є те, що згідно із п.11.3 Порядку 938 ОМС має подати до органу Казначейства **довідку про операції в іноземній валюті**. Форма цієї довідки наведена у додатку 40 до Порядку № 1407[12].

Подається вона на паперових та електронних носіях до органу Казначейства протягом трьох робочих днів місяця, що настає за звітним, за кожним видом (кодом) іноземної валюти окремо.

За достовірність інформації, відповідність проведених операцій вимогам законодавства, правильність складання та своєчасність подання до органу Казначейства довідки про операції в іноземній валюті **відповідає розпорядник бюджетних коштів** (одержувач бюджетних коштів).

У разі наявності залишків коштів в іноземній валюті, що перебувають на поточних рахунках, відкритих в установах банків на ім'я місцевої ради, такі залишки відображаються у довідці про залишки коштів в іноземній валюті та подаються відповідному органу Казначейства. Форма цієї довідки є додатком 12 до Порядку № 44[13].

До речі, ця довідка надається для розкриття елементів як квартальної, так і річної бюджетної звітності, що передбачено п.п. 2 п. 6 розд. II Порядку № 44. Таким чином, про залишки валюти на рахунках слід звітувати не лише на кінець року, але й за підсумками кожного кварталу.

Використання коштів

Видатки на реалізацію програм допомоги і грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ відповідно до п. 20² ч. 1 ст. 91 БКУ належать до видатків місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з **усіх місцевих бюджетів**.

Також валютні кошти можуть використовуватися і як звичайна благодійна допомога, якщо вони надійшли за прямим договором надання благодійної фінансової допомоги, а не за міжнародною програмою.

Для реалізації положень міжнародного договору ОМС можуть утворювати **цільові фонди**. Така можливість передбачена ст. 68 Закону України від 21.05.97 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні»[14].

Цільові фонди є складовою спеціального фонду відповідного місцевого бюджету. Надходження до цільових фондів відображається за **кодом 50110000 «Цільові фонди, утворені Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади»**.

Порядок формування та використання цільових фондів визначається **положенням** про ці фонди, яке затверджується відповідною місцевою радою.

За необхідності кошти міжнародної фінансової допомоги можуть передаватися іншим виконавцям: бюджетним установам або одержувачам бюджетних коштів, які знаходяться в мережі головного розпорядника.

Звітування про використання коштів

Про використання отриманих валютних коштів перед необхідно відзвітувати перед їх надавачем. Звичайно, якщо в умовах договору надання

благодійної фінансової допомоги або міжнародної програми таке звітування передбачено.

Форма звітування визначається надавачем міжнародної фінансової допомоги.

Ми радимо територіальним громадам самостійно робити та надсилати такі звіти надавачам допомоги, навіть якщо це не вимагається договором.

Важливо! Якщо кошти збираються територіальною громадою від кількох (багатьох) донорів шляхом публічного збору благодійних пожертв з використанням благодійного електронно-комунікаційного повідомлення, територіальна громада зобов'язана оприлюднити на своєму веб-сайті звіт про використання таких коштів та документи (їх засвідчені копії), що підтверджують використання таких коштів (див. ст. 7¹ Закону № 5073). Це істотна умова договору, дотримання якої формально може стати підставою для розірвання правочину або визнання його таким, що суперечить заборонам, встановленим ст. 54 Закону № 1700. Однак, на думку авторів, якщо благодійник(и) або територіальна громада вважають, що оприлюднення такої інформації в умовах воєнного стану може спричинити безпекові ризики для дарувальників чи обдаровуваних, у договорі можна передбачити відтермінувальну умову – що така інформація буде оприлюднена протягом, скажімо, 30 днів після завершення воєнного стану. Про це треба обов'язково повідомляти у оголошенні про збір коштів (іншої допомоги).

Порядок відображення в обліку надходження міжнародної фінансової допомоги

При відображенні в бухгалтерському обліку надходження міжнародної фінансової допомоги потрібно керуватися не лише нормами НП(С)БО 124[15], але й вимогами НП(С)БО 130[16]. Адже методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції в іноземних валютах суб'єктів державного сектору визначено саме НП(С)БО 130.

Суттєво: суми зовнішньої безоплатної допомоги визнаються активом (дебіторською заборгованістю) та доходом **на момент набрання чинності договором**. Це прямо передбачено п. 3.7 розд. II НП(С)БО 124.

При цьому слід розуміти, що договори надання благодійної фінансової допомоги (далі – договір) зазвичай набирають чинності з моменту їх підписання. Тоді як фактичне перерахування фінансової допомоги відбувається протягом певного періоду часу. Фактично від моменту підписання такої угоди до зарахування коштів на рахунок отримувача може минути від кількох днів до кількох тижнів.

Звідси висновок: показати в обліку дохід від отримання міжнародної фінансової допомоги, з урахуванням вимог НП(С)БО 124, потрібно **в день підписання договору**.

Первісне визнання валютних операцій

Під час первісного визнання операції в іноземній валюті відображаються у валюті звітності шляхом перерахунку суми в іноземній валюті із застосуванням валютного курсу на дату здійснення операції (дату визнання

активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат). Таким є припис п. 1 розд. II НП(С)БО 130.

Як вже було зазначено, валютою звітності є національна валюта України – **гривня**. Це впливає і з п. 3 розд. I НП(С)БО 101[17].

У свою чергу, під **валютним курсом** слід розуміти установлений НБУ курс грошової одиниці України до грошової одиниці іншої країни (п. 4 розд. I НП(С)БО 101).

Із датою здійснення операції також усе зрозуміло. Як ми вже з'ясували, у разі отримання міжнародної фінансової допомоги нарахування дебіторської заборгованості та доходу слід відображати на дату підписання (набуття чинності) договору. Відповідно, суму допомоги показуємо в обліку за курсом НБУ, установленим на саме цю дату. Інформацію про офіційний курс гривні щодо іноземних валют Нацбанк публікує щодня на своєму офіційному сайті[18].

Визначення курсових різниць

Курсова різниця – це різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах.

Простіше кажучи, курсова різниця – це різниця **між двома курсами НБУ**.

Зверніть увагу: не слід плутати курсову різницю з різницею (відхиленням) між курсом НБУ та комерційним курсом. Останню деколи називають сумовою різницею. Детальніше про це розповімо далі.

Визначення курсових різниць за монетарними статтями в іноземній валюті потрібно проводити на **дату здійснення господарської операції та на дату балансу** (на звітну дату). Цього вимагає п. 4 розд. II НП(С)БО 130.

До речі, під **монетарними статтями** слід розуміти статті балансу про грошові кошти, а також про такі активи й зобов'язання, які будуть отримані або сплачені у фіксованій (або визначеній) сумі грошей або їх еквівалентів. До монетарних статей належить і дебіторська заборгованість.

А от **датою балансу** є дата, на яку складений баланс суб'єкта державного сектору. Звичайно датою балансу є кінець останнього дня звітного періоду (кварталу, року).

Таким чином, щоразу при здійсненні будь-яких (окрім первісного визнання) валютних операцій необхідно визначати курсові різницю. Для цього порівнюємо вартість валюти за курсом НБУ на дату здійснення відповідної операції із вартістю цієї самої суми валюти за курсом НБУ на дату здійснення попередньої операції (наприклад, на дату зарахування).

Окрім того, за наявності залишку валюти або дебіторської, кредиторської заборгованості в іноземній валюті на дату балансу потрібно також визначити курсову різницю для суми такого залишку.

Курсові різниці від перерахунку грошових коштів в іноземній валюті та монетарних статей відображають у складі **інших доходів (витрат)**.

Продаж валюти

Продати або купити іноземну валюту бюджетна установа може тільки через банк на валютному ринку. Такий висновок випливає з положень ч. 3 ст. 6 Закону № 2437[19].

Для здійснення операції з продажу іноземної валюти установа-клієнт подає до банку **заяву** на продаж іноземної валюти. Така заява подається в довільній формі. Реквізити заяви визначаються в договорі банківського рахунку або іншому договорі, укладеному між банком і клієнтом. Це передбачено п. 7 розд. II Положення № 2[20].

Здебільшого, таку заяву можна подати в електронному вигляді за допомогою дистанційних каналів банківського обслуговування. Звісно, для здійснення операції з продажу валюти не обійтися без платіжного доручення на перерахування зі свого поточного рахунку суми у відповідній валюті.

Зауважимо: торгівля валютними цінностями здійснюється на валютному ринку України та на міжнародних валютних ринках. Відповідно, продаж іноземної валюти відбувається за так званим **комерційним курсом** — курсом, який склався на валютному ринку на дату операції. Причому ринковий курс завжди відрізняється від курсу НБУ. Такі відхилення (сумові різниці) призводять до виникнення **доходів/витрат від купівлі-продажу іноземної валюти**.

Наголошуємо: визнання доходів/витрат від купівлі-продажу валюти і визначання курсових різниць – **не одне й те саме**. Це дві окремі операції.

До речі, у разі зміни курсу НБУ на дату продажу валюти (списання з рахунку установи) порівняно з курсом Нацбанку на дату здійснення попередньої операції (оприбуткування відповідної суми валюти) необхідно обов'язково перерахувати балансову вартість валюти і визначити курсову різницю.

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку

Субрахунки. Для здійснення операцій в іноземній валюті розпорядники бюджетних коштів відкривають рахунки в установах банків за відповідними балансовими рахунками згідно з вимогами нормативних актів Національного банку України. Таким є припис абз. 2 п.п. 11.1 Порядку № 938.

З огляду на це, грошові кошти (у т. ч. в іноземній валюті), які знаходяться на рахунках в банку та які можуть бути використані для поточних операцій, слід обліковувати на **субрахунку 2311 «Поточні рахунки в банку»**.

При цьому вважаємо за потрібне відкрити в межах цього субрахунку окремі аналітичні рахунки для обліку коштів у національній валюті (наприклад, 2311/1) та коштів в іноземній валюті (2311/2).

Дебіторську заборгованість, яка виникла при підписанні договору надання благодійної фінансової допомоги, слід відображати на **субрахунку 2117 «Інша поточна дебіторська заборгованість»**.

Доходи, пов'язані з отримання міжнародної фінансової допомоги, мають знайти своє відображення на **субрахунку 7511 «Доходи за необмінними операціями»**.

При нарахуванні курсових різниць відображаємо:

- інші доходи за обмінними операціями (**субрахунок 7411**) — на суму позитивної курсової різниці при збільшенні курсу НБУ;
- інші витрати за обмінними операціями (**субрахунок 8411**) — на суму від'ємної курсової різниці при зменшенні курсу НБУ.

Також зверніть увагу на ще один важливий нюанс. Порядком № 1219[21] не передбачено окремих субрахунків для обліку доходів та витрат від купівлі-продажу іноземної валюти. Тому вважаємо за доцільне відображати такі доходи і витрати у складі інших доходів та витрат за обмінними операціями на **субрахунках 7411 та 8411**, відповідно. Таким чином, нарахування цих доходів та витрат слід відображати на рахунках бухгалтерського обліку аналогічно до відображення курсових різниць.

Меморіальні ордери. Для відображення операцій з надходження міжнародної фінансової допомоги слід застосовувати такі реєстри синтетичного обліку — меморіальні ордери (далі – МО):

- **МО № 3** – для обліку операцій з надходження та витрачання коштів спеціального фонду і, зокрема, міжнародної фінансової допомоги.

Операції з руху коштів в іноземній валюті необхідно оформлювати окремими меморіальними ордерами за видами валют. При цьому в накопичувальній відомості руху грошових коштів в іноземній валюті на рахунках у банках (субрахунок 2311) за кожною випискою банку робимо записи окремими рядками в **національній та іноземній валютах**. Тоді як у графі «№ з/п» такі записи відображаємо за одним порядковим номером;

- **МО № 4** – для обліку розрахунків з дебіторами – благодійниками, які згідно з умовами договору надання благодійної фінансової допомоги мають перерахувати кошти на рахунок установи – отримувача;

- **МО № 14** – для обліку операцій нарахування доходів спеціального фонду, пов'язаних з отриманням міжнародної фінансової допомоги.

Приклад. Міська рада отримала міжнародну фінансову допомогу у сумі 200000 дол. США для здійснення заходів з підтримки тимчасово переміщених осіб. Договір надання благодійної фінансової допомоги було підписано 04.04.2022. Договір набув чинності з моменту підписання. Кошти надійшли на поточний рахунок ОМС, відкритий в банку, 07.04.2022.

Для проведення заходів, передбачених програмою підтримки внутрішньо переміщених осіб, 11.04.2022 на підставі заяви установи-клієнта та платіжного доручення банк здійснив продаж іноземної валюти в сумі 100000 дол. США. Валюту продано за курсом 29,255 грн/дол. США. Комісія банку склала 0,15 %. Цього ж дня кошти від продажу 100000 дол. США було зараховано на поточний рахунок ОМС за вирахуванням комісійної винагороди банку.

Курс НБУ протягом квітня 2022 року не змінювався і становив 29,2549 грн/дол. США.

Згідно з розпорядчим документом про організацію бухгалтерського обліку в міській раді для обліку коштів на рахунках в банку в національній валюті застосовується аналітичний рахунок 2311/1, а для обліку коштів в іноземній валюті — субрахунок 2311/2.

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція субрахунків		Сума, грн	№ МО
		дебет	кредит		
04.04.2022					
1	Відображено дохід від отримання міжнародної фінансової допомоги: 200000 дол. США х 29,2549 грн/дол. США	2117	7511	5850980,00	4, 14
07.04.2022					
2	Зараховано міжнародну фінансову допомогу на валютний рахунок ОМС: 200000 дол. США х 29,2549 грн/дол. США	2311/2	2117	200000,00 <u>дол. США</u> 5850980,00	3, 4
11.04.2022					
3	Перераховано кошти для продажу валюти: 100000 дол. США х 29,2549 грн/дол. США	2117*	2311/2	100000,00 <u>дол. США</u> 2925490,00	3, 4
4	Зараховано на поточний рахунок ОМС кошти від продажу іноземної валюти (за вирахуванням комісії): 100000 дол. США х 29,255 грн/дол. США - (100000 дол. США х 29,255 грн/дол. США х 0,15 %)	2311/1	2117*	2925500,00	3, 4
5	Нараховано комісію за послуги банку з продажу валюти: 100000 дол. США х 29,255 грн/дол. США х 0,15 %	8013	2117	4388,25	4
6	Відображено дохід від продажу іноземної валюти: 100000 дол. США х (29,255 грн/дол. США - 29,2549 грн/дол. США)	2117	7411	10,00	4, 14
* Інколи для відображення коштів в іноземній валюті, перерахованих для подальшого продажу, застосовують субрахунок 2216 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті». Однак згідно з Порядком № 1219 цей субрахунок призначений для обліку коштів в іноземній валюті, які перераховані в останні дні місяця на реєстраційні/поточні рахунки, але будуть зараховані в наступному місяці. З огляду на це, вважаємо не доцільним застосування субрахунку 2216, якщо операції з продажу іноземної валюти (перерахування валюти для продажу та зарахування коштів від продажу в національній валюті) здійснюються в межах одного місяця.					

Увага! Офіційний курс гривні до долара США згідно з п. 13 правління НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» від 24.02.2022 № 18, було **зафіксовано** на рівні, на якому він діяв 24 лютого 2022 року. Тобто під час дії воєнного стану на території Країни курс НБУ лишатиметься незмінним. Це означає, що визначати курсові різниці за валютними операціями, здійсненими у цей період часу, не потрібно.

Крім того, в умовах воєнного стану банківські установи можуть здійснювати операції з купівлі/продажу безготівкової іноземної валюти в доларах США за курсом, що відхиляється від офіційного курсу НБУ **не більше ніж на 1 %** день здійснення операції. Пряму вказівку на це містить п. 12¹ згаданої постанови НБУ № 18. Таким чином, говорити про доходи чи витрати від продажу іноземної валюти (за рахунок відхилення комерційного курсу від курсу НБУ) фактично немає сенсу.

Відображення у звітності

Бюджетна звітність. Про залишки коштів в іноземній валюті на поточних рахунках, відкритих в установах банків на установи, необхідно відзвітувати перед Казначейством. Для цього слід подати Довідку про залишки коштів в іноземній валюті, що перебувають на поточних рахунках, відкритих в установах банків, про яку ми вже говорили.

Про залишки валюти на рахунках слід звітувати не лише на кінець року, а й за підсумками кожного кварталу

Фінансова звітність. У **Балансі** (форма № 1-дс) у розд. I «Актив» відображаємо за кодом рядка **1165** – залишок коштів в іноземній валюті на рахунках у банку (сальдо субрахунку 2311).

У **Звіті про фінансовий результат** (форма № 2-дс) наводимо інформацію за такими кодами рядків:

- **2050** — доходи на суму позитивної курсової різниці, а також доходи від купівлі-продажу іноземної валюти (субрахунок 7411);

- **2250** — витрати на суму від'ємної курсової різниці, а також витрати від купівлі-продажу іноземної валюти (субрахунок 8411);

- **2130** — суму отриманої міжнародної фінансової допомоги (субрахунок 7511).

У **Звіті про рух грошових коштів** (форма № 3-дс) слід показати за кодом рядка:

- **3045** — суму отриманої міжнародної фінансової допомоги (субрахунок 7511);

- **3420** — суму збільшення або зменшення (у дужках або зі знаком «-») залишку грошових коштів у результаті перерахунку іноземної валюти при зміні валютних курсів протягом звітного періоду.

У **Примітках до річної фінансової звітності** (ф. № 5-дс) у розд. IX «Доходи та витрати» необхідно навести за кодом рядка:

- **851** — доходи на суму позитивної курсової різниці;

- **931** — витрати на суму від'ємної курсової різниці.

- [1] Із публікацією можна ознайомитись тут: <https://decentralization.gov.ua/news/14667>.
- [2] ОМС – орган місцевого самоврядування.
- [3] Далі – Закон № 1700.
- [4] Далі – Закон № 5073.
- [5] <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/zapobigannya-ta-vyyavlennya-korupsiyi/chy-mozhut-organy-vlady-otrymuvaty-bezoplatno-tovary-chy-poslугy/>.
- [6] Далі - Порядок № 1222.
- [7] Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів, затверджений наказом Мінфіну 23.08.2012 № 938.
- [8] Інструкція про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків - резидентів і нерезидентів, затверджена постановою Правління НБУ від 12.11.2003 № 492.
- [9] Далі – Закон № 2473.
- [10] Далі – Закон № 996.
- [11] Далі – БКУ.
- [12] Порядок казначейського обслуговування державного бюджету за витратами, затверджений наказ Мінфіну 24.12.2012 № 1407.
- [13] Порядок складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, затверджений наказом Мінфіну від 24.01.2012 № 44.
- [14] Далі – Закон № 280.
- [15] Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 «Доходи», затверджене наказом Мінфіну від 24.12.2010 № 1629.
- [16] Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 130 «Вплив змін валютних курсів», затвердженого наказом Мінфіну від 11.08.2011 № 1022.
- [17] Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності», затвердженого наказом Мінфіну від 28.12.2009 № 154.
- [18] bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates.
- [19] Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21.06.2018 № 2473-VIII.
- [20] Положення про здійснення операцій із валютними цінностями, затвердженого постановою Правління НБУ від 02.01.2019 № 2.
- [21] Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затвердженим наказом Мінфіну від 29.12.2015 № 1219.

*Автори: Правова група Офісу
підтримки реформи з децентралізації Мінрегіону*

2. Отримання благодійної та гуманітарної допомоги

18.03.2022 р.

Законодавче підґрунтя

Правові засади здійснення благодійної діяльності в Україні визначено Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 № 5073-VI (далі – Закон № 5073).

Цей Закон тлумачить благодійну діяльність як добровільну особисту та/або майнову допомогу, яка **не передбачає отримання прибутку, сплати будь-якої винагороди або компенсації** благодійнику від імені або за дорученням набувача благодійної допомоги (бенефіціара). При цьому бенефіціаром може бути, як фізична особа, так і будь-яка юридична особа, неприбуткова організація або територіальна громада. Бенефіціар має повне право отримувати допомогу відразу від кількох благодійників (п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону № 5073).

Благодійником є дієздатна фізична особа або юридична особа приватного права (у тому числі благодійна організація), яка **добровільно** здійснює один чи декілька видів благодійної діяльності. Вказівку на це містить п.5 ч.1 ст.1 Закону № 5073.

Бюджетні установи та ОМС благодійниками бути **не можуть**, адже не є суб'єктами приватного права. Але цілком можуть бути бенефіціарами.

Далі розглянемо питання в такому розрізі:

1. регіони (місцевості), в яких ведуться бойові дії;
2. регіони (місцевості), де безпосередніх воєнних дій немає (розташовані у безпечній місцевості);
3. ОМС або обласні військові адміністрації, які діють як «хаби» (тобто, приймають вантажі для цілей передачі у інші територіальні громади або іншим органам влади)

Облік благодійної та гуманітарної допомоги в регіонах, де ведуться бойові дії

Нещодавно Уряд постановою «Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги» від 05.03.2022 № 202 (далі – постанова № 202) встановив, що в умовах воєнного стану **не поширюються** встановлені законодавством вимоги щодо **отримання, використання, обліку та звітності** благодійної допомоги від юридичних та фізичних осіб – резидентів та нерезидентів.

Тож в регіонах, де ведуться активні бойові дії дозволено не вести облік благодійної чи гуманітарної допомоги взагалі. Також відповідно дозволено не звітувати про отримання та використання такої допомоги.

ОМС та військові адміністрації, які діють лише як «ХАБ»

Якщо орган діє лише як великий **транзит**, то питань з обліком не виникає взагалі. У себе цю благодійну допомогу ОМС/орган влади не відображає, а лише координує її надання відповідним категоріям споживачів.

Органи влади, розташовані у безпечній місцевості

Не дивлячись на умови вищезгаданої постанови № 202 по можливості все ж таки облік благодійної та гуманітарної допомоги доречно вести в тих регіонах, де відносно безпечно і установи працюють в більш-менш звичайному режимі.

Тож далі розглянемо порядок отримання і обліку благодійної чи гуманітарної допомоги для тих регіонів, де вести такий облік можливо.

Це стосуватиметься усіх випадків, коли ОМС або військова адміністрація отримує вантаж не для подальшого розподілу (транзиту), а для, власне, забезпечення правових заходів воєнного стану чи виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Договірні відносини

Безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав бенефіціару для досягнення наперед обумовлених цілей вважається **благодійною пожертвою** (ч. 1 ст. 6 Закону № 5073). Тобто цільове призначення благодійної допомоги має бути прописано у **договорі про пожертву**. Безпосередньо поняття такого договору визначено у ст. 729 ЦКУ.

Зауважимо: до договору про пожертву застосовуються положення про договір дарування (ч. 3 ст. 729 ЦКУ). Відтак, якщо предметом такої угоди є передача предметів особистого користування та побутового призначення, допускається укладення договору в усній формі. Більшість договорів під час воєнних дій укладаються саме в усній формі. Нічого страшного в цьому немає.

Але ж якщо є така можливість, то у разі передачі нерухомого майна або рухомих речей особливої цінності дотримуйтеся **письмової форми** договору.

Також, якщо можливо, отримайте від благодійника документи, які підтверджують вартість переданих матеріальних цінностей та експлуатаційну документацію від заводу-виробника.

Наявність таких супровідних документів значно спростить і порядок оприбуткування допомоги, і подальше її використання. Але звичайно під час воєнних дій обирати не доводиться і бенефіціари погоджуються на будь-які умови отримання благодійної допомоги та вдячні за неї.

Отримання внесків у грошовій формі

Свого часу Кабмін постановою від 04.08.2000 № 1222 затвердив Порядок отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування.

Цим нормативним документом встановлено вимоги до отримання, використання та обліку благодійної допомоги саме бюджетними установами. І зокрема, цим Порядком передбачено можливість отримання благодійних внесків у **грошовій формі** для потреб установ за напрямками видатків, **визначеними благодійником**.

Зверніть увагу: якщо благодійник не визначив конкретні цілі використання благодійного внеску, подальшу долю таких коштів вирішує **керівник установи** – бенефіціара допомоги. При цьому спрямовувати такі кошти слід відповідно до **першочергових потреб, пов'язаних виключно з основною діяльністю** установи. Цього вимагає п. 2 вищезгаданого Порядку.

Також надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні здійснюється за **рахунок коштів, що надійшли в національній та іноземній валюті на поточний рахунок Мінсоцполітики**, відкритий у Нацбанку, від фізичних та юридичних осіб, резидентів і нерезидентів як благодійна пожертва, гуманітарна допомога, гранти та дарунки.

При цьому слід керуватися Порядком надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні, затвердженим постановою КМУ від 07.03.2022 № 220 (далі — Порядок № 220).

Одержувачами цих коштів є (п.3 Порядку № 220):

- обласні та Київська міська військові адміністрації;
- районні військові адміністрації та виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад;
- заклади, санаторії, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, благодійні організації і громадські об'єднання.

Ці кошти розподіляються комісією, утвореною Мінсоцполітики за пропозиціями вищевказаних одержувачів за напрямками, зазначеними в п. 4 Порядку № 220. Зокрема на:

- евакуацію/вивезення/переміщення цивільного населення з місцевості, де ведуться бойові дії;
- задоволення продовольчих потреб, забезпечення медичними засобами цивільного населення в місцевості, де ведуться бойові дії;
- забезпечення гуманітарною допомогою цивільного населення в місцевості, де ведуться бойові дії.

Оцінка

Первісною вартістю основних засобів, отриманих безоплатно від фізичних та юридичних осіб (крім суб'єктів державного сектору), є їх **справедлива вартість** на дату отримання з урахуванням додаткових витрат (на транспортування, установку, монтаж, налагодження тощо). Таким є припис п. 7 розд. II Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 «Основні засоби», затвердженого наказом Мінфіну від 12.10.2010 № 1202.

Поруч із цим первісна вартість безоплатно отриманих цінностей може визначатися **згідно з відповідними первинними документами** з урахуванням додаткових витрат.

Аналогічну за змістом норму містить і п. 5 розд. II Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 123

«Запаси», затвердженого наказом Мініфіну від 12.10.2010 № 1202. Відтак, зазначені вище правила оцінки поширюються і на безоплатно отримані запаси.

Отже, оцінку безоплатно отриманих матеріальних цінностей слід проводити виходячи з даних, наведених у супровідних первинних документах. При цьому всі **додаткові витрати** слід також **включати до первісної вартості** таких цінностей.

Якщо ж благодійник не надав підтвердних документів, тоді оцінку безоплатно одержаних матеріальних цінностей проводить **комісія установи**. Остання утворюється за наказом керівника установи з числа її працівників.

До речі, чинне законодавство не містить прямої вимоги щодо залучення до процесу безоплатно отриманих активів професійного оцінювача і проведення незалежної оціни майна.

Оцінка ТМЦ, отриманих як спонсорські, благодійні внески чи гуманітарна допомога, здійснюється **за справедливою вартістю**. Тобто комісія має виходити з припущення, скільки може коштувати те чи інше майно на відповідну дату з урахуванням технічного стану і ступеня зносу. За результатами оцінки комісія має скласти **акт оцінки матеріальних цінностей** у довільній формі.

Документальне оформлення

Операції з безоплатного отримання **основних засобів** та **інших необоротних матеріальних активів** слід оформляти **Актом приймання-передачі основних засобів**. Типову форму цього акту затверджено наказом Мініфіну «Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання» від 13.09.2016 № 818 (далі – наказ № 818). У разі отримання основних засобів у вигляді гуманітарної допомоги, дарунка чи безповоротної допомоги акт складає **комісія установи**, яка приймає цінності. У цьому випадку акт може бути складений в одному примірнику. Заважимо: акт обов'язково має затвердити керівник установи – бенефіціару.

Окрім того, на безоплатно отримані необоротні активи необхідно скласти **Акт введення в експлуатацію основних засобів** та відкрити **Інвентарну картку обліку об'єктів основних засобів** за типовими формами, затвердженими наказом № 818.

Для оформлення приймання благодійної допомоги у вигляді **запасів** доцільно застосовувати **Акт про приймання матеріалів**. Наразі, типова форма цього акту не затверджена, тож можна розробити її самостійно.

Бюджетний облік

Благодійні внески, гранти та дарунки належать до **першої підгрупи другої групи власних надходжень** бюджетних установ (ч. 4 ст. 13 БКУ). Відповідно такі надходження слід відображати за кодом класифікації доходів бюджету **25020100** «Благодійні внески, гранти та дарунки».

Кошти зазначеної підгрупи бюджетні установи можуть використовувати на **організацію своєї основної діяльності**. Це чітко визначено в абз. 20 ч. 4 ст.

13 БКУ. Інших шляхів використання зазначених надходжень (передачу іншим установам, закладам тощо) бюджетним законодавством не передбачено.

В зв'язку з цим кращим варіантом є надання та отримання благодійної або гуманітарної допомоги **безпосередньо кінцевим її користувачам**.

Але інколи з тих чи інших причин благодійник приймає рішення про надання допомоги не напряму кінцевому користувачу, а через відповідний ОМС. Як діяти у такому випадку?

Тут слід з'ясувати чи можливе отримання благодійної допомоги радою взагалі.

Отримання ОМС грантів, подарунків і благодійної допомоги є **можливим**, що підтверджує Мін'юст у листі від 15.02.2018 № 5512/100-2-18/7.3.1 і НАДС у листі від 04.04.2018 № 2624/13-18.

Але така допомога не підпадатиме під дію ст. 54 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII (далі – Закон № 1700) лише якщо будуть дотримані **певні умови**.

Зокрема, набувачем благодійної допомоги може бути **неприбуткова організація або ТГ**, що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для **досягнення цілей**, визначених цим Законом. Тому Мін'юст підкреслює, що якщо гранти, подарунки і благодійна допомога характеризуються:

- **безкорисливістю** з боку надавача й отримувача, що свідчить про надання допомоги на благо інших без будь-якої вигоди;

- **добровільністю** — діяльність, яку провадять за вільним волевиявленням благодійника, без будь-якого примусу та втручання з боку суб'єктів владних повноважень;

- **цільовою спрямованістю** — наявність конкретної мети, в межах напрямів і порядку, встановлених Законом № 5073,

то до зазначених дій **не може бути застосована заборона**, передбачена ст. 54 Закону України № 1700.

Якщо ОМС/військова адміністрація отримує благодійну допомогу на власні потреби, то таку допомогу слід зараховувати до складу першої підгрупи другої групи власних надходжень. При цьому застосовуємо код доходів **25020100** «Благодійні внески, гранти та дарунки».

А якщо ОМС/військова адміністрація отримує благодійну допомогу, яку надалі планується передавати іншим підлеглим установам, то пропонуємо зарахувати її до складу **другої підгрупи другої групи** власних надходжень. При цьому застосовуємо код доходів **25020200** «Надходження, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів, у тому числі заходів з відчуження для суспільних потреб земельних ділянок та розміщених на них інших об'єктів нерухомого майна, що перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб». Згідно зі ст. 13 БКУ такі надходження, дійсно, можуть спрямовуватися на виконання відповідних цільових заходів.

У разі отримання благодійної або гуманітарної допомоги у натуральній формі (товари, роботи, послуги) потрібно скласти і подати до органів

Держказначейської служби **Довідку про надходження у натуральній формі**. Зробити це слід не пізніше останнього робочого дня звітного місяця. Форму довідки наведено у додатку 25 до Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів, затвердженого наказом Мінфіну від 23.08.2012 № 938.

Окрім того, такі надходження не мають постійного характеру та не плануються розпорядниками бюджетних коштів у своїх кошторисах. З огляду на це, у разі фактичного отримання благодійної чи гуманітарної допомоги, необхідно **внести зміни до кошторису** в частині спеціального фонду за власними надходженнями.

Цього вимагає п. 49 Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженого постановою КМУ від 28.02.2002 № 228.

Бухгалтерський облік

Безпосередньо відображення операцій з надходження благодійної допомоги (незалежно від її форми) на рахунках бухгалтерського обліку передбачає обов'язкове визнання доходів за **субрахунком 7511 «Доходи за необмінними операціями»**. За кредитом цього субрахунку відображають збільшення (одержання) доходу, а за дебетом — його списання на фінансовий результат виконання кошторису (бюджету).

Операції з нарахування доходів спецфонду, у т. ч. від надходження благодійної допомоги, слід відображати у **меморіальному ордері № 14 «Накопичувальна відомість нарахування доходів спеціального фонду суб'єктів державного сектору»**. На кожен вид доходів спецфонду відкривають окремі меморіальні ордери. Їх нумерують відповідно № 14-1, 14-2, 14-3.

Порядок оприбуткування на баланс безоплатно отриманих активів визначено пп. 1.11, 3.9 та 5.7 Типової кореспонденції субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами, затвердженої наказом Мінфіну від 29.12.2015 № 1219.

Як правильно відображати надходження благодійної або гуманітарної допомоги на рахунках бухгалтерського обліку покажемо на умовному прикладі.

Приклад. Згідно з договором громадська організація перерахувала на спеціальний рахунок селищного бюджету грошову допомогу у сумі 200000 грн. на закупівлю медикаментів для лікування постраждалих під час бойових дій. На підставі рішення селищної ради було виділено асигнування в сумі 200000 грн. на виконання прийнятої бюджетної програми відповідальному виконавцю — селищній раді. За платіжним дорученням зазначені кошти у повному обсязі перераховано з реєстраційного рахунку ради на рахунок медичного закладу (КНП).

Окрім того, протягом звітного місяця волонтерами було придбано та передано селищній раді медикаменти та перев'язувальні матеріали. Згідно з первинними документами, наданими благодійниками, загальна вартість отриманих матеріальних цінностей становить 40000 грн. Отримані ТМЦ оприбутковано на підставі Акту про приймання матеріалів. Ці медикаменти та

перев'язувальні матеріали були передані радою до місцевої лікарні (КНП). Факт передачі ТМЦ відображено в Акті приймання-передачі довільної форми.

До реєстрів бухгалтерського обліку селищної ради було зроблено такі записи:

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція субрахунків		Сума, грн	№ меморіального ордера
		дебет	кредит		
1	Отримано асигнування з місцевого бюджету на виконання бюджетної програми	2313	7011	200000	2
2	Перераховано кошти на рахунок КНП, відкритий в органі Казначейства	8511	2313	200000	2
3	Оприбутковано безоплатно отримані медикаменти та перев'язувальні матеріали, призначені для подальшої передачі	1815	2117	40000	4
	Водночас відображено: — дохід від безоплатно отриманих активів	2313	7511*	40000	3, 14
	— касові видатки	2117	2313	40000	3, 4
4	Передано медикаменти та перев'язувальні матеріали КНП	8511	1815	40000	13
* До кінця звітнього місяця було підготовано та надано до органу Держказначейської служби Довідку про надходження в натуральній формі на суму 40000,00 грн за кодом доходів 25020200.					

3. Як громада може приймати, обліковувати та видавати гуманітарну допомогу

06.06.2022

Експерти консультативної робочої групи з питань місцевих бюджетів в умовах воєнного стану, створеної за ініціативи Мінрегіону, надали відповідь на запитання читачів порталу «Децентралізація»: **«Який порядок обліку гуманітарної допомоги, котру отримують виконавчі органи ради, як координаційні центри в територіальній громаді, від міст-побратимів, волонтерів, військової адміністрації для забезпечення потреб та її видачі через комунальні заклади, неприбуткові підприємства вимушеним переселенцям, що прибувають у населені пункти громади, сім'ям, які попали у скрутне становище, громадянам пільгової категорії тощо».**

Органи місцевого самоврядування та їх посадові особи діють лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України, та керуються у своїй діяльності Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, а в Автономній Республіці Крим - також нормативно-правовими актами Верховної Ради і Ради міністрів Автономної Республіки Крим, прийнятими у межах їхньої компетенції (ч.3 ст.24 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”).

В умовах воєнного стану органи державної влади та органи місцевого самоврядування також здійснюють повноваження відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану»).

Відповідно до Закону України від 22 жовтня 1999 року № 1192-XIV «Про гуманітарну допомогу» (далі – Закон № 1192) гуманітарна допомога - цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам гуманітарної допомоги.

Постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2022 № 202 «Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги» (далі – постанова № 202) Урядом визначено, що в умовах воєнного стану не поширюються встановлені законодавством вимоги щодо отримання, використання, обліку та звітності **благодійної допомоги** від юридичних та фізичних осіб – резидентів та нерезидентів.

Крім того, 7 березня 2022 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 224_“Про затвердження переліку категорій товарів, що визнаються гуманітарною допомогою без здійснення процедури визнання таких товарів гуманітарною допомогою у кожному конкретному випадку, на період воєнного стану та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань гуманітарної

допомоги" (далі – постанова № 224) за відповідним Додатком 1 (далі – перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою).

Гуманітарною допомогою визнаються товари, щодо яких у товаро-супровідних та/або перевізних документах міститься відповідний запис про приналежність такого товару до гуманітарної допомог.

Тобто, ОМС – отримувачу слід звертати увагу на те, чи є запис, що товар є гуманітарною допомогою.

Також важливим для розуміння законодавства у цій сфері є те, що постанова № 224 прийнята відповідно до частини сьомої статті 15 Закону України **“Про гуманітарну допомогу”** та пункту 4 розділу II **“Прикінцеві та перехідні положення”** Закону України **“Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану”**.

Тобто, мова йде не про благодійну діяльність і допомогу, а суто про гуманітарну допомогу. А ці поняття не тотожні, що засвідчує, зокрема, наявність двох різних профільних законів.

Гуманітарна допомога є різновидом благодійництва, а не видом благодійної допомоги і має спрямовуватися відповідно до обставин, об’єктивних потреб, згоди її отримувачів та за умови дотримання вимог статті 3 Закону України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" від 05.07.2012 р. № 5073-VI (далі — Закон № 5073 від 05.07.2012 р. № 5073-VI (далі — Закон № 5073)). Про це зазначено у статті 1 Закону № 1192 (про гуманітарну допомогу). А в статті 3 Закону № 5073 мова йде лише про цілі та сфери благодійної діяльності, які повинні співпадати при отриманні гуманітарної допомоги і здійснення благодійництва.

Відповідно до статті 1 Закону № 1192 органи місцевого самоврядування визначені отримувачами гуманітарної допомоги. Відповідно ОМС повинні дотримуватись процедури документального оформлення гуманітарної допомоги, ведення відповідного обліку та звітності, передбачених даним законом, у залежності від їх повноважень.

Відповідно до абз.1 Статті 11 Закону № 1192 спеціально уповноважені державні органи з питань гуманітарної допомоги ведуть облік, статистичну звітність гуманітарної допомоги.

Спеціально уповноважені державні органи з питань гуманітарної допомоги визначені ст.4 Закону № 1192.

Органи місцевого самоврядування базового рівня не відносяться до цих органів.

Відповідні спеціально уповноважені державні органи з питань гуманітарної допомоги та податкові органи здійснюють контроль щодо використання гуманітарної допомоги за цільовим призначенням (абз.2 ст.11 Закону № 1192).

Отримувач гуманітарної допомоги і набувач гуманітарної допомоги (юридична особа) щомісячно в установленому порядку подають до відповідного спеціально уповноваженого державного органу з питань гуманітарної допомоги звіти про наявність та розподіл гуманітарної

допомоги до повного використання всього обсягу отриманої гуманітарної допомоги (абз.5 ст.11 Закону № 1192).

Бухгалтерський облік гуманітарної допомоги та відповідна звітність здійснюються отримувачами гуманітарної допомоги та набувачами гуманітарної допомоги (юридичними особами) у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики допомоги (абз.4 ст.11 Закону № 1192).

Важливо! В ст.11 Закону № 1192 окремо йде мова й про «облік, статистичну звітність», й про «звіти про наявність та розподіл гуманітарної допомоги», й про «бухгалтерський облік та відповідну звітність».

Виходячи з того, про який облік йде мова і хто має його здійснювати (або спеціально уповноважені державні органи з питань гуманітарної допомоги, або отримувачі, або набувачі), застосовуються відповідні правила, встановлені законодавством щодо ведення гуманітарної допомоги.

Далі вказані учасники гуманітарної допомоги:

Донор	Отримувач	Набувач
Іноземні або вітчизняні юридичні та фізичні особи в Україні або за її межами, які добровільно надають гуманітарну допомогу отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за її межами.	Юридичні особи, які отримують гуманітарну допомогу від донорів та є по-суті проміжною ланкою між донорами та набувачами (ТГ)	Фізичні та у деяких випадках юридичні особи, яким безпосередньо адресована гуманітарна допомога.

Оформлення отримання та передачі гуманітарної допомоги під час реалізації бюджетного процесу

Відповідно до ч.1 ст.61 Закону України «Про місцеве самоврядування» (далі - № 280), «органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах (у разі їх створення) самостійно складають та схвалюють прогнози відповідних місцевих бюджетів, **розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети згідно з Бюджетним кодексом України**».

Таким чином, якщо рада отримує гуманітарну допомогу, яку надалі планується передавати іншим установам та/або фізичним особам, то вона зараховується до складу другої підгрупи другої групи власних надходжень. Водночас застосовується код доходів 25020200 «Надходження, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів, у тому числі заходів з відчуження для суспільних потреб земельних ділянок та розміщених на них

інших об'єктів нерухомого майна, що перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб». Згідно зі ст. 13 БКУ такі надходження можуть спрямовуватися на виконання відповідних цільових заходів (за рахунок надходжень підгрупи 2 другої групи).

Нагадуємо! У разі отримання гуманітарної допомоги у натуральній формі (товари, роботи, послуги) потрібно скласти і подати до органів Держказначейської служби Довідку про надходження у натуральній формі. Зробити це слід не пізніше останнього робочого дня звітного місяця. Форму довідки наведено у додатку 25 до Порядку № 938 (Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 23 серпня 2012 року № 938 із змінами).

Окрім того, такі надходження не мають постійного характеру та не плануються розпорядниками бюджетних коштів у своїх кошторисах. З огляду на зазначене, у разі фактичного отримання гуманітарної допомоги, необхідно внести зміни до кошторису в частині спеціального фонду за власними надходженнями.

Щодо ведення бухгалтерського обліку гуманітарної допомоги і здійснення контролю

При отриманні гуманітарної допомоги відповідний ОМС є отримувачем гуманітарної допомоги – посередником між донором і набувачем гуманітарної допомоги, але тим не менш в момент її отримання в нього збільшуються активи, які зберігаються певний час, після чого вони спрямовуються набувачу (юридичній або фізичній особі) за цільовим призначенням. В результаті відбувається їх зменшення (тобто, фактичне використання). Відповідно до ст.1 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зазначені заходи є господарською операцією - дією або подією, яка викликає зміни в структурі активів та зобов'язань, власному капіталі підприємства.

Бухгалтерський облік гуманітарної допомоги та відповідна звітність здійснюються **отримувачами гуманітарної допомоги та набувачами гуманітарної допомоги (юридичними особами)** у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику (**Міністерством фінансів України**).- абз.4 ст.11 Закону № 1192.

Ведення бухгалтерського обліку виконання місцевих бюджетів здійснюються з урахуванням положень статей 56 і 57 Бюджетного кодексу України (БКУ)

У свою чергу, абз.2 ч.2 статті 56 встановлено наступне: бюджетні установи ведуть бухгалтерський облік відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі та інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку в порядку, **встановленому Міністерством фінансів України**.

Міністерство фінансів України у листі від 27.04.2022 р. № 41020-06-5/8479 нагадало, що Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р. №996-XIV поширюється на всіх

юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності.

Разом з тим, в абз.2 ч.2 ст.4 БКУ встановлено наступне:: якщо іншим нормативно-правовим актом бюджетні відносини визначаються інакше, ніж у цьому Кодексі, застосовуються відповідні норми цього Кодексу.

Таким чином, БКУ є пріоритетним нормативно-правовим актом, положення якого є обов'язковими для виконання бюджетними установами (зокрема, ОМС). Тому ОМС повинні вести бухгалтерський облік і складати відповідну звітність згідно з вимогами БКУ.

Отримання гуманітарної допомоги, потрібно підтверджувати первинними документами (ст. 9 Закону про бухоблік).

Первинні документи включають такі обов'язкові реквізити:

- назву документа (форми);
- дату складання;
- назву підприємства, від імені якого склали документ;
- зміст, обсяг, одиницю виміру господарської операції;
- посади осіб, відповідальних за проведення і правильність оформлення господарської операції;
- особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у проведенні господарської операції

Порядок відображення в бухобліку активів, отриманих як гуманітарна допомога, визначено НП(С)БОДС 121 «Основні засоби», НП(С)БОДС 122 «Нематеріальні активи», НП(С)БОДС 123 «Запаси», а також в Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку для суб'єктів державного сектору, затверджених наказом Мінфіну від 23.01.15 р. № 11 (далі – Методрекомендації № 11).

Важливим моментом оприбуткування є вартість, за якою гуманітарна допомога буде відображена в бухобліку.

Далі коротко інформація щодо правил, яких слід дотримуватися при веденні бухгалтерського обліку гуманітарної допомоги, яка може бути різноманітною.

Основні засоби

Первісною вартістю основних засобів (далі – ОЗ), отриманих безоплатно від фізичних та юридичних осіб (крім суб'єктів держсектору):

- є їхня справедлива вартість на дату отримання з урахуванням витрат, передбачених п. 5 розд. II НП(С)БОДС 121 (п. 7 розд. II цього стандарту);
- може бути вартість, щодо якої є достовірна інформація, зокрема згідно з відповідними первинними документами, з урахуванням витрат, передбачених п. 5 розд. II НП(С)БОДС 121.

Первісна вартість ОЗ, отриманих від суб'єктів держсектору, відображається так само, як і в разі звичайного отримання, але із зазначенням нарахованої суми зносу (п.8 розд. II НП(С)БОДС 121).

Якщо достовірна інформація про первісну вартість ОЗ відсутня, вона визначається на рівні справедливої вартості на дату отримання, оцінка якої проводиться відповідно до законодавства.

Нематеріальні активи

Первісною вартістю об'єкта нематеріальних активів (далі – НА), безплатно отриманого від фізичних та юридичних осіб (крім суб'єктів держсектору):

- є його справедлива вартість на дату отримання з урахуванням витрат, які безпосередньо пов'язані з приведенням НА у стан, придатний для використання за призначенням, та витрат, передбачених п. 6 розд. II Методреко mendaцій № 11 (п. 10 розд. II цих Методреко mendaцій);

- може бути вартість, щодо якої є достовірна інформація, зокрема згідно з відповідними первинними документами, з урахуванням витрат, передбачених п. 6 розд. II Методреко mendaцій № 11.

Активи, отримані безоплатно як безповоротна допомога, дарунок, приймаються комісією, утвореною наказом керівника суб'єкта держсектору, до складу якої обов'язково входить працівник бухгалтерської служби.

Запаси

Первісна вартість запасів, отриманих безоплатно у випадках, передбачених законодавством, від юридичних та фізичних осіб, дорівнює справедливій вартості на дату отримання з урахуванням витрат, передбачених п. 5 розд. II Методреко mendaцій № 11 (п. 24 розд. II цих Методреко mendaцій).

Первісною вартістю запасів, отриманих безоплатно від фізичних та юридичних осіб (крім суб'єктів держсектору), може бути вартість, щодо якої є достовірна інформація, зокрема згідно з відповідними первинними документами, з урахуванням витрат, передбачених п. 5 розд. II Методреко mendaцій № 11.

Запаси, отримані безоплатно від суб'єктів держсектору, відображаються за балансовою вартістю суб'єкта держсектору, що їх передав, але з урахуванням витрат, передбачених п. 5 розд. II Методреко mendaцій № 11.

Контроль

Питання здійснення контролю залишаються актуальними, оскільки відповідно до ст.26 БКУ кожний розпорядник бюджетних коштів повинен забезпечити організацію та здійснення внутрішнього контролю.

Типових (офіційно затверджених або рекомендованих) документів щодо встановлення детальних правил здійснення контролю органами місцевого самоврядування щодо гуманітарної допомоги не існує. Тому з урахуванням конкретної ситуації та метою забезпечення контролю ОМС в межах своїх повноважень слід дотримуватися як мінімум:

- вимог бюджетного та іншого законодавства в частині здійснення контрольних заходів, моніторингу щодо отримання, зберігання, передачі гуманітарної допомоги, ведення обліку та складання звітності, інформування; визначення відповідальних осіб тощо;

- вимог Міністерства соціальної політики як центрального органу виконавчої влади, що визначає політику у цій сфері (на сайті міністерства міститься інформація про питання гуманітарної допомоги, форми звітів про наявність і розподіл гуманітарної допомоги, які затверджені наказом Міністерства соціальної політики України №539 від 31.07.2020 р);

- Закону України «Про місцеве самоврядування» - в частині оформлення відповідними рішеннями (у встановленому Статутом порядку) питань, пов'язаних з отриманням, збереженням, передачею гуманітарної допомоги, її оформленням, звітністю тощо.

Схематично процес надходження та оформлення гуманітарної допомоги представлено на сайті Кабміну.

Роз'яснення з цього питання також представлені правовою групою Офісу підтримки реформи з децентралізації при Мінрегіоні «Отримання благодійної та гуманітарної допомоги» на порталі «Децентралізація».

Підготувала Олена Чечуліна, експертка Програми USAID DOBRE

IX. НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ТА РОБОТА ІЗ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

1. Питання - відповіді щодо внутрішньо переміщених осіб

08.04.2022

Команда Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» провела тренінг для представників територіальних громад з Рівненської області. Головний акцент – експертні поради з найактуальніших для громад проблем – організація трудових відносин у воєнний час та питання щодо внутрішньо переміщених осіб.

Запитання 1: Чи є декларація з сімейним лікарем медичним документом, який передбачений п.4 постанови КМУ № 509, підтвердженням фактичного місця проживання ВПО?

Відповідь:

Відповідно до абзацу третього пункту 7 статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» доказами, що підтверджують факт проживання особи на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, визначених статтею 1 цього Закону, можуть бути:...**медичні документи**, фотографії, відеозаписи тощо.

Згідно з пунктом 3 Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, затвердженого наказом МОЗ України 19.03.2018 № 503, термін «Декларація про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу» (далі — Декларація) означає документ, **що підтверджує волевиявлення пацієнта** (його законного представника) про вибір лікаря, який надаватиме йому первинну медичну допомогу (далі — ПМД).

Положеннями пункту першого розділу другого цього ж Порядку встановлено, що пацієнт (його законний представник) має право обрати лікаря, який надає ПМД, **незалежно від зареєстрованого місця проживання такого пацієнта**.

Разом з цим, у пункті 1.11 самої Декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу, зазначається **адреса для надання ПМД за місцем проживання (перебування) та листування**.

Одночасно, згідно з пунктами 7, 8 Порядку надання первинної медичної допомоги, затвердженого наказом МОЗ України 19.03.2018 № 504, ПМД надається під час особистого прийому пацієнта **за місцем надання ПМД**. Місцем надання ПМД може бути:

- за рішенням лікаря з надання ПМД — місце проживання (перебування) пацієнта;

- за рішенням лікаря — з використанням засобів телекомунікації;

- окрема будівля чи приміщення, що належать надавачу ПМД на праві власності, праві оренди чи на інших підставах, не заборонених законодавством, відповідно до переліку місць провадження господарської діяльності, зазначених в отриманій надавачем ПМД ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики.

Таким чином, якщо згідно з представленою Декларацією про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу, місцем надання первинної медичної допомоги вказано населений пункт — адміністративно-територіальну одиницю, на території якої проводяться бойові дії та яка визначена в переліку, затвердженому розпорядженням КМУ від 06.03.2022 р. № 204 “Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми “єПідтримка, то така Декларація є документом (доказом), що підтверджує факт проживання переміщеної особи на цій території і є підставою для надання такій особі статусу внутрішньо переміщеної особи.

Запитання 2: Постійне місце проживання особи зареєстроване на території громади (в житловому будинку сестри), але довгий час особа живе в Києві (там працює, знімає житло), а з початку війни повернулася в громаду. Чи має така особа право зареєструватися як ВПО та отримувати виплати?

Відповідь:

Згідно з пунктом 2 статті 4 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» підставою для взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є **проживання на території, де виникли обставини** (*збройний конфлікт, тимчасова окупація, повсюдні прояви насильства, порушень прав людини та надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру*), зазначені в статті 1 цього Закону, на момент їх виникнення.

Згідно з пунктом 1 статті 1 цього ж Закону **внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. Адресою покинутого місця проживання внутрішньо переміщеної особи в розумінні цього Закону визнається адреса місця проживання особи на момент виникнення обставин**, зазначених у частині першій цієї статті.

Положеннями статті 29 Цивільного кодексу України визначено, що місцем проживання фізичної особи є житло, в якому вона проживає постійно або тимчасово (*п.1 ст 29*). Фізична особа може мати кілька місць проживання (*п.6 ст 29*). У такому випадку правове значення має встановлення тієї обставини, у якому з цих місць проживання вона

проживала на момент виникнення обставин, зазначених у частині першій статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Згідно з абзацом третім пункту 7 статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» **доказами, що підтверджують факт проживання особи на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, визначених статтею 1 цього Закону, можуть бути:**

- трудова книжка із записами про здійснення трудової діяльності (за наявності)
- документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно
- медичні документи, фотографії, відеозаписи тощо.

Крім цього, відповідно до пункту 2 Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого постановою КМУ від 01.10.2014 р. № 509, **на отримання довідки мають право особи, задеклароване/зареєстроване місце проживання яких розташоване поза межами території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії, але такі особи:**

- перебувають на обліку як платники єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії;
- сплатили або за яких сплачено роботодавцем єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за IV кв 2021 р. або за 2021 р. на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії.

Таким чином, за наявності доказів, що підтверджують один із наступних фактів:

1) факт проживання особи на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, визначених статтею 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»;

2) факт постійної роботи чи перебування особи на обліку, як платника єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, визначених статтею 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»;

3) факт сплати особою (або за сплати за особу роботодавцем) єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за IV кв 2021 р. або за 2021 р. на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день

виникнення обставин, визначених статтею 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»;

то така особа може бути взятою на облік внутрішньо переміщеної особи.

Запитання 3: Чи є підставою для відмови у видачі довідки ПВО дитині, в якій немає довідки про реєстрацію місця проживання до свідоцтва про народження. Реєстрація матері, як правило, підтверджується штампом в паспорті. Мова про дітей до 14 років

Відповідь:

Відсутність довідки про реєстрації місця проживання для неповнолітньої дитини до свідоцтва про її народження **НЕ є ПІДСТАВОЮ** для відмови неповнолітній дитині у наданні їй статусу тимчасово переміщеної особи.

Так, відповідно до частини першої статті 1 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» **внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.**

На неповнолітню дитину, як громадянина України, поширюються усі права, передбачені Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», оскільки громадянство України дитиною може бути набути за народженням відповідно до частини першої статті 7 Закону України «Про громадянство України».

На отримання довідки мають право особи, які після введення Указом Президента України від 24.02.2022 р. № 64 “Про введення воєнного стану в Україні” воєнного стану **перемістилися з території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії та яка визначена в переліку, затвердженому розпорядженням КМУ від 06.03.2022 р. № 204 “Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми “єПідтримка”.**

Адресою покинутого місця проживання внутрішньо переміщеної особи (у т.ч. і неповнолітньої дитини) в розумінні цього Закону **визнається адреса місця проживання особи на момент виникнення обставин, зазначених у частині першій цієї статті (частина друга статті 1 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»).**

Для отримання довідки внутрішньо переміщеної особи **малолітня дитина звертається через законного представника** із заявою про взяття на облік за формою згідно додатком 1 до постанови КМУ від 01.10.2014 р. №509 до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад *(абзац перший пункту 2 Порядку оформлення і*

видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, постанова КМУ від 01.10.2014 р. № 509).

Згідно з частиною першою статті 242 Цивільного кодексу України законними представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей є їх батьки (усиновлювачі).

Положеннями статті 29 Цивільного кодексу України визначено, що місцем проживання фізичної особи є житло, в якому вона **проживає постійно або тимчасово (п.1 ст. 29). Фізична особа може мати кілька місць проживання (п.6 ст. 29).** У такому випадку правове значення має встановлення тієї обставини, у якому з цих місць проживання вона проживала на момент виникнення обставин, зазначених у частині першій статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Згідно з абзацом третім пункту 7 статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» **доказами, що підтверджують факт проживання особи (у т.ч. малолітньої дитини) на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, визначених статтею 1 цього Закону, можуть бути:**

- трудова книжка із записами про здійснення трудової діяльності (за наявності)
- документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно
- медичні документи, фотографії, відеозаписи тощо.

Якщо в документі є відмітка про реєстрацію місця проживання на тимчасово окупованій території України або в районі збройного конфлікту, довідка внутрішньо переміщеної особи або відмова у видачі довідки (із зазначенням причин та підписана керівником уповноваженого органу) видається заявнику в день подачі заяви (пункт 8 Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого постановою КМУ від 01.10.2014 р. № 509).

Якщо в документі немає відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, зазначеними у статті 1 Закону, заявник (у т. ч. від імені законного представника малолітньої дитини) надає докази, що підтверджують факт проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, що спричинили внутрішнє переміщення (абзац другий п. 4 Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого постановою КМУ від 01.10.2014 р. № 509).

Такими доказами можуть бути:

- військовий квиток з відомостями щодо проходження військової служби;
- трудова книжка із записами про трудову діяльність;

• документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно;

- свідоцтво про базову загальну середню освіту;
- атестат про повну загальну середню освіту;
- документ про професійно-технічну освіту;
- документ про вищу освіту (науковий ступінь);
- довідка з місця навчання;

• рішення районної, районної у м. Києві чи Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської чи районної у місті ради про влаштування дитини до дитячого закладу, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, встановлення опіки чи піклування;

- медичні документи;
- фотографії;
- відеозаписи тощо.

Тобто, у випадку відсутності у малолітньої дитини документів, які б підтверджували реєстрацію цієї малолітньої дитини (яка має ознаки внутрішньо переміщеної особи відповідно до визначення, передбаченого у статті 1 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб») місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої перемістилася малолітня дитина і територія якої визначена в переліку, затвердженому розпорядженням КМУ від 06.03.2022 р. № 204 “Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми “єПідтримка”, законні представники такої малолітньої дитини (батьки) надають докази, що підтверджують факт проживання їх дитини на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, що спричинили внутрішнє переміщення.

Запитання 4. Дитина працює в м.Київ. На даний час повернулась до батьків, де прописана, чи буде вона вважатися внутрішньо переміщеною особою?

Відповідь:

Згідно з пунктом 2 статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» підставою для взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є проживання на території, де виникли обставини (*збройний конфлікт, тимчасова окупація, повсюдні прояви насильства, порушень прав людини та надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру*), зазначені в статті 1 цього Закону, на момент їх виникнення.

Згідно з пунктом 1 статті 1 цього ж Закону внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків

збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. Адресою покинутого місця проживання внутрішньо переміщеної особи в розумінні цього Закону визнається адреса місця проживання особи на момент виникнення обставин, зазначених у частині першій цієї статті.

Положеннями статті 29 Цивільного кодексу України визначено, що місцем проживання фізичної особи є житло, в якому вона проживає постійно або тимчасово (п.1 ст 29). Фізична особа може мати кілька місць проживання (п.6 ст. 29). У такому випадку правове значення має встановлення тієї обставини, у якому з цих місць проживання вона проживала на момент виникнення обставин, зазначених у частині першій статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Згідно з абзацом третім пункту 7 статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» доказами, що підтверджують факт проживання особи на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, визначених статтею 1 цього Закону, можуть бути трудова книжка із записами про здійснення трудової діяльності (за наявності), медичні документи, фотографії, відеозаписи тощо.

Крім цього, відповідно до пункту 2 Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509, на отримання довідки мають право особи, задеклароване/зареєстроване місце проживання яких розташоване поза межами території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії, але такі особи:

- перебувають на обліку як платники єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії;

- сплатили або за яких сплачено роботодавцем єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за IV квартал 2021 р. або за 2021 рік на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії.

Таким чином, за наявності вищевказаних доказів, що підтверджують факт проживання або роботи (сплату єдиного внеску) особи на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, визначених у статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», особа може бути взятою на облік внутрішньо переміщеної особи.

Запитання 5. Чи має відповідно до постанови КМУ від 19.03.2022 №333 право на компенсацію власник житлового будинку, розміщеного в Рівненській області, який прийняв на безоплатній основі переміщених осіб? Власник житлового будинку зареєстрований в м. Київ. та переїхав у власне житло після початку військових дій. Чи має право даний власник на отримання довідки ВПО?

Відповідь:

1. Щодо права на отримання довідки ВПО. Відповідно до пункту 2 статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» підставою для взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є проживання на території, де виникли обставини (збройний конфлікт, тимчасова окупація, повсюдні прояви насильства, порушень прав людини та надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру), зазначені в статті 1 цього Закону, на момент їх виникнення.

Згідно з пунктом 1 статті 1 цього ж Закону внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. Адресою покинутого місця проживання внутрішньо переміщеної особи в розумінні цього Закону визнається адреса місця проживання особи на момент виникнення обставин, зазначених у частині першій цієї статті.

Положеннями статті 29 Цивільного кодексу України визначено, що місцем проживання фізичної особи є житло, в якому вона проживає постійно або тимчасово (п.1 ст 29). Фізична особа може мати кілька місць проживання (п.6 ст 29). У такому випадку правове значення має встановлення тієї обставини, у якому з цих місць проживання вона проживала на момент виникнення обставин, зазначених у частині першій статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Згідно з абзацом третім пункту 7 статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» доказами, що підтверджують факт проживання особи на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, визначених статтею 1 цього Закону, можуть бути:

- трудова книжка із записами про здійснення трудової діяльності (за наявності)
- документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно
- медичні документи, фотографії, відеозаписи тощо.

Крім цього, відповідно до пункту 2 Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого постановою КМУ від 01.10.2014 р. № 509, на отримання довідки мають право особи, задеклароване/зареєстроване місце проживання яких розташоване поза межами території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії, але такі особи:

- перебувають на обліку як платники єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії;

•сплатили або за яких сплачено роботодавцем єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за IV квартал 2021 р. або за 2021 рік на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії.

Таким чином, за наявності вищевказаних доказів, що підтверджують факт проживання або роботи (сплату єдиного внеску) особи на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, визначених статтею 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», особа може бути взятою на облік внутрішньо переміщеної особи.

Щодо отримання компенсації. Порядок компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в т. ч. на оплату житлово-комунальних послуг, врегульовано постановою КМУ від 19.03.2022 р. № 333 (далі – Порядок).

Зокрема, відповідно до пункту 2 цього Порядку компенсація надається фізичним особам — громадянам України віком від 18 років, які є власниками жилих приміщень приватного житлового фонду (далі — власники жилих приміщень) і безоплатно розміщували в цих приміщеннях внутрішньо переміщених осіб, для покриття понесених власниками жилих приміщень витрат, пов'язаних з таким розміщенням.

Поняття житла визначено в статті 379 Цивільного кодексу України. Житлом фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше жиле приміщення, призначені та придатні для постійного або тимчасового проживання в них. Статтею 380 цього кодексу врегульовано поняття житлового будинку, як об'єкта права власності. Так, житловим будинком є будівля капітального типу, споруджена з дотриманням вимог, встановлених законом, іншими нормативно-правовими актами, і призначена для постійного у ній проживання.

Зміст приватного житлового фонду визначений статтею 5 Житлового кодексу України. Зокрема, до приватного житлового фонду відносяться жилі будинки (частини будинків), квартири, що належать громадянам на праві приватної власності.

Таким чином, для отримання права на компенсацію витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, особа має бути власником (на праві приватної власності) спорудженого з дотриманням вимог, встановлених законом, іншими нормативно-правовими актами житлового будинку, квартири, іншого жилого приміщення, призначеного та придатного для постійного або тимчасового проживання в них. Місце проживання чи реєстрації самого власника на таке право не впливають.

Запитання 6. Чи особи, які залишили окуповані території в 2014 році, мають такі самі права, як переміщені після 24 лютого 2022 року?

Відповідь:

Згідно із статтею 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» **внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.**

Відповідно до пункту 1 Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого постановою КМУ від 01.10.2014 р. № 509, **документом, який підтверджує факт внутрішнього переміщення і взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є довідка.** Підставою для взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є проживання на території, де виникли обставини, зазначені в статті 1 цього Закону, на момент їх виникнення.

Таким чином, якщо у період дії воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24.02.2022 р. № 64 особа **змушена була залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини,** то така особа є **внутрішньо переміщеною** при дотриманні інших вимог статті 1 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та на неї розповсюджуються всі права і свободи внутрішньо переміщених осіб.

Одночасно, для актуалізації даних та отримання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам згідно з постановою КМУ від 20.03.2022 р. № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам», особам, які вже мали статус внутрішньо переміщених осіб, варто здійснити перереєстрацію такого статусу згідно з оновленим Порядком оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженим постановою КМУ від 01.10 2014 р. № 509.

За повідомленням Міністра соціальної політики України М. Лазебної, допомогу автоматично, без додаткового звернення, отримують також внутрішньо переміщені особи, які станом на 1 березня 2022 року отримували щомісячну адресну допомогу для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 505.

«До мене були запитання, а що з тими людьми, які є «повторними» переселенцями, і змушені кидати свої домівки вдруге? Це люди, які вперше переїхали через бойові дії та окупацію Росією частини України протягом попередніх років, починаючи з 2014 року. Частина з них побудувала нове життя в Харкові, Бучі, Сумах, Ірпені, та інших містах які зараз опинились під вогнем ворога. І тепер ці люди переміщуються знову в безпечні місця. Відповідаю: безумовно, вони також отримують допомогу на проживання, ми це передбачили в рішенні Уряду», – прокоментувала Марина Лазебна.

<https://business.rayon.in.ua/news/499348-vnutrishno-peremishcheni-osobi-otrimayut-po-2-abo-3-tisyachi-griven-dopomogi-na-prozhivannya>

Запитання 7. Жінка з чоловіком прибули з м. Ірпінь у власне житло в Рівненській області (право приватної власності на чоловіку), в якому зареєстровані. Дружина працювала офіційно в закладі освіти, трудової книжки та довідки з місця роботи не має, надає форму довідки ОК-5, про сплату ЄСВ за 2021 рік. Чи можна за цими документами видати довідку ВПО.

Відповідь:

Згідно з пунктом 2 статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» підставою для взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є проживання на території, де виникли обставини (збройний конфлікт, тимчасова окупація, повсюдні прояви насильства, порушень прав людини та надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру), зазначені в статті 1 цього Закону, на момент їх виникнення.

Згідно з пунктом 1 статті 1 цього ж Закону внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. Адресою покинутого місця проживання внутрішньо переміщеної особи в розумінні цього Закону визнається адреса місця проживання особи на момент виникнення обставин, зазначених у частині першій цієї статті.

Положеннями статті 29 Цивільного кодексу України визначено, що **місцем проживання фізичної особи є житло, в якому вона проживає постійно або тимчасово (п.1 ст 29). Фізична особа може мати кілька місць проживання (п.6 ст 29).** У такому випадку правове значення має встановлення тієї обставини, **у якому з цих місць проживання вона проживала на момент виникнення обставин**, зазначених у частині першій статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Згідно з абзацом третім пункту 7 статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» доказами, що підтверджують факт проживання особи на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, визначених статтею 1 цього Закону, можуть бути:

- трудова книжка із записами про здійснення трудової діяльності (за наявності)
- документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно
- медичні документи, фотографії, відеозаписи **тощо.**

Крім цього, відповідно до пункту 2 Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого

постановою КМУ від 01.10.2014 р. № 509, на отримання довідки мають право особи, задеклароване/зареєстроване місце проживання яких розташоване поза межами території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії, але такі особи:

- перебувають на обліку як платники єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії;

- сплатили або за яких сплачено роботодавцем єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за IV квартал 2021 р. або за 2021 рік на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії.

Довідки ОК-5 — це сформовані індивідуальні відомості про застраховану особу з реєстру застрахованих осіб. **Довідка** формується за будь-який період, починаючи з 2000 р., та містить, зокрема, дані щодо страхувальників, суми заробітку для нарахування пенсії, страхового стажу, сплати страхових внесків застрахованої особи.

Відповідно до пункту 10 статті 1 Закону України «**Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування**» страхувальники - роботодавці та інші особи, які відповідно до цього Закону зобов'язані сплачувати єдиний внесок.

Таким чином, наявність Довідки ОК-5 може бути підтвердженням роботи особи, яка претендує на надання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, на території, де виникли обставини (збройний конфлікт, тимчасова окупація, повсюдні прояви насильства, порушень прав людини та надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру), зазначені в статті 1 цього Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» підставою для взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, на момент їх виникнення, та може підставою для взяття такої особи на облік внутрішньо переміщеної особи.

Запитання 8: Відповідно до постанови КМУ від 19.03.2022 № 333 власник має право на компенсацію. Однак з якого часу рахувати компенсацію, з дати коли отримали доступ до електронного реєстру, тобто 30-31.03. чи з дати прибуття ВПО до громади, але не раніше 01.03, адже постанова надає право на компенсацію за відповідний місяць.

Відповідь:

Компенсації витрат власників жилих приміщень приватного житлового фонду, що пов'язані з безоплатним тимчасовим розміщенням внутрішньо переміщених осіб, **надаються виключно для покриття понесених власниками жилих приміщень витрат**, пов'язаних з таким розміщенням.

Відповідно до пункту 4 Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, затвердженого постановою КМУ від 19.03.2022 р. № 333, **заява на отримання компенсації витрат подається**

власником жилого приміщення **не пізніше наступного дня з дня розміщення внутрішньо переміщених осіб при умові обов'язкового попереднього внесення ними відомостей** щодо приміщень приватного житлового фонду, доступних для безоплатного розміщення внутрішньо переміщених осіб у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, **до веб-ресурсу “Прихисток”**.

Сума компенсації розраховується з **урахуванням кількості днів, протягом яких жила приміщення надавалося для розміщення** внутрішньо переміщеної особи (далі — людино-день), **з дня розміщення** внутрішньо переміщених осіб, але не раніше дати включення до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб інформації про розміщення внутрішньо переміщеної особи у відповідному жилому приміщенні.

Кількість людино-днів визначається шляхом додавання кількості внутрішньо переміщених осіб, які проживали у жилому приміщенні власника, в кожний день місяця.

Ураховуючи викладене вище, датою, з якої нараховується компенсація, є день подання заяви до відповідного виконавчого комітету сільської, селищної чи міської ради (*п. 4 Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, затвердженого постановою КМУ від 19.03.2022 р. № 333*), оскільки витрати на утримання відповідного помешкання виникають з дати **ФАКТИЧНОГО** заселення внутрішньо переміщених осіб, а не з дати внесення відомостей до реєстру. Розрахунок вартості компенсації здійснюється з розрахунку прожитих людино-днів.

Дата фізичного доступу посадової особи ОМС до електронного реєстру (дата внесення відомостей) юридичного значення не має.

Запитання 9: Чи можуть отримати компенсації власники відповідно до КМУ від 19.03.2022 № 333, якщо вони розмістили ВПО в будинках, які не введено в експлуатацію?

Відповідь:

Порядок компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в т. ч. на оплату житлово-комунальних послуг, врегульовано постановою КМУ від 19.03.2022 р. № 333. Зокрема, відповідно до пункту 2 цього Порядку компенсація надається фізичним особам — громадянам України віком від 18 років, які є власниками жилих приміщень приватного житлового фонду (далі — власники жилих приміщень) і безоплатно розміщували в цих приміщеннях згаданих у пункті 1 цього Порядку внутрішньо переміщених осіб, для покриття понесених власниками жилих приміщень витрат, пов'язаних з таким розміщенням.

Поняття житла визначено в статті 379 Цивільного кодексу України. Житлом фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше жила

приміщення, призначені та придатні для постійного або тимчасового проживання в них. Статтею 380 цього кодексу врегульовано поняття житлового будинку, як об'єкта права власності. Так, житловим будинком є будівля капітального типу, споруджена з дотриманням вимог, встановлених законом, іншими нормативно-правовими актами, і призначена для постійного у ній проживання.

Зміст приватного житлового фонду визначений статтею 5 Житлового кодексу України. Зокрема, до приватного житлового фонду відносяться жилі будинки (частини будинків), квартири, що належать громадянам на праві приватної власності.

Таким чином, для отримання права на компенсацію витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, особа **має бути власником (на праві приватної власності) спорудженого з дотриманням вимог, встановлених законом, іншими нормативно-правовими актами житлового будинку, квартири, іншого жилого приміщення, призначеного та придатного для постійного або тимчасового проживання в них.**

Приміщення, що не введені в експлуатацію з дотриманням вимог, встановлених законом, іншими нормативно-правовими актами та не посвідчені документами, що встановлюють приватну власність на них, не можуть вважатися жилими приміщеннями приватного житлового фонду для отримання компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб.

Запитання 10: Право на компенсацію витрат за розміщення ВПО мають власники житлових приміщень. Що робити, якщо люди вступили в спадщину, але право власності ще не оформили?

Відповідь:

Порядок регулювання спадкового права врегульовано книгою шостою Цивільного кодексу України, зокрема главами 84-90.

Під поняттям **спадкування є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).** Спадкування здійснюється за заповітом або за законом. Спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою. **Часом відкриття спадщини є день смерті особи** або день, з якого вона оголошується померлою (частина третя статті 46 цього Кодексу). **Право на спадкування виникає у день відкриття спадщини. Незалежно від часу прийняття спадщини вона належить спадкоємцеві з часу відкриття спадщини.**

Для прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. Спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є нерухоме майно та інше майно, щодо якого здійснюється державна реєстрація, зобов'язаний звернутися до нотаріуса або в сільських населених пунктах - до уповноваженої на це посадової особи відповідного органу місцевого самоврядування за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на таке майно. Свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення шести місяців з часу відкриття спадщини.

Таким чином, за наявності у особи свідоцтва про право на спадщину чи іншого документу, що засвідчує право особи на спадкування (довідка нотаріуса), така особа має право на звернення для отримання компенсацію витрат за розміщення ВПО.

2. Яку допомогу можуть отримати громадяни, бізнес та органи місцевого самоврядування під час війни

14.04.2022

Асоціація міст України зібрала перелік основних видів допомоги, яку можуть отримати громадяни, бізнес та органи місцевого самоврядування під час війни.

ДОПОМОГА ГРОМАДЯНАМ

1. Допомога на проживання внутрішньо переміщеним особам

Допомога надається внутрішньо переміщеним особам (ВПО) щомісячно з місяця звернення на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування на кожну ВПО, відомості про яку включено до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, у таких розмірах:

- для осіб з інвалідністю та дітей – **3 000 грн;**
- для інших осіб – **2 000 грн.**

Допомога виплачується за рахунок коштів державного бюджету відповідно до Урядової постанови № 332.

Допомога виплачується за повний місяць незалежно від дати звернення за її наданням та дати припинення чи скасування воєнного стану. Допомога особам, які звернулися за її наданням до 30 квітня 2022 р. включно, надається починаючи з березня 2022 року (*Уряд врахував пропозицію АМУ та продовжив термін подачі заяв внутрішньо переміщеними особами для отримання державної допомоги*).

Для отримання допомоги особа звертається до органу соцзахисту, уповноваженої посадової особи органу місцевого самоврядування або ЦНАП, або подає заяву через додаток «ДІЯ».

2. Компенсація власникам житла витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб

Компенсація надається власникам жилих приміщень приватного житлового фонду за безоплатне тимчасове розміщення ВПО, які перемістились після введення воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги відповідно до Урядової постанови № 505.

Компенсація виплачується за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів та інших не заборонених законодавством джерел відповідно до Урядової постанови № 333.

Сума компенсації становить **443 грн** за кожного ВПО (14,77 грн за кожен людино-день).

Для отримання компенсації власник житла звертається із відповідною заявою до органу місцевого самоврядування.

3. Грошова допомога для сімей з дітьми від ЮНІСЕФ «Спільно»

Допомогу можуть отримати сім'ї з дітьми (в тому числі прийомні сім'ї та батьки вихователі), які:

- мають 3 і більше дітей до 18 років, з яких принаймні одна дитина не досягла двох років;
- мають 2 і більше дітей до 18 років, з яких принаймні одна дитина з інвалідністю.

Допомога виплачується за рахунок коштів міжнародних донорів.

Сума грошової допомоги на місяць складає **2 200 грн** на кожного члена сім'ї, але не більше як на п'ять осіб.

4. Грошова допомога для внутрішньо переміщених осіб від Агентства ООН у справах біженців

Допомога надається зареєстрованим та незареєстрованим ВПО а також постраждалому населенню на підконтрольних українському уряду територіях у розмірі **2 200 грн** на кожну особу.

Допомогу можна отримати у Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Хмельницькій областях.

Допомога виплачується за рахунок коштів міжнародних донорів.

Інформацію куди звернутись за допомогою можна отримати за гарячою лінією УВКБ ООН: 0-800-307-711

5. Грошова допомога для внутрішньо переміщених осіб від Світової продовольчої програми ООН

Допомога надається ВПО у розмірі **2 200 грн** на кожну особу. Максимальний розмір допомоги – 6 600 грн.

Програма лише активно починає діяти в Україні і допомогу можна отримати на сьогодні лише в окремих областях, зокрема в Рівненській та Вінницькій.

Щоб дізнатися про цю допомогу потрібно звернутися до органів соціального захисту населення територіальної громади.

6. Забезпечення населення продовольчими товарами тривалого зберігання

Програма передбачає надання через обласні військові адміністрації продовольчих та санітарно-гігієнічних товарів в територіальних громадах в областях, визначених розпорядженням № 204-р.

Для надання допомоги обласні військові адміністрації затверджують порядок безоплатної видачі населенню продовольчих та санітарно-гігієнічних товарів, та забезпечують їх видачу власними ресурсами.

Закупівля зазначених товарів здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.

Програма реалізується відповідно до Урядової постанови № 328.

7. Отримання громадянами допомоги через платформу «Допомога

Платформа започаткована з метою забезпечення нагальних потреб громадян, які постраждали або були змушені змінити своє місце перебування у зв'язку з агресією росії.

Платформу «Допомога» створено Міністерством соціальної політики України за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та Програми розвитку ООН в Україні.

Платформа об'єднує бізнес, державу, неурядові установи та волонтерів для надання постраждалим від війни людям.

Для отримання допомоги необхідно подати заяву на платформі «Допомога».

Особи, які хочуть допомогти громадянам, можуть також зареєструватись на цій платформі.

ДОПОМОГА БІЗНЕСУ

1. Компенсація роботодавцям витрат на зарплату працевлаштованих внутрішньо переміщених осіб

Компенсація надається роботодавцям, які працевлаштували ВПО, у розмірі **6500 грн** щомісяця за кожну працевлаштовану особу протягом двох місяців.

Компенсація бюджетним установам не надається.

Компенсація виплачується за рахунок коштів державного бюджету відповідно до Урядової постанови № 331.

Для отримання компенсації витрат роботодавця подає заяву:

- в електронній формі - через Портал Дія;
- в паперовій формі - особисто під час відвідування центру зайнятості або на адресу електронної пошти відповідного центру зайнятості.

2. Програма з релокації українських виробництв

Програма передбачає державну допомогу бізнесу в переміщенні потужностей та обладнання на безпечні території, пошуку виробничих приміщень та розселенні працівників.

Безоплатне перевезення майна здійснюється відповідно до Урядової постанови № 305.

ДОПОМОГА ОРГАНАМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1. Отримання коштів для надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню

Органи місцевого самоврядування можуть отримати від Мінсоцполітики кошти для надання допомоги жителям своєї громади, зокрема на:

- задоволення продовольчих потреб;
- забезпечення медичними засобами;
- забезпечення гуманітарною допомогою;
- облаштування місць розміщення ВПО;
- надання грошової допомоги населенню;

- оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану.

Надання допомоги здійснюється відповідно до Урядової постанови № 220.

Пропозиції одержувачів коштів подаються в електронній формі на адресу електронної пошти: doromoga033@ukr.net

2. Замовлення мобільної бригади для надання соціально-психологічних послуг населенню

БО «Українська освітня платформа» та Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) допомагатиме органам місцевого самоврядування надавати дітям та сім'ям під час війни соціально-психологічні послуги.

Передбачається можливість замовлення виїзду в громади Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей відповідних Мобільних бригад.

Якщо Ваша громада потребує приїзду Мобільної бригади, звертайтеся за номером телефону: 0937261070 (Любов Піняк, звертатись після заповнення форми).

3. Як війна вплинула на найважливіші групи адмінпослуг - аналіз поточного стану

22.04.2022

Експерти шведсько-українського проєкту PROSTO "Підтримка доступності послуг в Україні", на основі спільного дослідження Ініціативи "Право в умовах війни", підготували інформацію про поточний стан надання витребуваних адміністративних послуг.

В матеріалі представлені ключові зміни та деякі висновки щодо таких груп послуг:

- реєстрація актів цивільного стану (РАЦС),
- паспортні послуги,
- реєстрація / декларування місця проживання,
- адміністративні послуги соціального характеру (АПСХ),
- реєстрація бізнесу, нерухомості,
- реєстрація авто та видача посвідчень водія.

Паспортні послуги

Для посвідчення особи як у мирний, так і у воєнний час потрібні паспортні документи.

У воєнний час має бути забезпечена можливість встановлення особи і видачі в безпечних районах документа про особу (паспортні послуги).

Варто позитивно оцінити рішення української влади щодо: продовження дії «протермінованих» паспортів (як внутрішніх, так і закордонних); тимчасового відновлення механізму внесення фото та інформації про дітей у закордонні паспорти їхніх батьків або законних представників; запровадження єДокумента.

Для мільйонів українців очевидною є практична корисність застосунку «Дія», зокрема, можливість електронного відображення у «Дії» інформації, що міститься у паспорті у формі картки та закордонному паспорті.

Які зміни відбулися з боку держави (адаптація до умов воєнного стану)

1) визначено, що паспорт, строк дії якого закінчився, до якого своєчасно не вклеєна фотокартка, є чинним (дійсним) документом, що посвідчує особу;

2) у разі закінчення строку дії паспорта для виїзду за кордон такий строк може бути продовжено до 5-ти років. Внесення необхідної інформації здійснюється органами ДМС безоплатно в день звернення;

3) передбачено внесення до паспорта для виїзду за кордон батьків (одного з батьків) або іншого законного представника дитини фото та інформації про дитину;

4) запроваджено єДокумент, який є документом, що посвідчує особу в період дії воєнного стану, у формі відображення в електронній формі інформації, що ідентифікує особу та міститься в паспорті громадянина України та/або в паспорті громадянина України для виїзду за кордон, та/або в посвідченні водія. єДокумент є доступним через мобільний застосунок Порталу Дія. Пред'являється на період дії воєнного стану на електронному пристрої без додаткового пред'явлення документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України.

Реєстрація актів цивільного стану (РАЦС)

Послуги у сфері ДРАЦС мають чи не найбільший попит серед мешканців, адже пов'язані з такими життєвими подіями як народження, смерть, шлюб. Навіть в умовах воєнного часу, коли може відбуватися призупинення чи обмеження доступу до реєстру ДРАЦСГ, критично важливо фіксувати зазначені події.

Швидкі рішення Української влади, зокрема, щодо можливості надання ключових послуг цієї сфери будь-яким легітимним органом ДРАЦС, незважаючи на тимчасове призупинення доступу до реєстру ДРАЦСГ, сприяли доступності цих послуг.

Також варто відзначити позитивний вплив цифровізації (в т.ч. мобільного застосунку «Дія») на сферу ДРАЦС (насамперед можливість електронного відображення у «Дії» інформації, що міститься у свідоцтві про народження дитини).

Послуги з повторної видачі свідоцтв РАЦС залишилися доступними у функціонуючих відділах ДРАЦС за місцем зберігання актового запису. Призупинення надання комплексної послуги «Малюнок не було критичним через можливість доступу до окремих послуг, що входять до її складу, зокрема послуг з реєстрації народження, призначення державних допомог.

Водночас, складним стало питання ДРАЦС (особливо реєстрації смерті) на тимчасово окупованих територіях після 24 лютого 2022 р., а також у місцях бойових дій.

Які зміни відбулися з боку держави (адаптація до умов воєнного стану)

1) за тимчасової відсутності доступу до реєстру ДРАЦСГ актовий запис цивільного стану складається в паперовій формі. Ця зміна була дуже потрібною, фактично стала підставою для доступності ключових послуг цієї сфери щодо реєстрації народження, смерті, шлюбу;

2) при державній реєстрації народження у доповнення до Медичного свідоцтва про народження (форма N 103/о) підставою для такої реєстрації є прирівняна до цього свідоцтва довідка довільної форми без проставлення печатки з визначеним переліком відомостей, виписана медичним працівником;

3) актовий запис про шлюб складається відділом ДРАЦС в день отримання заяви про державну реєстрацію шлюбу від військовослужбовця, поліцейського, медика. Якщо один із наречених є військовослужбовцем, поліцейським, медиком, то реєстрація може проводитися без особистої присутності такого нареченого (нареченої); акт про укладення шлюбу може складатися безпосереднім командиром (керівником). Такий акт може складатися без особистої присутності одного чи обох наречених з використанням засобів відеозв'язку; у разі відсутності доступу до реєстру ДРАЦСГ не застосовуються вимоги щодо проведення перевірок відомостей цього Реєстру.

Реєстрація бізнесу, нерухомості

Окремі послуги у сфері реєстрації бізнесу є достатньо затребуваними, насамперед у випадках мобілізації, переміщення бізнесу в інші території, спричинене війною, тощо.

Послуги щодо реєстрації нерухомості є менш затребувані у порівнянні з мирним часом.

Державні реєстратори, включені до Переліку, визначеного Мін'юстом, знову отримали можливість надавати окремі адміністративні послуги.

Варто позитивно оцінити рішення Української влади, зокрема щодо:

- невідкладності та екстериторіальності надання окремих послуг;
- гнучкості у питаннях підтвердження сплати адміністративного збору;
- незастосування вимог щодо обов'язкового використання відомостей інформаційних систем, у разі тимчасової відсутності доступу до таких систем, та низки інших рішень.

Які зміни відбулися з боку держави (адаптація до умов воєнного стану)

1) реєстраційні дії можуть вчиняти реєстратори Мін'юсту та інші визначені ним державні реєстратори, включені до відповідного Переліку. Перелік може передбачати обмеження (умови) проведення реєстраційних дій;

2) повна екстериторіальність, незалежно від місцезнаходження ФОП, юросіб, громадських об'єднань, майна, якщо не передбачено обмежень (умов);

3) реєстрація проводиться невідкладно;

4) реєстрація може проводитися на підставі надісланих документів в електронній формі або електронних копій документів в паперовій формі (у разі їх підписання КЕП заявника);

5) адміністративний збір не справляється за державну реєстрацію благодійних організацій, громадських об'єднань, предметом діяльності яких є надання допомоги ЗСУ тощо;

6) сплата адміністративного збору може підтверджуватися електронною копією (у тому числі скрін-копією) відповідного платіжного документа;

7) не потрібно нотаріального засвідчувати справжність підпису на документі, якщо такий підпис виконано у присутності державного реєстратора, посадової особи із встановленням особи підписанта на підставі документа, що посвідчує особу, якщо не передбачено обмежень;

8) не застосовуються вимоги щодо обов'язкового використання для державної реєстрації відомостей реєстрів, інформаційних систем, у разі тимчасової відсутності доступу таких реєстрів;

9) не здійснюється державна реєстрація створення громадських формувань, крім громадських об'єднань;

10) посвідчення довіреностей та заповітів, засвідчення справжності підпису на документах здійснюється без використання спеціальних бланків нотаріальних документів;

11) на час дії воєнного стану перебіг строку для прийняття спадщини зупиняється;

12) довіреності (крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження корпоративними правами) та заповіти військовослужбовців ЗСУ, інших військових формувань можуть посвідчуватися командиром цих формувань.

Реєстрація авто та видача посвідчень водія

Державна реєстрація транспортних засобів в умовах воєнного стану має важливе значення, особливо, для обліку транспортних засобів (ТЗ), які використовуються для потреб Збройних Сил України, Національної гвардії, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Національної поліції, Служби безпеки, медичних служб, підрозділів територіальної оборони тощо, в тому числі які ввозяться як гуманітарна допомога від громадян, благодійних організацій, країн-партнерів.

Частина ТЗ, які належать юридичним та фізичним особам, могли бути та були мобілізовані для потреб захисту держави та в результаті їх використання були знищені або пошкоджені. Через активні бойові дії велика кількість транспорту також була знищена, пошкоджена, викрадена.

Доступ до отримання посвідчень водія теж дуже важливий для оброни країни, функціонування економіки та життєдіяльності людей, зокрема посвідчення водія є документом, що посвідчує особу.

Багато українців користується цифровими документами у застосунку «Дія», зокрема, прирівняними до паперових електронними аналогами посвідчення водія чи свідоцтва про реєстрацію авто.

Які зміни відбулися з боку держави (адаптація до умов воєнного стану)

З 15 березня ц .р. в безпечних регіонах України почало відновлюватися надання окремих послуг в окремих сервісних центрах МВС та ЦНАП, зокрема поступово відновилися послуги щодо:

- реєстрації нового транспортного засобу, придбаного в автосалоні;
- реєстрації транспортних засобів, ввезених з-за кордону;
- отримання дублікату свідоцтва про державну реєстрацію транспортного засобу.

Відбулись зміни і в порядку ввезення транспортних засобів з-закордону. З дня припинення або скасування воєнного стану суб'єкти господарювання протягом 90 днів зобов'язані внести до реєстру інформацію: про надходження, передачу, реалізацію транспортних засобів, в тому числі щодо укладення договорів купівлі-продажу; про продаж транспортних засобів.

Щодо посвідчень водія, то:

- посвідчення водія, термін дії яких закінчився в період воєнного стану, продовжують діяти на території України;
- право на керування транспортними засобами категорій С, С1 надається особам, які мають посвідчення водія категорії В (на період воєнного стану).

Також стали доступними такі послуги:

- обмін посвідчення водія та отримання його в разі заміни, втрати або викрадення (зокрема, хто має право виїзду за межі України, залучається до оборони), у тому числі без медичної довідки;
- складення іспиту на категорії С і СЕ (в першу чергу, для громадян, які мобілізуються до ЗСУ, залучаються до служби в теробороні та правоохоронних органах), відновлення прийняття іспитів на категорії В та В1.

Перелік сервісів та послуг, що надаються у функціонуючих сервісних центрах МВС, розширюється.

Реєстрація / декларування місця проживання

Низка адміністративних та інших публічних послуг залежить від реєстрації місця проживання фізичних осіб. Також ця реєстрація напряму впливає на діяльність військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування.

В умовах воєнного стану та у зв'язку із обмеженням доступу до низки публічних реєстрів і обмеженням обміну даними між ними, реалізація діючого згідно з законодавством алгоритму декларування/реєстрації місця проживання у багатьох випадках є технічно і логістично складною або й неможливою.

Від початку воєнного стану ОМС не здійснюють реєстрацію/декларування місця проживання (за винятком окремих громад, де здійснювали зняття з реєстрації померлих осіб).

Які зміни відбулися з боку держави (адаптація до умов воєнного стану)

Послуги декларування/реєстрації місця проживання фізичних осіб наразі призупинені. Змін до урядових актів не було.

Вплив війни на найважливіші групи адмінпослуг

Вирішення питань соціального захисту та соціального забезпечення громадян в умовах воєнного стану має надзвичайне значення, особливо для осіб, які втратили рідних, житло, майно, для людей похилого віку та людей із

інвалідністю, а також для підтримки військовослужбовців, які боронять державу. Ці послуги критично потрібні і для громадян, що й раніше їх отримували.

З 24.02.2022 мільйони громадян були змушені залишити своє місце проживання. Право на отримання статусу внутрішньо переміщеної особи (ВПО) отримали особи, які змушені покинути своє постійне місце проживання з регіонів, визначених Урядом, у зв'язку з воєнними діями. Ця категорія осіб потребує особливої уваги, в тому числі і з питань соціального захисту.

Викликом для ЦНАП та уповноважених осіб органів місцевого самоврядування при наданні адміністративних послуг, пов'язаних з обліком та наданням допомоги ВПО, стало застосування програмного комплексу «Соціальна громада». Особливо в період пікових навантажень. Можливість отримання електронних публічних послуг для ВПО через мобільний застосунок «Дія» (що анонсована з 19.04.2022) має суттєво сприяти зменшенню фізичних звернень за цими послугами.

Заслужують позитивної оцінки дії та рішення Української влади щодо забезпечення в умовах воєнного стану соціального захисту громадян, зокрема щодо надання допомоги на проживання для ВПО, компенсації витрат за тимчасове розміщення ВПО тощо.

Які зміни відбулися з боку держави (адаптація до умов воєнного стану)

1) строк виплати державних соціальних допомог, які були призначені раніше, продовжено на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування і виплачується за повний місяць без звернення особи;

2) у разі, коли отримувачами державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю пропущений строк перегляду допомоги, виплата таких видів допомоги не зупиняється на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування;

3) змінено порядок та розміри призначення допомоги на проживання для ВПО, розширено коло суб'єктів, які наділені повноваженнями взяття на облік таких осіб. Вчасно продовжено строк для звернення за допомогою ВПО.

За березень та квітень 2022 р. допомога на проживання надаватиметься всім ВПО.

Починаючи з травня 2022 р. така допомога буде надаватися ВПО, які перемістилися з території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), а також ВПО, у яких житло зруйноване або непридатне для проживання внаслідок пошкодження і які подали заявку на відшкодування відповідних втрат, зокрема через Єдиний державний вебпортал електронних послуг. Перелік таких територіальних громад затверджується Мінреінтеграції за погодженням з Міноборони на підставі пропозицій відповідних обласних, Київської міської військових адміністрацій;

4) затверджено порядок компенсації витрат за тимчасове розміщення ВПО;

5) визначено порядок подання заяви в електронній формі щодо отримання допомоги від міжнародних організацій;

6) для осіб, які проживають у населених пунктах, які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), нарахування і виплата всіх належних соціальних виплат (пенсій, соціальних допомог, пільг та субсидій тощо) продовжуються в повному обсязі з урахуванням визначених Урядом особливостей;

7) реалізується спільний з Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців проект щодо додаткових заходів із соціальної підтримки ВПО, який передбачає виплату допомоги в розмірі 2220 гривень на кожного члена сім'ї на місяць. Виплата допомоги здійснюється для найбільш вразливих категорій протягом не менше ніж трьох місяців;

8) підвищені норми пенсійного забезпечення, які передбачені для військовослужбовців з числа учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни, членів сімей загиблих військовослужбовців;

9) передбачено грошову допомогу цивільному населенню — разову виплату готівкових коштів особам, які проживають у деокупованих населених пунктах, не мають і не мали статусу внутрішньо переміщених осіб;

10) визначено можливість та порядок подання інформаційного повідомлення про пошкоджене або знищене внаслідок бойових дій нерухоме майно через Портал ДіЯ або ЦНАП, або нотаріуса.

Інформація щодо змін з боку держави підготовлена спільно з Ініціативою "Право в умовах війни", https://t.me/Law_in_War

4. Підтримка окремих категорій населення, яке постраждало у зв'язку з військовою агресією рф проти України

27.04.2022

Для осіб, які проживають у населених пунктах, що перебувають в тимчасовій окупації/оточенні, нарахування і виплата усіх соціальних виплат продовжуються в повному обсязі з урахуванням особливостей, визначених постановами КМУ.

16 квітня 2022 року Уряд прийняв постанову № 457 «Про підтримку окремих категорій населення, яке постраждало у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України» (далі – постанова № 457). Нею визначено категорії осіб (ВПО, евакуйовані особи, особи, які проживають в деокупованих населених пунктах, не мають і не мали статусу ВПО) та види

допомоги, на яку вони мають право. Також встановлено для деяких осіб окремі умови, лише за наявності яких вони зможуть отримувати певну допомогу.

Отже, п. 1 постанови № 457 встановлено, що для підтримки окремих категорій населення, яке постраждало у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, надається:

1. ВПО, відомості про яких включено до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб

Допомога на проживання ВПО (далі – допомога на проживання) відповідно до Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженого постановою КМУ від 20.03.2022 № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» (далі – Порядок № 332).

Увага! За березень та квітень 2022 зазначена допомога надається всім ВПО.

А от починаючи з травня 2022 така допомога має надаватися лише:

1) ВПО, які:

перемістилися з території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій;
перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні).

Примітка. Станом на сьогодні такі переліки відсутні поки що. В той же час постановою № 457 визначено, що перелік територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), затверджується Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій за погодженням з Міністерством оборони на підставі пропозицій відповідних обласних, Київської міської військових адміністрацій.

2) ВПО, у яких житло зруйноване або непридатне для проживання внаслідок пошкодження і які подали заявку на відшкодування відповідних втрат, зокрема через Єдиний державний вебпортал електронних послуг.

Примітка. Ось тут зверніть увагу, що такі ВПО, щоб продовжувати і в травні отримувати допомогу, мають подати обов'язково заявку на відшкодування втрат за зруйноване/непридатне для проживання житло)

Варто нагадати! Пунктом 3 Порядку № 332 визначено, що допомога надається щомісячно з місяця звернення до квітня 2022 включно на кожну ВПО, відомості про яку включено до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, у таких розмірах:

- для осіб з інвалідністю та дітей – 3000 гривень;
- для інших осіб – 2000 гривень.

Допомога на проживання виплачується за повний місяць незалежно від дати звернення за її наданням.

Допомога на проживання ВПО, які звернулися за її наданням до 30 квітня 2022 включно, надається починаючи з березня 2022.

2. Особам, які евакуюються із населених пунктів, що розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій (можливих бойових дій), у безпечні райони

гуманітарна та інша допомога цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні відповідно до Порядку надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні, затвердженого постановою КМУ від 07.03.2022 № 220 «Питання надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні» (далі – Порядок № 220);

допомога за рахунок коштів міжнародних організацій.

Примітка. Порядок № 220 постановою № 457 було викладено в новій редакції (його буде розглянуто наприкінці цього матеріалу). Варто зазначити, що Порядок № 220 визначає механізм надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні за рахунок коштів, що надійшли в національній та іноземній валюті на поточний рахунок Мінсоцполітики, відкритий у Національному банку, від фізичних та юридичних осіб, резидентів і нерезидентів як благодійна пожертва, гуманітарна допомога, гранти та дарунки (далі – кошти).

3. Особам, які проживають у деокупованих населених пунктах, не мають і не мали статусу ВПО

Гуманітарна та інша допомога цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні надається відповідно до Порядку № 220

Примітка. Залишається під знаком питання: з якого моменту офіційно населений пункт вважається деокупованим?

ДО ВІДОМА. Пунктом 5 постанови № 457 Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій з метою вирішення питань, що виникають у осіб, які проживають у деокупованих населених пунктах, та осіб, які проживають у населених пунктах, які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), зокрема щодо виплати допомоги таким особам, доручено забезпечити систематизацію та узагальнення відповідних питань і підготовку пропозицій щодо їх вирішення.

Враховуючи наведений вище поділ на категорії, до кінця не зрозуміло, чи можуть ВПО розраховувати на гуманітарну та іншу допомогу цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні відповідно до Порядку № 220? Чи вважається достатнім те, що вони отримали чи продовжують отримувати допомогу на проживання (до речі, не розкривається, що мається на увазі під цією допомогою). Можливо вдасться знайти відповідь розглядаючи оновлений Порядок № 220...

Пунктом 2 постанови № 457 встановлено, що для осіб, які проживають у населених пунктах, які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), нарахування і виплата всіх належних соціальних виплат (пенсій, соціальних допомог, пільг та субсидій тощо) продовжуються в повному обсязі з урахуванням особливостей, визначених постановами КМУ:

Постанова від 26.02.2022 № 162 «Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану» (далі – постанова № 162)

Постановою № 162 визначено такі особливості:

1) у разі надходження до Міністерства соціальної політики та/або Пенсійного фонду України інформації від Національного банку щодо неможливості здійснювати уповноваженими банками виплату пенсій, грошових допомог одержувачам їх виплата здійснюється шляхом переказу коштів одержувачу без відкриття рахунка через АТ «Ощадбанк» відповідно до Порядку виплати пенсій та грошової допомоги через поточні рахунки в банках, затвердженого постановою КМУ від 30.08.1999 № 1596;

2) у разі звернення одержувачів пенсій до органів Пенсійного фонду України особисто, за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку чи в особистому електронному кабінеті на веб-порталі електронних послуг Пенсійного фонду України, а також особистого звернення або за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку одержувачів грошових допомог до органів соціального захисту населення щодо тимчасової зміни їх фактичного місця проживання виплата пенсій, грошових допомог здійснюється шляхом переказу коштів одержувачу без відкриття рахунка у банку;

3) виплата соціальної допомоги дітям з інвалідністю, яким виповнилося 18 років у лютому 2022 р. та в інших місяцях під час дії правового режиму воєнного стану і які не встигли пройти обстеження та отримати висновок медико-соціальної експертизи щодо встановлення статусу особи з інвалідністю, продовжується на період дії правового режиму воєнного стану та на один місяць після дати його скасування;

4) з метою забезпечення своєчасної виплати пенсій за квітень 2022 р. на території адміністративно-територіальних одиниць, на яких проводяться бойові дії та які визначені Мінрегіоном з переліку, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 р. № 204 «Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «ЄПідтримка», фінансування та виплата пенсій особам, яким виплачується пенсія через їх поточні рахунки в банках або через національного оператора поштового зв'язку, функції якого виконує акціонерне товариство «Укрпошта», за датами виплати, визначеними Пенсійним фондом України за погодженням з Міністерством соціальної політики, здійснюється починаючи з 25 березня 2022 р. в межах фінансових можливостей Пенсійного фонду України.

Виплата пенсії може здійснюватися без урахування строків, визначених ч. 1 ст. 47 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», та в розмірах не менших, ніж були встановлені за попередній місяць, з подальшим проведенням перерахунку.

Постанова від 07.03.2022 № 214 «Деякі питання надання державної соціальної допомоги та пільг на період введення воєнного стану» (далі – постанова № 214)

Постановою № 214 визначено такі особливості:

1) строк виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, допомоги на дітей одиноким матерям, допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, допомоги на дітей, хворих на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку,

рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, на дитину, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, яким не встановлено інвалідність, щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, яка за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за нею, тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме, щомісячної адресної допомоги ВПО для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату (далі – державна соціальна допомога) та пільги, які було призначено раніше, продовжуються на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування і виплачуються за повний місяць без звернення особи до структурних підрозділів з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських рад міст обласного значення, районних у містах (у разі їх утворення) рад;

2) у разі, коли отримувачами державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю пропущено строк переогляду допомоги, виплата таких видів допомоги не зупиняється на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування;

3) норми постанови КМУ від 08.04.2020 № 264 «Деякі питання надання державної соціальної допомоги» протягом періоду воєнного стану та одного місяця після дати його припинення чи скасування не застосовуються.

Крім того п. 3 постанови № 457 визначено, що особам, зазначеним у пункті 1 цієї постанови, можуть надаватися інші види підтримки, зокрема у вигляді грошових виплат, шляхом:

надання допомоги міжнародними організаціями відповідно до визначених та закріплених домовленостей стосовно реалізації програм між центральним органом виконавчої влади, уповноваженим на формування та реалізацію державної політики у відповідній сфері, та відповідною міжнародною організацією (інформацію щодо них можна знайти на офіційному сайті Міністерства соціальної політики України, яка постійно оновлюється);

встановлення виконавчими органами сільських, селищних, міських рад за рахунок власних коштів і благодійних надходжень додаткових гарантій щодо соціального захисту населення відповідно до ст. 34 Закону про місцеве самоврядування (тут все складніше враховуючи фінансові можливості органів місцевого самоврядування станом на сьогодні).

ДО УВАГИ. На допомогу, про яку згадується у п. 3 постанови № 457 зможуть розраховувати лише ті категорії осіб, які наведені в п. 1 вказаної постанови (ВПО, евакуйовані особи, особи, які проживають у деокупованих населених пунктах, не мають і не мали статусу ВПО). Щонайменше це випливає із змісту самої постанови № 457.

Наприкінці, як і було анонсовано, розглянемо оновлений Порядок № 220.

Отже, як було вказано вище, цей Порядок визначає механізм надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні за рахунок коштів, що надійшли в національній та іноземній валюті на поточний рахунок Мінсоцполітики, відкритий у Національному банку, від фізичних та юридичних осіб, резидентів і нерезидентів як благодійна пожертва, гуманітарна допомога, гранти та дарунки (далі – кошти).

Одержувачами коштів є:

обласні та Київська міська військові адміністрації;

районні військові адміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських рад;

заклади, санаторії, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, благодійні організації і громадські об'єднання;

АТ «Українська залізниця».

Відповідно до п. 4 Порядку № 220 кошти спрямовуються на:

1. Грошову допомогу цивільному населенню – разову виплату готівкових коштів:

особам, які проживають у деокупованих населених пунктах, не мають і не мали статусу ВПО (не зареєстровані та не були зареєстровані як ВПО відповідно до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого постановою КМУ від 01.10.2014 № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб»;

особам, які евакуюються із населених пунктів, що розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій (можливих бойових дій), у безпечні райони відповідно до Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, затвердженого постановою КМУ від 30.10.2013 № 841

2. Задоволення продовольчих потреб – закупівлю продуктів харчування, зокрема дитячого харчування, питної води та їх доставку до місць призначення

3. Забезпечення одягом та взуттям, товарами першої необхідності, гігієнічними засобами – закупівлю одягу, взуття, товарів першої необхідності, гігієнічних засобів та їх доставку до місць призначення.

4. Забезпечення медичними засобами – закупівлю лікарських засобів, імунобіологічних препаратів (вакцин), медичних виробів, допоміжних засобів до них, медичного обладнання та їх доставку до місць призначення.

5. Евакуацію/вивезення/переміщення цивільного населення із районів проведення воєнних (бойових) дій та небезпечних територій у безпечні місця, зокрема на оплату транспортних послуг, пально-мастильних матеріалів.

6. Забезпечення гуманітарною допомогою – оплату транспортування гуманітарних вантажів, послуг для зберігання гуманітарної та іншої допомоги на території України.

7. Облаштування місць розміщення громадян, які у зв'язку з проведенням воєнних (бойових) дій залишили місце проживання/перебування (вимушеним переселенням).

Примітка. Враховуючи цей напрям спрямування коштів, все ж таки є сподівання, що ВПО також мають право на отримання допомоги за іншими напрямами, передбаченими Порядком № 220 (окрім грошової допомоги.) Але отримати додаткові роз'яснення з метою уникнення вільного трактування та деталізації напрямів, за якими ВПО також мають право на таку допомогу, все ж таки було би доречним.

8. Оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану.

Пунктом 5 вказаного Порядку визначено, що першочергово Мінсоцполітики розподіляє кошти між виконавчими органами сільських, селищних, міських рад або військовими адміністраціями в розрізі населених пунктів, які відновили діяльність внаслідок здійснення заходів з деокупації території територіальної громади (далі – виконавчі органи сільських, селищних, міських рад/військова адміністрація), та АТ «Укрзалізниця».

За іншими напрямами, визначеними у пункті 4 цього Порядку, кошти розподіляються за рішенням комісії з питань розподілу коштів для надання допомоги в умовах воєнного стану, утвореної Мінсоцполітики (далі – комісія).

Розподіл коштів, передбачених цим пунктом, здійснюється в межах наявних коштів на поточному рахунку Мінсоцполітики, відкритому у Національному банку.

Пунктом 6 Порядку № 220 встановлено, що саме грошова допомога цивільному населенню виплачується виконавчими органами сільських, селищних, міських рад/військовими адміністраціями та АТ «Укрзалізниця» у таких розмірах:

3000 гривень – для осіб з інвалідністю та дітей;

2000 гривень – для інших осіб.

Розміри наведеної вище допомоги точно говорять про те, що на них ВПО права не мають. Власне підтвердженням тому слугує і зміст самого пункту 4 Порядку № 220, який розкриває значення «грошова допомога».

Також важливим є, що п. 6 Порядку чітко визначено перелік тих суб'єктів, які виплачують вказану допомогу цивільному населенню: виконавчі органи рад, військові адміністрації та АТ «Укрзалізниця». Більше того, Порядок № 220 визначає випадки та строки, коли така грошова допомога виплачується виконавчими органами рад та військовими адміністраціями, а коли АТ «Укрзалізниця». Про це йтиметься нижче.

Розмір отриманої грошової допомоги цивільному населенню не враховується під час обчислення сукупного доходу сім'ї для всіх видів соціальної допомоги, що надаються відповідно до законодавства, та не

включається до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу відповідно до пп. 165.1.1 п. 165.1 ст. 165 Податкового кодексу України.

Для виплати грошової допомоги цивільному населенню до Мінсоцполітики надається подання за формою згідно з додатком 1 до Порядку № 220 із зазначенням необхідної суми коштів та кількості осіб, яким передбачається грошова допомога:

виконавчими органами сільських, селищних, міських рад/військовими адміністраціями – протягом трьох робочих днів після відновлення діяльності внаслідок здійснення заходів з деокупації територіальної громади.

Примітка. Залишається важливим зрозуміти, коли саме починається відлік заходів деокупації.

АТ «Укрзалізниця» – за два робочих дні до дня проведення евакуації (відбуття евакуаційного потягу).

Мінсоцполітики протягом одного робочого дня з дня отримання подання перераховує кошти для виплати грошової допомоги цивільному населенню з поточного рахунка Мінсоцполітики, відкритого у Національному банку, на поточні рахунки виконавчих органів сільських, селищних, міських рад/військових адміністрацій та АТ «Укрзалізниця».

Грошова допомога вже цивільному населенню виплачується:

виконавчими органами сільських, селищних, міських рад/військовими адміністраціями – мешканцям відповідної територіальної громади протягом п'яти робочих днів з дня отримання коштів.

АТ «Укрзалізниця» – особам, що евакуюються, не пізніше наступного дня після прибуття їх до проміжного, приймального пункту евакуації, розташованого на залізничному вокзалі.

Отже, ми бачимо, що виконавчі органи рад виплачують грошову допомогу цивільному населенню в межах деокупованих територій, а АТ «Укрзалізниця» тій частині населення, евакуацію якого вона здійснює.

Для отримання грошової допомоги цивільному населенню особа пред'являє:

документ, що посвідчує особу, а у разі відсутності – «Документ в мобільному додатку Єдиного державного вебпорталу електронних послуг;

документ з даними про реєстраційний номер облікової картки платника податків (крім фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку в паспорті);

свідоцтво про народження дитини або відображення в електронній формі інформації, що міститься у свідоцтві про народження, виготовленому на паперовому бланку (є-свідоцтво про народження).

Дані зазначених документів вносяться до відомості про виплату грошової допомоги цивільному населенню, форма якої передбачена додатком 2 до Порядку № 220.

У разі відсутності у особи, якій надається грошова допомога, відповідних документів у відомості про виплату грошової допомоги цивільному

населенню зазначаються дані документів двох осіб, які можуть підтвердити особу, яка отримує допомогу.

ВАЖЛИВО. Пунктом 7 Порядку № 220 визначено, що виконавчими органами сільських, селищних, міських рад/військовими адміністраціями грошова допомога цивільному населенню не надається у разі отримання коштів, передбачених Порядком № 332, тобто якщо особа в статусі внутрішньо переміщеної вже отримувала допомогу.

Тут важливе розуміння! Вказана грошова допомога не надається взагалі, якщо особа перебуває в статусі внутрішньо переміщеної? Адже п. 4 Порядку № 220 одразу обмежує право ВПО на таку грошову допомогу виходячи з розкриття її значення, відповідно до якого «грошова допомога цивільному населенню» – це, зокрема, разова виплата готівкових коштів особам, які проживають у деокупованих населених пунктах, не мають і не мали статусу ВПО. Чи все ж таки така грошова допомога не виплачується лише тоді, коли ВПО не отримувала коштів, передбачених Порядком № 220? Якщо це так, то яким чином виконавчі органи сільських, селищних, міських рад мають перевірити цю інформацію і взагалі чи зобов'язані вони її перевіряти?

До речі, Порядком № 220 передбачено, що у разі встановлення факту отримання особою грошової допомоги цивільному населенню відповідно до цього Порядку та допомоги на проживання ВПО, передбаченої Порядком № 332, така особа зобов'язана повернути грошову допомогу цивільному населенню протягом 10 робочих днів з дня виявлення факту подвійного отримання коштів на поточний рахунок виконавчих органів сільських, селищних, міських рад/військових адміністрацій.

Знову ж таки виникає запитання з приводу зазначеного вище: хто та як може чи має встановити факт отримання особою грошової допомоги цивільному населенню відповідно до Порядку № 220 та допомоги на проживання ВПО, передбаченої Порядком № 332?

Якими мають бути наслідки, якщо особа у разі виявлення подвійного отримання допомоги, не повернула кошти? Яким чином виконавчі органи сільських, селищних та міських рад мають проконтролювати внесення коштів на їх поточний рахунок, якою має бути сама процедура повернення коштів?

Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад/військові адміністрації та АТ «Укрзалізниця» протягом п'яти робочих днів після завершення виплат подають до Мінсоцполітики інформацію про виплату грошової допомоги цивільному населенню за формою згідно з додатком 3 до Порядку № 220 окремо за кожним поданням разом із відомостями про виплату такої допомоги.

Отже, вище йшлося про такий напрям надання допомоги, як саме грошова допомога цивільному населенню (від 2000 до 3000 грн., за виплату яких відповідають саме виконавчі органи рад, військові адміністрації та АТ «Укрзалізниця»). Щонайменше такий висновок запрошується, хоча прямо про це в Порядку № 220 не йдеться. Тут також варто звернути увагу на те, що скоріш за все військові адміністрації залучаються до цього процесу в тих

населених пунктах, де вони створюються, тобто йдеться, напевно, про військові адміністрації саме населених пунктів.

Далі поговоримо про інші напрями гуманітарної та іншої допомоги (задоволення продовольчих потреб, одягом, взуттям тощо). Власне всі ті напрями, за якими розподіл коштів здійснюється не Мінсоцполітики, а комісією, утвореною Мінсоцполітики.

Пунктом 8 Порядку № 220 передбачається, що комісія здійснює розподіл коштів на підставі поданих їх одержувачами пропозицій за формою згідно з додатком 4 та фінансового обґрунтування фактичної потреби в коштах за кожним напрямом, визначеним у пункті 4 цього Порядку.

Пріоритетними є пропозиції одержувачів коштів, в яких напрями мають соціальну значущість та передбачають надання допомоги більшій кількості населення.

Декілька слів про саму комісію.

Пунктом 9 Порядку № 220 визначено, що персональний склад комісії затверджується Мінсоцполітики.

Головою комісії є заступник Міністра соціальної політики.

Засідання комісії веде голова, а за його відсутності – заступник голови.

Формою роботи комісії є засідання, регламент роботи якого визначається головою комісії. Засідання можуть проводитися у режимі аудіо- чи відеоконференції.

Голова (за його відсутності – заступник голови) комісії може прийняти рішення про проведення засідання комісії у режимі реального часу з використанням відповідних технічних засобів, зокрема через Інтернет, або про участь члена комісії у засіданні комісії у такому режимі.

Засідання комісії є правоможним, якщо на ньому присутні не менш як дві третини її складу.

Рішення комісії оформляється протоколом, який підписується головуючим та секретарем.

Організаційне забезпечення роботи комісії здійснює її секретар, який бере участь у засіданнях комісії без права голосу.

Рішення комісії приймаються більшістю голосів її членів, які беруть участь у засіданні та мають право голосу. У разі рівного розподілу голосів остаточне рішення приймає головуючий.

Комісія приймає рішення щодо розподілу коштів у межах наявних на поточному рахунку Мінсоцполітики, відкритому в Національному банку, коштів.

ВАЖЛИВО. Саме рішення комісії щодо розподілу коштів є підставою для перерахування Мінсоцполітики коштів з поточного рахунку Мінсоцполітики, відкритого у Національному банку, на рахунки одержувачів коштів.

Також уточнюється, що у разі коли одержувач коштів є бюджетною установою, кошти в національній валюті перераховуються Мінсоцполітики на рахунки, відкриті в органах Казначейства за кодом бюджетної класифікації 25020200 «Надходження, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання

цільових заходів, у тому числі заходів з відчуження для суспільних потреб земельних ділянок та розміщених на них інших об'єктів нерухомого майна, що перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб» для використання в установленому порядку.

Одержувачі коштів (крім надання грошової допомоги цивільному населенню) подають щотижня до Мінсоцполітики звіт про їх використання за формою згідно з додатком 5 до Порядку № 220.

У разі виникнення залишку коштів одержувач повертає їх на поточний рахунок Мінсоцполітики, відкритий у Національному банку.

Строк для повернення залишку коштів, перерахованих виконавчому органу сільської, селищної, міської ради /військовій адміністрації та АТ «Укрзалізниця» для надання грошової допомоги цивільному населенню, становить п'ять робочих днів після подання інформації про виплату грошової допомоги цивільному населенню.

У випадку, коли кошти були повернуті виконавчому органу сільської, селищної, міської ради/військовій адміністрації недобросовісною цивільною особою (тобто йдеться про випадки, коли наприклад, ВПО, яка вже отримувала кошти відповідно до Порядку № 332, отримала їх вдруге відповідно до Порядку № 220), такі кошти повертаються на поточний рахунок Мінсоцполітики, відкритий у Національному банку, на наступний робочий день після надходження коштів на їх поточний рахунок.

Пропозиції з відповідними документами або подання на виплату грошової допомоги цивільному населенню подаються одержувачами допомоги в електронній формі на адресу електронної пошти dopomoga033@ukr.net (dopomoga033@gmail.com).

Авторка: Яна Брусенцова, експертка Проєкту DECIDE, юристка, головна редакторка всеукраїнських видань «Місьцеве самоврядування» та «Радник старости», директорка Департаменту видань для публічно-правової сфери

5. Внутрішньо переміщені особи можуть працювати без звільнення з попередньої роботи

30.04.2022

Внутрішньо переміщені особи мають право на працевлаштування без звільнення з попереднього місця роботи. Про це повідомив радник з питань децентралізації та місцевого самоврядування Регіонального офісу «U-LEAD з Європою» у Полтавській області Сергій Рибалко, пише Укрінформ.

За його словами, Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» гарантує переселенцям з тимчасово окупованої

території право на отримання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання безпосередньо у робочих органах Фонду соціального страхування України за фактичним місцем проживання, перебування.

Сергій Рибалко додав, що законодавство передбачає забезпечення реалізації прав зареєстрованих ВПО на зайнятість. Тому одним із найбільш поширених запитань, з якими внутрішньо переміщені особи звертаються до органів місцевого самоврядування, є отримання статусу безробітного та можливості знайти роботу.

«Варто зазначити, що законодавство України дає можливість стати на облік у центрі зайнятості за відсутності необхідних для цього документів або працевлаштуватися внутрішньо переміщеним особам, які з тих чи інших причин не змогли звільнитися з попереднього місця роботи, не мають трудової книжки і не можуть виконувати свою основну діяльність», - сказав Сергій Рибалко.

Він додав, що стаття 21 Кодексу законів про працю України дозволяє забезпечити роботою особу шляхом прийняття її за сумісництвом, якщо вона не належить до категорій осіб, на які поширюється обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.

Як зазначив радник, законодавство не встановлює прив'язки до території при роботі за сумісництвом. ВПО можуть повернутися до основного місця роботи і, якщо є така можливість, продовжити працювати за сумісництвом, або – ні.

«Внутрішньо переміщені особи самостійно приймають такі рішення. Наприклад: працював у Департаменті освіти, переїхав у Львів і влаштувався у Львівський університет за сумісництвом. У випадку деокупації території - повернувся назад і продовжив роботу в університеті дистанційно або припиняє там роботу. Якщо людина працює за сумісництвом і основним місцем роботи, то і зарплату їй платять два роботодавці. Загалом кожна ситуація індивідуальна... Дещо залежить і від роботодавця на основному місці роботи - чи він продовжує працювати на деокупованій території, у якій формі (очна, дистанційна чи простій) тощо», - коментує Сергій Рибалко.

Він зауважив, що внутрішньо переміщена особа має право і на постійне місце роботи, однак для цього вона має бути звільнена з попереднього. Відповідно до ч.4 ст. 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», для набуття статусу безробітного внутрішньо переміщена особа може припинити трудові відносини, надавши нотаріально посвідчену письмову заяву про припинення працівником трудових відносин з підтвердженням того, що ця заява таким громадянином надіслана роботодавцю рекомендованим листом (з описом вкладеної до нього такої заяви).

У разі припинення приймання поштових відправлень на/з території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє

переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у статті 1 цього закону, така заява подається до відповідного у місті центру зайнятості за місцем проживання ВПО.

«Для отримання статусу безробітного внутрішньо переміщеній особі не обов'язково надавати увесь перелік документів... Водночас до отримання документів та відомостей про періоди трудової діяльності, заробітну плату (дохід), страховий стаж допомога по безробіттю цим особам призначається у мінімальному розмірі, встановленому законодавством України на випадок безробіття», - зазначив Сергій Рибалко.

6. Соціальний захист дітей, які постраждали через агресію РФ

06.05.2022

Через війну в Україні тисячі дітей залишаються сиротами, втрачають зв'язок з рідними та потрапляють у складні життєві обставини. Про забезпечення маленьких українців особливим захистом, надання підтримки і турботи дізналися учасники інформаційної сесії «Організація захисту прав дітей в період дії воєнного стану», організованої Регіональним офісом «U-LEAD з Європою» у Дніпропетровській області.

- Завдання кожної громади максимально забезпечити захист прав дітей під час воєнного стану. І не лише своїх, місцевих, а і тих, хто приїжджає до наших громад в пошуку прихистку з територій, які окуповані або тривають бойові дії. Але під час евакуацій і переїздів, внаслідок бомбардувань або боїв діти можуть загубитися, втратити батьків, приїхати в інший населений пункт без дорослих. Ситуації під час війни можуть бути різними. Експерти U-LEAD підготували методичні рекомендації щодо організації роботи соціальних служб громад для забезпечення прав дітей, - розповіла керівниця Регіонального офісу «U-LEAD з Європою» у Дніпропетровській області **Олена Тертишна**.

Спікери ознайомили учасників із ключовими змінами, які відбулися в законодавстві у сфері захисту прав дітей в умовах воєнного стану. А також надали роз'яснення щодо процедури надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, особливостей виїзду дітей за кордон.

Особлива увага була приділена роботі з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, та задоволення потреб дітей, евакуйованих з небезпечних районів.

- Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану діти, які залишилися без батьківського піклування, у тому числі діти, розлучені із сім'єю, тимчасово влаштовуються до прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. У разі загибелі батьків або їх зникнення, дитину влаштовують

до прийомної родини та дитячих будинків сімейного типу на загальних підставах з призначенням виплати державної соціальної допомоги, - повідомила **Вікторія Троценко**, радниця з питань місцевого самоврядування та децентралізації Регіонального офісу «U-LEAD з Європою» у Дніпропетровській області.

Експертка пояснила, що статус дитини позбавленої батьківського піклування може отримати дитина, у якої загинули батьки або невідоме місце їх знаходження, або вона втратила зв'язок з рідними. Підтвердженням цього може бути довідка ЖЕКу, заява до правоохоронних органів про розшук зниклих, свідчення людей з місця подій. Вона зазначила, що головне завдання – не залишити дитину саму у біді, тому досить одного із зазначених документів.

- У разі, коли свідоцтво про смерть або загибель батьків відсутнє або смерть чи загибель батьків не зареєстрована, дитина отримує статус дитини, позбавленої батьківського піклування, до моменту документального підтвердження смерті або загибелі батьків. Після припинення або скасування надзвичайного або воєнного стану статус дитини повинен бути підтвердженим чи спростованим за процедурами та на підставі документів, передбачених законодавством, - сказала Вікторія Троценко.

За її словами під час війни опіку над дитиною можуть взяти на себе її родичі або хрещені батьки. Для цього потенційний опікун/піклувальник має подати до служби у справах дітей заяву, копію паспорта, документи, що підтверджують сімейні, родинні зв'язки або інший зв'язок особи з дитиною (свідоцтво про хрещення або інший документ, виданий релігійною організацією), довідку від нарколога та психіатра про можливість виховання дитини, довідку або заяву опікуна щодо відсутності судимості.

Вікторія Троценко зазначила, що під час воєнного стану не вимагається проходження курсу навчання з виховання дітей, які залишились без батьківського піклування, потенційним опікуном, що перебуває у сімейних, родинних відносинах (у тому числі хрещеними батьками).

Також під час інформаційної сесії були розглянуті фінансові аспекти забезпечення соціального захисту дітей, евакуйованих з небезпечних районів. Радник з питань муніципальних фінансів та управління **Андрій Мужевський** нагадав, що сільські, селищні, міські голови, а також старости сіл та селищ несуть персональну відповідальність за забезпечення виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Координацію діяльності щодо виявлення та захисту дітей, а також ведення їх справ здійснюють служби у справах дітей.

Начальниця служби у справах дітей Дніпропетровської ОДА **Олена Жадько** поінформувала учасників сесії щодо евакуації вихованців дитячих будинків сімейного типу, прийомних сімей та спеціалізованих закладів регіону. За її словами, 1500 дітей перебувають за кордоном, влаштовані у відповідні заклади або прийомні сім'ї. Інформація про їх перебування внесена до спеціалізованого реєстру.

- Ми ведемо облік всіх дітей, які зареєстровані нашою службою. Наразі маємо інформацію про місцезнаходження кожної дитини, яка виїхала, - сказала чиновниця.

Також учасників ознайомили з роботою чат-боту «Дитина не сама», за допомогою якого можна запропонувати прихисток дитині, повідомити про загублену або знайдену самотню дитину, надати інформацію про міжнародні організації, які готові прихистити українських дітей. Якщо виникають інші питання стосовно дітей, є можливість звернутись на гарячу лінію.

7. Чи може відділ освіти громади передати продукти харчування на «продуктові набори» для ВПО та тероборони

10.05.2022

Експерти консультативної робочої групи з питань місцевих бюджетів в умовах воєнного стану, створеної за ініціативи Мінрегіону, надали відповідь на запитання читачів порталу «Децентралізація»: **«Як відділу освіти передати продукти харчування (які вони мають на залишку, і щоб ці продукти не вийшли з терміну придатності) на «продуктові набори» для ВПО та до територіальної оборони».**

За словами експертів, прийнятих Урядом або міністерствами (відомствами) уніфікованих розпорядчих документів у частині організації забезпечення продуктами харчування внутрішньо переміщеним особам (ВПО) та добровольчі формування територіальних громад (ДФТГ) нині не існує. Втім, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» надає органам місцевого самоврядування широкі повноваження щодо використання власних коштів місцевого бюджету та іншого майна, у т. ч. продуктів харчування, комунальної власності. А ч.7 ст.22 Бюджетного кодексу України (БКУ) надано право відповідним учасникам бюджетного процесу забезпечувати нормативно-правове визначення механізму використання бюджетних коштів для здійснення відповідних заходів.

Для організації процесу передачі продуктів харчування, формування «продуктових наборів» для ВПО і територіальної оборони слід розуміти, що вирішення цього питання потребує ресурсів (матеріальних, фінансових), окремих підходів і прийнятих рішень щодо формування продуктових наборів для ВПО і добровольчих формувань територіальної оборони, оскільки правові підстави для їх забезпечення є різними.

Щодо передачі продуктів харчування для формування «продуктових наборів» для ВПО

Рішенням виконавчого комітету слід затвердити порядок забезпечення та організації харчуванням ВПО (далі - Порядок), посилаючись на положення:

- Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (статті 34, 38, 52, ч. 6 статті 59),

- Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (статті 8, 15),
- Закону «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»,
- Бюджетного кодексу України,
- Постанову Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 252,
- Указу Президента від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні».

Метою Порядку може бути:

- забезпечення безоплатним харчуванням ВПО під час воєнного стану у вигляді продуктових наборів із дотриманням соціальних стандартів та забезпеченням відповідних соціальних гарантій;
- раціональне використання продуктів харчування і попередження їх псування у відповідних закладах.

Порядком, зокрема, можуть передбачатися наступні заходи і дії (управлінські рішення) для досягнення мети :

- затвердження переліку закладів освіти та інших установ, які мають залишки продуктів харчування, із яких можуть бути у подальшому сформовано «продуктові набори» (як додаток до рішення виконкому);
- визначення переліку харчових продуктів, які є у наявності (у залишках) в установах, для формування складу безкоштовного продуктового набору та їх вартості (шляхом проведення інвентаризації відповідних запасів), а також необхідності додаткової їх закупівлі;

- встановлення періодичності та термінів отримання «продуктового набору» ВПО (наприклад, щомісячно або одноразово);

• призначення відповідальних щодо:

- визначення складу продуктового набору, термінів придатності продуктів харчування, їх відповідності нормам безпечності та якості, встановлених чинним законодавством України;

- забезпечення санітарно-гігієнічного режиму;

(наприклад, розгляд цих питань і прийняття відповідних рішень приймати за результатами засідання спеціальної комісії)

- визначення кількості «продуктових наборів» з урахуванням кількості ВПО, що потребують їх отримання (на підставі інформації (обліку зареєстрованих ВПО)), та можливостей забезпечення ними у разі зміни кількості ВПО у наступних періодах;

- встановлення в межах повноважень ОМС відповідальних за процес збереження, забезпечення харчуванням ВПО тощо у законний спосіб (за практикою ТГ головним розпорядником бюджетних коштів у питаннях, пов'язаних із забезпеченням соціальних гарантій ВПО, є Управління/відділ соціального захисту населення;

• визначення та затвердження окремого порядку реалізації:

- процесу забезпечення продуктовими наборами, починаючи від збереження, передачі продуктів харчування від закладів освіти, комплектування їх у продуктові набори, видачі їх ВПО, обліку і складання звітності (управлінської, фінансової і бюджетної);

- механізму отримання згоди батьків щодо передачі продуктів харчування, у разі якщо продукти, з яких формувалися продуктові набори, були закуплені за їх рахунок.

З аналогічними за змістом порядком та організацією процесу на практиці щодо видачі продуктових наборів харчування можна ознайомитися на сайтах та ютубі:

- Дружківської міської військової адміністрації;
- Департаменту соціальної політики м. Чернівці «Продуктові набори для переселенців»

Порядок повинен вирішити низку питань (завдань) щодо:

- встановлення права використовувати залишки продуктів, які не використані установами освіти з причин воєнного стану і припинення (призупинення) діяльності;
- затвердження права змінювати цільове призначення придбаних запасів на харчування ВПО та їх використання;
- права передавати продукти харчування у разі, якщо їх придбання відбулося за рахунок батьківської плати;
- необхідності встановлення права передавати продукти та інші запаси з закладів освіти до установ соціального захисту для формування продуктових наборів і видачі продуктових наборів (із підтвердженням їх отримання);
- встановлення можливості використання деяких інших запасів з числа МШП (пакетів, миючих засобів, щіток, серветок тощо);
- врегулювання питання з оплатою: праці залучених до роботи працівників, які необхідні для здійснення інвентаризації запасів харчування і встановлення їх залишків, формування продуктових наборів, ведення їх обліку та звітності тощо;
- встановлення права забезпечення харчуванням ВПО за рахунок інших джерел, крім коштів місцевого бюджету, не заборонених законодавством;
- дотримання вимог НП(С)БОДС та інших НПА щодо організації бухгалтерського обліку та складання звітності.

Представлений перелік цілей, заходів з їх реалізації та проблем, які можуть бути вирішені, не є вичерпним. Він залежить від конкретної ситуації, що склалася у відповідній ТГ (зокрема, залишків продуктів харчування, кількості ВПО, фінансових можливостей ТГ тощо).

Щодо реалізації бюджетного процесу в частині передачі продуктів харчування і формування продуктових наборів для ВПО

Органи місцевого самоврядування, їх виконавчі органи, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації продовжують здійснювати бюджетні повноваження, а у разі утворення військових адміністрацій такі повноваження здійснюють військові адміністрації відповідно до статті 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Отже, бюджетний процес у період воєнного стану слід організовувати з урахуванням, у т. ч. положень статті 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та змін бюджетного законодавства, прийнятих у зв'язку із введенням воєнного стану.

Видатки місцевих бюджетів включають бюджетні призначення, встановлені рішенням про місцевий бюджет, на конкретні цілі, пов'язані з реалізацією програм та заходів згідно із статтями 88 - 91 Кодексу.

Відповідно до статті 91 БКУ, в місцевих бюджетах можуть передбачатися бюджетні призначення на місцеві програми, пов'язані з виконанням власних повноважень, затверджених відповідними місцевими радами.

У період воєнного стану така місцева бюджетна програма може реалізовуватися за умови затвердження її виконавчим комітетом відповідної місцевої ради з дотриманням вимог статті 91 Бюджетного кодексу України і забезпеченням певних дій, передбачених бюджетним процесом іншими учасниками бюджетного процесу відповідно до положень постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 252.

З метою здійснення видатків з місцевих бюджетів для підтримки внутрішньо переміщених та/або евакуйованих осіб у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні наказом Мінфіну від 10.03.2022 № 95 доповнено Типову класифікацію видатків місцевих бюджетів такими позиціями:

- 3230 – видатки, пов'язані з наданням підтримки внутрішньо переміщеним та/або евакуйованим особам у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні (1070);

- 8755 – допомога внутрішньо переміщеним та/або евакуйованим особам у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні за рахунок коштів резервного фонду місцевого бюджету (1070).

До відома!

Прийнята постанова Кабміну від 01 березня 2022 р. № 175 «Тимчасовий порядок виділення та використання коштів з резервного фонду бюджету в умовах воєнного стану»:

Також відповідно до абзацу четвертого частини першої пункту 22 Розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України дозволено перевищення обсягу резервного фонду бюджету понад 1% обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету.

Висновок:

Виходячи із положень НПА, відділ освіти не має законних підстав щодо передачі продуктів харчування для формування «продуктових наборів» для ВПО в межах виконання освітньої програми, оскільки вирішення цього питання виходить за рамки його власних повноважень, у т. ч. бюджетних.

Вирішення цього питання потребує попередньо:

- нормативно-правового визначення і затвердження порядку організації процесу щодо передачі продуктів харчування /формуванню продуктових наборів та їх передачі ВПО (пропозиції щодо заходів, дій, управлінських рішень наведено у роз'ясненнях);

- здійснення відповідних заходів з боку відповідних органів щодо забезпечення бюджетного процесу з урахуванням вимог бюджетного законодавства у воєнний період в частині, **зокрема:**

• прийняття рішення щодо затвердження відповідної бюджетної програми, внесення змін до відповідного місцевого бюджету та здійснення всіх інших бюджетних процедур, що передбачені бюджетним законодавством.

Так, слід обов'язково, крім інших заходів по внесенню змін до місцевого бюджету, на суму вартості продуктів харчування, які будуть передані для формування продуктового набору іншому відповідальному виконавцю, зменшити планові показники, (бюджетні призначення, бюджетні асигнування), зобов'язання, касові та фактичні видатки за бюджетною програмою відділу освіти. У свою чергу, "новий" головний розпорядник бюджетних коштів (відповідальний виконавець) отримує бюджетні асигнування в результаті внесення відповідних змін до місцевого бюджету, продукти харчування і документи відділу освіти, які підтверджують їх кількість і вартість. У подальшому після формування і видачі продуктових наборів ВПО ним будуть обліковані зобов'язання, проведені касові і фактичні видатки (у натуральному вигляді). Про прийняті рішення, здійсненні заходи, отримані і витрачені продукти харчування/продуктові набори та їх відображення у відповідних документах учасників бюджетного процесу, слід повідомити орган Державної казначейської служби шляхом подачі відповідних документів з метою коригування показників по відповідних учасниках бюджетного процесу та їх звітності (фінансової, бюджетної) згідно із вимогами Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів, затвердженого наказом Мінфіну від 23.08.2012 р. № 938 (з змінами).

Щодо передачі продуктів харчування для формування «продуктових наборів» для територіальної оборони.

Відповідно до Закону «Про основи національного спротиву», добровольче формування територіальної громади (ДФТГ) - воєнізований підрозділ, сформований на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади, який призначений для участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони в межах території відповідної територіальної громади.

Діяльність ДФТГ здійснюється під безпосереднім керівництвом і контролем командира військової частини Сил територіальної оборони Збройних Сил України за територіальним принципом.

Порядок утворення та діяльності ДФТГ визначається Положенням про добровольчі формування територіальних громад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. N 1449 (далі - Положення про ДФТГ).

Облік громадян України, які уклали контракт добровольця територіальної оборони, ведеться територіальним центром комплектування та соціальної підтримки за територіальним принципом. Командир добровольчого формування веде іменний список добровольчого формування (п.22 Постанови № 1449). Зазначена норма є важливою з точки зору неможливості ОМС (відділом освіти) апріорі володіти інформацією щодо кількості членів ДФ ТГ для формування продуктових наборів.

Відповідно до статті 23 Закону «Про основи національного спротиву» фінансування та матеріально-технічне забезпечення національного спротиву здійснюються за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також з інших не заборонених законодавством України джерел.

Відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 14 Закону «Про основи національного спротиву» сільські, селищні, міські ради забезпечують у межах відповідних видатків місцевих бюджетів належне фінансування заходів національного спротиву місцевого значення та підготовки громадян України до національного спротиву.

Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони, затверджений Постановою кабміну від 29 грудня 2021 р. № 1447 встановлює право здійснювати видатки з перевезення особового складу добровольчих формувань до місць проведення занять та у зворотному напрямку за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Втім, відповідно до п.3, 4, ст.8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» **військове командування разом із військовими адміністраціями** (у разі їх утворення) можуть самотійно або із залученням органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, такі, **зокрема, заходи**:

- використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю;
- примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка.

Відповідно до статті 91 БКУ, в місцевих бюджетах можуть передбачатися бюджетні призначення на місцеві програми, пов'язані з виконанням власних повноважень, затверджених відповідними місцевими радами, зокрема: для реалізації заходів та робіт з територіальної оборони та мобілізаційної підготовки місцевого значення.

У період воєнного стану така місцева бюджетна програма може реалізовуватися за умови затвердження її виконавчим комітетом відповідної місцевої ради з дотриманням вимог статті 91 Бюджетного кодексу України і забезпеченням певних дій, передбачених бюджетним процесом іншими учасниками бюджетного процесу відповідно до положень постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 252.

Відповідальним виконавцем бюджетної програми та заходів відповідної місцевої програми у цьому випадку, відповідно до ч.4 ст.20, п.3 ч.2 ст.22 БКУ,

може бути головний розпорядник бюджетних коштів (відповідний виконавчий орган сільської/селищної/міської ради або його структурний підрозділ, до повноважень якого віднесено організацію мобілізаційної роботи, цивільного захисту та територіальної оборони) та/або розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня, який забезпечує виконання бюджетних програм у системі головного розпорядника.

Для реалізації вищезазначеного законодавства Бюджетний кодекс України було доповнено пунктом 22² (Розділ VI "Прикінцеві та перехідні положення") і встановлено, що в умовах воєнного стану або для здійснення згідно із законом заходів загальної мобілізації та з метою відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності органи місцевого самоврядування або військові адміністрації можуть приймати рішення про:

1) перерахування коштів з місцевих бюджетів до державного бюджету; а також, як виняток з положень частини четвертої статті 103² і частини четвертої статті 103³ Кодексу та пункту 11 розділу "Прикінцеві положення" Закону України "Про Державний бюджет України на 2021 рік",

2) про спрямування залишків коштів за субвенціями з державного бюджету місцевим бюджетам, збережених на рахунках місцевих бюджетів станом на 1 січня 2022 року, на :

- заходи територіальної оборони;
- задоволення продовольчих потреб цивільного населення, евакуацію / вивезення / переміщення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у безпечні місця, зокрема на оплату транспортних послуг, пально-мастильних матеріалів, облаштування місць розміщення громадян, які у зв'язку з бойовими діями залишили місце проживання/перебування, оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану.

Зверніть увагу, що норми вищезазначеного законодавства передбачають можливість здійснення видатків з місцевого бюджету на заходи і програми з підтримки Збройних Сил України та підрозділів територіальної оборони.

Однак конкретики щодо джерел здійснення видатків (з державного або місцевих бюджетів) щодо реалізації цих заходів законодавством не визначено.

На виконання положень законодавства Міністерство фінансів України наказом від 20.09.2017 N 793 "Про затвердження складових Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету" затвердило Типову програмну класифікацію видатків та кредитування місцевого бюджету. Для відображення видатків на реалізацію програм і заходів з організації та діяльності територіальної оборони Наказом передбачено код 8240 "Заходи та роботи з територіальної оборони".

Для розширення переліку видатків другої черги, за якими здійснюються платежі Казначейством за дорученням клієнтів, Кабінет Міністрів України 17 березня 2022 р. вніс зміни у підпункт 2 пункту 19 Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в

умовах воєнного стану (постанова КМУ від 17 березня 2022 р. N 308). Зокрема, цей пункт доповнено видатками на здійснення заходів і програм з підтримки Збройних Сил України та підрозділів територіальної оборони.

Важливо! Законодавство не містить вимоги щодо здійснення державної реєстрації ДФТГ будь-яким чином. В зв'язку із цим ДФТГ не має статусу юридичної особи (або структурного підрозділу, філіалу (за вимогами ДКС для реєстрації у Єдиному реєстрі розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів), і як наслідок - не веде господарську діяльність, не може бути а ні розпорядником, а ні одержувачем бюджетних коштів.

Висновки:

Отже, відділ освіти не має правових підстав і визначених законодавством механізмів для передачі продуктів харчування / «продуктових наборів» ДФТГ **в межах виконання освітньої бюджетної програми місцевого бюджету**, оскільки їх передача / прийняття не відповідає бюджетному законодавству і виключає з боку відділу освіти можливість оформлення цієї передачі (господарської операції) у законний спосіб (зокрема, оформлення актів прийому/передачі із підписами відповідальних осіб) з причин відсутності у ДФТГ статусу юридичної особи і усіма наслідками, що з цього випливають.

Втім, стаття 91 БКУ в місцевих бюджетах передбачає можливість **затверджувати бюджетні призначення на місцеві програми**, пов'язані з виконанням власних повноважень, затверджених відповідними місцевими радами, зокрема: **для реалізації заходів та робіт з територіальної оборони та мобілізаційної підготовки місцевого значення.**

У цьому випадку **відповідальним виконавцем заходів відповідної місцевої програми**, відповідно до ч.4 ст.20, п.3 ч.2 ст.22 БКУ, **може бути** головний розпорядник бюджетних коштів - відповідний виконавчий орган сільської / селищної / міської ради або його структурний підрозділ, до повноважень якого віднесено **організацію мобілізаційної роботи, цивільного захисту та територіальної оборони** та/або розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня, який забезпечує виконання бюджетних програм у системі головного розпорядника.

Підготували:

Олена Чечуліна, експерт (USAID DOBRE),

Інна Святна, радник з питань муніципальних фінансів та управління Регіонального офісу “ULEAD з Європою” у Вінницькій області,

Сергій Яцковський, національний експерт з питань місцевого самоврядування Швейцарсько-український проєкт DECIDE

8. Юридичний порадник для ВПО – цілодобова безоплатна правова допомога постраждалим від війни

18.05.2022

У чат-боті «Юридичний порадник для ВПО» з'явилися нові категорії відповідей на актуальні в умовах воєнного стану запитання.

Відтепер внутрішньо переміщені та інші особи, які постраждали від військової агресії росії, можуть 24/7 отримати безоплатну правову допомогу та актуальну інформацію щодо:

- стягнення аліментів на утримання дитини
- укладення та розірвання шлюбу
- позбавлення батьківських прав
- послуги «Малютко»
- прийняття спадщини
- поновлення навчання у закладах освіти
- державної цільової підтримки для здобуття освіти, зокрема, у вигляді соціальної стипендії
- податкової знижки на навчання
- доступу до суду в умовах воєнного стану
- виборчих прав

Щоб скористатися відповідною послугою, перейдіть за посиланням <https://chatbot.r2p.org.ua/>, натисніть «Хочу спробувати!» та виберіть бажану для спілкування платформу (Viber, Telegram або Facebook |Messenger). Після запуску чат-бота інформація із сімейних питань, судового захисту, освітніх послуг і виборчих прав буде доступна у розділі «Сім'я, освіта, захист, інше».

Юридичний порадник для ВПО також допоможе з пошуком відповідей на інші актуальні запитання, зокрема, щодо трудових відносин, виїзду за кордон, оформлення та відновлення довідки про взяття на облік ВПО, паспорта та інших документів, виплати пенсії та соціальних допомог, пошуку безоплатного житла, роботи, медичної, гуманітарної та іншої допомоги. Його підписники мають змогу оперативно отримувати повідомлення про важливі новини через систему пуш-розсилок.

За потреби чат-бот спрямує для надання відповіді до юристів БФ «Право на захист», які консультують щоденно від 7:00 до 22:00, у тому числі за телефонами гарячої лінії:

VODAFONE: +38 (099) 507 50 90

KYIVSTAR: +38 (068) 507 50 90

LIFECCELL: +38 (093) 507 50 90

Юридичний порадник для ВПО розроблений швейцарсько-українською Програмою EGAP та юридичною командою БФ «Право на

захист». Проєкт підтримується Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій та Міністерством цифрової трансформації.

9. Компенсація за тимчасове проживання внутрішньо переміщених осіб

25.05.2022

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 19.03.2022 р. № 333 «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану» (далі – Порядок) громадяни України, які після введення Указом Президента України від 24.02.2022 р. № 64 “Про введення воєнного стану в Україні” безоплатно тимчасово розмістили внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), можуть отримати за це грошову компенсацію.

Так, згідно з цим порядком отримувачем зазначеної компенсації є фізична особа - громадянин України віком від 18 років, яка є власниками житла або його представником, наймачем (орендарем) житла державної або комунальної власності і безоплатно розмістила у цих приміщеннях ВПО (пункт 2 Порядку).

Компенсація надається у безготівковій формі за рахунок коштів (абзац перший пункту 16 Порядку):

- державного бюджету (зокрема і резервного фонду)
- місцевих бюджетів (зокрема і резервного фонду)
- підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності
- іноземних держав та міжнародних організацій у вигляді благодійної, гуманітарної та матеріальної допомоги
- добровільних пожертвувань фізичних і юридичних осіб, благодійних організацій та громадських об'єднань
- інших не заборонених законодавством джерел.

Згідно із зазначеним порядком, для органів місцевого самоврядування передбачено низку повноважень, у т. ч. й з урахуванням визначених іншими актами Уряду з цього питання.

1. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад вносять до веб-ресурсу “Прихисток” <https://prykhystok.gov.ua> відомості щодо приміщень приватного житлового фонду, доступних у відповідній громаді для безоплатного розміщення ВПО (пункт 3 Порядку).

З метою інституційного забезпечення реалізації зазначених та інших пов'язаних з цим повноважень пропонується у структурі апарату сільської/селищної/міської ради та її виконавчого комітету або іншого виконавчого органу місцевої ради утворити структурний підрозділ (сектор) або ж визначити посадову особу/посадові особи, до функцій яких віднести здійснення цієї діяльності (далі – посадові особи). До таких посадових осіб для внесення відповідних відомостей до веб-ресурсу «Прихисток» можуть

звернутися і фізичні особи – власники житла. Зазначені відомості можуть вноситися як безпосередньо за особистої присутності фізичної особи – власника житла, так і за його заявою, складеною у довільній формі, в якій повинні бути вказані відомості, необхідні для заповнення відповідної електронної картки у веб-ресурсі «Прихисток».

Під час внесення відповідною посадовою особою за зверненням фізичної особи – власника житла відомостей до веб-ресурсу «Прихисток» зазначені посадові особи інформують фізичну особу – власника житла про те, що він зобов'язаний:

І не пізніше ніж протягом наступного робочого дня з дня розміщення ВПО подати заяву в довільній формі до виконавчого органу сільської, селищної, міської ради, у якій зазначити прізвище, ім'я та по батькові (за наявності) кожної з розміщених ВПО.

Також необхідно наголосити особі, яка розмістили ВПО, що вона зобов'язана в день припинення розміщення ВПО або зміни їх кількості подати в довільній формі (у паперовій або в електронній формі на визначену електронну адресу) заяву з інформацією про зміну переліку осіб, розміщених у житловому приміщенні, із зазначенням можливості у подальшому розміщувати ВПО у цьому житловому приміщенні (абзаци перший та третій пункту 4 Порядку), а також, що компенсація надається тільки за проживання осіб, які мають у встановленому порядку статус ВПО;

І не пізніше ніж протягом 5 днів з дня закінчення звітного місяця подавати зазначеним посадовим особам заяву за формою згідно з додатком 1 до Порядку для отримання відповідно компенсації (пункт 5 Порядку).

Необхідно також повідомити власника житлового приміщення, що у разі подання ним заяви на компенсацію у паперовій формі йому необхідно буде пред'явити:

- документ, який посвідчує його особу;
- документ, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням, або документ, що підтверджує повноваження представника власника.

У разі подання ним заяви в електронній формі, то до такої заяви необхідно буде додати електронні копії (фотокопії):

- документа, який посвідчує особу, що розмістила внутрішньо переміщених осіб;
- документа, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням, або документа, що підтверджує повноваження представника власника.

2. Виконавчий орган сільської, селищної, міської ради (посадові особи) на підставі внесених до веб-ресурсу “Прихисток” відомостей формує реєстр житлових приміщень, доступних для безоплатного розміщення ВПО у відповідній громаді (пункт 3 Порядку).

Зазначеною постановою не затверджено формату реєстру такого житла.

Проте, ураховуючи положення пункту 3 Порядку формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання, обліку та надання такого

житла для тимчасового проживання ВПО (постанова КМУ від 29.04.2022 р. № 495), відповідно до якого уповноважений орган (**сільські, селищні, міські ради або уповноважені ними органами**), який прийняв рішення про формування фонду, призначеного для тимчасового проживання ВПО, веде облік житлових приміщень такого фонду за формою, встановленою наказом Держжитлокомунгоспу від 14.05.2004 р. № 98 «Про затвердження форм щодо житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання», то і відповідний реєстр такого житла доцільно вести у формі, затвердженій зазначеним наказом, з урахуванням відомостей, зазначених у веб-ресурсі «Прихисток» (додається).

Зміни до зазначеного реєстру (зміну переліку осіб, розміщених у житловому приміщенні, із зазначенням можливості у подальшому розміщувати ВПО у цьому житловому приміщенні тощо) вносяться відповідними посадовими особами за поданою фізичною особою – власником житла заявою (абзац другий пункту 4 Порядку).

Здійснення функцій щодо ведення реєстру житлових приміщень, доступних для безоплатного розміщення ВПО у відповідній громаді, варто покласти (передбачити у посадових інструкціях) посадових осіб, які забезпечують внесення до веб-ресурсу «Прихисток» відомостей про приміщень приватного житлового фонду, доступних у відповідній громаді для безоплатного розміщення ВПО, та збір і розгляд заяв власників житла на отримання компенсації.

Крім того ведення органами місцевого самоврядування відповідних реєстрів (обліків) житлового фонду для тимчасового проживання, у т. ч. для ВПО передбачено Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (частина дев'ята статті 11), а також постановою КМУ від 31.03.2004 р. N 422 «Про затвердження Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання та Порядку надання користування житловими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання» (абзац сьомий пункту 4 Порядку) та від 29.04.2022 р. № 495 «Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб». Тому ведення зазначених реєстрів (обліків) повинно було уже здійснюватися.

3. Виконавчий орган сільської, селищної, міської ради (посадові особи) отримує та розглядає подані фізичними особами – власниками житла заяви на отримання компенсації протягом 5 робочих днів з дня їх отримання. Перебіг п'яти робочих днів розпочинається з дня, що настає за днем отримання такої заяви (пункт 6 Порядку). Тобто день подання заяви не враховується у перебіг п'ятиденного строку.

Під час отримання заяв посадові особи перевіряють повноту їх заповнення, і у випадку потреби – надають консультативну допомогу у їх заповненні.

Також посадові особи повинні поінформувати надавачів заяв про:

- існуючі джерела покриття їм витрат за безкоштовне розміщення ними у житлових приміщеннях ВПО (державного бюджету (зокрема і резервного

фонду); місцевих бюджетів (зокрема і резервного фонду); підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності; іноземних держав та міжнародних організацій у вигляді благодійної, гуманітарної та матеріальної допомоги; добровільних пожертвувань фізичних і юридичних осіб, благодійних організацій та громадських об'єднань; інших не заборонених законодавством джерел (абзац перший пункту 16 Порядку);

- необхідність щомісяця, до 5 числа, наступного за звітним місцем, надання таких заяв до виконавчого органу сільської/селищної/міської ради (посадових осіб) (пункт 5 Порядку)

- нарахуння їм компенсацій у безготівковій формі за зазначеними у заяві банківськими реквізитами до кінця місяця з дня закінчення звітного місяця за умови відсутності заборгованості за житлово-комунальні послуги (тому важливо звернути увагу заявника на перевірку правильності написання реквізитів свого банківського рахунку чи картки) (абзац перший пункту 6 Порядку);

- підтвердження своїм підписом, що проставляється у заяві про отримання компенсації, факту відсутності заборгованості за житлово-комунальні послуги у заявника, який розмістив ВПО (абзац другий пункту 16 Порядку);

- можливість виплати заявнику компенсації за рахунок коштів міжнародних організацій, благодійних організацій та громадських об'єднань (у випадку розміщення 4-х і більш ВПО або вразливих категорій осіб, визначених у пункті 7 Порядку), тому його персональні дані можуть бути передані відповідній міжнародній організації, благодійній організації та громадському об'єднанню для здійснення компенсації (пункт 11 Порядку). А у разі відсутності у міжнародних організацій, благодійних організацій та громадських об'єднань коштів на компенсацію, виплати будуть здійснюється за рахунок інших, передбачених у Порядку джерел (абзаци третій, четвертий пункту 16 порядку);

- перевірку наведених у заяві відомостей з відвідуванням (у разі потреби) місця розташування ВПО і що у випадку виявлення недостовірних даних — можливість прийняття рішення про відмову у призначенні компенсації (пункти 8, 9 Порядку);

- методику розрахунку суми компенсації, визначну у пункті 15 Порядку.

Відомості із заяв, у яких міститься інформація про розміщення 4-х і більше ВПО, осіб з інвалідністю, осіб старше 60-ти років, одиноких матерів, членів багатодітних сімей, членів сімей загиблих (померлих) захисників і захисниць України, інших вразливих груп населення, вноситься посадовими особами у перелік за формою згідно з додатком 2 до Порядку (пункт 7 Порядку). Зазначений перелік передбачає, що внесеним до нього особам, які розмістили ВПО, компенсація витрат буде здійснюватися за рахунок коштів міжнародних організацій, благодійних організацій та громадських об'єднань.

4. Протягом строку розгляду заяви уповноважені особи виконавчого органу сільської, селищної, міської ради (посадові особи) проводять перевірку наведених у заяві відомостей з відвідуванням (у разі потреби)

місця розміщення ВПО, зокрема з метою перевірки факту такого розміщення, його безоплатності, кількості розміщених осіб та умов їх проживання, паперових та електронних документів, що посвідчують особу, а також свідоцтва про народження ВПО, довідки про взяття на облік ВПО, документів, що підтверджують приналежність до вразливих груп населення або їх соціальний статус (пункт 8 Порядку).

5. У разі встановлення за результатами перевірки факту надання у заяві недостовірної інформації, виконавчий орган сільської, селищної, міської ради (посадові особи) **приймає рішення про відмову у виплаті компенсації** (пункт 9 Порядку).

6. За результатами перевірки виконавчий орган сільської, селищної, міської ради (посадові особи) **узагальнює надану у заявах інформацію і вносить її у переліки** згідно з додатками 2 і 3 до Порядку (далі - переліки), визначають обсяг та джерело компенсації особам, які розмістили ВПО, та подають переліки до відповідної обласної чи Київської міської військових адміністрацій, до 12 числа місяця, що настає за звітним (пункт 10 Порядку).

Сума компенсації розраховується посадовими особами з урахуванням кількості днів, протягом яких житлове приміщення надавалося для розміщення внутрішньо переміщеної особи (далі - людино-день), з дня її розміщення, але не раніше дати взяття її на облік внутрішньо переміщених осіб відповідним органом або через Єдиний державний вебпортал електронних послуг (далі - Портал Дія).

Кількість людино-днів визначається шляхом додавання кількості ВПО, які проживали у житловому приміщенні, наданому для їх розміщення, в кожний день місяця. Сума компенсації за кожен людино-день визначається на рівні 14,77 гривні. Загальна сума компенсації визначається шляхом визначення добутку загальної кількості людино-днів на суму компенсації за кожен людино-день (пункт 15 Порядку).

7. Фінансування органом місцевого самоврядування в межах компетенції витрат на компенсацію за надання в громаді безоплатно житлових приміщень для розміщення ВПО здійснюється відповідно до пунктів 17 – 19 Порядку.

Додаток

ЖУРНАЛ обліку житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання

сільської, селищної, міської ради

№ з/п	Адреса житлового приміщення з	Прізвище, ім'я по батькові	Належність житлового будинку і найменування	Характеристика житлових приміщень житла для	Дата включення будинку,	Дата виключення будинку,	Кількість розміщених у приміщенні	Дата заселення ВПО	Дата виселення ВПО

[illegible]

10. Послуги у сфері соціального захисту населення: відповіді на типові питання

05.07.2022

Експерти шведсько-українського проекту PROSTO «Підтримка доступності послуг в Україні» підготували відповіді на 35 поширених запитань щодо надання послуг у сфері соціального захисту населення.

Чи зобов'язані батьки дитини відкривати спеціалізований рахунок в Приватбанку із спеціальним режимом використання для отримання грошової компенсації вартості одноразової натуральної допомоги «Пакунок малюка»?

На період військового стану внесено зміни в частині надання даної послуги, відтак надано можливість перерахування коштів грошової компенсації на будь-який рахунок, відкритий в АТ КБ «Приватбанк».

Гроші замість «пакунку малюка» можна витратити тільки в певних крамницях?

На даний час знято обмеження щодо купівлі товарів виключно в тих закладах торгівлі, які приєдналися до програми з реалізації пілотного проекту. Також кошти компенсації можна зняти, перерахувати на іншу картку або оплатити онлайн необхідні витрати.

Чи може надаватись компенсація власникам житла за розміщення членів своєї сім'ї?

Компенсація НЕ надається за розміщення членів своєї сім'ї (в розумінні Сімейного кодексу України): дружини, чоловіка, їх неповнолітніх дітей, інших членів сім'ї, які спільно проживають та пов'язані спільним побутом (батьки, повнолітні діти, тощо).

Чи може особа, яка є власником жилого приміщення і є ВПО, надаючи безоплатно належне їй жиле приміщення для розміщення інших ВПО, отримувати компенсацію за розміщення в себе ВПО?

Така особа може отримувати компенсацію.

Чи є послуга «ЄМалятко» обов'язковою для замовлення?

Ні, послуга надається виключно за бажанням батьків дитини чи одного з них.

Отримати свідоцтво про народження заявники можуть лише в установі, де замовляли послугу?

Ні, заявники також можуть замовити надсилання свідоцтва про народження рекомендованим листом. Вартість доставки сплачує заявник під час отримання листа (вартість кур'єрської служби Укрпошти).

Якщо чоловік їде на заробітки за кордон, чи буде дружина отримувати соціальну допомогу (860 гривень) на немовля?

Дружина має право продовжувати одержувати державну допомогу при народженні дитини, якщо чоловік буде працювати за кордоном. Законодавством для визначення права отримання виплати є вимога постійного проживання на території України лише одержувача допомоги, в цій ситуації матері з дитиною.

Особа стояла на обліку в Центрі зайнятості і пішла в декретну відпустку, скільки передбачається «дородових»?

Якщо на момент отримання довідки для виплати допомоги по вагітності та пологам заявниця перебуває на обліку в Центрі зайнятості – виплата допомоги збільшується до 100 % мінімальної допомоги по безробіттю (у порівнянні особи, що не працюють, – 25%). Повний розмір допомоги повідомить територіальний орган соціального захисту населення (розмір залежить від терміну, зазначеному у довідці від медичного закладу – 126 або 140 календарних днів).

В складі сім'ї двоє дітей віком до трьох років. Допомогу при народженні на обох дітей отримує мама. Чи правомірно перевести виплату допомоги на одну дитину на батька (за його заявою)? На одну дитину отримує мама, на іншу — тато?

Допомогу при народженні дитини може оформити будь-хто батьків – як тато, так і мама. Якщо, Ви вже оформили допомогу при народженні обох дітей на себе, законодавством не передбачено переоформлення допомоги на другого батька (крім певних обставин).

Особа знаходиться за кордоном і там стала на медичний облік щодо вагітності. Чи правда що, якщо особа не стане на облік по вагітності в Україні, то не буде отримувати «дитячі»?

Не перебуваючи на обліку в медичному закладі по вагітності, Ви втрачаєте лише право на одержання допомоги по вагітності та пологах. Оформити допомогу при народженні дитини особа має право, звернувшись до управління соціального захисту, населення чи ЦНАПу до досягнення дитиною 12 місяців.

У разі одержання свідоцтва про народження в іншій країні – необхідно легалізувати його в установленому порядку.

Особа отримала статус ВПО (дитина народилася в одному регіоні), прибули в інший регіон, чи можливо оформити допомогу «Пакунок малюка»?

Так, допомога надається за місцем проживання /перебування особи. Пакет документів стандартний, інших додаткових документів не вимагається.

У який термін мають звернутися батьки для оформлення компенсації «Пакунок малюка»?

Батьки мають 12 місяців з дати народження дитини для оформлення зазначеної компенсації вартості «Пакунок малюка», у військовий час термін не змінено.

ВПО виїхала за кордон, не повідомивши ЦНАП, і не скасувавши довідку, які подальші дії ЦНАП?

Відповідно до чинного законодавства, ЦНАП не може скасувати довідку без поданої заяви ВПО або отримання відомостей з ДМС про підтвердження перетину кордону. У даному випадку у людини залишається статус ВПО до повернення в Україну або до того часу, поки орган соціального захисту населення не проведе перевірку ВПО щодо її місця перебування.

Нюанси отримання власниками житла компенсації за проживання ВПО-членів сім'ї. Хто конкретно до них відноситься (діти, внуки, які проживають та зареєстровані окремо, ін.) В якому випадку власник не отримує коштів?

Компенсація не надається власникам житла за прихисток членів сім'ї – дружини, чоловіка, їх неповнолітніх дітей, інших членів сім'ї, які спільно проживають та пов'язані спільним побутом (батьки, повнолітні діти, тощо), у разі виникнення додаткових нюансів рішення щодо нарахування чи відмови в нарахуванні приймає орган який уповноважений розглядати такі звернення та приймати рішення щодо нарахування.

Як людині здати пакет документів на пільги, якщо УПСЗН вимагає довідку про реєстрацію ф13, а працівникам ЦНАП закрито доступ до реєстру для її видачі?

Особа може самостійно замовити витяг про реєстрацію місця проживання на порталі Дія, і надати такий документ органу соціального захисту для отримання пільги.

ВПО вже набула статусу в громаді і подала заявку на державну допомогу 2000 грн., потім перемістилася в іншу громаду, чи потрібно подавати знову заяву на допомогу?

Так, ВПО повинні звернутися до органу соціального захисту, ЦНАП чи уповноваженої особи ОМС для подання заяви на статус ВПО та подання повторної заяви на виплату допомоги. Після отримання заяви, орган соціального захисту направить запит до органу, який видав первинну довідку для уточнення виплат (за який період такі виплати були отримані).

Чи потрібно людині прикладати довідки про доходи з паю, пенсійного фонду для отримання соціальних допомог?

Так, по догляду на непрофесійній основі; несплата аліментів.

Яка процедура відмови в реєстрації ВПО?

Заявнику може бути відмовлено у видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, в таких випадках:

- - у заявника немає відмітки про реєстрацію місця проживання (прописки) на тимчасово окупованій території України або в районі проведення АТО і відсутні докази, що підтверджують факт проживання на цій території;
- - у державних органів є факти про подання завідомо неправдивих відомостей для отримання довідки;
- - заявник втратив документи, що засвідчують його особу (спочатку необхідно відновити документи, а потім стати на облік);
- - докази, подані заявником для підтвердження факту проживання на тимчасово окупованій території України або в районі проведення АТО не підтверджують факту проживання заявника на відповідній території. Рішення про відмову у видачі довідки з обов'язковим зазначенням підстав для відмови, підписане керівником уповноваженого органу, видається заявнику в день подання заяви про взяття на облік, а у випадку, передбаченому абзацом другим пункту Порядку, - не пізніше ніж через 15 робочих днів після її подання.

Чи потрібна письмова згода співвласників на проживання та отримання компенсації витрат власникам житла за тимчасове розміщення ВПО?

Ні, така вимога відсутня у постанові КМУ 333, За компенсацією звертається один із співвласників.

Як підтвердити родинні зв'язки, якщо малолітня дитина (ВПО) прибула з матір'ю батька (ВПО). Батьки дитини не одружені та відсутнє доручення на дитину від матері для встановлення статусу ВПО?

Необхідно звернутися до служби у справах дітей для отримання довідки. На основі поданих даних служба у справах дітей видасть довідку для оформлення статусу ВПО неповнолітній особі.

Коли працівник ЦНАП зможе роздрукувати довідку ВПО громадянам, які зареєструвались у Дії?

Працівник ЦНАП може скористатись шерингом документів і роздрукувати довідку. На сьогодні є технічні моменти щодо друку довідки з ПК Соціальна громада так як там відсутні відомості звідки людина прибула і де проживає. Також довідку ВПО поданому через Дію може видати орган соціального захисту населення так як саме УПСЗН має доступ до єдиної державної бази даних ВПО.

Як здійснюються виплати для ВПО через програму ООН?

У багатьох містах працюють різні представництва від ООН. Уряд України підписав меморандум про співпрацю з міжнародними організаціями, відповідно, людина самостійно може подати заявку на допомогу від

міжнародних організацій на сайті Єдопомога <https://edopomoga.gov.ua/>, вказавши персональні дані та рахунок для зарахування допомоги, також веб-ресурс дозволяє перевіряти стан поданої заяви.

Як подати відповідь на запит від УСЗН про зареєстрованих осіб в житловому приміщенні, якщо відсутній доступ до реєстру територіальної громади?

Якщо у громаді працює локальний реєстр, таку інформацію можна надати. В деяких громадах УПСЗН підключений до такого реєстру. На даний час реєстр територіальної громади закрито і надати таку інформацію неможливо.

Чи можливо залучити працівника УПСЗН до прийому документів на соціальні послуги, якщо на даний момент штат ЦНАП не розширюється.

Так, можливо. Працівники УСЗН так само мають право по законодавству здійснювати прийом громадян, як і працівники ЦНАП.

Якщо особа ВПО переїжджає в іншу область або повертається додому, який алгоритм скасування довідки ВПО?

Це два різні випадки: повернення на постійне місце проживання та переїзд в іншу територіальну громаду. У першому випадку людина звертається до УСЗН чи ЦНАПу зі письмовою заявою, на підставі чого працівник УСЗН знімають з обліку ВПО; а в другому випадку, у разі зміни фактичного місця проживання/перебування заявник звертається за видачою довідки до уповноваженого органу за місцем фактичного проживання/перебування. Раніше видана йому довідка вилучається, про що вносяться відповідні зміни до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

Чи можливо редагування заяв? Чи є можливість формування звітів у ЦНАП?

Так редагування заяв можливе; необхідно направити листа на електронну пошту ІОЦ, і заява буде направлена на доопрацювання. Формування звітів у ПК "Соціальна громада" здійснюється через фільтри програми, де можна побачити прийняті заяви за певний період. Статистичні звіти у ПК "Соціальна громада" недоступні.

Нарахування компенсації ВПО, які оформились з 24 лютого 2022, отримували в березні-квітні, але була призупинена виплата в травні 2022 року. В травні 2022 згідно переліку деякі ОТГ знову буди внесені до зони бойових дій. Чи потрібно знову подавати заяви на компенсацію витрат на проживання ВПО які не здали довідки?

Так, необхідно повторно подати заяву на оформлення виплати на проживання для ВПО.

Питання щодо заборгованості по комунальним послугам власників будинків, що надають прихисток ВПО.

Відповідно до Пункту 16 Постанови КМУ №333 чітко зазначається, що компенсація особам, що розмістили внутрішньо переміщених осіб, виплачується за умови відсутності заборгованості за житлово-комунальні послуги. Факт відсутності заборгованості за житлово-комунальні послуги особа, що розмістила внутрішньо переміщених осіб, підтверджує своїм підписом, що проставляється у заяві про отримання компенсації. Не передбачається вимога додатково інших підтверджуючих документів про відсутність заборгованості.

Терміни виплати компенсації власникам житлових будинків за розміщення ВПО?

Відповідно до Пункту 16 Постанови КМУ №333: Компенсація особам, що розмістили внутрішньо переміщених осіб, виплачується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів (зокрема, резервного фонду бюджету), коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, іноземних держав та міжнародних організацій у вигляді благодійної, гуманітарної та матеріальної допомоги, а також добровільних пожертвувань фізичних і юридичних осіб, благодійних організацій та громадських об'єднань, інших не заборонених законодавством джерел у безготівковій формі за зазначеними у заяві банківськими реквізитами до кінця місяця з дня закінчення звітного місяця.

Чи можливо призначити допомогу при народженні дитини батьку, якщо дитина народжена за кордоном?

Так, оформити допомогу при народженні дитини батьку дитини має повне право – звернувшись до управління соціального захисту населення чи ЦНАПу до досягнення дитиною 12 місяців. Допомогу буде призначено та виплачено – 10 320,00 грн. (місяць народження дитини), 860,00 грн. щомісяця до досягнення дитиною 3- річного віку. У разі одержання свідоцтва про народження в іншій країні – необхідно легалізувати його в установленому порядку.

Як оформити послугу, якщо вимагають довідку про склад сім'ї. Яким документом її замінити, і хто повинен надавати відповідний документ?

Відповідно до чинного законодавства, довідка про склад сім'ї скасована (згідно з наказом Мінсоцполітики від 17 липня 2019 № 1106). Видається довідка про зареєстрованих осіб, якщо у громаді є локальний реєстр. Якщо такого реєстру немає і немає доступу до реєстру територіальної громади ДМС, рекомендовано подати витяг з реєстру територіальної громади на кожного члена сім'ї (колишня довідка форми 13).

Особа подавала на малозабезпечену до введення воєнного часу на територію, яка перебуває в тимчасовій окупації. Зараз ця особа перебуває на підконтрольній території України, але виплат так і не отримала. Що треба їй робити, щоб отримувати виплати?

Необхідно звернутись до УПСЗН на підконтрольній Україні території та уточнити, чи опрацьовано було справу і чи призначено було допомогу.

Який алгоритм підключення надання послуг «єМалятко» щодо реєстрації місця проживання?

Для того, щоб була можливість надавати послугу реєстрації місця проживання у комплексній послугі «єМалятко», необхідно адаптувати реєстр, у якому працює громада, через систему підключення API, така робота проводиться ІТ-працівником громади та ДМС. Очікуємо, коли така послуга буде поступна у громадах які працюють у РТГ ДМС (в розробці).

Допомога ВПО недієздатним психічного хворим. Хто має бути заявником, який має бути рахунок? Як діяти з коштами?

Для оформлення статусу ВПО та допомоги на проживання звертається опікун, який має відповідне рішення суду, рахунок відкривається на опікуна, допомога призначається опікуну.

Х. ВЧИНЕННЯ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ТА НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2021 р. № 1290 «Деякі питання використання спеціальних бланків нотаріальних документів»

{Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ
№ 719 від 24.06.2022}

Відповідно до частини третьої статті 34 Закону України “Про нотаріат”
Кабінет Міністрів України **постановляє:**

1. Затвердити такі, що додаються:

Порядок використання, зберігання, обігу спеціальних бланків
нотаріальних документів і звітності про їх витрачання;
опис і зразок спеціального бланка нотаріального документа.

2. Установити, що в разі зміни опису і зразка спеціального бланка
нотаріального документа залишки спеціальних бланків нотаріальних
документів, опис і зразок яких були раніше затверджені, використовуються до
повного їх витрачання.

3. Визнати такими, що втратили чинність, постанови Кабінету Міністрів
України згідно з переліком, що додається.

Прем'єр-міністр України Д. ШМИГАЛЬ

ПОРЯДОК використання, зберігання, обігу спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх витрачання

1. Цей Порядок регулює питання використання, зберігання, обігу
спеціальних бланків нотаріальних документів (далі - бланки) і звітності про їх
витрачання.

2. Бланки потребують використання спеціальних елементів захисту, є
невід'ємною складовою нотаріального діловодства, документарного
забезпечення нотаріального процесу та використовуються нотаріусами
виключно під час вчинення нотаріальних дій.

3. Виготовлення бланків здійснюється державним підприємством, яке
належить до сфери управління Мінекономіки та спеціалізується на

виготовленні бланків документів, що потребують використання спеціальних елементів захисту (далі - виробник).

4. Заходи щодо замовлення бланків у виробника, їх постачання державним нотаріальним конторам, державним нотаріальним архівам, приватним нотаріусам, первинний облік постачання, знищення дефектних бланків здійснюються визначеним Мін'юстом державним підприємством, яке належить до сфери управління Мін'юсту (далі - постачальник), у порядку, затвердженому Мін'юстом.

5. Замовлення постачальником бланків у виробника, їх виготовлення виробником та передання постачальнику здійснюються на підставі договору, укладеного між виробником та постачальником.

6. Замовником бланків у постачальника є державна нотаріальна контора, державний нотаріальний архів, приватний нотаріус (далі - замовник).

7. Замовник замовляє необхідну кількість бланків шляхом подання постачальнику відповідної заявки згідно з умовами договору, укладеного між постачальником та замовником.

8. Замовник отримує бланки від постачальника у відповідних пачках згідно з умовами договору, укладеного між постачальником та замовником.

9. Облік обігу бланків та звітності про їх витрачання здійснюється в Єдиному реєстрі спеціальних бланків нотаріальних документів (далі - Єдиний реєстр), держателем якого є Мін'юст.

10. Єдиний реєстр є електронною базою даних, що містить інформацію про:

- постачання бланків замовникам;
- видані державним та приватним нотаріусам бланки;
- отримані замовниками бланки;
- передані державними нотаріальними конторами, державними нотаріальними архівами, державними та приватними нотаріусами бланки;
- витрачені і недійсні бланки;
- проведення перевірки справжності бланків;
- видані інформаційні довідки та витяги з Єдиного реєстру;
- електронні книги обліку бланків у замовників.

11. Порядок ведення Єдиного реєстру і розмір плати за користування ним затверджуються Мін'юстом.

Від плати за користування Єдиним реєстром звільняються органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Кошти від справляння плати за користування Єдиним реєстром зараховуються до державного бюджету.

12. Адміністратором Єдиного реєстру (далі - адміністратор) є державне підприємство, яке належить до сфери управління Мін'юсту.

13. Недійсними вважаються бланки:

- відсутні під час відкриття пачки, втрачені або викрадені;
- дефектні (у зв'язку з відсутністю або пошкодженням захисної сітки, друкованого тексту, водяних знаків, серій або номерів, наявністю дубльованих номерів, пошкодженням цілісності паперу, на якому викладено бланк, тощо);

зіпсовані замовником, зокрема під час вчинення нотаріальної дії;

анульовані внаслідок того, що вчинення нотаріальної дії не відбулося, а також з інших підстав, передбачених цим Порядком.

14. Під час отримання бланків замовник зобов'язаний перевірити їх кількість, а також відповідність їх серій і номерів тим, що зазначені у відповідній видатковій накладній.

Якщо під час проведення перевірки виявлено відсутність бланків у пачці чи наявність дефектних бланків, замовник не пізніше наступного робочого дня складає відповідний акт приймання-передачі у двох примірниках, один з яких разом з дефектними бланками надсилає постачальнику.

У разі невиконання чи неналежного виконання замовником зазначених вимог відповідні бланки вважаються такими, що не мають дефектів та отримані ним у кількості, зазначеній у видатковій накладній.

15. Замовник протягом п'яти робочих днів після зіпсуття чи анулювання бланків здійснює їх знищення, про що складається відповідний акт, який зберігається у справах замовника.

Постачальник знищує дефектні бланки, про що складає відповідний акт.

Замовник забезпечує зберігання актів приймання-передачі дефектних бланків, актів про знищення зіпсованих чи анульованих бланків, а постачальник - актів приймання-передачі дефектних бланків, актів про знищення дефектних бланків протягом трьох років після їх підписання.

16. Дозволяється передавання бланків між нотаріусами у межах нотаріального округу із складенням акта приймання-передачі і одночасним повідомленням адміністратора.

17. У разі зупинення (більше ніж на чотири місяці), припинення нотаріальної діяльності або анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю нотаріус (особа, нотаріальну діяльність якої припинено або свідоцтво якої про право на зайняття нотаріальною діяльністю анульовано) протягом десяти, а у разі припинення нотаріальної діяльності під час дії воєнного або надзвичайного стану - 30 календарних днів передає невикористані бланки постачальнику у порядку, затвердженому Мін'юстом. Це правило не застосовується у разі припинення нотаріальної діяльності під час дії воєнного або надзвичайного стану за умови реєстрації нотаріальної діяльності в іншому нотаріальному окрузі протягом 30 календарних днів після такого припинення.

{Абзац перший пункту 17 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

Невикористані бланки, які не передані нотаріусом (особою, нотаріальна діяльність якої припинена або свідоцтво якої про право на зайняття нотаріальною діяльністю анульовано) іншому нотаріусу або постачальнику в зазначений строк, вважаються анульованими.

{Абзац другий пункту 17 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

18. Бланки, отримані замовником, повинні зберігатися у вогнестійкому сейфі, прикріпленому до стіни або підлоги.

19. У разі виявлення факту втрати або викрадення бланків замовник зобов'язаний негайно повідомити про це з використанням засобів телефонного зв'язку відповідному територіальному органу Мін'юсту, Національній поліції та постачальнику і надіслати їм протягом однієї доби відповідні письмові повідомлення.

20. Територіальні органи Мін'юсту контролюють використання, зберігання, обіг бланків і звітність про їх витрачання у порядку, затвердженому Мін'юстом.

За кожним фактом втрати або викрадення бланків територіальний орган Мін'юсту призначає відповідну перевірку.

21. Завідуючі державними нотаріальними конторами, державними нотаріальними архівами, державні та приватні нотаріуси несуть персональну відповідальність за порушення вимог законодавства щодо використання, зберігання, обігу бланків і звітності про їх витрачання.

За порушення вимог законодавства щодо використання, зберігання, обігу бланків, що призвело до втрати, викрадення чи знищення бланків, а також за неналежне ведення обліку, зберігання бланків, несвоєчасне звітування про їх витрачання завідуючі державними нотаріальними конторами, державними нотаріальними архівами, державні та приватні нотаріуси притягуються до відповідальності у порядку, встановленому законом.

22. Вартість бланків та витрати, пов'язані з їх використанням, відшкодовують особи:

- щодо яких або в інтересах яких вчинені нотаріальні дії;
- з вини яких було зіпсовано чи анульовано бланк.

З метою обліку та контролю розрахунків за бланки державні нотаріальні контори та державні нотаріальні архіви щомісяця подають постачальнику звіт про витрачання та оплату бланків.

ОПИС І ЗРАЗОК спеціального бланка нотаріального документа

1. Спеціальний бланк нотаріального документа (далі - бланк) форматом 210 x 297 міліметрів виготовлений з використанням спеціальних елементів захисту на папері із 100-відсотковим вмістом деревинної целюлози без оптичного відбілювача масою 95 грамів на квадратний метр із двотоновим водяним знаком, захисними волокнами та хімічним захистом.

Водяний знак має вигляд решітки, що складається з двотонових елементів - трьох рівних відрізків завдовжки 12 міліметрів, які перетинаються в одній точці під кутом 120°.

2. Рамка на лицьовому боці бланка виконана офсетним друком із застосуванням гільйошних елементів, на внутрішньому периметрі рамки надруковано напис "УКРАЇНА" українською та англійською мовами у вигляді мікротексту, а в рамці на зворотному боці - те саме у негативному зображенні.

3. У верхній частині лицьового боку бланка надруковано слово “УКРАЇНА” українською і англійською мовами, яке розміщено по обидва боки стилізованого зображення малого Державного Герба України (тризуба), виконаного фарбою блакитного і жовтого кольору.

4. У нижній частині лицьового боку бланка виконано написи у негативному зображенні “МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ” та у позитивному зображенні “Увага! Бланк містить багатоступеневий захист від підроблення”.

5. У верхніх внутрішніх кутах рамки на лицьовому боці виконані орнаментальні елементи, які включають приховані зображення, що візуалізуються за допомогою дифракційного фільтра.

6. Посередині бланка з лицьового боку невидимою в денному світлі люмінесцентною фарбою, що набуває свічення в ультрафіолетовому випромінюванні, надруковано напис “МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ” в обрамленні різнокольорового гільйошного візерунка, надрукованого люмінесцентними фарбами, які набувають свічення в ультрафіолетовому випромінюванні.

7. У нижньому правому куті лицьового боку бланка міститься QR-код розміром 13,2 x 13,2 міліметра, під яким міститься серія, яка складається з трьох літер, і номер із шести цифр заввишки 2,9 міліметра.

8. На зворотному боці бланка по всій площині нанесено 21 зображення елемента малого Державного Герба України (тризуба), яке виконано термофарбою сіро-блакитного кольору.

9. У нижній частині зворотного боку бланка люмінесцентними фарбами виконано написи у два рядки. Перший рядок містить напис “МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ”, другий - “СПЕЦІАЛЬНИЙ БЛАНК НОТАРІАЛЬНОГО ДОКУМЕНТА”. Напис з’являється під дією ультрафіолетового випромінювання.

10. У нижній частині зворотного боку бланка розташована смужка, у якій надруковано приховане слово “ДІЙСНИЙ”, повторене три рази, яке з’явиться після копіювання бланка.

11. У нижній частині бланка між смужкою з прихованими зображеннями та рамкою надруковано смугу розміром 5 x 180 міліметрів, виконану невидимою в денному світлі люмінесцентною фарбою, що в ультрафіолетовому випромінюванні змінює колір під час зволоження.

12. Лицьовий бік бланка виконано фарбою жовтого і блакитного кольору, зворотний - сіро-блакитного кольору.

13. Фонові зображення з обох боків бланка, у тому числі фонові сітки у вигляді хвилястих ліній змінної геометрії, виконуються офсетним друком шістьма фарбами як з лицьового, так і зворотного боку з використанням технології райдужного друку з лицьового боку.

14. Спеціальний бланк нотаріального документа з обох боків має захисні елементи, виконані спеціальними фарбами відповідно до розробленої в установленому порядку схеми захисту.

15. Для захисту від несанкціонованого тиражування та запобігання зміні (заміні) інформації на лицьовому боці бланка у нижньому правому куті на QR-код, серію та номер нанесено способом гарячого пресування оптично-електронний елемент розміром 32 x 25 міліметрів з радіусом закруглення кутів 2 міліметри. Елемент містить написи “УКРАЇНА”, “UKRAINE”, символічне зображення малого Державного Герба України (тризуба) та стилізоване зображення пам’ятника князю Ярославу Мудрому в художньому оформленні.

16. Мін’юстом розробляється і затверджується технічний опис бланка.

ПЕРЕЛІК

постанов Кабінету Міністрів України, що втратили чинність

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2009 р. № 812 “Про затвердження Порядку витрачання, зберігання, обігу спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання та опису і зразка такого бланка” (Офіційний вісник України, 2009 р., № 59, ст. 2074).

2. Пункт 11 змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України з питань захисту документів і товарів голографічними захисними елементами, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 9 лютого 2011 р. № 86 (Офіційний вісник України, 2011 р., № 10, ст. 463).

3. Пункт 6 змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України щодо зарахування до державного бюджету коштів за надання права доступу, користування, внесення та одержання інформації з реєстрів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12 вересня 2012 р. № 1077 (Офіційний вісник України, 2012 р., № 90, ст. 3651).

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2013 р. № 690 “Про внесення зміни до пункту 22 Порядку витрачання, зберігання, обігу спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання” (Офіційний вісник України, 2013 р., № 75, ст. 2769).

5. Пункт 54 змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 р. № 955 (Офіційний вісник України, 2014 р., № 4, ст. 101).

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 80 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2009 р. № 812” (Офіційний вісник України, 2014 р., № 28, ст. 794).

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2017 р. № 677 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2009 р. № 812” (Офіційний вісник України, 2017 р., № 74, ст. 2268).

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1105 “Про внесення зміни до пункту 8 Порядку витрачання, зберігання, обігу спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх використання” (Офіційний вісник України, 2020 р., № 3, ст. 151).

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 лютого 2020 р. № 183 “Про внесення змін до опису і зразка спеціального бланка нотаріального документа” (Офіційний вісник України, 2020 р., № 23, ст. 842).

10. Пункт 2 змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2007 р. № 1123 і від 5 серпня 2009 р. № 812, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 13 травня 2020 р. № 368 (Офіційний вісник України, 2020 р., № 41, ст. 1338).

11. Пункт 6 змін, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. № 670 (Офіційний вісник України, 2021 р., № 54, ст. 3351).

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 р. № 1130 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2009 р. № 812”.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану»

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ
№ 209 від 06.03.2022
№ 480 від 19.04.2022
№ 719 від 24.06.2022}

Відповідно до статті 64 Конституції України, статей 12¹ і 20 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, статей 7 і 34 Закону України “Про нотаріат”, Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 “Про введення воєнного стану в Україні” Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Установити, що в умовах воєнного стану та протягом одного місяця з дня його припинення або скасування нотаріальні дії вчиняються з урахуванням таких особливостей (заборон):

1) незавершені нотаріальні дії за зверненням особи, пов’язаної з державою-агресором, визначеної постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 р. № 187 “Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв’язку з військовою агресією Російської Федерації” (Офіційний вісник України, 2022 р., № 25, ст. 1272), зупиняються. У разі звернення такої особи за вчиненням нотаріальної дії нотаріус відмовляє у її вчиненні. Ці обмеження діють до набрання чинності законом щодо врегулювання відносин за участю осіб, пов’язаних з державою-агресором, та не поширюються на нотаріальні дії із засвідчення справжності підпису на заяві про вихід з громадянства Російської Федерації та посвідчення заповіту військовополоненого, а також на звернення юридичних осіб,

визначених абзацами п'ятим - восьмим підпункту 1 пункту 1 зазначеної постанови Кабінету Міністрів України.

{Підпункт 1 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

{Підпункт 2 пункту 1 виключено на підставі Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

3) посвідчення довіреностей (крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, об'єктом незавершеного будівництва або майновими правами щодо майбутнього нерухомого майна (далі - нерухоме майно), коштами на рахунках у банках та небанківських фінансових установах, а також транспортними засобами на строк більше трьох місяців, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, на право доступу до індивідуального банківського сейфа), засвідчення справжності підпису на заяві про надання дозволу на тимчасовий виїзд дитини за кордон, здійснюється без використання спеціальних бланків нотаріальних документів на білих аркушах паперу з нанесеними на них за допомогою комп'ютерної техніки реквізитами нотаріуса: зображення Державного Герба України, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), найменування державної нотаріальної контори (для державного нотаріуса), назва нотаріального округу (для приватного нотаріуса), номер свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю, адреса робочого місця, номер телефону, адреса електронної пошти. Для перевірки дійсності довіреності, посвідченої на білих аркушах паперу, заінтересована особа звертається з її копією до відповідного нотаріуса, який зобов'язаний протягом двох робочих днів видати довідку про підтвердження або спростування посвідчення ним такої довіреності;

{Підпункт 3 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

4) у разі виникнення загрози неправомірного вилучення чи втрати спеціальних бланків нотаріальних документів, які не були витрачені, такі бланки підлягають невідкладному знищенню, про що нотаріусом складається акт, засвідчена підписом нотаріуса копія якого (з накладеним кваліфікованим електронним підписом нотаріуса - для електронної копії) подається (надсилається) державному підприємству "Національні інформаційні системи" або його філії протягом двох робочих днів після складення акта. У разі неправомірного вилучення чи втрати спеціальних бланків нотаріальних документів нотаріус подає (надсилає) підписане ним повідомлення про це (з накладеним кваліфікованим електронним підписом нотаріуса - для електронного повідомлення) державному підприємству "Національні інформаційні системи" або його філії протягом двох робочих днів;

5) у разі виникнення загрози неправомірного вилучення чи втрати печатки приватного або державного нотаріуса вона підлягає невідкладному знищенню, про що складається акт, засвідчена підписом нотаріуса копія якого (з накладеним кваліфікованим електронним підписом нотаріуса - для електронної копії) подається (надсилається) відповідному територіальному органу Міністерства юстиції протягом двох робочих днів після складення акта. У разі неправомірного вилучення чи втрати печатки приватного або

державного нотаріуса нотаріус подає (надсилає) підписане ним повідомлення про це (з накладеним кваліфікованим електронним підписом нотаріуса - для електронного повідомлення) відповідному територіальному органу Міністерства юстиції протягом двох робочих днів;

6) дозволяється передача спеціальних бланків нотаріальних документів між нотаріусами, у тому числі поза межами нотаріального округу, із складенням акта приймання-передачі у двох примірниках, засвідчена підписом та печаткою одного з нотаріусів копія якого (з накладеними кваліфікованими електронними підписами нотаріусів або одного з них - для електронної копії) подається (надсилається) державному підприємству “Національні інформаційні системи” або його філії протягом двох робочих днів після складення акта;

7) визначений законодавством строк для внесення нотаріусом відомостей до єдиних та державних реєстрів, що функціонують у системі Міністерства юстиції, продовжується на підтверджений державним підприємством “Національні інформаційні системи” час їх неналежного функціонування;

8) нотаріальне посвідчення договорів щодо відчуження, поділу (виділу) нерухомого майна, спадкових договорів, договорів іпотеки, про заміну кредитора (відступлення прав вимоги) за кредитним договором та/або договором іпотеки, задоволення вимог іпотекодержателя, встановлення довірчої власності на нерухоме майно, визначення розміру часток у праві спільної власності, договорів поділу спільного майна подружжя (виділу з нього), позички, найму (оренди), лізингу будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини) на строк не менш як три роки, відчуження цінних паперів, корпоративних прав, у тому числі договорів про внесення змін до таких договорів або їх розірвання (припинення), довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, на право доступу до індивідуального банківського сейфа, засвідчення справжності підпису на актах приймання-передачі частки (частини частки) у статутному (складеному) капіталі (статутному фонді) юридичної особи, а також видача свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя (колишнього з подружжя) на підставі їх спільної заяви, свідоцтв про придбання майна з прилюдних торгів (електронних аукціонів), у тому числі тих, що не відбулися (далі - нотаріальні дії щодо цінного майна), здійснюється виключно нотаріусами, включеними до затвердженого Міністерством юстиції переліку нотаріусів, якими в умовах воєнного стану вчиняються нотаріальні дії щодо цінного майна (далі - перелік). Нотаріуси, включені до переліку із застереженням про заборону вчинення ними окремих нотаріальних дій, мають право вчиняти виключно нотаріальні дії щодо цінного майна, на які не поширюються такі застереження;

9) до переліку включаються нотаріуси, нотаріальна діяльність яких не припинена або які працюють в державній нотаріальній конторі та відповідають таким критеріям:

після 24 листопада 2017 р. не вчиняли виконавчого напису на кредитному договорі, який не є нотаріально посвідченим;

після 1 січня 2020 р. щодо них Міністерством юстиції не приймалося рішення про анулювання або не менше двох рішень про блокування (принаймні два з яких на строк більше місяця) доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, крім рішень, які скасовано (визнано протиправними або нечинними) рішенням суду, яке набрало законної сили (нотаріус, який не відповідає лише цьому критерію, включається до переліку із застереженням про заборону нотаріального посвідчення ним договорів щодо відчуження, поділу (виділу) нерухомого майна, спадкових договорів, договорів іпотеки, про заміну кредитора (відступлення прав вимоги) за кредитним договором та/або договором іпотеки, задоволення вимог іпотекодержателя, встановлення довірчої власності на нерухоме майно, визначення розміру часток у праві спільної власності, договорів поділу спільного майна подружжя (виділу з нього), позички, найму (оренди), лізингу будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини) на строк не менш як три роки, відчуження цінних паперів, у тому числі договорів про внесення змін до таких договорів або їх розірвання (припинення), довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, на право доступу до індивідуального банківського сейфа, а також видачі свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя (колишнього з подружжя) на підставі їх спільної заяви, свідоцтв про придбання майна з прилюдних торгів (електронних аукціонів), у тому числі тих, що не відбулися);

{Абзац третій підпункту 9 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

після 1 січня 2020 р. щодо них Міністерством юстиції не приймалося рішення про анулювання або не менше двох рішень про блокування (принаймні два з яких на строк більше місяця) доступу до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, крім рішень, які скасовано (визнано протиправними або нечинними) рішенням суду, яке набрало законної сили (нотаріус, який не відповідає лише цьому критерію, включається до переліку із застереженням про заборону нотаріального посвідчення ним договорів щодо відчуження цінних паперів, корпоративних прав, у тому числі договорів про внесення змін до таких договорів або їх розірвання (припинення), довіреностей на право управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, на право доступу до індивідуального банківського сейфа, засвідчення справжності підпису на актах приймання-передачі частки (частини частки) у статутному (складеному) капіталі (статутному фонді) юридичної особи);

{Абзац четвертий підпункту 9 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

у період з 25 лютого 2022 р. до їх включення до переліку не посвідчували договори щодо відчуження нерухомого майна, поділу (виділу) нерухомого майна, іпотеки, встановлення довірчої власності на нерухоме майно;

щодо них не внесено подання про анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю, яке перебуває на розгляді Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату при Міністерстві юстиції;

не вчиняли нотаріальних дій від імені фізичних осіб, які в момент вчинення таких дій перебували за межами України, крім дій на підставі довіреності таких осіб або в порядку законного представництва, або померли;

не мають простроченої заборгованості із сплати членських внесків до Нотаріальної палати України за період більше ніж один рік;

10) для включення до переліку нотаріус, який відповідає критеріям, визначеним підпунктом 9 цього пункту, або не відповідає лише одному з критеріїв, визначених абзацами третім та четвертим зазначеного підпункту, подає (надсилає) до відділення Нотаріальної палати України (для приватних нотаріусів) та територіального органу Міністерства юстиції заяву про включення до переліку (далі - заява) у паперовій або електронній (з накладеним кваліфікованим електронним підписом нотаріуса) формі, в якій підтверджує таку відповідність. Подання нотаріусом заяви, що містить недостовірну інформацію, є грубим порушенням правил професійної етики. Нотаріус, якому відмовлено у включенні до переліку або якого включено до переліку з відповідним застереженням, має право після усунення невідповідності визначеним критеріям повторно подати (надіслати) заяву, що розглядається у встановленому цією постановою порядку;

{Підпункт 10 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

11) протягом двох робочих днів з дня отримання заяви приватного нотаріуса відділення Нотаріальної палати України повідомляє відповідному територіальному органу Міністерства юстиції щодо фактичного провадження приватної нотаріальної діяльності таким нотаріусом на його робочому місці;

12) протягом чотирьох робочих днів з дня отримання заяви нотаріуса територіальний орган Міністерства юстиції забезпечує проведення перевірки достовірності інформації, що міститься в заяві, і надсилає Міністерству юстиції результати такої перевірки та інформацію, надану відділенням Нотаріальної палати України;

13) протягом п'яти робочих днів з дня отримання повідомлення від територіального органу Міністерство юстиції перевіряє відповідність нотаріуса критеріям, визначеним підпунктом 9 цього пункту, та включає його до переліку або приймає обґрунтоване рішення про відмову у такому включенні, копія якого протягом трьох робочих днів надсилається нотаріусу;

14) у разі виявлення невідповідності нотаріуса, включеного до переліку, критеріям, визначеним підпунктом 9 цього пункту, вчинення ним грубого порушення закону або постанови Кабінету Міністрів України, якою визначаються особливості нотаріальної діяльності в умовах воєнного стану, Міністерство юстиції невідкладно приймає обґрунтоване рішення про виключення такого нотаріуса з переліку або про внесення відповідного застереження до переліку. Копія такого рішення протягом трьох робочих днів надсилається нотаріусу;

{Підпункт 14 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

15) вчинення нотаріусами, робоче місце (контора) яких розташовано в межах адміністративно-територіальної одиниці, що включена до затвердженого Міністерством юстиції переліку адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану, нотаріальних дій, крім посвідчення довіреностей на право розпорядження коштами на рахунках у банках та небанківських фінансових установах, а також нотаріальних дій, які відповідно до законодавства можуть бути вчинені без використання спеціальних бланків нотаріальних документів, забороняється, якщо інше не визначено наказом Міністерства юстиції;

{Підпункт 15 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

{Підпункт 16 пункту 1 виключено на підставі Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

17) забороняється нотаріальне посвідчення договору щодо відчуження нерухомого майна до закінчення одного місяця з дня державної реєстрації права власності відчужувача нерухомого майна, якщо таке право набуто відчужувачем під час дії в Україні воєнного стану на підставі договору або у зв'язку з передачею майна у власність юридичної особи як внесок (внесення майна до статутного (складеного) капіталу (статутного фонду), вступні, членські та цільові внески членів кооперативу тощо), або у зв'язку з виходом із складу засновників (учасників) юридичної особи;

{Підпункт 17 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

18) нотаріальне посвідчення договорів щодо відчуження нерухомого майна, цінних паперів, корпоративних прав, іпотеки, про задоволення вимог іпотекодержателя, встановлення довірчої власності на нерухоме майно (у тому числі договорів про внесення змін до таких договорів або їх розірвання (припинення), а також нотаріальне засвідчення справжності підпису на актах приймання-передачі частки (частини частки) у статутному (складеному) капіталі (статутному фонді) юридичної особи, які укладаються (підписуються) від імені фізичної особи - відчужувача (іпотекодавця, довірчого засновника) на підставі довіреності, з дня видачі якої минуло більше одного місяця (більше двох місяців, якщо її посвідчено консульською установою (дипломатичним представництвом) України або відповідно до законодавства іноземної держави), дозволяється за умови отримання нотаріусом заяви довірителя про підтвердження дії довіреності, справжність підпису на якій засвідчено нотаріусом, консульською установою (дипломатичним представництвом) України або відповідно до законодавства іноземної держави, а у разі, коли така довіреність посвідчена нотаріусом без використання спеціальних бланків нотаріальних документів, - також за умови її реєстрації в Єдиному реєстрі довіреностей з внесенням до нього відомостей про наявність повноважень, необхідних представникові для укладення (підписання) відповідного договору (акта). Справжність підпису на такій заяві повинно бути засвідчено нотаріусом

не раніше ніж за сім календарних днів, а консульською установою (дипломатичним представництвом) України або відповідно до законодавства іноземної держави - не раніше ніж за один місяць до дня укладення (підписання) відповідного договору (акта).

{Підпункт 18 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

{Підпункт 19 пункту 1 виключено на підставі Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

2. Забороняється вчинення виконавчих написів на кредитних договорах, які не є нотаріально посвідченими.

3. Установити, що перебіг строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється на час дії воєнного стану, але не більше ніж на чотири місяці. Свідectво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення строку для прийняття спадщини.

{Пункт 3 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

4. В умовах воєнного стану довіреності, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, та заповіти військовослужбовців Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також працівників правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, можуть посвідчуватися командиром (начальником) цих формувань (органів) або іншою уповноваженою таким командиром (начальником) особою з подальшим надсиланням таких заповітів, довіреностей через Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган до Міністерства юстиції або його територіального органу для забезпечення їх реєстрації нотаріусами в Єдиному реєстрі довіреностей, Спадковому реєстрі. Начальник табору (установи, де створено дільницю) для військовополонених може посвідчувати заповіт військовополоненого.

Командири (начальники) цих формувань (органів, установ) або інша уповноважена таким командиром (начальником) особа посвідчують довіреності та заповіти відповідно до Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 червня 1994 р. № 419 (ЗП України, 1994 р., № 10, ст. 249; Офіційний вісник України, 2006 р., № 27, ст. 1966), та рекомендацій Міністерства юстиції.

Посвідчені заповіти і довіреності реєструються командирами (начальниками) цих формувань (органів, установ) або іншою уповноваженою такими командирами (начальниками) особою під окремим порядковим номером у реєстрі для реєстрації заповітів і довіреностей, форма якого затверджується Міністерством юстиції. Номер, під яким зареєстровано заповіт чи довіреність, зазначається в посвідчувальному написі.

Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган (установа) протягом п'яти днів після отримання довіреностей і заповітів забезпечують їх передачу Міністерству юстиції або його територіальному органу.

Міністерство юстиції протягом двох робочих днів після отримання довіреності, заповіту забезпечує їх передачу територіальному органу Міністерства.

{Абзац п'ятий пункту 4 в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

Територіальний орган Міністерства юстиції протягом двох робочих днів після отримання довіреності, заповіту забезпечує їх передачу нотаріусу/державній нотаріальній конторі для подальшої реєстрації в Єдиному реєстрі довіреностей або Спадковому реєстрі.

{Пункт 4 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

Нотаріус/державна нотаріальна контора протягом трьох робочих днів після отримання посвідчених довіреності, заповіту зобов'язанні забезпечити їх реєстрацію (облік), внести відомості про них до Єдиного реєстру довіреностей або Спадкового реєстру, зберігати ці документи та передати їх на зберігання до відповідного державного нотаріального архіву протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану.

{Абзац сьомий пункту 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

Територіальний орган Міністерства юстиції повідомляє Міністерству про реєстрацію довіреності, заповіту, внесення відомостей про них до Єдиного реєстру довіреностей або Спадкового реєстру, а Міністерство юстиції повідомляє про це органу (установі), від якого надійшли відповідні документи.

{Пункт 4 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

{Постановляюча частина в редакції Постанови КМ № 480 від 19.04.2022}

Прем'єр-міністр України Д. ШМИГАЛЬ

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 р. № 187 «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації»

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

№ 466 від 19.04.2022

№ 480 від 19.04.2022

№ 719 від 24.06.2022}

Відповідно до статей 12¹, 20 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 “Про введення воєнного стану в Україні” Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Для забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави України у зв’язку з військовою агресією Російської Федерації установити до прийняття та набрання чинності Законом України щодо врегулювання відносин за участю осіб, пов’язаних з державою-агресором, мораторій (заборону) на:

1) виконання, у тому числі в примусовому порядку, грошових та інших зобов’язань, кредиторами (стягувачами) за якими є Російська Федерація або такі особи (далі - особи, пов’язані з державою-агресором):

громадяни Російської Федерації, крім тих, що проживають на території України на законних підставах;

{Абзац другий підпункту 1 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 480 від 19.04.2022}

юридичні особи, створені та зареєстровані відповідно до законодавства Російської Федерації;

юридичні особи, створені та зареєстровані відповідно до законодавства України, кінцевим бенефіціарним власником, членом або учасником (акціонером), що має частку в статутному капіталі 10 і більше відсотків, якої є Російська Федерація, громадянин Російської Федерації, крім того, що проживає на території України на законних підставах, або юридична особа, створена та зареєстрована відповідно до законодавства Російської Федерації.

{Абзац четвертий підпункту 1 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022}

Зазначене обмеження не застосовується до юридичних осіб, утворених та зареєстрованих відповідно до законодавства України:

{Абзац п'ятий підпункту 1 пункту 1 в редакції Постанов КМ № 466 від 19.04.2022, № 480 від 19.04.2022}

які є банками або за рахунками яких на підставі нормативно-правових актів або рішень Національного банку дозволяється здійснення обслуговуючими банками видаткових операцій;

{Абзац підпункту 1 пункту 1 в редакції Постанов КМ № 466 від 19.04.2022, № 480 від 19.04.2022; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

визначених розпорядженням Національного центру оперативно-технічного управління мережами телекомунікацій, прийнятим відповідно до Порядку оперативно-технічного управління телекомунікаційними мережами в умовах надзвичайних ситуацій, надзвичайного та воєнного стану, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 2004 р. № 812 “Деякі питання оперативно-технічного управління телекомунікаційними мережами в умовах надзвичайних ситуацій, надзвичайного та воєнного стану” (Офіційний вісник України, 2004 р., № 26, ст. 1696);

{Абзац підпункту 1 пункту 1 в редакції Постанов КМ № 466 від 19.04.2022, № 480 від 19.04.2022}

щодо яких за поданням міністерства, іншого державного органу у зв'язку з провадженням такими юридичними особами діяльності, необхідної для забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації проти України або подолання її наслідків, Кабінетом Міністрів України прийнято рішення про тимчасове управління державою відповідними акціями, корпоративними правами або іншими правами участі (контролю), що належать Російській Федерації або особі, пов'язаній з державою-агресором;

{Абзац підпункту 1 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 480 від 19.04.2022}

2) відчуження, передачу в заставу, будь-які інші дії, які мають чи можуть мати наслідком відчуження нерухомого майна, цінних паперів, корпоративних прав, транспортних засобів, повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання Російською Федерацією або особами, пов'язаними з державою-агресором, крім безоплатного відчуження на користь держави Україна;

{Підпункт 2 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022}

3) відчуження, передачу в заставу, будь-які інші дії, які мають чи можуть мати наслідком відчуження нерухомого майна, цінних паперів, корпоративних прав, транспортних засобів, повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання на користь осіб, пов'язаних з державою-агресором, або на користь Російської Федерації.

2. Установити, що:

1) правочини (у тому числі довіреності), укладені з порушенням мораторію, визначеного пунктом 1 цієї постанови, у тому числі якщо ними передбачається відповідне відчуження у майбутньому, є нікчемними;

2) нотаріальне посвідчення правочинів, що порушують мораторій, визначений пунктом 1 цієї постанови, забороняється. Державна реєстрація або інше визнання державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, державними реєстраторами юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, державними реєстраторами речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, особами, які надають публічні (адміністративні) послуги, правочинів, укладених з порушенням мораторію, визначеного пунктом 1 цієї постанови, забороняється.

Прем'єр-міністр України Д. ШМИГАЛЬ

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 р. № 209 «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану»

{Назва Постанови в редакції Постанови КМ № 364 від 24.03.2022}

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

№ 364 від 24.03.2022

№ 480 від 19.04.2022

№ 719 від 24.06.2022}

{Установити, що стосовно державних реєстраторів юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, державних реєстраторів речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, що на день набрання чинності Постановою КМ № 719 від 24.06.2022 мали доступ до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, не застосовуються вимоги підпункту 10⁶ пункту 1 цієї Постанови згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

Відповідно до статей 12¹, 20 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 “Про введення воєнного стану в Україні” Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Установити, що в умовах воєнного стану та протягом одного місяця з дня його припинення або скасування державна реєстрація юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень (далі - державна реєстрація), надання/отримання відомостей/інформації з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань (далі - Єдиний державний реєстр), Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (далі - Державний реєстр прав), у тому числі шляхом безпосереднього доступу до них, проводиться/забезпечується з урахуванням таких особливостей:

{Абзац перший пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 364 від 24.03.2022; в редакції Постанови КМ № 480 від 19.04.2022}

1) державна реєстрація, крім державної реєстрації, що відповідно до законодавства здійснюється в автоматичному режимі, проводиться виключно:

державними реєстраторами юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, державними реєстраторами речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, що перебувають у трудових відносинах із суб'єктом державної реєстрації/суб'єктом державної реєстрації прав, місцезнаходження якого є адміністративно-територіальна одиниця, що не включена до затвердженого відповідно до пункту 1² цієї постанови переліку

адміністративно-територіальних одиниць, та відповідають вимогам, визначеним підпунктом 10⁻⁴ цього пункту (далі - державні реєстратори);

{Абзац другий підпункту 1 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

посадовими особами Міністерства юстиції, його територіальних органів (далі - посадові особи), перелік яких письмово повідомляється Міністерством юстиції технічному адміністратору Державного реєстру прав/Єдиного державного реєстру;

{Підпункт 1 пункту 1 доповнено новим абзацом згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

нотаріусами, включеними до затвердженого Міністерством юстиції переліку нотаріусів, якими в умовах воєнного стану вчиняються нотаріальні дії щодо цінного майна (далі - перелік нотаріусів);

державними та приватними виконавцями відповідно до повноважень, визначених законом, перелік яких письмово повідомляється Міністерством юстиції технічному адміністратору Державного реєстру прав;

{Абзац шостий підпункту 1 пункту 1 виключено на підставі Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

{Підпункт 1 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 364 від 24.03.2022; в редакції Постанови КМ № 480 від 19.04.2022}

1⁻¹) нотаріусам, включеним до переліку нотаріусів із застереженням про заборону нотаріального посвідчення договорів щодо відчуження корпоративних прав, забороняється проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, а із застереженням про заборону нотаріального посвідчення договорів щодо відчуження нерухомого майна, об'єктів незавершеного будівництва або майнових прав щодо майбутнього нерухомого майна (далі - нерухоме майно) - державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 1⁻¹ згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022}

2) посадовим особам, крім повноважень, визначених законом, також дозволяється:

у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень:

- державна реєстрація набуття обтяжень речових прав на нерухоме майно на підставі судового рішення;

- реєстрація судового рішення про заборону вчинення реєстраційних дій; у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань:

- державна реєстрація органів державної влади, органів місцевого самоврядування, казенних підприємств, державних підприємств, комунальних підприємств, комунальних організацій (установ, закладів), державних організацій (установ, закладів);

- державна реєстрація на підставі судових рішень, що набрали законної сили та тягнуть за собою зміну відомостей в Єдиному державному реєстрі;

{Підпункт 2 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

3) заявником у разі подання документів для державної реєстрації юридичної особи, яка належить до сфери управління центрального чи місцевого органу виконавчої влади, може бути уповноважена таким органом особа;

{Підпункт 3 пункту 1 в редакції Постанов КМ № 480 від 19.04.2022, № 719 від 24.06.2022}

4) державна реєстрація змін до відомостей про фізичну особу - підприємця на підставі поданих з використанням Єдиного державного вебпорталу електронних послуг заяв в електронній формі, за якими законом передбачено сплату адміністративного збору, проводиться державними реєстраторами невідкладно без справляння плати за проведення відповідної державної реєстрації у скорочені строки, а маршрутизація таких заяв здійснюється засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та розподіляється між державними реєстраторами пропорційно кількості опрацьованих заяв за попередній робочий тиждень;

{Підпункт 4 пункту 1 в редакції Постанови КМ № 480 від 19.04.2022; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

5) державна реєстрація юридичної особи, громадського формування, нерухомого майна, місцезнаходженням яких є адміністративно-територіальна одиниця, що включена до затвердженого відповідно до пункту 1² цієї постанови переліку адміністративно-територіальних одиниць, проводиться незалежно від місцезнаходження такої юридичної особи, громадського формування, нерухомого майна;

{Підпункт 5 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022; в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

{Підпункт 5¹ пункту 1 виключено на підставі Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

6) адміністративний збір не справляється за державну реєстрацію благодійних організацій, громадських об'єднань, відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій, представництв, філій іноземних благодійних організацій, предметом діяльності яких є надання допомоги Збройним Силам, іншим військовим формуванням, правоохоронним (спеціальним) органам, органам цивільного захисту, добровольчим формуванням територіальних громад, іншим особам, які забезпечують національну безпеку і оборону, відсіч і стримування збройної агресії іноземної держави, а також особам, які постраждали чи можуть постраждати від такої збройної агресії, у тому числі за державну реєстрацію змін до відомостей про таких суб'єктів, що передбачають включення до предмету їх діяльності надання такої допомоги;

{Підпункт 6 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 364 від 24.03.2022, № 480 від 19.04.2022}

7) сплата адміністративного збору/плати за надання відомостей з Єдиного державного реєстру може підтверджуватися електронною копією (у тому числі скрін-копією) відповідного платіжного документа. Якщо фінансова

установа, через яку здійснено платіж, забезпечує можливість проведення перевірки достовірності відповідного платіжного документа, державний реєстратор, посадова особа, адміністратор центру надання адміністративних послуг, нотаріус проводять таку перевірку;

{Підпункт 7 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 364 від 24.03.2022, № 480 від 19.04.2022}

{Підпункт 8 пункту 1 виключено на підставі Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

8⁻¹) вимоги законодавства щодо обов'язку подання відомостей про кінцевого бенефіціарного власника відповідно до пункту 4 розділу X “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення”, а також щодо обов'язку підтвердження відомостей про кінцевого бенефіціарного власника відповідно до статті 17⁻¹ Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань” не застосовуються;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 8⁻¹ згідно з Постановою КМ № 364 від 24.03.2022; в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

9) додатково до заборон (обмежень), встановлених законодавством, забороняється:

у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень:

- державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень на підставі договорів, посвідчених нотаріусом у період з 25 лютого 2022 р. до дня його включення до переліку нотаріусів;

- державна реєстрація набуття права власності на нерухоме майно до закінчення одного місяця з дня державної реєстрації попереднього набуття права власності на таке майно, якщо кожне таке набуття здійснено на підставі договору або у зв'язку з передачею майна у власність юридичної особи як внесок (внесення майна до статутного (складеного) капіталу (статутного фонду), вступні, членські та цільові внески членів кооперативу тощо), або у зв'язку з виходом із складу засновників (учасників) юридичної особи;

- державна реєстрація права власності на нерухоме майно на підставі договору іпотеки за споживчим кредитом, крім випадку, коли предметом іпотеки є нерухоме майно, визначене абзацом другим пункту 5⁻² розділу VI “Прикінцеві положення” Закону України “Про іпотеку”;

у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань:

- державна реєстрація змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі, на підставі договорів щодо відчуження корпоративних прав або актів приймання-передачі частки (частини частки) у статутному (складеному) капіталі (статутному фонді) юридичної особи, які відповідно посвідчено або справжність підпису на яких

засвідчено у період з 28 квітня 2022 р. нотаріусом, не включеним до переліку нотаріусів або включеним до нього з відповідним застереженням;

- державна реєстрація на підставі документів, поданих або підписаних на підставі довіреності, посвідченої без використання спеціальних бланків нотаріальних документів, за відсутності щодо неї в Єдиному реєстрі довіреностей відомостей про наявність повноважень, необхідних представникові для подання або підписання відповідних документів;

- державна реєстрація зміни місцезнаходження юридичної особи, у результаті якої місцезнаходження належатиме до адміністративно-територіальної одиниці, що включена до затвердженого відповідно до пункту 1⁻² цієї постанови переліку адміністративно-територіальних одиниць;

{Підпункт 9 пункту 1 в редакції Постанов КМ № 480 від 19.04.2022, № 719 від 24.06.2022}

9⁻¹) державна реєстрація відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій, представництв, філій іноземних благодійних організацій, може підтверджуватися наданими Міністерством юстиції, його територіальними органами відомостями про проведення відповідної реєстрації;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 9⁻¹ згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022}

10) документи для державної реєстрації створення політичних партій, змін до відомостей про політичні партії та їх структурні утворення, щодо яких Радою національної безпеки та оборони України прийнято рішення про призупинення діяльності, не приймаються, а розгляд раніше поданих документів зупиняється на час дії воєнного стану;

{Підпункт 10 пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022; в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

10⁻¹) заяви/документи для державної реєстрації, які подані до введення воєнного стану та перебувають на розгляді державного реєстратора, що перебуває у трудових відносинах із суб'єктом державної реєстрації/суб'єктом державної реєстрації прав, місцезнаходженням якого є адміністративно-територіальна одиниця, що включена до затвердженого відповідно до пункту 1⁻² цієї постанови переліку адміністративно-територіальних одиниць, та/або який не відповідає вимогам, передбаченим цією постановою, нотаріуса, не включеного до переліку нотаріусів, а також нотаріуса, включеного до переліку нотаріусів із відповідним застереженням, передаються територіальним органом Міністерства юстиції за допомогою програмних засобів ведення Єдиного державного реєстру/Державного реєстру прав державному реєстратору, нотаріусу, який включений до переліку нотаріусів без відповідного застереження, на підставі відповідного письмового звернення:

державного реєстратора, нотаріуса, в якого заява/документи для державної реєстрації були на розгляді до введення воєнного стану;

заявника за заявою/документами для державної реєстрації;

державного реєстратора, нотаріуса, включеного до переліку нотаріусів, до якого звернувся заявник за заявою/документами для державної реєстрації.

Заяви про державну реєстрацію, які зареєстровані до 24 лютого 2022 р. включно, розглядаються без застосування заборон (обмежень), встановлених цією постановою;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 10⁻¹ згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022; в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

10⁻²) державна реєстрація прав на підставі свідоцтва про право на спадщину, свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя (колишнього подружжя) у разі смерті одного з подружжя, а також державна реєстрація змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі, у результаті видачі свідоцтва про право на спадщину на частку засновника (учасника) у статутному (складеному) капіталі (пайовому фонді) юридичної особи (крім акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю, товариств з додатковою відповідальністю), виданого нотаріусом, який не включений до переліку нотаріусів або включений до нього з відповідним застереженням, проводиться на підставі сформованої ним заяви в Державному реєстрі прав/Єдиному державному реєстрі іншим нотаріусом, який включений до переліку нотаріусів без відповідного застереження. Така заява передається іншому нотаріусу територіальним органом Міністерства юстиції за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру прав/Єдиного державного реєстру на підставі відповідного письмового звернення одного із зазначених нотаріусів.

Доступ до Державного реєстру прав/Єдиного державного реєстру для формування та реєстрації заяв у сфері державної реєстрації прав надається нотаріусам, які не включені до переліку нотаріусів або включені до нього з відповідним застереженням, робоче місце (контора) яких розташовано в межах адміністративно-територіальної одиниці, що не включена до затвердженого відповідно до пункту 1⁻² цієї постанови переліку адміністративно-територіальних одиниць, за їх зверненням до технічного адміністратора зазначених реєстрів у порядку, визначеному законодавством;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 10⁻² згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022; в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

10⁻³) документи для державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань за результатом проведеної реєстрації у випадках, визначених законом, надсилаються суб'єкту державної реєстрації, уповноваженому зберігати реєстраційні справи відповідно до закону, протягом двох місяців з дня припинення або скасування воєнного стану. Державні реєстратори, посадові особи та/або нотаріуси, що проводили державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, фізичну особу - підприємця чи громадського формування у зв'язку із зміною їх місцезнаходження, що має наслідком пересилання реєстраційної справи, у день проведення такої реєстрації за допомогою програмного забезпечення Єдиного державного реєстру одночасно знімають її з обліку у попереднього суб'єкта державної реєстрації, що забезпечує зберігання реєстраційних справ, та беруть її на облік у відповідного нового суб'єкта;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 10⁻³ згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022}

10⁻⁴) додатково до вимог, встановлених законодавством, державний реєстратор повинен відповідати таким критеріям:

станом на 23 лютого 2022 р. перебував у трудових відносинах із суб'єктом державної реєстрації/суб'єктом державної реєстрації прав на посаді державного реєстратора чи на іншій посаді, що передбачає виконання функцій державного реєстратора, та мав доступ до Єдиного державного реєстру/Державного реєстру прав;

після 1 січня 2020 р. щодо державного реєстратора речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень Міністерством юстиції не приймалося рішення про анулювання або не менше двох рішень про блокування (принаймні два з яких на строк більше місяця) доступу до Державного реєстру прав, крім рішень, які скасовано (визнано протиправними або нечинними) рішенням суду, яке набрало законної сили;

після 1 січня 2020 р. щодо державного реєстратора юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців Міністерством юстиції не приймалося рішення про анулювання або не менше двох рішень про блокування (принаймні два з яких на строк більше місяця) доступу до Єдиного державного реєстру, крім рішень, які скасовано (визнано протиправними або нечинними) рішенням суду, яке набрало законної сили;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 10⁻⁴ згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

10⁻⁵) спеціальна перевірка діяльності державного реєстратора в Єдиному державному реєстрі/Державному реєстрі прав не проводиться;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 10⁻⁵ згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

10⁻⁶) для отримання доступу до Єдиного державного реєстру/Державного реєстру прав та проведення перевірки державного реєстратора щодо відповідності вимогам, визначеним підпунктом 10⁻⁴ цього пункту, у тому числі після блокування доступу державного реєстратора до Єдиного державного реєстру/Державного реєстру прав, суб'єкт державної реєстрації/суб'єкт державної реєстрації прав звертається до Міністерства юстиції.

Протягом п'яти робочих днів з дня отримання відповідного звернення від суб'єкта державної реєстрації/суб'єкта державної реєстрації прав Міністерство юстиції перевіряє відповідність державного реєстратора вимогам, визначеним підпунктом 10⁻⁴ цього пункту, та повідомляє технічному адміністратору Єдиного державного реєстру/Державного реєстру прав про його відповідність встановленим вимогам або приймає обґрунтоване рішення про його невідповідність таким вимогам, яке надсилається суб'єкту державної реєстрації/суб'єкту державної реєстрації прав, з якими державний реєстратор перебуває у трудових відносинах.

Якщо державний реєстратор, що відповідає вимогам, визначеним підпунктом 10⁻⁴ цього пункту, продовжує перебувати у трудових

відносинах із суб'єктом державної реєстрації/суб'єктом державної реєстрації прав, з яким він перебував у трудових відносинах станом на 24 лютого 2022 р., технічний адміністратор Єдиного державного реєстру/Державного реєстру прав протягом двох робочих днів з дня отримання від Міністерства юстиції листа про відповідність державного реєстратора вимогам, визначеним підпунктом 10⁴ цього пункту, відновлює такому державному реєстратору доступ до реєстру/реєстрів, до якого/яких він мав доступ станом на 24 лютого 2022 року.

Якщо державний реєстратор, що відповідає вимогам, визначеним підпунктом 10⁴ цього пункту, перебуває у трудових відносинах з іншим суб'єктом державної реєстрації/суб'єктом державної реєстрації прав, ніж з тим, з яким він перебував у трудових відносинах станом на 24 лютого 2022 р., технічний адміністратор Єдиного державного реєстру/Державного реєстру прав надає такому державному реєстратору доступ до реєстру/реєстрів, до якого/яких він мав доступ станом на 24 лютого 2022 р., у порядку, визначеному законодавством;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 10⁶ згідно з Постановою КМ № 719 від 24.06.2022}

11) відомості з Єдиного державного реєстру/Державного реєстру прав за зверненнями фізичних та юридичних осіб надаються державними реєстраторами, нотаріусами, а також адміністраторами центрів надання адміністративних послуг, робоче місце (контора) яких розташовано в межах адміністративно-територіальної одиниці, що не включена до затвердженого відповідно до пункту 1² цієї постанови переліку адміністративно-територіальних одиниць;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 11 згідно з Постановою КМ № 364 від 24.03.2022; в редакції Постанов КМ № 480 від 19.04.2022, № 719 від 24.06.2022}

12) доступ користувачів до Єдиного державного реєстру, Державного реєстру прав для отримання відомостей/інформації з них надається технічним адміністратором цих Реєстрів у порядку, визначеному законодавством:

за допомогою прикладного програмного інтерфейсу цих Реєстрів;

шляхом надання ідентифікаторів доступу суб'єктам, визначеним в частині сьомій статті 11 Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань” та в частині третій статті 32 Закону України “Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень”, місцезнаходження, робоче місце (контора) яких розташовано в межах адміністративно-територіальної одиниці, що не включена до переліку адміністративно-територіальних одиниць, затвердженого відповідно до пункту 1² цієї постанови, за їх зверненнями до технічного адміністратора цих Реєстрів;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 12 згідно з Постановою КМ № 364 від 24.03.2022; в редакції Постанови КМ № 480 від 19.04.2022}

{Підпункт 13 пункту 1 виключено на підставі Постанови КМ № 480 від 19.04.2022}

{Підпункт 14 пункту 1 виключено на підставі Постанови КМ № 480 від 19.04.2022}

15) рішення Міністерства юстиції, його територіального органу про анулювання або блокування доступу нотаріуса до Єдиного державного реєстру/Державного реєстру прав виконується технічним адміністратором Єдиного державного реєстру/Державного реєстру прав у порядку, встановленому законодавством, незалежно від внесення відповідних змін щодо такого нотаріуса до переліку нотаріусів;

{Пункт 1 доповнено підпунктом 15 згідно з Постановою КМ № 364 від 24.03.2022; із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022; в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

16) державний реєстратор, нотаріус, включений до переліку нотаріусів, забезпечує формування за допомогою програмних засобів Державного реєстру прав інформації про проведені ним протягом попереднього дня реєстраційні дії у Державному реєстрі прав та перевіряє їх щодо відповідності реєстраційним діям, що фактично ним проводилися за відповідний період. Якщо протягом дня, наступного за днем проведення реєстраційних дій у Державному реєстрі прав, державний реєстратор, нотаріус не здійснював відповідних дій у цьому Реєстрі у зв'язку з вихідним днем або нездійсненням нотаріусом прийому фізичних осіб відповідно до затвердженого ним графіка роботи (графіка прийому фізичних осіб), відповідна інформація формується ним протягом першого після цього робочого дня. Якщо сформована інформація свідчить про проведення реєстраційних дій з неправомірним використанням ідентифікаторів доступу державного реєстратора, нотаріуса до Державного реєстру прав, державний реєстратор, нотаріус зобов'язаний невідкладно звернутися до кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг для блокування відповідного кваліфікованого сертифіката відкритого ключа, письмово повідомити про такий факт технічному адміністратору Державного реєстру прав та не пізніше наступного після формування інформації дня надіслати Міністерству юстиції скаргу на рішення (дії) в Державному реєстрі прав, прийняті (проведені) з неправомірним використанням таких ідентифікаторів. Не пізніше наступного робочого дня з дня надходження відповідного повідомлення державного реєстратора, нотаріуса технічний адміністратор Державного реєстру прав припиняє доступ такого державного реєстратора, нотаріуса до зазначеного Реєстру. Після завершення розгляду скарги державного реєстратора, нотаріуса на рішення (дії) в Державному реєстрі прав, прийняті (проведені) з неправомірним використанням його ідентифікаторів, надання державному реєстратору, нотаріусу доступу до Державного реєстру прав здійснюється технічним адміністратором Реєстру у порядку, визначеному законодавством, за зверненням державного реєстратора, нотаріуса на підставі відповідного повідомлення Міністерства юстиції.

{Пункт 1 доповнено підпунктом 16 згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022; в редакції Постанови КМ № 719 від 24.06.2022}

1⁻¹. Установити, що в умовах воєнного стану витяги з Державного реєстру обтяжень рухомого майна в електронній формі через офіційний веб-портал Мін'юсту не надаються.

{Постанову доповнено пунктом 1⁻¹ згідно з Постановою КМ № 364 від 24.03.2022; в редакції Постанови КМ № 480 від 19.04.2022}

1⁻². Установити, що протягом дії воєнного стану:

1) припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в межах адміністративно-територіальних одиниць, перелік яких затверджується Міністерством юстиції. Міністерством юстиції може передбачатися обмежений (обумовлений) доступ користувачів до окремих реєстрів в межах певних адміністративно-територіальних одиниць;

{Підпункт 1 пункту 1⁻² із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022}

2) в межах адміністративно-територіальних одиниць, що не включені до затвердженого Міністерством юстиції переліку, доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, забезпечується з урахуванням зумовлених умовами воєнного стану технічних характеристик (можливостей);

3) у разі появи загрози несанкціонованого доступу до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, зокрема внаслідок тимчасової окупації державою-агресором певної адміністративно-територіальної одиниці, адміністратор таких реєстрів невідкладно припиняє доступ користувачів до них в межах відповідної території, про що у дводенний строк інформує Міністерство юстиції.

{Постанову доповнено пунктом 1⁻² згідно з Постановою КМ № 364 від 24.03.2022}

2. Внести до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164 “Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану” зміни, що додаються.

3. Міністерству юстиції забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цієї постанови, а технічному адміністратору реєстрів - доступ відповідних осіб до реєстрів.

{Пункт 3 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022}

4. Ця постанова набирає чинності з дня її опублікування та діє протягом воєнного стану та одного місяця з дня його припинення або скасування.

{Пункт 4 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 480 від 19.04.2022}

Прем'єр-міністр України Д. ШМИГАЛЬ

5. Щодо порядку спадкування в умовах воєнного стану

Витяг з листа Міністерства юстиції України від 19.03.2022 № 25573/37.1/32-22

Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 № 209 були внесені зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» та встановлено, що на час дії воєнного стану перебіг строку для прийняття спадщини зупиняється.

<...>

Також наказом Міністерства юстиції України від 11.03.2022 № 1118/5 «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату», що набрав чинності 19.03.2022, внесені зміни, зокрема, до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5.

Так, серед іншого, передбачено, що в умовах воєнного або надзвичайного стану спадкова справа заводиться за зверненням заявника будь-яким нотаріусом України, незалежно від місця відкриття спадщини.

Спадкова справа підлягає обов'язковій реєстрації у книзі обліку і реєстрації спадкових справ, Алфавітній книзі обліку спадкових справ та у Спадковому реєстрі.

В умовах воєнного або надзвичайного стану за відсутності доступу до Спадкового реєстру нотаріус заводить спадкову справу без використання цього реєстру та перевіряє наявність заведеної спадкової справи, спадкового договору, заповіту протягом п'яти робочих днів з дня відновлення такого доступу.

Якщо за результатами перевірки відомостей Спадкового реєстру встановлено наявність раніше заведеної спадкової справи, заведена без використання Спадкового реєстру спадкова справа передається до нотаріуса, яким раніше заведено спадкову справу, в порядку, передбаченому підпунктом 2.7 цього пункту. Якщо наявність такої справи не встановлено, здійснюється реєстрація спадкової справи в Спадковому реєстрі. Забороняється видача свідоцтва про право на спадщину у спадковій справі, заведений без використання Спадкового реєстру, до її реєстрації у Спадковому реєстрі.

Крім того, звертаємо увагу на зміни, які стосуються посвідчення заповітів та довіреностей в умовах воєнного та надзвичайного стану за відсутності доступу до Спадкового реєстру та Єдиного реєстру довіреностей. Так, в умовах воєнного або надзвичайного стану за відсутності доступу до цих реєстрів як нотаріальне посвідчення заповіту, внесення змін до нього та його скасування, так і нотаріальне посвідчення довіреностей, припинення їх дії здійснюється без використання цих реєстрів з подальшим внесенням до них відповідних відомостей протягом п'яти робочих днів з дня відновлення такого доступу.

Відповідні зміни також були внесені до Положення про Спадковий реєстр, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5, та до Положення про Єдиний реєстр довіреностей, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 28.12.2006 № 111/5.

Перший заступник Міністра Євгеній ГОРОВЕЦЬ

6. Щодо реєстрації довіреностей в Єдиному реєстрі довіреностей в умовах воєнного стану

Лист Міністерства юстиції України від 18.06.2022 № 48098/37.3/32-22

Міністерством юстиції України з метою встановлення єдиної практики застосування нотаріусами норм законодавства при реєстрації довіреностей в Єдиному реєстрі довіреностей в умовах воєнного стану повідомляється таке.

Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 № 209 (далі — постанова) врегульовано деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану.

Згідно з пунктом 12 постанови наказом Міністерства юстиції України від 01.04.2022 № 1307/5 (зі змінами), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 05.04.2022 за № 386/37722, затверджено Перелік адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України, в умовах воєнного стану (далі — Перелік).

Відповідно на цих територіях нотаріуси не мають доступу до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Мін'юст (далі — реєстри).

Однак незважаючи на це, нотаріуси продовжують вчиняти низку нотаріальних дій, зокрема, посвідчують довіреності, крім тих, які щодо цінного майна, заповіти, засвідчують справжність підпису на документах, засвідчують вірність копій документів та вірність їх перекладу тощо.

З метою врегулювання проблемних питань, пов'язаних з відсутністю доступу до реєстрів, наказом Міністерства юстиції України від 11.03.2022 № 1118/5 «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату», були внесені зміни до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 22.02.2012 за № 282/20595 (далі — Порядок).

Так, відповідно до пункту 7 глави 4 розділу II Порядку посвідчені нотаріусами довіреності, у тому числі в порядку передоручення, припинення їх дії підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиному реєстрі довіреностей (далі — Єдиний реєстр) у порядку, установленому Положенням про Єдиний реєстр

довіреностей, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 28.12.2006 № 111/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28.12.2006 за № 1378/13252 (далі — Положення про ЄРД).

В умовах воєнного або надзвичайного стану за відсутності доступу до Єдиного реєстру нотаріальне посвідчення довіреностей, припинення їх дії здійснюються без використання цього реєстру з подальшим внесенням до нього відповідних відомостей протягом п'яти робочих днів з дня відновлення такого доступу.

Аналогічна норма міститься в пункті 2.1 глави 2 Положення про ЄРД.

Разом з тим пунктом 2.9 глави 2 Положення про ЄРД передбачено, що нотаріуси, які не мають доступу до електронної бази даних Єдиного реєстру, здійснюють унесення відомостей до Єдиного реєстру шляхом подання реєстратору (нотаріусу) заяв установленого зразка (додатки 1, 2).

Такі заяви подаються (надсилаються) реєстратору (нотаріусу) в день посвідчення довіреності (видачі дубліката довіреності) або припинення її дії (пункт 2.10 глави 2 Положення про ЄРД).

Реєстратор (нотаріус) уносить відомості до Єдиного реєстру в день посвідчення довіреності (видачі дубліката довіреності) або в день отримання від осіб, зазначених в абзаці першому пункту 2.2 та в пунктах 2.8 — 2.9 Положення про ЄРД, заяв про внесення відомостей до Єдиного реєстру (додатки 1 та 2), крім випадків, визначених абзацом другим пункту 2.1 цього Положення (пункт 2.12 глави 2 Положення про ЄРД).

Для підтвердження факту внесення інформації до Єдиного реєстру реєстратор виготовляє витяг про внесення реєстраційного запису до Єдиного реєстру у двох примірниках, один з яких залишається у реєстратора, а другий — надається (надсилається) особі, яка видала довіреність (за її бажанням), або нотаріусу, який надав (надіслав) заяву про внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру.

З огляду на зазначене, на період дії воєнного стану з метою забезпечення можливості внесення відомостей про посвідчені довіреності (видані дублікати довіреностей) до Єдиного реєстру нотаріус, який здійснює нотаріальну діяльність у межах адміністративно-територіальної одиниці, що включена до Переліку, та відповідно не має доступу до Єдиного реєстру, посвідчує довіреність (видає дублікат довіреності) та може здійснити внесення відомостей про неї до Єдиного реєстру шляхом подання реєстратору (нотаріусу), який має доступ до Єдиного реєстру, заяв установленого зразка (додатки 1, 2 до Положення про ЄРД) у письмовій формі або шляхом надсилення електронної копії заяви.

Електронна копія такої заяви нотаріуса (з накладеним кваліфікованим електронним підписом) надсилається на електронну адресу реєстратора (нотаріуса), який має доступ до Єдиного реєстру. До заяви долучається електронна копія (з накладеним кваліфікованим електронним підписом) платіжного документа про оплату за реєстрацію довіреності / її дубліката або документа, який є підставою для звільнення від сплати коштів за реєстрацію довіреності / її дубліката.

Відповідно до пункту 2.11 глави 2 Положення про ЄРД реєстратор (нотаріус) відмовляє в унесенні відомостей до Єдиного реєстру, якщо у заяві про реєстрацію довіреності (дубліката довіреності) / реєстрацію припинення дії довіреності в Єдиному реєстрі відсутні, не повністю або не чітко визначені відомості, передбачені цим Положенням; відсутня плата за внесення відомостей.

У разі відсутності підстав для відмови у внесенні відомостей до Єдиного реєстру реєстратор (нотаріус) уносить відомості до Єдиного реєстру, за результатом чого виготовляється витяг у двох примірниках, один з яких залишається у такого реєстратора (нотаріуса), а електронну копію другого примірника витягу (з накладеним кваліфікованим електронним підписом нотаріуса, яким унесений реєстраційний запис до Єдиного реєстру) надсилає на електронну адресу нотаріуса, яким посвідчено довіреність.

Також звертаємо увагу, що в умовах воєнного стану та протягом одного місяця з дня його припинення або скасування довіреності на право розпорядження нерухомим майном, управління і розпорядження цінними паперами, корпоративними правами, на право доступу до індивідуального банківського сейфа посвідчуються лише тими нотаріусами, які включені наказом Міністерства юстиції України від 03.05.2022 № 1760/5 (зі змінами) до переліку нотаріусів, якими в умовах воєнного стану вчиняються нотаріальні дії щодо цінного майна (далі — перелік нотаріусів).

З актуальним переліком нотаріусів можна ознайомитися на вебсайті Мін'юсту за посиланням: https://minjust.gov.ua/pages/list_of_notaries.

Вищевказану інформацію прошу довести до відома державних та приватних нотаріусів.

Перший заступник Міністра
Євгеній ГОРОВЕЦЬ

XI. ОРГАНІЗАЦІЙНО-КАДРОВІ ПИТАННЯ

1. Декларації, зміни в майновому стані, проведення перевірок - роз'яснення стосовно заходів фінансового контролю в умовах воєнного стану

09.03.2022

Національне агентство з питань запобігання корупції надало роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю в умовах воєнного стану (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента, проведення перевірок).

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції» Національне агентство з питань запобігання корупції надає роз'яснення, методичну та консультаційну допомогу, зокрема, щодо застосування положень вищезазначеного Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів.

Ці Роз'яснення надані з урахуванням положень Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».

У цих Роз'ясненнях вживаються такі скорочення:

Закон – Закон України «Про запобігання корупції»;

Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX – Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни»;

Порядок № 449/21 – Порядок заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затверджений наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 № 449/21;

Порядок № 450/21 – Порядок інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про суттєві зміни у майновому стані суб'єкта декларування, затверджений наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 № 450/21;

Порядок № 451/21 – Порядок інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента, затверджений наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 № 451/21;

декларація щорічна (з будь-якою позначкою) – декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – декларація), які подаються відповідно до ч. 1 та абз. 2 ч. 2 ст. 45 Закону;

декларація при звільненні – декларація, яка подається відповідно до абз. 1 ч. 2 ст. 45 Закону;

декларація кандидата на посаду – декларація, яка подається відповідно до ч. 3 ст. 45 Закону;

діяльність, яка передбачає обов'язок подання декларації, – діяльність, пов'язана з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або інша діяльність, зазначена у п.п. «а» та «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, а також перебування на посадах, зазначених у п. 1, п.п. «а» та «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону;

ПМ – прожитковий мінімум, встановлений для працездатних осіб на 01 січня звітного року (визначається законом про Державний бюджет України на відповідний рік);

ЦК України – Цивільний кодекс України.

1. У який строк подаються декларації у 2022 році?

Фізичні особи подають документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній та/або електронній формі, протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період обов'язку подати документи (Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX).

Початок перебігу строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок (ст. 253 ЦК України).

Строк, що визначений місяцями, спливає у відповідне число останнього місяця строку (ч. 3 ст. 254 ЦК України).

Декларація щорічна (з будь-якою позначкою) за 2021 рік подається у період з 00 годин 00 хвилин дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, до 00 годин 00 хвилин відповідного числа третього місяця від такого дня.

Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня 2021 року включно) та містить інформацію станом на 31 грудня звітного року.

Декларація при звільненні, якщо звільнення відбулось під час дії воєнного стану, подається у період з 00 годин 00 хвилин дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, до 00 годин 00 хвилин відповідного числа третього місяця від такого дня.

Така декларація подається за період, який не був охоплений деклараціями, раніше поданими суб'єктом декларування, та містить інформацію станом на останній день такого періоду, яким є останній день здійснення діяльності, яка передбачає обов'язок подання декларації, перебування на посаді, яка зумовлює здійснення такої діяльності.

Під раніше поданими деклараціями розуміються декларації, що були подані до Реєстру, крім декларації кандидата на посаду (абз. 2 п.п. 2 п. 2 розд. II Порядку № 449/21).

Декларація кандидата на посаду, якщо особу призначено на вакантну посаду державної служби або служби в органах місцевого самоврядування у період дії воєнного стану, подається у період з 00 годин 00 хвилин дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, до 00 годин 00 хвилин відповідного числа третього місяця від такого дня.

Така декларація подається для забезпечення проведення спеціальної перевірки відповідно до ст. 56 Закону.

Особливості подання декларацій військовослужбовцями визначені у ч. 5 ст. 45 Закону.

Приклад

Воєнний стан скасовано 08.03.2022. Щорічна декларація (з будь-якою позначкою) за 2021 рік має бути подана до 09.06.2022 включно.

2. У який строк подаються повідомлення про суттєві зміни у майновому стані (ПСЗ), якщо такий обов'язок виник під час дії воєнного стану?

ПСЗ, обов'язок подання якого виник **під час дії воєнного стану**, суб'єкт декларування подає у період з 00 годин 00 хвилин дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, до 00 годин 00 хвилин відповідного числа третього місяця від такого дня (*додатково див. приклад до п. 1 цих Роз'яснень*).

При цьому за кожним фактом отримання доходу, придбання майна або здійснення видатку суб'єктом декларування на суму, яка перевищує 50 ПМ, **після** припинення чи скасування воєнного стану, ПСЗ подається у строк, визначений у ст. 52 Закону.

ПСЗ подається шляхом та у порядку, визначеному у Законі та Порядку № 450/21.

3. У який строк подаються повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента (ПВВР), якщо такий обов'язок виник під час дії воєнного стану?

ПВВР, обов'язок подання якого виник **під час дії воєнного стану**, суб'єкт декларування подає у період з 00 годин 00 хвилин дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, до 00 годин 00 хвилин відповідного числа третього місяця від такого дня (*додатково див. приклад до п. 1 цих Роз'яснень*).

При цьому ПВВР, обов'язок подання якого виник **після** припинення чи скасування воєнного стану, суб'єкт декларування подає у строк, визначений у ст. 52 Закону.

ПВВР подається шляхом та у порядку, визначеному у Законі та Порядку № 451/21.

4. У який строк подаються декларації, ПСЗ та ПВВР у разі, якщо упродовж визначених у Законі України від 03.03.2022 № 2115-IX трьох місяців суб'єкт декларування не має фізичної можливості їх подати?

Особи, які не мають фізичної можливості протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни подати документи

у зв'язку з безпосередніми наслідками їх участі у бойових діях, звільняються від адміністративної та/або кримінальної відповідальності за неподання чи несвоєчасне їх подання та подають їх протягом одного місяця з дня закінчення наслідків, які унеможливлювали їх подання (Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX).

Тобто декларанти, які у зв'язку з безпосередніми наслідками їх участі у бойових діях не мають фізичної можливості подати декларацію, ПСЗ чи ПВВР протягом строку, зазначеного у пп. 1-3 цих Роз'яснень, подають їх у період з 00 годин 00 хвилин дня, наступного за днем закінчення наслідків, які унеможливлювали їх подання, до 00 годин 00 хвилин відповідного числа наступного місяця.

5. Скільки ПСЗ необхідно подати, якщо такий обов'язок виник декілька разів під час дії воєнного стану?

За кожним фактом отримання доходу, придбання майна або здійснення видатку суб'єктом декларування на суму, яка перевищує 50 ПМ, подається окреме ПСЗ.

Одне ПСЗ подається у разі, якщо здійснено разовий видаток на суму, який перевищує 50 ПМ, пов'язаний із набуттям права на майно. У такому повідомленні у відповідних розділах зазначаються відомості щодо придбаного майна та здійсненого видатку (абз. 2 п. 6 Порядку № 450/21).

6. Скільки ПВВР необхідно подати, якщо такий обов'язок виник декілька разів під час дії воєнного стану?

Якщо суб'єкт декларування/член його сім'ї під час дії воєнного стану відкрив декілька валютних рахунків в одній установі банку-нерезидента, суб'єкт декларування подає одне ПВВР із зазначенням номерів відповідних валютних рахунків і місцезнаходження установи банку-нерезидента.

Якщо валютні рахунки відкриті в цей період як суб'єктом декларування, так і членом його сім'ї, або якщо валютні рахунки відкриті в різних установах банку-нерезидента, подаються окремі ПВВР стосовно кожної особи чи кожної установи банку-нерезидента.

7. Чи необхідно декларувати відомості про майно у разі його знищення внаслідок бойових дій під час збройної агресії російської федерації проти України та подавати ПСЗ у зв'язку із його знищенням?

Однією з підстав припинення права власності на майно є його знищення (ст. 346 ЦК України).

У разі знищення об'єкта нерухомості відомості про такий об'єкт підлягають відображенню у розділі 3 «Об'єкти нерухомості» декларації до моменту виключення відомостей про такий об'єкт з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Знищені транспортні засоби знімаються з обліку у встановленому законодавством порядку (п. 45 Порядку державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них

транспортних засобів та мопедів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.1998 № 1388).

До зняття з обліку знищеного транспортного засобу відомості про нього відображаються у розділі 6 «Цінне рухоме майно – транспортні засоби» декларації.

У разі знищення об'єкта незавершеного будівництва або цінного рухомого майна (крім транспортних засобів) відомості про таке майно не підлягають декларуванню.

При цьому слід враховувати, що у **декларації щорічній (з будь-якою позначкою), декларації кандидата на посаду за 2021 рік** зазначаються відомості про об'єкти декларування станом на **31 грудня 2021 року**.

У разі припинення права власності на майно у результаті його руйнування (знищення) **ПСЗ не подається**.

8. Чи необхідно суб'єктам декларування у період дії воєнного часу надавати інформацію та документи на запити, надіслані їм уповноваженими особами в межах проведення повної перевірки декларації чи здійснення контролю щодо правильності та повноти заповнення декларації, що розпочалися до 24 лютого 2022 року?

Ні, у період дії воєнного стану або стану війни повні перевірки декларацій та заходи контролю щодо правильності та повноти заповнення декларації не проводяться (Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX).

У ці тяжкі часи уповноважені особи Національного агентства разом з декларантами боронять рубежі нашої Батьківщини, тому спочатку перемога, а потім – декларування та перевірки.

2. Деякі питання організації роботи ОМС в умовах воєнного стану

18.03.2022

Під час воєнних дій окремі населені пункти України опиняються під тимчасовою окупацією росії. Як діяти голові та іншим працівникам місцевого самоврядування, депутатам місцевих рад, аби не зрадити себе, країну, але при цьому вжити усіх можливих заходів для забезпечення мешканців громад базовими життєвими послугами?

Чи можуть депутати місцевої ради «саморозпуститись» у разі захоплення ворогом відповідного населеного пункту? Чи доцільно депутатам скласти свої повноваження на знак протесту проти дій загарбників?

Ситуація, у якій опинилася наша країна, є безпрецедентною для сучасного світу. Ворог вдається до абсолютно нелюдських заходів. Однак, треба знаходити сили, аби тримати голову холодною та діяти за законами України.

Чинний Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (далі – Закон) передбачає виключний перелік підстав для дострокового припинення повноважень місцевих рад. Зокрема, згідно з ч. 1 ст. 78 Закону повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради можуть бути достроково припинені у випадках:

1) якщо рада прийняла рішення з порушенням Конституції України, цього та інших законів, прав і свобод громадян, ігноруючи при цьому вимоги компетентних органів про приведення цих рішень у відповідність із законом;

2) якщо сесії ради не проводяться без поважних причин у строки, встановлені цим Законом, або рада не вирішує питань, віднесених до її відання;

3) передбачених законами України "Про військово-цивільні адміністрації", "Про правовий режим воєнного стану".

При цьому в умовах воєнного стану заборонено проведення будь-яких референдумів, у т.ч. й щодо припинення повноважень відповідних органів місцевого самоврядування.

Тому депутатам місцевих рад, у разі неможливості проводити пленарні засідання на тимчасово окупованих територіях України, зокрема – у зв'язку із загрозою їхньому життю чи безпеці, достатньо просто утримуватись від участі у роботі місцевої ради та діяльності робочих органів місцевої ради (депутатські комісії, групи тощо). У таких випадках Президент України може призначати військові адміністрації населених пунктів там, де це дозволяє закон та поточна ситуація.

А ось прийняття депутатським корпусом завідомо незаконних рішень в умовах воєнного стану може кваліфікуватися як злочин, про що ми детально поговоримо далі.

Чи можуть сільські, селищні чи міські голови, інші посадові особи місцевого самоврядування «піти у відставку» внаслідок неможливості виконувати свої повноваження на тимчасово окупованих територіях?

Закон містить також вичерпний перелік обставин, при настанні яких можуть бути достроково припинені повноваження сільського, селищного чи міського голови. Згідно з ч. 1 ст. 78 Закону це можливо у разі:

1) його звернення з особистою заявою до відповідної ради про складення ним повноважень голови;

2) припинення його громадянства;

3) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;

3⁻¹) набрання законної сили рішенням суду про притягнення його до відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, яким накладено стягнення у виді позбавлення права займати посади або займатися діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

3⁻²) набрання законної сили рішенням суду про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави;

4) відкликання з посади за народною ініціативою;

5) визнання його судом недієздатним, безвісно відсутнім або оголошення таким, що помер;

6) його смерті.

Зрозуміло, що в поточних умовах актуальним будуть у першу чергу випадки звернення голови громади із заявою про дострокове припинення повноважень або смерть голови. У такому випадку повноваження сільського, селищного, міського голови вважаються припиненими з дня прийняття відповідною радою рішення, яким береться до відома зазначений факт (п. 1 ч. 11 ст. 78 Закону). Таким чином, «самоусунення» («самостійна «відставка») сільських, селищних, міських голів, їх заступників та секретарів відповідних рад не відповідає вимогам закону.

Проведення будь-яких референдумів про дострокове припинення повноважень голів громад чи припинення їхніх повноважень за народною ініціативою в умовах воєнного часу не допускається.

Нагадуємо, що припинення повноважень сільського, селищного, міського голови, якщо він порушує Конституцію або закони України, права і свободи громадян, не забезпечує здійснення наданих йому повноважень, здійснюється у судовому порядку. Тому, попри усі можливі емоції, і цілком зрозумілий людський гнів, давайте спробуємо утриматись від того, аби множити протиправні дії. Саме повагою до законності та верховенства права ми, серед іншого, відрізняємося від дикого окупанта.

Однак, у разі, якщо голова громади перейшов на бік ворога, зокрема й під загрозою своєму життю чи життю його рідних чи близьких, **виконувати незаконні накази такого посадовця забороняється.**

Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути достроково припинені також у випадках, передбачених Законом України "Про правовий режим воєнного стану". Тому **уважно слідкуйте за офіційними джерелами інформації.**

Згідно з ч. 5 ст. 50 Закону повноваження секретаря сільської, селищної, міської ради можуть бути достроково припинені за рішенням відповідної ради. Тому «самостійна відставка» секретаря також не буде вважатись законною.

Щодо інших посадових осіб місцевого самоврядування. Як передбачено ч. 1 ст. 20 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», крім загальних підстав, передбачених Кодексом законів про працю України, служба в органах місцевого самоврядування припиняється на підставі і в порядку, визначених Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні", цим та іншими законами України, а також у разі:

- порушення посадовою особою місцевого самоврядування Присяги;
- порушення умов реалізації права на службу в ОМС;
- виявлення або виникнення обставин, що перешкоджають перебуванню на службі, чи недотримання вимог, пов'язаних із проходженням служби в ОМС;
- досягнення посадовою особою граничного віку перебування на службі в ОМС.

Таким чином, посадовці ОМС станом на зараз можуть звільнитися з посад за власним бажанням або за рішенням відповідного керівника, у тому числі у зв'язку із невиконанням своїх посадових обов'язків або переходом на бік ворога, що є порушенням Присяги. Звільнення таких представників не увільняє їх від кримінальної та іншої відповідальності, у разі наявності у їхніх діях ознак злочинів.

Водночас, ми не радимо вдаватися до масових звільнень виключно з міркувань безпеки. Більш доцільно, якщо робота органу є неможливою, оголосити простій установи та направити усіх працівників по домівках. У разі потреби (можливості) керівник відповідного ОМС зможе відкликати працівників на роботу для виконання окремих завдань.

Чи можуть посадовці місцевого самоврядування продовжувати здійснювати свої повноваження на тимчасово окупованих територіях? Чи не буде це розцінено як державна зрада чи колабораційна діяльність?

У разі такої можливості, посадові особи та працівники місцевого самоврядування, комунальних підприємств, установ та організацій мають виконувати свої посадові обов'язки, визначені законодавством та Планом запровадження та забезпечення заходів здійснення правового режиму воєнного стану (Розпорядження КМУ № 181-р від 24.02.2022 р.).

А тому усі дії, направлені на забезпечення життєдіяльності громади треба виконувати, якщо це безпечно для життя працівників. **Умисне** невиконання Плану несе шкоду обороноздатності країни та сприяє підривній діяльності проти України.

Водночас, згідно з ч. 4 ст. 111-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, в тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора **вважається колабораційною діяльністю**. Тому добровільна співпраця чинних працівників ОМС чи комунальних підприємств із фейковими «мерами», «комендантами» чи «режимами», які встановлюють окупаційні війська, а також безпосередньо з військами окупанта буде розцінена як злочин. Це стосується не лише посадових осіб, а й звичайних працівників, які не виконують жодних організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій.

Щодо дій на підтримку ворога (державна зрада та колабораційна діяльність)

Стаття 111 КК України визначає **державну зраду** як діяння, умисно вчинене **громадянином України** на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство[1], надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти

України. Такі діяння, вчинені в умовах воєнного стану, караються позбавленням волі на строк 15 років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна.

Державна зрада характеризується прямим умислом. Тобто особа, що вчиняє відповідні дії, має усвідомлювати, що здійснює перехід на бік ворога в умовах воєнного стану та бажати настання відповідних наслідків від своїх діянь. Перехід на бік ворога є закінченим злочином з того моменту, коли громадянин України виконав в інтересах ворога певні дії на шкоду України.

Важливо! Згідно з ч. 3 ст. 111 КК України громадянин України звільняється від кримінальної відповідальності, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок з ними та про отримане завдання.

Новим для України складом злочину є **колабораційна діяльність**, відповідальність за яку передбачено ст. 111-1 КК України. Злочин може вчинятися у декількох формах, одну з яких ми розглянули вище. Розглянемо ще кілька, актуальних саме для посадовців ОМС.

Частина 1 ст. 111-1 КК України передбачає відповідальність за публічне заперечення **громадянином України** здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до:

1) підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора;

2) співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора;

3) невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України.

Такий злочин карається позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років.

Окрема відповідальність передбачена для тих, хто **добровільно займатиме посади у незаконних органах влади**, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора. Тяжкість злочину кваліфікуватиметься залежно від статусу посади у фейкових органах влади окупантів, зокрема:

1. добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, каратиметься позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років з конфіскацією майна або без такої (ч. 2 ст. 111-1 КК України);

2. добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території, або публічні заклики до

проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території, каратиметься позбавленням волі на строк від 5 до 10 років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років та з конфіскацією майна або без такої.

Вчинення особами, які погодилися на зайняття посад, пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах або добровільно обраних до таких незаконних органів, дій або прийняття рішень, **які призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків**, каратиметься позбавленням волі на строк 15 років або довічним позбавленням волі з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років та з конфіскацією майна або без такої (ч. 8 ст. 111-1 КК України).

Тяжкими наслідками згідно до п. 4 Примітки до ст. 111-1 КК України вважатиметься шкода, яка у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (1 240 500 грн. для 2022 року).

Слід звернути увагу, що у деяких випадках дії зрадників можуть кваліфікуватися дещо по-іншому. Зокрема, у разі створення, керівництва та/або участі у незаконних збройних формуваннях (ДНР, ЛНР тощо), а також у випадку організаційного чи іншого сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації, такі дії можуть кваліфікуватися за ч. 1 ст. 258-3 КК України. Адже подібні «утворення» не визнаються як держава ані Україною, ані будь-якими іншими державами або міжнародними організаціями. Відповідна судова практика наявна в Україні та є досить усталеною.

Також важливо знати, що згідно з ч. 2 ст. 258-3 КК України звільняється від кримінальної відповідальності за діяння, передбачене частиною першою цієї статті, особа, **крім організатора і керівника терористичної групи чи терористичної організації**, яка добровільно повідомила правоохоронний орган про відповідну терористичну діяльність, сприяла її припиненню або розкриттю злочинів, вчинених у зв'язку із створенням або діяльністю такої групи чи організації, якщо в її діях немає складу іншого злочину.

Також нагадуємо, що згідно з ч. 5 ст. 49 КК України до злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у ст.ст. 109-114¹, а також злочинів проти миру та безпеки людства, які охоплюються ст.ст. 437-439, ч. 1 ст. 442 КК України, **строки давності не застосовуються**.

3. Оплата праці в органах місцевого самоврядування в умовах воєнного стану

26.03.2022 р.

В рамках роботи Консультативної групи з питань місцевих фінансів надходять питання щодо порядків, умов та вимог до нарахування та оплати праці в органах місцевого самоврядування.

Експерт Офісу реформ **Ігор Онищук** підготував роз'яснення про застосування окремих норм законодавства під час оплати праці працівників органів місцевого самоврядування, зокрема в умовах воєнного стану.

Про загальні норми оплати праці в органах місцевого самоврядування

15 березня Верховна Рада прийняла в цілому Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX (далі – Закон). Закон набрав чинності 24 березня 2022 року.

Норми Закону, які регулюють аспекти трудових відносин інакше, ніж Кодекс законів про працю України (далі – КЗпП) та інше законодавство про працю, мають пріоритетне застосування на період дії воєнного стану для працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами.

Норми законодавства про працю, які суперечать положенням цього Закону, на період дії воєнного стану не застосовуються.

Водночас, інші норми законодавства про працю, які не суперечать положенням Закону, також можуть/повинні застосовуватися у відносинах між працівником та роботодавцем.

Відповідно до частини 1 статті 10 Закону, заробітна плата виплачується працівнику на умовах, визначених трудовим договором.

При цьому, роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. Але звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати.

У разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойових дій, строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства.

Відповідно до статті 13 Закону трудовий договір може бути призупинений. Оскільки під час призупинення трудового договору виплата заробітної плати роботодавцем не буде здійснюватися, то відсутня база нарахування ЄСВ, а відповідно ЄСВ не сплачується.

При цьому вважаємо, що роботодавець також повинен фіксувати розмір ЄСВ, який підлягав би виплаті із сум заробітної плати та компенсаційних

виплат, які б виплачувалися працівникові, якщо такого призупинення трудового договору не було б.

Відшкодування цих платежів на час призупинення дії трудового також буде покладено на державу, що здійснює військову агресію проти України.

У період дії воєнного стану роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди з дотриманням вимог частини першої статті Закону. Крім того, допускається зміна істотних умов праці (систем та розмірів оплати праці, пільг, режиму роботи, встановлення або скасування неповного робочого часу, суміщення професій, зміну розрядів і найменування посад та інших).

Про розміри та умови оплати праці працівників ОМС

Тарифна ставка (оклад) оплати праці встановлюється виходячи зі встановлених роботодавцем норм тривалості робочого часу, які в умовах воєнного стану можуть сягати 60 годин на тиждень.

Правові норми щодо оплати праці працівників органів місцевого самоврядування зарплати визначаються статтею 21 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування».

Умови оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування визначаються органом місцевого самоврядування виходячи з умов оплати праці, встановлених постановою Кабінету Міністрів України «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» від 09.03.2006 р. № 268 (далі – постанова 268), і схем посадових окладів згідно з додатками 48-53 і 57 до зазначеної постанови.

Про оплату праці під час роботи дистанційно

Під час воєнного стану працівники можуть виконувати посадові обов'язки як у штатному режимі, так і за межами робочого приміщення, чи адміністративної будівлі, тобто дистанційно. Статтею 60-2 КЗпП України визначено умови, порядок і підстави дистанційної роботи.

В такому випадку дистанційна робота може запроваджуватися наказом (розпорядженням) власника або уповноваженого ним органу без обов'язкового укладення трудового договору про дистанційну роботу в письмовій формі.

У згаданих випадках оплата праці здійснюється в повному обсязі відповідно до законодавства.

При дистанційній роботі облік робочого часу (виконаної роботи) проводиться відповідно до вимог частини 2 статті 30 Закону України «Про оплату праці». Оплата праці за відпрацьовані працівником години (дні) роботи у відповідному місяці, здійснюється на підставі табеля обліку робочого часу, виходячи з розміру годинної тарифної ставки/місячного посадового окладу.

Про оплату праці на час простою

Відповідно до частини другої статті 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», Кабінет Міністрів України, інші органи державної влади, органи місцевого самоврядування здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, цим та іншими законами України.

Відповідно до статті 34 КЗпП України, у разі відсутності організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, оголошується простій щодо окремих працівників або структурних підрозділів.

Пунктом 2 постанови Кабінету Міністрів України від 07 березня 2022 р. № 221 керівникам органів місцевого самоврядування рекомендовано до припинення чи скасування воєнного стану в Україні в межах фонду заробітної плати, передбаченого у кошторисі, самостійно визначати розмір оплати часу простою працівників, але не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові тарифного розряду (посадового окладу).

При цьому податки з нарахованої зарплати під час простою роботодавцю потрібно сплатити у загальному порядку. Тобто під час нарахування зарплати за час простою необхідно нарахувати та утримати ПДФО, військовий збір та ЄСВ.

Про розрахунок та нарахування заробітної плати

Розрахунок заробітної плати здійснюється на підставі табелів обліку використання робочого часу (робочий час, тимчасова непрацездатність, всі види відпусток, інші неявки з поважних причин, простій тощо).

Зарахування заробітної плати проводяться на підставі платіжних доручень із обов'язковою сплатою ПДФО, військового збору і ЄСВ відповідно до вимог законодавства.

В умовах воєнного стану у разі відсутності особи, яка має право другого підпису, платежі здійснюються за наявності першого підпису (пункт 20 Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стан. затвердженого постановою КМУ від 9 червня 2021 р. № 590).

Заробітна плата працівників органів місцевого самоврядування включає посадовий оклад та/або ставку погодинної оплати праці, а також надбавки, доплати, премії, матеріальні допомоги.

Сума посадового окладу в обов'язковому порядку затверджується в штатному розписі.

Крім того, для працівників органів місцевого самоврядування можливі такі надбавки (умови та розмір їх нарахування відповідно до норм визначених в дужках): за ранг (додаток 57 до постанови 268), за вислугу років (підпункт 4 пункту 3 постанови 268), за високі досягнення у праці або за виконання особливо важливої роботи (підпункту "в" підпункту 1 пункту 2 постанови 268), за знання й використання в роботі іноземної мови (пункт 3 постанови 268), за почесне звання «заслужений» (підпункт 1 пункту 3 постанови 1298).

Місячні тарифні ставки та надбавки обслуговуючим робітникам органів місцевого самоврядування визначені в наказі Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 березня 2021 року № 609 (зокрема, в додатках та в примітках до них).

Умови оплати праці посадових осіб органів місцевого самоврядування затверджуються органами місцевого самоврядування відповідними документами (положення, наказ, розпорядження тощо).

Преміювання працівників відбувається згідно із затвердженим положенням про преміювання

Конкретний розмір премії працівнику зазначається у наказі про преміювання, а керівнику – у наказі про преміювання, який видає орган вищого рівня.

Працівники органів місцевого самоврядування можуть отримувати два види матеріальної допомоги на рік, а саме: матеріальна допомога на оздоровлення під час відпустки та на вирішення соціально-побутових питань.

Сумарний розмір матеріальної допомоги обмежений розміром середньомісячної зарплати (підпункт 3 пункту 2 постанови № 268, пункт 2.2 наказу № 609). Окрім допомоги на поховання, яка може бути й більшою за середньомісячну зарплату (пункт 2.2 наказу № 609).

Фонд оплати праці працівників органів місцевого самоврядування формується за рахунок коштів місцевого бюджету.

Водночас варто зауважити, що постановою Кабінету Міністрів України від 04 березня 2022 року № 199 передбачено виплату у розмірі 6500 грн для тих, хто втратив роботу (можливість працювати) за рахунок коштів державного бюджету по програмі загального фонду 1201230 «Надання допомоги в рамках Програми «ЄПідтримка».

4. Трудові відносини в умовах воєнного часу

28.03.2022

Міністерство економіки України надало відповіді на поширені запитання зі сфери трудових відносин в умовах воєнного часу.

1. Загальний опис ситуації в сфері трудових відносин

Основоположні права громадян, пов'язані з реалізацією права на працю передбачені статтями 43-46 Конституції України.

Разом з тим відповідно до статті 64 Конституції України в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції.

Відповідно до підпункту 5 пункту 1 статті 6 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», в указі Президента України про введення воєнного стану зазначається вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Указом Президента України від 24.04.2022 № 64/2022 (далі – Указ) в Україні введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб.

Згідно з пунктом 3 Указу у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

15.03.2022 Верховною Радою України прийнято Закону України “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану” № 2136-IX (далі - Закон № 2136-IX).

Згідно з пунктом 2 розділу “Прикінцеві положення” Закону № 2136-IX главу XIX «Прикінцеві положення» Кодексу законів про працю України доповнено пунктом 2 такого змісту: «2. Під час дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», діють обмеження та особливості організації трудових відносин, встановлені Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану».

Згідно з частинами другою, третьою статті 1 Закону № 2136-IX на період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України. У період дії воєнного стану не застосовуються норми законодавства про працю у частині відносин, врегульованих цим Законом.

З огляду на вищевикладене, положення Закону № 2136-IX, які регулюють деякі аспекти трудових відносин інакше, ніж Кодекс законів про працю - мають пріоритетне застосування на період дії воєнного стану.

Водночас, інші норми законодавства про працю, які не суперечать положенням Закону № 2136-IX також можуть або повинні застосовуватися у відносинах між працівником та роботодавцем.

2. Як оформлювати мобілізованих. Які виплати їм належать

Статтею 17 Конституції України, яка є нормою прямої дії та підлягає виконанню, встановлено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України „Про правовий режим воєнного стану” із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан строком на 30 діб.

Також, Указом Президента України від 24.02.2022 № 69/2022 оголошено проведення загальної мобілізації.

Відповідно до статті 119 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) на час виконання державних або громадських обов'язків, якщо за чинним законодавством України ці обов'язки можуть здійснюватися у

робочий час, працівникам гарантується збереження місця роботи (посади) і середнього заробітку.

Працівникам, які залучаються до виконання обов'язків, передбачених законами України „Про військовий обов'язок і військову службу”, „Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, надаються гарантії та пільги відповідно до цих законів.

За працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи, посада і середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб - підприємців, у яких вони працювали на час призову. Таким працівникам здійснюється виплата грошового забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей".

Враховуючи перераховані гарантії, працівники, призвані на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період або прийняті на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення не підлягають звільненню на підставі пункту 3 частини першої статті 36 КЗпП, а лише увільняються від виконання обов'язків, передбачених трудовим договором, що оформлюється відповідним наказом (розпорядженням) роботодавця.

Підставою для збереження місця роботи, посади і середнього заробітку на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб є сам факт призову або прийняття працівника на військову службу за контрактом (який підтверджується наданими власнику або уповноваженому ним органу відповідними довідками, витягами з наказів, повістки, розпорядження, витяги із наказів про включення до особового складу військової частини тощо) під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення.

2.1. Щодо добровольців територіальної оборони

Відповідно до частини третьої статті 9 Закону України „Про основи національного спротиву” до складу добровольчих формувань територіальних громад зараховуються громадяни України, які відповідають вимогам,

встановленим Положенням про добровольчі формування територіальних громад, пройшли медичний, професійний та психологічний відбір і підписали контракт добровольця територіальної оборони.

Слід зазначити, що згідно з частиною другою статті 24 Закону України „Про основи національного спротиву” на членів добровольчих формувань територіальних громад під час їх участі у заходах підготовки добровольчих формувань територіальних громад, а також виконання ними завдань територіальної оборони поширюються гарантії соціального і правового захисту, передбачені Законом України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”.

Додатково інформуємо, що відповідно до статті 1 Закону України „Про оборону України” особливий період – період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Крім цього, статтею 1 Закону України „Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” визначено, що особливий період – період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов’язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Відповідно до частини першої статті 119 КЗпП на час виконання державних або громадських обов’язків, якщо за чинним законодавством України ці обов’язки можуть здійснюватися у робочий час, працівникам гарантується збереження місця роботи (посади) і середнього заробітку.

Враховуючи специфіку служби в територіальній обороні, яка може передбачати не постійне, а періодичне залучення працівника до виконання своїх обов’язків, вважаємо, що роботодавцю не потрібно в обов’язковому порядку видавати наказ про увільнення працівника від виконання роботи за трудовим договором.

В кожному конкретному випадку слід виходити із рівня залучення працівника до участі в територіальній обороні, кількості робочого часу, який витрачає працівник на цю діяльність та ефективність і можливість виконання його обов’язків за трудовим договором.

При цьому на час виконання працівниками обов’язків з територіальної оборони у робочий час їм гарантується збереження місця роботи (посади) і середнього заробітку.

Документами, що підтверджують участь в територіальній обороні є контракт добровольця територіальної оборони.

3. Найпростіший спосіб оформлення працівників, які покинули територію бойових дій або сидять вдома – дистанційна робота

Якщо специфіка виконання роботи передбачає можливість її здійснення віддалено, за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, роботодавцю доцільно прийняти рішення про переведення працівника на дистанційну роботу.

Відповідно до частини першої статті 60² КЗпП дистанційна робота - це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Згідно з пунктом 6¹ частини першої статті 24 КЗпП трудовий договір укладається, як правило, в письмовій формі. Додержання письмової форми є обов'язковим при укладенні трудового договору про дистанційну роботу або про надомну роботу.

Водночас частиною першою статті 2 Закону № 2136-IX встановлено, що у період дії воєнного стану сторони за згодою визначають форму трудового договору.

Разом з тим, сторонам не заборонено використовувати для дистанційної роботи типову форму трудового договору про дистанційну роботу затверджену наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 5 травня 2021 року № 913-21 «Про затвердження типових форм трудових договорів про надомну та дистанційну роботу».

Згідно з частиною другою статті 3 Закону № 2136-IX у період дії воєнного стану норми частини третьої статті 32 Кодексу законів про працю України та інших законів України щодо повідомлення працівника про зміну істотних умов праці не застосовуються.

Отже, переведення працівника на дистанційну роботу не вимагає обов'язкового попередження за 2 місяці про зміну істотних умов праці.

Варто врахувати, що в умовах воєнних дій можливі відключення комунікацій, які дозволяють виконання дистанційної роботи – електроенергія та мережа Інтернет.

Неможливість виконання працівником дистанційної роботи у зв'язку з відсутністю відповідних комунікацій, на нашу думку, не можуть розглядатися як порушення трудової дисципліни.

Якщо трудовий договір про дистанційну не укладався, а працівника було переведено на дистанційну роботу наказом роботодавця, рекомендуємо з метою належної організації виконання дистанційної роботи, ознайомлення працівника з наказами (розпорядженнями), повідомленнями, дорученнями, завданнями та іншими документами роботодавця заздалегідь домовитися про комунікацію та взаємодію між сторонами під час виконання дистанційної роботи:

- визначити засоби електронного зв'язку, наприклад електронна пошта, номер телефону, мобільний додаток тощо);
- умови звітності працівника про виконану роботу (якщо це необхідно);
- умови повідомлення працівником про виникнення ситуацій, що унеможливають належне виконання дистанційної роботи
- інші умови щодо комунікації та взаємодії сторін.

Звертаємо увагу, що загальна тривалість робочого часу не може перевищувати норм, передбачених статтями 50 і 51 КЗпП, а працівнику, який виконує дистанційну роботу, гарантується період вільного часу для відпочинку (період відключення), під час якого працівник може переривати будь-який інформаційно-телекомунікаційний зв'язок з власником або уповноваженим ним органом, і це не вважається порушенням умов трудового договору або трудової дисципліни. Період вільного часу для відпочинку (період відключення) визначається у трудовому договорі про дистанційну роботу.

За можливості може бути запроваджено також гнучкий режим робочого часу та надомну роботу (стаття 60, 60-1 КЗпП).

3.1. Що робити з тими, хто не може вийти на роботу і не може виконувати її дистанційно?

У разі можливості доцільно надати працівникам оплачувані відпустки (щорічні, соціальні), а також відпустки без збереження заробітної плати, що надаються в обов'язковому порядку та відпустки без збереження заробітної плати, що надаються за угодою сторін у порядку, визначеному законодавством (ст. ст. 25, 26 Закону України «Про відпустки»).

Відповідно до частини третьої статті 12 Закону № 2136-IX протягом періоду дії воєнного стану роботодавець на прохання працівника може надавати йому відпустку без збереження заробітної плати без обмеження строку, встановленого частиною першою статті 26 Закону України «Про відпустки».

3.2. Як оформити відсутність на роботі працівника, який залишив своє місце роботи у зв'язку із проведення бойових дій на відповідній території, та як обліковувати таку відсутність?

Відсутність працівника на роботі у зв'язку з бойовими діями не може бути кваліфікована як прогул без поважної причини. Тому, до з'ясування причин відсутності працівника та отримання від нього письмових пояснень, доцільно обліковувати його, як працівника, відсутнього з нез'ясованих або з інших причин.

4. Що робити з працівниками у випадку, якщо підприємство не може функціонувати або якщо неможлива робота частини структурних підрозділів?

а) Оголошення простою.

Відповідно до статті 34 КЗпП простій - це зупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідвратною силою або іншими обставинами.

У разі простою працівники можуть бути переведені за їх згодою з урахуванням спеціальності і кваліфікації на іншу роботу на тому ж підприємстві, в установі, організації на весь час простою або на інше підприємство, в установу, організацію, але в тій самій місцевості на строк до одного місяця.

Запровадження простою оформлюється наказом керівника, з яким працівників ознайомлюють у можливий спосіб, в тому числі за допомогою засобів електронного зв'язку. Оплата простою здійснюється з розрахунку не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу). На умовах, передбачених у колективному договорі, оплата за час простою може здійснюватися у більшому розмірі.

Керівники державних органів, підприємств, установ та організацій, що фінансуються або дотуються з бюджету, до припинення чи скасування воєнного стану в Україні в межах фонду заробітної плати, передбаченого у кошторисі, можуть самостійно визначати розмір оплати часу простою працівників, але не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові тарифного розряду (посадового окладу) (постанова Кабінету Міністрів України від 07.03.2022 № 221).

б) Призупинення дії трудового договору

Статтею 13 Закону № 2136-IX введено механізм призупинення дії трудового договору.

Призупинення дії трудового договору – це тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором.

Дія трудового договору може бути призупинена у зв'язку з військовою агресією проти України, що виключає можливість надання та виконання роботи.

Призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин.

Призупинення дії трудового договору роботодавець та працівник за можливості мають повідомити один одного у будь-який доступний спосіб.

З огляду на вищевикладене, головною умовою для призупинення дії трудового договору є абсолютна неможливість надання роботодавцем та виконання працівником відповідної роботи.

Ініціатором призупинення трудового договору можуть бути як роботодавець, так і працівник.

Водночас з метою усунення правової невизначенності, рекомендуємо сторонам повідомляти один одного про призупинення трудового договору письмово або **в електронній формі з використанням технічних засобів електронних комунікацій.**

Відповідно до частини третьої статті 13 Закону № 2136-IX відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам на час призупинення дії трудового у повному обсязі покладається на державу, що здійснює військову агресію проти України.

Таким чином при призупиненні трудового договору роботодавець повинен продовжувати ведення обліку в частині нарахування заробітної плати та компенсаційних виплат, які були б належні працівникові, якщо такого призупинення не було б.

5. Чи можна працівника, який не з'являється на роботі внаслідок обставин, пов'язаних з бойовими діями, направити «заднім числом» у відпустку, в т.ч. карантинну?

Ні.

Проте зазначений час неявки працівника у таблиці обліку використання робочого часу доцільно відмічати умовним позначенням «І» – інші причини неявок або «НЗ» - неявка з нез'ясованих причин.

Слід зазначити, що працівники, які не виходять на роботу внаслідок ведення воєнних дій та пов'язаних з ними обставин, не можуть бути звільнені за пунктом 4 частини першої статті 40 Кодексу законів про працю України за прогул без поважної причини.

Зазначене обумовлено необхідністю збереження життя та здоров'я таких працівників та їх сімей і вважається як відсутність на роботі з поважних причин.

6. Чи буде Держпраці накладати штрафи за порушення законодавства зараз, якщо виявить його після закінчення воєнного часу?

Торгово-промислова палата України (ТПП) повідомила про засвідчення факту настання форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) з 24 лютого 2022 року.

Так, згідно з листа ТПП від 28.08.2022 № 2024/02.0-7.1 Торгово-промислова палата України (далі - ТПП України) на підставі статей 14 та 14¹ Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» від 02.12.1997 № 671/97-ВР, Статуту ТПП України, цим засвідчує форс мажорні обставини (обставини непереборної сили): військову агресію Російської Федерації проти України, що стало підставою введення воєнного стану із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб, відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні».

Враховуючи це, ТПП України підтверджує, що зазначені обставини з 24 лютого 2022 року до їх офіційного закінчення, є надзвичайними, невідворотними та об'єктивними обставинами для суб'єктів господарської діяльності та/або фізичних осіб по договору, окремим податковим та чи іншим зобов'язанням/обов'язком, виконання яких/-го настало згідно з умовами договору, контракту, угоди, законодавчих чи інших нормативних актів і виконання відповідно яких/-го стало неможливим у встановлений термін внаслідок настання таких форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили).

Згідно з частиною першою статті 9 Цивільного кодексу України (далі - ЦК) Положення цього Кодексу застосовуються до врегулювання відносин, які виникають у сферах використання природних ресурсів та охорони довкілля, а

також до трудових та сімейних відносин, якщо вони не врегульовані іншими актами законодавства.

Відповідно до частини першої статті 617 ЦК особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили.

З огляду на вищевикладене, вважаємо, що в умовах воєнного стану положення ЦК щодо звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання має застосовуватися і до зобов'язань за трудовими відносинами.

Разом з тим звертаємо увагу, що звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання внаслідок форс-мажорних обставин (непереборної сили) не звільняє від виконання самого зобов'язання.

Таким чином після усунення вищезгаданих обставин, особа зобов'язана виконати всі свої зобов'язання перед іншою стороною.

7. Як виплачувати зарплату, якщо у бухгалтера нема можливості її нарахувати. Чи будуть за це санкції після закінчення воєнного стану?

На сьогодні законодавством передбачено **5 видів відповідальності**: дисциплінарна, матеріальна, адміністративна, фінансова та кримінальна.

Однією з головних умов притягнення до кожного із вищезазначених видів відповідальності є наявність вини особи в діях, що носять протиправний характер.

Законом № 2136-IX врегульовано питання оплати праці працівників в період воєнного стану.

Відповідно до статті 10 Закону № 2136-IX заробітна плата виплачується працівнику на умовах, визначених трудовим договором. Роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати. Роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. Звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати. У разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойові дії, строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства.

8. Про втрату чинності розпорядчих актів щодо відсторонення від роботи невакцинованих від COVID-19 працівників

Наказом Міністерства охорони здоров'я (далі – МОЗ) від 25 лютого 2022 року № 380, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 26 лютого 2022 року за № 256/37592, зупинено дію наказу МОЗ від 04 жовтня 2021 року № 2153 «Про затвердження Переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним щепленням», до завершення воєнного стану в Україні.

Враховуючи, що вищезгаданий наказ МОЗ слугував підставою для видання відповідних розпорядчих актів (наказів, розпоряджень) роботодавців

щодо відсторонення від роботи невакцинованих від COVID-19 працівників, вважаємо, що всі накази про відсторонення працівників у зв'язку з відмовою або ухиленням від вакцинації повинні бути визнані такими, що втратили чинність з дня набрання чинності вищезгаданим наказом МОЗ від 25 лютого 2022 року № 380. Відтак відсторонені особи допускаються до виконання завдань за посадою.

Окремо зазначаємо, що наказ МОЗ від 25 лютого 2022 року № 380 набрав чинності 01 березня 2022 року (опублікований в бюлетні «Офіційний вісник України» від 01 березня 2022 року за № 17).

9. Що робити, якщо працівник втратив зв'язок з роботодавцем, який в результаті воєнних дій не може організувати такому працівникові роботу (знищення, руйнування приміщення юридичної особи, загибель чи зникнення фізичної особи-підприємця)?

Відповідно до частини першої статті 21 КЗпП трудовим договором є угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін.

З огляду на вищевикладене, якщо роботодавець не має можливості забезпечити працівника необхідними умовами праці, останній не зобов'язаний виконувати свої трудові обов'язки.

Відповідно до статті 4 Закону № 2136-ІХ у зв'язку з веденням бойових дій у районах, в яких розташоване підприємство, установа, організація, та існування загрози для життя і здоров'я працівника він може розірвати трудовий договір за власною ініціативою у строк, зазначений у його заяві (крім випадків примусового залучення до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, залучення до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури).

У випадку відсутності будь-яких контактів з роботодавцем, в тому числі і у випадку смерті роботодавця фізичної особи-підприємця або з інших причин, що унеможливають розірвання трудового договору, вважаємо, що в порядку окремого провадження, передбаченого Цивільним процесуальним кодексом України (далі – ЦПК), може бути встановлено факт припинення трудових відносин.

Відповідно до частини сьомої статті 19 ЦПК окреме провадження призначене для розгляду справ про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов для здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Відповідно до пункту 5 частини другої статті 293 ЦПК суд розглядає в порядку окремого провадження справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення.

Додатково інформуємо, що з набранням чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі» від 5 лютого 2021 року № 1217-ІХ облік трудової діяльності працівника здійснюється в електронній формі в реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування у порядку, визначеному Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Ведення трудової книжки при цьому здійснюється роботодавцем виключно за бажанням працівника.

Також зазначаємо, що відповідно до частини другої статті 21 КЗпП працівник має право реалізувати свої здібності до продуктивної і творчої праці шляхом укладення трудового договору на одному або одночасно на декількох підприємствах, в установах, організаціях, якщо інше не передбачено законодавством, колективним договором або угодою сторін.

10. Чи можуть роботодавці змушувати людей писати заяви на відпустки за свій рахунок під час воєнного стану? За яких умов так, а за яких ні.

Ні.

Законодавством про працю не передбачено надання відпусток без збереження заробітної плати з ініціативи роботодавця.

Оформлення відпусток без збереження заробітної плати, передбачених статтями 25, 26 Закону України «Про відпустки» є правом, а не обов'язком працівника.

При цьому надання відпусток, передбачених статтею 25 Закону України «Про відпустки» здійснюється роботодавцем в обов'язковому порядку за ініціативою працівника, а надання відпусток, передбачених статтею 26 вищезгаданого закону здійснюється за згодою сторін.

У випадку, якщо у зв'язку з воєнними діями підприємство не може функціонувати або якщо неможлива робота частини структурних підрозділів, або організація роботи окремих працівників – роботодавцю необхідно оформлювати простій у відповідності до статей 34, 113 КЗпП.

При цьому відповідно до частини другої статті 113 КЗпП про початок простою, крім простою структурного підрозділу чи всього підприємства, працівник повинен попередити власника або уповноважений ним орган чи бригадира, майстра або посадових осіб.

11. Чи діє законодавство про відповідальність за несвочасну сплату (директор зник, а люди працюють)

Відповідно до статті 10 Закону № 2136-ІХ заробітна плата виплачується працівнику на умовах, визначених трудовим договором. Роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати. Роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. Звільнення

роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати. У разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойові дії, строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства.

Крім цього, в залежності від організаційно-правової форми діяльності юридичної особи, яка є роботодавцем, необхідно вжити усіх можливих заходів для забезпечення безперебійного управління такою особою (наприклад призначення нового директора або тимчасове покладення обов'язків на його заступників).

12. Якщо людина хоче взяти відпустку чи поїхати, рятувати своїх родичів, чи себе, чи можуть не надати її і не відпустити?

Надання відпусток без збереження заробітної плати, передбачених статтею 25 Закону України «Про відпустки» здійснюється роботодавцем в обов'язковому порядку за ініціативою працівника, а надання відпусток, передбачених статтею 26 вищезгаданого закону здійснюється за згодою сторін.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про відпустки» черговість надання відпусток визначається графіками, які затверджуються власником або уповноваженим ним органом за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) чи іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом органом, і доводиться до відома всіх працівників.

Конкретний період надання щорічних відпусток у межах, установлених графіком, узгоджується між працівником і власником або уповноваженим ним органом, який зобов'язаний письмово повідомити працівника про дату початку відпустки не пізніше як за два тижні до встановленого графіком терміну.

Щорічні відпустки за бажанням працівника в зручний для нього час надаються:

- 1) особам віком до вісімнадцяти років;
- 2) особам з інвалідністю;
- 3) жінкам перед відпусткою у зв'язку з вагітністю та пологами або після неї;
- 4) жінкам, які мають двох і більше дітей віком до 15 років або дитину з інвалідністю;
- 5) самотнім матері (батьку), які виховують дитину без батька (матері); опікунам, піклувальникам або іншим самотнім особам, які фактично виховують одного або більше дітей віком до 15 років за відсутності батьків;
- 6) дружинам (чоловікам) військовослужбовців;
- 7) ветеранам праці та особам, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною;
- 8) ветеранам війни, особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, а також особам, на яких поширюється чинність Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту";
- 9) батькам - вихователям дитячих будинків сімейного типу;

10) в інших випадках, передбачених законодавством, колективним або трудовим договором.

Водночас, частинами першою, другою статті 12 Закону № 2136-IX введено обмеження щодо надання відпусток в період воєнного стану.

Так, у період дії воєнного стану щорічна основна оплачувана відпустка надається працівникам тривалістю 24 календарні дні. У період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури.

13. У якому випадку рахується простій і яка зарплата в такому випадку?

Відповідно до статті 34 КЗпП простій - це зупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідвратною силою або іншими обставинами.

У разі простою працівники можуть бути переведені за їх згодою з урахуванням спеціальності і кваліфікації на іншу роботу на тому ж підприємстві, в установі, організації на весь час простою або на інше підприємство, в установу, організацію, але в тій самій місцевості на строк до одного місяця.

Відповідно до статті 113 КЗпП Про початок простою, крім простою структурного підрозділу чи всього підприємства, працівник повинен попередити власника або уповноважений ним орган чи бригадира, майстра або посадових осіб.

У випадку виникнення простою не з вини працівника доцільно оформити:

- акт простою, в якому зафіксувати обставини, в наслідок яких виник простій, дату виникнення простою, тощо.
- наказ власника або уповноваженого ним органу, який міститиме перелік структурних підрозділів, на які поширюється простій, у випадку, якщо простій не поширюватиметься на все підприємство, а також дату початку та, за можливості, дату закінчення простою або ж подію, з якою пов'язане закінчення простою.

Згідно з вимогами статті 113 КЗпП час простою не з вини працівника, в тому числі на період оголошення карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України, оплачується з розрахунку не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу).

При цьому, доплата до рівня мінімальної зарплати при простої не здійснюється (роз'яснення Мінсоцполітики деяких питань оплати праці на виконання Закону України від 06.12.2016 р. №1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України»).

Слід зауважити, що відповідно до статті 98 КЗпП, статті 8, 13 Закону оплата праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету,

здійснюється на підставі актів Кабінету Міністрів України в межах бюджетних асигнувань.

Обсяги витрат на оплату праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету, затверджуються одночасно з бюджетом.

14. Чи можна скорочувати працівників під час дії воєнного стану?

Законодавством про працю не встановлено обмежень щодо заборони скорочення працівників недержавних підприємств, установ та організацій в період воєнного стану.

При цьому відповідно до частини першої статті 5 Закону № 2136-IX у період дії воєнного стану допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку) із зазначенням дати звільнення, яка є першим робочим днем, наступним за днем закінчення тимчасової непрацездатності, зазначеним у документі про тимчасову непрацездатність, або першим робочим днем після закінчення відпустки.

Отже, за наявності законних підстав для звільнення працівника з ініціативи роботодавця (статті 40, 41 КЗпП), таке звільнення допускається навіть у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку). Датою звільнення буде перший робочий день після закінчення тимчасової непрацездатності, зазначеної у документі про тимчасову непрацездатність, або перший робочий день після закінчення відпустки.

15. Яка процедура оформлення трудових відносин при евакуації підприємства, установи та організації в іншу місцевість?

У випадку, якщо підприємство, установа, організація разом з персоналом вимушені у зв'язку з воєнними діями продовжувати свою роботу в іншій місцевості, усі його працівники вважаються такими, у яких змінилися істотні умови праці.

Відповідно до частини другої статті 3 Закону № 2136-IX у період дії воєнного стану норми частини третьої статті 32 Кодексу законів про працю України та інших законів України щодо повідомлення працівника про зміну істотних умов праці не застосовуються.

Водночас вважаємо, що працівники, які прямо не відмовилися від такої зміни істотних умов праці, але не можуть у зв'язку з воєнними діями переїхати у нове місцезнаходження підприємства, установи, організації - не можуть бути звільнені відповідно до пункту 6 частини першої статті 36 КЗпП.

Таким працівникам може бути запроваджений простій, надані відпустки без збереження заробітної плати або з ними призупиняється трудовий договір.

16. Які гарантії передбачені для мобілізованого працівника, який перебуває у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку? Чи повинен роботодавець такого працівника увільнити?

На сьогодні діє законодавча гарантія, встановлена частиною третьою статті 119 Кодексу законів про працю України (далі - КЗпП), відповідно до якої за працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи, посада і середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб - підприємців, у яких вони працювали на час призову. Таким працівникам здійснюється виплата грошового забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”.

Враховуючи перераховані гарантії, працівники, призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період до його закінчення або до дня фактичного звільнення не підлягають звільненню з роботи на підставі пункту 3 частини першої статті 36 КЗпП, а лише увільняються від виконання обов'язків, передбачених трудовим договором, що оформлюється відповідним наказом (розпорядженням) роботодавця.

Тому в умовах воєнного стану мобілізований працівник, який перебуває у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, продовжує знаходитися у трудових відносинах з відповідним роботодавцем.

Середній заробіток зберігається за таким працівником, у разі закінчення відпустки або дострокового її припинення.

17. Чи може працівник, який отримав статус біженця в іншій країні, продовжувати перебувати в трудових відносинах з підприємством? Чи обов'язково такого працівника звільняти?

В зазначеній ситуації роботодавцю слід виходити з того, чи є з таким працівником зв'язок і чи може він продовжувати виконання своїх посадових обов'язків.

Законодавством про працю не передбачено обов'язку працівника повідомляти роботодавця про своє місцезнаходження та отримання статусу біженця або визнання його особою, яка потребує тимчасового захисту.

Зважаючи на надскладну ситуацію на території України, на нашу думку, працівники, які не виходять на роботу внаслідок обставин, пов'язаних з бойовими діями, або ті, які не мають змоги виходити на роботу у зв'язку з небезпекою для життя і здоров'я, не підлягають автоматичному звільненню чи, наприклад, за пунктом 4 частини першої статті 40 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) за „прогул без поважної причини”.

Зазначене обумовлено необхідністю збереження життя та здоров'я таких працівників та їх сімей і вважається як відсутність на роботі з поважних причин.

Якщо з таким працівником відсутній зв'язок, до з'ясування причин і обставин його відсутності за ним зберігаються робоче місце та посада, трудові відносини не припиняються, однак час таких неявок не зараховується до стажу роботи, що дає право на щорічну відпустку, та у загальному випадку не підлягає оплаті.

У випадку, якщо специфіка виконання роботи передбачає можливість її здійснення віддалено, за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, роботодавцю доцільно прийняти рішення про переведення працівника на дистанційну роботу.

Відповідно до частини першої статті 60-² Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) дистанційна робота - це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією власника або уповноваженого ним органу, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. При цьому законодавство не містить заборони виконання такої дистанційної роботи за кордоном. Тому відповідно у випадку, коли працівник у зв'язку з небезпекою для життя і здоров'я під час дії воєнного стану виїхав за межі країни і має технічну можливість виконання трудових функцій дистанційно з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, не вбачається правових підстав для його звільнення.

Якщо специфіка виконання роботи не дозволяє виконувати її віддалено, за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, такому працівникові може бути оформлено простій, надано відпустку без збереження заробітної плати або з ним може бути тимчасово призупинено трудовий договір (що не є звільненням).

18. Як оголосити простій працівникам, які перебувають у відпустках або на лікарняному?

За обставин, що зумовлюють простій структурного підрозділу чи всього підприємства, не з вини працівника, він має право на оплату цього часу з розрахунку не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого розряду (окладу) (стаття 113 КЗпП).

Водночас, якщо попередньо працівнику надано відпустку чи оформлено листок непрацездатності не вбачається правових підстав для оформлення йому у цей період простою та коригування відповідно облікової звітності і оплати.

19. На який період оформлюється увільнення мобілізованих працівників, які виконували сезонні роботи або за строковим трудовим договором?

Відповідно до частини третьої статті 119 КЗпП за працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи, посада і середній заробіток

на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб - підприємців, у яких вони працювали на час призову. Таким працівникам здійснюється виплата грошового забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей".

Згідно з частиною другою статті 23 КЗпП України строковий трудовий договір укладається у випадках, коли трудові відносини не можуть бути встановлені на невизначений строк з урахуванням характеру наступної роботи, або умов її виконання, або інтересів працівника та в інших випадках, передбачених законодавчими актами.

Пунктом 2 частини першої статті 36 КЗпП України встановлено, що однією з підстав припинення трудового договору є закінчення строку. Укладаючи строковий трудовий договір працівник надає добровільну згоду на його припинення у визначений сторонами у трудовому договорі строк.

З огляду на викладене, у випадку закінчення строку трудового договору, укладеного з працівником, призваним на військову службу, за яким зберігається місце роботи, посада і середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, дія трудового договору може бути припинена.

20. Як оформлювати працівників, які були залучені до трудової повинності або суспільно корисних робіт?

Частиною третьою статті 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» передбачено, що у процесі трудової діяльності осіб, щодо яких запроваджена трудова повинність, забезпечується дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний термін відпустки та час відпочинку між змінами, максимальний робочий час, врахування стану здоров'я особи тощо. На час залучення працюючої особи до виконання трудової повинності поза місцем її роботи за трудовим договором за нею після закінчення виконання таких робіт зберігається відповідне робоче місце (посада).

Порядок залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 року № 753 (далі – Порядок).

Дія Порядку поширюється на військове командування, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також підприємства, установи і організації незалежно від форми власності (далі - підприємства).

Відповідно до Порядку *суспільно корисні роботи* - види тимчасової трудової діяльності працездатних осіб в умовах воєнного стану, які провадяться для виконання робіт, що мають оборонний характер, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, що виникли в період воєнного стану, та їх наслідків, задоволення потреб Збройних Сил, інших військових формувань і сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та системи забезпечення

життєдіяльності населення, а також не можуть бути пов'язані з підприємництвом або іншою діяльністю, спрямованою на одержання прибутку, та до яких належать роботи і послуги, що не потребують, як правило, спеціальної професійної підготовки.

Трудова повинність це короткостроковий трудовий обов'язок на період мобілізації і воєнного часу з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, які виникли в період воєнного стану, та їх наслідків, що не потребує обов'язкової згоди особи, стосовно якої запроваджується такий трудовий обов'язок.

Рішення про запровадження трудової повинності та залучення працездатних осіб до виконання суспільно корисних робіт, яке доводиться до відома населення через засоби масової інформації, приймає військове командування разом з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, а якщо це неможливо, самостійно.

До суспільно корисних робіт залучаються працездатні особи, у тому числі особи, що не підлягають призову на військову службу, які за віком і станом здоров'я не мають обмежень до роботи в умовах воєнного стану (крім працездатних осіб, що залучені до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення і заброньовані за підприємствами на період мобілізації та воєнного часу з метою виконання робіт, що мають оборонний характер), а саме:

- безробітні та інші незайняті особи;
- працівники функціонуючих в умовах воєнного стану підприємств (за погодженням з їх керівниками), що не залучені до виконання мобілізаційних завдань (замовлень) та не зараховані до складу позаштатних (невоєнізованих) формувань цивільного захисту, - у порядку переведення;
- особи, зайняті в особистому селянському господарстві;
- студенти вищих, учні та слухачі професійно-технічних навчальних закладів;
- особи, які забезпечують себе роботою самостійно.

З кожною із зазначених осіб *укладається строковий трудовий договір*.

Забороняється залучати до суспільно корисних робіт малолітніх дітей та дітей віком від чотирнадцяти до п'ятнадцяти років, жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також вагітних жінок у разі, коли виконання таких робіт може негативно вплинути на стан їх здоров'я.

Працівникам функціонуючих в умовах воєнного стану підприємств за виконання суспільно корисних робіт забезпечується оплата відповідно до умов оплати праці, встановлених за професією (посадою), на яку їх зараховано, і розмір такої оплати не може бути нижчим від розміру середньої заробітної плати за основним місцем роботи.

Іншим працездатним особам за виконання суспільно корисних робіт забезпечується оплата відповідно до умов оплати праці, встановлених за професією (посадою), на яку їх зараховано, і розмір такої оплати у разі

виконання норми праці не може бути нижчим від розміру мінімальної заробітної плати, встановленого на дату її нарахування.

5. Деякі питання кадрового забезпечення та трудових відносин в ОМС у період воєнного стану

12.04.2022

Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III «Про службу в органах місцевого самоврядування» (далі – Закон про службу в ОМС) регулює правові, організаційні, матеріальні та соціальні умови реалізації громадянами України права на службу в ОМС, визначає загальні засади діяльності посадових осіб місцевого самоврядування, їх правовий статус, порядок та правові гарантії перебування на службі в ОМС.

Відповідно до ст. 2 Закону про службу в ОМС, його дія не поширюється на технічних працівників та обслуговуючий персонал ОМС.

Відповідно до ч. 2 ст. 7 Закону про службу в ОМС, посадові особи місцевого самоврядування діють лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України, та керуються у своїй діяльності Конституцією України і законами України, актами Президента України і КМУ, актами ОМС, а в АР Крим - також нормативно-правовими актами Верховної Ради АР Крим і Ради міністрів АР Крим, прийнятими у межах їхньої компетенції.

Згідно з ч. 3 ст. 7 Закону про службу в ОМС, на посадових осіб місцевого самоврядування поширюється дія законодавства України про працю з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

Отже, на технічних працівників та обслуговуючий персонал ОМС законодавство України про працю поширюється у повному обсязі, а на посадових осіб місцевого самоврядування – поширюється з **особливостями, передбаченими** Законом про службу в ОМС.

Відповідно до ст. 4 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП), законодавство про працю складається з Кодексу законів про працю України та інших актів законодавства України, прийнятих відповідно до нього.

Законом України від 15.03.2022 р. № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – **Закон № 2136**) визначено особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Відповідно до ч. 3 цієї статті, у період дії воєнного стану **не застосовуються норми законодавства про працю у частині відносин, врегульованих цим Законом.**

Щодо укладення трудового договору. Відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону № 2136, у період дії воєнного стану сторони за згодою визначають форму трудового договору.

Як відомо, ст. 24 КЗпП передбачає укладення трудового договору, як правило, у письмовій формі, та визначає випадки, коли дотримання письмової форми є обов'язковим. Тож, дана норма Закону № 2136 дозволяє відступити від цих норм на період воєнного стану.

Згідно з ч. 2 ст. 2 Закону № 2136, при укладенні трудового договору в період дії воєнного стану умова про випробування працівника під час прийняття на роботу може встановлюватися для будь-якої категорії працівників. З метою оперативного залучення до виконання роботи нових працівників, а також усунення кадрового дефіциту та браку робочої сили, у тому числі внаслідок фактичної відсутності працівників, які евакуювалися в іншу місцевість, перебувають у відпустці, простої, тимчасово втратили працездатність або місцезнаходження яких тимчасово невідоме, роботодавці можуть укладати з новими працівниками строкові трудові договори у період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника.

Отже, положення ч. 3 ст. 26 КЗпП, що визначає перелік категорій працівників, для яких заборонено встановлювати випробування – на період дії воєнного стану не застосовується. Крім цього, дана норма надає роботодавцю можливість приймати нових працівників за строковими трудовими договорами на період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника незалежно від причини їх відсутності.

Щодо переведення та зміни істотних умов праці. Відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону № 2136 у період дії воєнного стану роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (крім переведення на роботу в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії), якщо така робота не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, що ставлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей, з оплатою праці за виконану роботу не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою. Згідно з ч. 2 цієї ж статті у період дії воєнного стану норми ч. 3 ст. 32 Кодексу законів про працю України та інших законів України щодо повідомлення працівника про зміну істотних умов праці не застосовуються.

Отже, для переведення працівника з ініціативи роботодавця мають бути дотримані умови, визначені даною нормою Закону № 2136. Щодо змін в організації виробництва і праці – повідомляти працівника за 2 місяці не потрібно – працівник може бути повідомлений безпосередньо після прийняття такого рішення роботодавцем.

Щодо розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону № 2136 у зв'язку з веденням бойових дій у районах, в яких розташоване підприємство, установа, організація, та існування загрози для життя і здоров'я працівника він може розірвати трудовий договір за власною ініціативою у строк, зазначений у його

заяві (крім випадків примусового залучення до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, залучення до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури).

Таким чином, дана норма Закону № 2136 надають право працівнику розірвати трудовий договір за власною ініціативою у строк, зазначений у його заяві у разі ведення бойових дій у районах, в яких він працює та якщо його робота не зумовлена примусовим залученням до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану або залученням до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури.

Щодо розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону № 2136 у період дії воєнного стану допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку) із зазначенням дати звільнення, яка є першим робочим днем, наступним за днем закінчення тимчасової непрацездатності, зазначеним у документі про тимчасову непрацездатність, або першим робочим днем після закінчення відпустки.

Дана норма Закону № 2136 обмежує дію ч. 4 ст. 40 КЗпП щодо не допущення звільнення працівника з ініціативи роботодавця в період його тимчасової непрацездатності (крім звільнення за п. 5 ст. 40 КЗпП), а також у період перебування працівника у відпустці.

Згідно з ч. 2 ст. 5 Закону № 2136, у період дії воєнного стану норми ст. 43 КЗпП не застосовуються, крім випадків звільнення працівників підприємств, установ або організацій, обраних до профспілкових органів.

Так, ст. 43 КЗпП визначає випадки, коли для розірвання трудового договору необхідна згода профспілки. Однак для звільнення працівників, обраних до профспілки, така згода все одно необхідна.

Щодо встановлення та обліку часу роботи та часу відпочинку. Відповідно до ст. 6 Закону № 2136, нормальна тривалість робочого часу працівників у період воєнного стану не може перевищувати 60 годин на тиждень. Для працівників, яким відповідно до законодавства встановлюється скорочена тривалість робочого часу, тривалість робочого часу не може перевищувати 50 годин на тиждень. П'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється роботодавцем за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення). Час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) визначається роботодавцем. Тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена до 24 годин. У період дії воєнного стану не застосовуються норми ст. 53 (тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів), ч. 1 ст. 65, частин 3 - 5 ст. 67 та ст. 71-73 (святкові і неробочі дні) КЗпП.

Це положення Закону № 2136 надає можливість роботодавцю збільшувати (обґрунтовано) тривалість робочого часу.

Щодо організації кадрового діловодства та архівного зберігання кадрових документів. Відповідно до ст. 7 Закону № 2136, у період дії

воєнного стану порядок організації кадрового діловодства та архівного зберігання кадрових документів у районах активних бойових дій визначається роботодавцем самостійно, за умови забезпечення ведення достовірного обліку виконуваної працівником роботи та обліку витрат на оплату праці.

Ця норма Закону № 2136 дає право роботодавцю самостійно визначати порядок відповідного діловодства у районах активних бойових дій, однак ведення достовірного обліку виконуваної працівником роботи та обліку витрат на оплату праці є обов'язковим.

Щодо роботи в нічний час. Відповідно до ч. 1 ст. 8 Закону № 2136, у період дії воєнного стану не залучаються до роботи в нічний час без їх згоди: вагітні жінки і жінки, які мають дитину віком до одного року, особи з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота. Згідно з ч. 2 цієї ж статті у період дії воєнного стану норми ч. 1 та 2 ст. 54 КЗпП не застосовуються.

Нагадаємо, що ст. 54 КЗпП визначає тривалість роботи у нічний час.

Щодо залучення до роботи деяких категорій працівників. Відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону № 2136, у період дії воєнного стану дозволяється застосування праці жінок (крім вагітних жінок і жінок, які мають дитину віком до одного року) за їхньою згодою на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах. Згідно з ч. 2 цієї статті працівники, які мають дітей (крім випадків, визначених ст. 8 цього Закону), у період дії воєнного стану можуть залучатися за їхньою згодою до нічних і надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові і неробочі дні, направлятися у відрядження.

Ця норма Закону № 2136 передбачає дозвіл на застосування праці жінок певних категорій у певному виді робіт. Однак, для залучення їх до нічних і надурочних робіт, роботи у вихідні, святкові, неробочі дні, направлення у відрядження необхідна їх згода.

Щодо оплати праці. Відповідно до ч. 1 ст. 10 Закону № 2136, заробітна плата виплачується працівнику на умовах, визначених трудовим договором. Згідно з ч. 2 цієї статті роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати. Частиною 3 цієї статті визначено, що роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. Звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати. Відповідно до ч. 4 цієї статті у разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойові дії, строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства.

Цією статтею Закону № 2137 передбачається звільнення роботодавця від відповідальності за порушення строків оплати праці у разі доведення ним, що

порушення сталося саме внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили.

Щодо зупинення дії окремих положень колективного договору. Відповідно до ст. 11 Закону № 2136, на період воєнного стану дія окремих положень колективного договору може бути зупинена за ініціативою роботодавця.

Ця стаття Закону № 2137 не уточнює, про які саме положення колективного договору йдеться.

Щодо надання відпусток. Відповідно до ч. 1 ст. 12 Закону № 2136, у період дії воєнного стану щорічна основна оплачувана відпустка надається працівникам тривалістю 24 календарні дні.

Зверніть увагу, що положення ч. 1 ст. 12 Закону № 2136 не застосовується до посадових осіб місцевого самоврядування в силу дії ч. 5 та 6 ст. 21 Закону про службу в ОМС, згідно яких посадовим особам місцевого самоврядування надається щорічна відпустка тривалістю 30 календарних днів, якщо законами України не передбачено тривалішої відпустки, з виплатою допомоги на оздоровлення у розмірі посадового окладу. Посадовим особам, які мають стаж служби в органах місцевого самоврядування понад 10 років, надається додаткова оплачувана відпустка тривалістю до 15 календарних днів. Порядок і умови надання додаткових оплачуваних відпусток встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Згідно з ч. 2 ст. 12 Закону № 2136, у період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури.

Ця норма Закону № 2136 надає роботодавцю можливість відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (за винятком зазначеного) уразі залучення працівника до роботи на об'єктах критичної інфраструктури.

Відповідно до ч. 3 ст. 12 Закону № 2136, протягом періоду дії воєнного стану роботодавець на прохання працівника може надавати йому відпустку без збереження заробітної плати без обмеження строку, встановленого ч. 1 ст. 26 Закону України «Про відпустки».

Ця норма Закону № 2136 скасовує обмеження 15-денного терміну відпустки без збереження заробітної плати.

Щодо призупинення дії трудового договору. Відповідно до ч. 1 ст. 13 Закону № 2136, призупинення дії трудового договору - це тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором. Дія трудового договору може бути призупинена у зв'язку з військовою агресією проти України, що виключає можливість надання та виконання роботи. Призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин. Згідно з ч. 2 цієї статті призупинення дії трудового договору роботодавець та працівник за можливості мають повідомити один одного у будь-який доступний спосіб. Відповідно до ч. 3 цієї статті відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат

працівникам на час призупинення дії трудового у повному обсязі покладається на державу, що здійснює військову агресію проти України.

Ця стаття Закону № 2136 вводить нове поняття «призупинення дії трудового договору» і визначає підстави для такого призупинення та відповідні гарантії.

Щодо діяльності профспілок. Відповідно до ч. 1 ст. 14 Закону № 2136, у межах своєї діяльності професійні спілки повинні максимально сприяти забезпеченню обороноздатності держави та забезпечувати громадський контроль за мінімальними трудовими гарантіями, передбаченими цим Законом. Згідно з ч. 2 цієї статті на період дії воєнного стану призупиняється дія ст. 44 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» та відповідні норми колективних договорів.

Щодо дії Закону № 2136. Відповідно до п. 2 Прикінцевих положень Закону № 2136, під час дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», діють обмеження та особливості організації трудових відносин, встановлені цим Законом.

Згідно п. 1 Прикінцевих положень Закону № 2136, цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування (опубліковано в газеті «Голос України» № 64 від 23.03.2022 р., набрання чинності – з 24.03.2022 р.).

Отже, станом на 11.04.2022 р. ОМС при вирішенні питань кадрового забезпечення та трудових відносин мають керуватися Конституцією України та законами України, які регламентують такі правовідносини, враховуючи на період дії режиму воєнного стану відповідні положення Закону № 2136. При цьому, якщо ці питання стосуються посадових осіб місцевого самоврядування і Законом про службу в ОМС визначено особливості їх вирішення – застосовуємо положення Закону про службу в ОМС, а якщо такі особливості Законом про службу в ОМС не визначено - застосовуємо відповідні положення Закону № 2136 та положення законодавства про працю, які йому не суперечать.

Автори: правова група Офісу підтримки реформи з децентралізації Мінрегіону

6. Запитання та відповіді щодо служби посадових осіб місцевого самоврядування у період дії воєнного стану

26.06.2022

20 травня 2022 року набрав чинності Закон України від 12 травня 2022 року № 2259-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» (далі — Закон № 2259), яким, зокрема, врегульовано питання

призначення громадян України в період дії воєнного стану на посади в органах місцевого самоврядування.

НАДС пропонує до уваги посадовим особам, які займаються питаннями управління персоналом в органі місцевого самоврядування, низку рекомендацій, які допоможуть швидко та якісно організувати добір та призначення на посади в органи місцевого самоврядування у період дії воєнного стану в рамках вимог Закону № 2259 та Закону України “Про службу в органах місцевого самоврядування”.

У період дії воєнного стану Законом № 2259 на орган місцевого самоврядування або покладено усю відповідальність за організацію призначення на посади в органах місцевого самоврядування, на які особи призначаються сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради без конкурсного відбору. Відтак, посадовим особам, які займаються питаннями управління персоналом в органі місцевого самоврядування доречно звернути увагу на декілька моментів.

Комунікація всередині органу місцевого самоврядування щодо необхідності заповнення вакансій.

Рекомендуємо зібрати або ж оновити інформацію про вакансії, які потребують термінового заповнення в органі місцевого самоврядування, тобто про ті посади, без виконання обов'язків за якими функціонування органу у період дії воєнного стану є неможливим. Рішення про їх заповнення приймається сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради.

Потрібно пам'ятати, що таке заповнення посад має свої ризики. У вас не має можливості скористатися усіма етапами конкурсу та оцінити знання, досвід та навички осіб, які виявили бажання стати членом вашого колективу. Відтак, ви маєте завчасно продумати декілька важливих аспектів:

- узгодити з відповідним безпосереднім керівником посадову інструкцію (якщо вона відсутня) та спільно підготувати опис вакансії. Звісно, ви можете скористатися адаптованою версією традиційного оголошення конкурсу, (приклад ми додаємо, *форма доступна для завантаження*);

- визначити, у який спосіб ви поширюватимете інформацію про вакансію і за якими каналами комунікації ви будете підтримувати зв'язок з можливими претендентами на зайняття посади в органі місцевого самоврядування;

- окреслити інформацію, яку необхідно отримати від претендента на зайняття посади в органі місцевого самоврядування та за якою формою. Звісно, ви можете запропонувати заповнити резюме довільної форми або ж взагалі — надіслати заповнену особову картку встановленого зразка. У будь-якому разі, необхідно отримати максимум інформації для прийняття рішення про призначення;

- узгодити в який спосіб буде прийнято рішення про призначення. Наприклад, суб'єкт призначення (сільський, селищний, міський голова, голова районної, районної у місті, обласної ради) чи уповноважена ним особа може після ознайомлення з наданою інформацією та (або) документами, провести

співбесіду, зокрема за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку, з декількома претендентами на зайняття посади в органах місцевого самоврядування.

Разом з тим, потрібно узгодити з суб'єктом призначення — наскільки швидко потрібно заповнити вакансію. В країні війна і часу на організацію може бути обмаль. У такому випадку, хочемо звернути увагу на кандидатів, які успішно пройшли конкурс та були рекомендовані для зарахування до кадрового резерву у вашому органі місцевого самоврядування. Це перші претенденти на заповнення вакансії у вашому органі місцевого самоврядування. І ви вже маєте їх контактні дані, можливо резюме (автобіографію) і результати оцінювання під час проведеного конкурсу до набрання чинності Законом № 2259.

Також пам'ятайте про можливості внутрішнього набору — як один з варіантів заповнення вакансії шляхом стажування на вакантній посаді.

Отож, після того, як ви з'ясуєте усі ці аспекти з безпосереднім керівником, суб'єктом призначення — ви зможете чітко напрацювати власний план дій по заповненню вакансій на найближчий місяць.

Звертаємо вашу увагу! Після припинення чи скасування воєнного стану, але не пізніше шести місяців з дня його припинення чи скасування, на посади в органах місцевого самоврядування, на які особи призначені відповідно до абзацу першого частини п'ятої статті 10 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, необхідно оголосити та провести конкурс у визначеному законодавством порядку.

Граничний строк перебування особи на посаді, на яку її призначено відповідно до абзацу першого частини п'ятої зазначеної статті, становить 12 місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану.

ХІІ. РЕГУЛЯТОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ

1.Здійснення регуляторної діяльності в умовах воєнного стану

• 21.03.2022

- 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 (надалі – «Указ») на всій території України було введено режим воєнного стану. Країна почала жити в нових умовах, усі процеси в державі відтепер відбуваються з урахуванням особливостей визначених Законом України «Про правовий режим воєнного стану».
- Одним з найбільш актуальних питань, особливо для органів місцевого самоврядування, є процедура здійснення регуляторної діяльності в умовах воєнного стану.
- **Регуляторні органи здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, Законом України «Про правовий режим воєнного стану» та іншими законами України (ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»).** Тобто в умовах дії воєнного стану регуляторна діяльність здійснюється з урахуванням обмежень прав і свобод людини і громадянина, які встановлюються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану».
- В Указі Президента України про введення воєнного стану зазначається вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану, із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (пп. 5 п.1 ст.6 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»).
- Указом визначено, що на період дії воєнного стану запроваджено обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також введено тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені ч. 1 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».
- Як пояснює Державна регуляторна служба України[1], при розгляді питання щодо здійснення регуляторними органами регуляторної діяльності в умовах воєнного стану необхідно виокремити два ключових аспекти:
 - 1) процедурні питання здійснення регуляторної діяльності;
 - 2) тимчасова зміна регуляторних повноважень.

- **Отже, згідно з приписами ч. 2 ст. 3 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» при прийнятті регуляторних актів з питань запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану застосовувати процедури, передбачені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» не потрібно.**
- **У випадках прийняття регуляторним органом актів, не пов'язаних із забезпеченням заходів правового режиму воєнного стану, регуляторна діяльність здійснюється за звичайними правилами.**
- **Нагадуємо, що План запровадження та забезпечення заходів здійснення правового режиму воєнного стану затверджений розпорядженням КМУ № 181-р від 24.02.2022 р.**
- У разі необхідності отримання роз'яснень з питань регуляторної діяльності в умовах воєнного стану ДРС рекомендує звертатись на їхню офіційну електронну адресу: inform@drs.gov.ua, обов'язково зазначаючи найменування регуляторного органу, від якого йде запит, ПІБ та контакти мобільного телефону відповідального виконавця.
- 29 червня 2022 року набирала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 року № 719 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану».
- Постановою № 719 вносяться зміни до:
 - 1) Порядку використання, зберігання, обігу спеціальних бланків нотаріальних документів і звітності про їх витрачання, затвердженого постановою КМУ від 09.12.2021 № 1290;
 - 2) постанови КМУ від 28.02.2022 № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану»;
 - 3) постанови КМУ від 03.03.2022 № 187 «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації»;
 - 4) постанови КМУ від 06.03.2022 № 209 «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану».
- Комісією НПУ з аналітично-методичного забезпечення нотаріальної діяльності та Відділом методичного забезпечення та інформаційно-аналітичної роботи НПУ готується Інформаційний лист щодо запроваджених змін.

ХІІІ. СТАРОСТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1. Староста та трудові відносини в умовах воєнного стану

Закон України від 15.03.2022 № 2136 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі — Закон № 2136), який наразі є частиною законодавства про працю, змінив деякі звичні для нас трудові норми на час воєнного стану.

Закон № 2136 визначає особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України від 12.05.2015 № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану».

Законом № 2136 визначено, що на період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України. Ідеться про обмеження права на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується, та права на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Відповідно до положення Закону № 2136 у період дії воєнного стану не застосовуються норми законодавства про працю у частині відносин, врегульованих цим Законом.

Тепер давайте згадаємо, яким чином норми законодавства про працю впливають на посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Закон України від 07.06.2001 № 2493-III «Про службу в органах місцевого самоврядування» (далі — Закон № 2493) визначає, що правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування визначається Конституцією України, законами України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» (далі — Закон № 280), «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07.2002 № 93-IV, цим та іншими законами України.

На посадових осіб місцевого самоврядування поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» та законодавства України про працю з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом (тобто Законом № 2493).

Отже, ми маємо розуміти, що основні норми щодо трудових відносин, які не врегульовані чи не відображені Законом № 2493, мають врегульовуватися відповідними нормами трудового законодавства, зокрема Закону № 2136. Водночас не забуваємо, що для старост питань затвердження на посаді та звільнення передбачені ще й Законом № 280.

Тепер щодо дії норм Закону № 2136 на старост.

Пропускаємо ст. 2 вказаного законодавчого акта, бо з укладанням трудового договору розібралися вище, і йдемо до ст. 3 «Особливості переведення та зміни істотних умов праці в умовах воєнного часу».

Норми ст. 3 Закону № 2136 визначають, що в період дії воєнного стану роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (крім переведення на роботу в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії), якщо така робота не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, що ставлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей, з оплатою праці за виконану роботу не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою.

У період дії воєнного стану норми ч. 3 ст. 32 Кодексу законів про працю України (далі — КЗпП) та інших законів України щодо повідомлення працівника про зміну істотних умов праці не застосовуються.

Із цього приводу можна зазначити, що Закон № 2493 визначає, що у разі необхідності, за згодою сторін, посадова особа місцевого самоврядування може бути переведена на рівнозначну чи нижчу посаду або посаду радника чи консультанта без конкурсного відбору. Але тут ідеться не про роботу, не обумовлену трудовим договором, а про певну угоду сторін щодо подальшого переведення, а норми Закону № 2493 не згадують про зміну істотних умов. Тож процедура, зазначена в нормі Закону № 2136, передбачена трудовим законодавством, і розповсюджуватиметься на старосту з урахуванням того, що для старости роботодавцем є відповідна рада. Зверніть увагу: Міністерство економічного розвитку у своїх роз'ясненнях вважає, що відповідно до норми Закону № 2136 про зміну істотних умов працівники можуть бути попереджені про зміну істотних умов праці відразу після прийняття роботодавцем відповідного рішення про таку зміну, але не пізніше допуску до роботи зі зміненими умовами праці.

Стаття 4 Закону № 2136 визначає, що у зв'язку з веденням бойових дій у районах, в яких розташоване підприємство, установа, організація, та існуванням загрози для життя і здоров'я працівника він може розірвати трудовий договір за власною ініціативою у строк, зазначений у його заяві (крім випадків примусового залучення до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, залучення до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури).

Для старости процедура розірвання трудового договору за власною ініціативою не прописана. Тож з урахуванням умов, зазначених у цій нормі, староста може розірвати трудовий договір за власною ініціативою у визначений у заяві строк. Водночас залишається в цій ситуації незрозумілою процедура винесення відповідного рішення радою, адже за положенням п. 6-1 ст. 26 Закону № 280 затвердження та звільнення старости є виключною компетенцією ради, яка реалізується на її пленарному засіданні.

На відміну від ст. 4 Закону № 2136 його ст. 5 урегульовує питання звільнення роботодавцем працівника під час його тимчасової

непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку). За умови застосування роботодавцем цього права датами звільнення будуть відповідно перший робочий день, наступний за днем закінчення тимчасової непрацездатності, зазначеним у документі про тимчасову непрацездатність, або перший робочий день після закінчення відпустки.

Стаття 40 КЗпП не допускала звільнення працівника з ініціативи власника або уповноваженого ним органу в період його тимчасової непрацездатності (крім звільнення за п. 5 цієї статті), а також у період перебування працівника у відпустці. Наразі таке обмеження скасовано. Водночас особливу увагу при застосуванні такого права варто звернути на те, що таке звільнення відбувається лише за наявності законних підстав для звільнення працівника з ініціативи роботодавця (ст. 40, 41 КЗпП), а не з підстав самої тимчасової непрацездатності або перебування працівника у відпустці.

Стаття 6 Закону № 2136 визначає особливості встановлення та обліку часу роботи та часу відпочинку працівників на час воєнного стану. А також визначає, що в період дії воєнного стану не застосовуються норми ст. 53 (тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів), ч. 1 ст. 65, ч. 3 — 5 ст. 67 та ст. 71 — 73 (святкові і неробочі дні) КЗпП.

З урахуванням того, що для посадових осіб органів місцевого самоврядування відповідні норми не встановлені законами № 280 та № 2493, вважаємо, що ці особливості обліку робочого часу та відпочинку також діють і для старост. При застосуванні цієї норми варто врахувати дві речі:

збільшення на період воєнного стану нормальної тривалості робочого часу до 60 годин на тиждень є правом, а не обов'язком роботодавця (а для старости, пам'ятаємо, роботодавцем є рада);

таке збільшення повинно бути обґрунтованим передусім потребою ефективної діяльності відповідного ОМС в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення.

Зверніть увагу, що відповідно до ст. 70 КЗпП тривалість щотижневого безперервного відпочинку повинна бути не менш як сорок дві години. Водночас скорочення щотижневого безперервного відпочинку до 24 годин, передбачене нормами Закону № 2136, — це також право, а не обов'язок. Тут же варто підкреслити, що Закон № 2136 перекидає дію норм КЗпП щодо:

— скорочення роботи на одну годину як при п'ятиденному, так і при шестиденному робочому тижні напередодні святкових і неробочих днів;

— тривалості робочого дня напередодні вихідних днів при шестиденному робочому тижні не більше 5 годин;

— обмеження граничних норм надурочних робіт;

— перенесення вихідного дня на наступний після святкового або неробочого;

— перенесення вихідних та робочих днів відповідно до рекомендації Кабінету Міністрів України;

— заборони залучення до робіт у вихідні, святкові і неробочі дні;

— компенсації за залучення до робіт у вихідні, святкові і неробочі дні.

Статті 8 і 9 Закону № 2136 регулюють деякі питання праці жінок та інших категорій працівників у певні періоди часу та за певних умов, які для старости, найімовірніше, можуть і не настати. Водночас знайте, що залучення вагітних жінок і жінок, які мають дитину віком до одного року, до роботи в нічний час без їх згоди неможливо. Також неможливим без згоди є таке залучення й осіб з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота.

Ще одна категорія працівників — працівники, які мають дітей, — у період дії воєнного стану можуть залучатися за їхньою згодою до нічних і надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові і неробочі дні, направлятися у відрядження.

Норми ст. 10 Закону № 2136 у період воєнного часу також поширюються на положення системи оплати праці, даючи роботодавцю певні додаткові права.

Так, відповідно до цих норм непорушним є правило — заробітна плата виплачується працівнику на умовах, визначених трудовим договором. Для старости — постановою КМУ від 09.03.2006 № 268 та нормами Закону № 2493. Водночас на певний період роботодавця звільнили від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо він доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. Але таке звільнення за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати.

Найбільш обговорюваними та дискусійними є норми ст. 12 щодо відпусток. Для посадових осіб Законом № 2493 визначено, що посадовим особам місцевого самоврядування надається щорічна відпустка тривалістю 30 календарних днів, якщо законами України не передбачено тривалішої відпустки. Закон № 2136 обмежує тривалість щорічної відпустки, пам'ятаємо, для працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, до 24 календарних днів.

Однозначної відповіді з цього приводу в експертів немає й досі. З урахуванням норм Закону № 2493 посадовій особі належить відпустка більшої тривалості, на такий самий висновок наштовхує й НАДС у роз'ясненнях щодо аналогічних відпусток державних службовців. Але Закон № 2136 усе ж поширює свою дію на працівників усіх підприємств, установ та організацій. Цю ситуацію міг би унормувати законопроект № 7251 від 05.04.2022. Ним пропонують внести зміни щодо оптимізації трудових відносин в умовах воєнного стану до деяких законів України, зокрема й до Закону № 2136.

Так, цим законопроектом пропонується внести зміни до ст. 1, визначивши, що Закон № 2136 має поширюватися все ж й на державних службовців і на посадових осіб місцевого самоврядування.

Невизначеність, яку має врегулювати законопроект № 7251, також стосується додаткових відпусток, відпусток за минулі роки та залишку

цьогорічних щорічних відпусток у разі, якщо вони мають, як у посадових осіб, більший строк ніж 24 календарних дні.

Про що можна сказати з впевністю, так це про те, що за нормами Закону № 2136 у період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику в наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури. А надати протягом періоду дії воєнного стану роботодавець лише на прохання працівника може відпустку без збереження заробітної плати без обмеження строку.

Ну і нарешті — найзагадковіша ст. 13, якою передбачено можливість призупинення трудового договору. Таке призупинення не припиняє дії трудових відносин, водночас визначається як припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором. Дія трудового договору може бути призупинена у зв'язку з військовою агресією проти України, що виключає можливість надання та виконання роботи. Реалізація цієї статті викликає багато запитань щодо можливості її застосування. До речі, законопроект № 7251, що вже згадувався, також визначає і механізм призупинення, який за цим законопроектом хоча його і розкриває, але бюрократизує і робить достатньо громіздким, а в деяких моментах — унеможлиблює.

Щодо призупинення дії трудового договору

Наша громада розташована в зоні бойових дій. Частина старостинських округів — під окупацією, а частина — ні. У тих, що під окупацією, із старостами голова хоче призупинили трудові відносини, решту старост в округах — направити в простій. У чому різниця цих процесів, крім фінансів?

Призупинення дії трудового договору тимчасово звільняє роботодавця від обов'язку забезпечувати працівника роботою, а працівника — від обов'язку виконувати роботу за укладеним трудовим договором. Це вимушений захід у період режиму воєнного стану для багатьох роботодавців і працівників. Можливість призупинити дію трудового договору через військову агресію проти України передбачив Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі — Закон № 2136). Тож керівники підприємств, організацій та установ, що через бойові дії не можуть виконувати свої функції, почали використовувати цей спосіб у відносинах із працівниками, зокрема тими, які перебувають на окупованій території.

Шукаючи спосіб «трансформувати» трудові відносини, слід зважати на конкретну ситуацію. Одна річ, коли ОМС усе ж таки якось працюють, а інша — громада постійно перебуває під обстрілами або в окупації, в ОМС працівників уже давно немає, усі або виїхали, або ж ховаються в підвалах.

Призупинення — це не звільнення, воно не припиняє трудових відносин. Головна умова, щоб призупинити дію трудового договору, — абсолютна неможливість роботодавця надати роботу, а працівника — виконувати її. Право призупинити трудові відносини мають як староста, так і ОМС. У цьому разі трудові відносини фактично тривають, але: роботодавець тимчасово припиняє забезпечувати працівника роботою; працівник, відповідно, тимчасово припиняє виконувати роботу за укладеним трудовим договором (ч. 1 ст. 13 Закону № 2136).

Про призупинення дії трудового договору роботодавець і працівник повідомляють один одного в будь-який доступний спосіб (ч. 2 ст. 13 Закону № 2136). Оптимальний варіант: працівник повідомляє роботодавця заявою; роботодавець повідомляє працівника, коли ознайомлює з розпорядчим документом. Водночас залишаються без відповіді такі, наприклад, ситуації:

1. Староста не може подати заяву особисто. Напевно, що ОМС має отримати заяву будь-яким доступним способом: електронною поштою, через Вайбер, Телеграм тощо. Якщо призупинення ініціює староста, його заяву зазначають як підставу до рішення про призупинення трудового договору.

2. Якщо ініціатором виступає роботодавець, то для старости це — місцева рада. Якщо рада не може зібратися через відсутність умов чи кворуму, то чи може голова своїм розпорядженням призупинити дію трудового договору?

3. Роботодавець видає розпорядчий документ про припинення дії трудового договору і має ознайомити з ним старосту. А якщо він не може це зробити фізично? Напевно, що документ надсилають будь-яким доступним способом: на електронну пошту, через Вайбер, Телеграм. У відповідь працівник має надати підтвердження, що ознайомився з ним.

Зауважте: якщо воєнний стан ще діє, але роботодавець уже може забезпечити працівника роботою і він може її виконувати, трудовий договір поновлюють. Знову ж пам'ятаємо, що для старости роботодавець — це місцева рада.

Під час призупинення дії трудового договору староста перебуває у трудових відносинах, але тимчасово не працює.

Якщо говорити про простій, то варто пам'ятати, що період простою необмежений, але оплата передбачена — як, правило, мінімум 2/3 посадового окладу. Якщо є оплата, то зараховується страховий стаж.

Період призупинення дії трудового договору визначений на законодавчому рівні (ст. 13 Закону № 2136), в той же самий час він не оплачується, а тому і страховий стаж не буде йти, оскільки немає сплати ЄСВ.

Загалом виходить, що призупинення дії трудового договору більш вигідне роботодавцю, ніж простій, — немає обов'язку нараховувати зарплату. Однак шанс отримати втрачену заробітну плату все ж таки є, бо відшкодування «у повному обсязі покладається на державу, що здійснює військову агресію проти України» (ч. 3 ст. 13 Закону № 2136). Мається на увазі не тільки зарплата, а й гарантійні та компенсаційні виплати працівникам, до

яких можна віднести й ЄСВ. Механізму такого відшкодування, зрозуміло, на сьогодні не існує.

Призупинення $\neq$ відпустка без збереження, хоча немає звільнення і немає й зарплати. За основними практичними наслідками вони нічим не відрізняються. Страхового стажу не буде в обох випадках, оскільки немає ЄСВ, якщо немає доходу за повний місяць. Однак відпустка без збереження заробітної плати — ініціатива працівника за згодою роботодавця, а призупинення дає певний шанс отримати фінансову компенсацію в майбутньому після перемоги над агресором.

2. Застосування РРО/ПРРО: торгівля на території села продукцією власного виробництва

Головне управління ДПС у Хмельницькій області повідомляє, що відповідно до п.п. 14.1.235 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України (далі — ПКУ) сільськогосподарський товаровиробник — зокрема, фізична особа — підприємець, яка займається виробництвом сільськогосподарської продукції та/або розведенням, вирощуванням та виловом риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах) та її переробкою на власних чи орендованих потужностях, у тому числі власновиробленої сировини на давальницьких умовах, та здійснює операції з її постачання.

Власна сільськогосподарська продукція — сільськогосподарська продукція (сільськогосподарські товари), що підпадає під визначення груп 1 — 24 УКТ ЗЕД, якщо така продукція вирощується, відгодовується, виловлюється, збирається, виготовляється, виробляється, переробляється безпосередньо виробником цієї продукції — власником, орендарем або користувачем на інших умовах (в тому числі на умовах емфітевзису) земельних ділянок, віднесених до сільськогосподарських угідь, або на давальницьких умовах.

Постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2000 № 1336 «Про забезпечення реалізації статті 10 Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» із змінами та доповненнями (далі — постанова № 1336) затверджено Перелік окремих форм та умов проведення діяльності у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, яким дозволено проводити розрахункові операції без застосування реєстраторів розрахункових операцій та/або програмних реєстраторів розрахункових операцій з використанням розрахункових книжок та книг обліку розрахункових операцій (далі — Перелік).

Згідно з п. 4 Переліку суб'єкти підприємницької діяльності мають право здійснювати розрахунки без застосування РРО та/або ПРРО з використанням розрахункових книжок (далі — РК) та книг обліку розрахункових операцій (далі — КОРО) при здійсненні, зокрема, роздрібної торгівлі на території села

сільськогосподарськими товаровиробниками, які використовують продукцію власного виробництва.

Пунктом 2 постанови № 1336 встановлено граничний розмір річного обсягу розрахункових операцій з продажу товарів (надання послуг), при перевищенні якого застосування РРО та/або ПРРО є обов'язковим, зокрема, у визначених у п. 4 Переліку для роздрібної торгівлі на території села сільськогосподарськими товаровиробниками, які використовують продукцію власного виробництва, — 250 тис. грн на один структурний (відокремлений) підрозділ (пункт продажу товарів (надання послуг)).

Разом із тим п. 1 Переліку визначено, що фізичні особи — підприємці, які сплачують єдиний податок, мають право здійснювати розрахунки без застосування РРО та/або ПРРО з використанням РК та КОРО при здійсненні роздрібної торгівлі на території села товарами (крім підакцизних товарів).

Пункт 1 Переліку не застосовується за наявності хоча б однієї з таких умов:

- роздрібна торгівля здійснюється в торговельному об'єкті, в якому також здійснюється торгівля підакцизними товарами;

- фізичними особами — підприємцями також здійснюється дистанційна торгівля, зокрема, через Інтернет;

- сільськими радами та радами об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом, прийнято рішення про обов'язкове застосування на території села РРО та/або ПРРО для форм і умов проведення діяльності, визначених у п. 1 постанови № 1336.

Абзацом другим п. 2 постанови № 1336 встановлено, що граничний розмір річного обсягу розрахункових операцій з продажу товарів (надання послуг), визначених у п. 1 Переліку, у разі перевищення якого застосування РРО та/або ПРРО є обов'язковим, становить 167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року, на один структурний (відокремлений) підрозділ (пункт продажу товарів).

Згідно з п. 2 додатка до постанови Кабінету Міністрів України від 07.02.2001 № 121 «Про терміни переведення суб'єктів підприємницької діяльності на облік розрахункових операцій у готівковій та безготівковій формі із застосуванням реєстраторів розрахункових операцій» у разі перевищення граничного розміру річного обсягу розрахункових операцій суб'єкт підприємницької діяльності зобов'язаний в місячний з дати перевищення річного обсягу розрахункових операцій зареєструвати та проводити розрахунки із застосуванням РРО та/або ПРРО.

Ураховуючи викладене, фізичні особи — підприємці — платники єдиного податку другої — четвертої груп — сільськогосподарські товаровиробники, діяльність яких відповідає критеріям, зазначеним у п.п. 14.1.235 п. 14.1 ст. 14 ПКУ, можуть самостійно обирати найбільш підходящий для них пункт Переліку та не застосовувати РРО та/або ПРРО при здійсненні роздрібної торгівлі на території села продукцією власного виробництва, за умови:

обрання п. 4 Переліку — до досягнення 250 тис. грн на один структурний (відокремлений) підрозділ (пункт продажу товарів);

обрання п. 1 Переліку — до досягнення 167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року, на один структурний (відокремлений) підрозділ (пункт продажу товарів).

3. Щодо безробітних ВПО у старостинському окрузі

У нашому старостинському окрузі багато внутрішньо переміщених осіб, які втратили роботу. Яка може бути роль старости в наданні допомоги таким людям?

Нормами ст. 54-1 Закону України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування» прямо не передбачено допомоги, сприяння чи безпосередньої участі у вирішенні питань безробіття жителів старостинського округу. Водночас у старости є таке повноваження, як сприяння жителям відповідного старостинського округу в підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, а також у поданні відповідних документів до зазначених органів. Тож у рамках цього повноваження староста може надавати всю необхідну консультаційно-інформаційну допомогу.

В умовах воєнного стану питання порядку реєстрації безробітних та виплати допомоги регулюється постановою КМУ від 19.03.2022 № 334 «Деякі питання реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу, нарахування та виплати допомоги по безробіттю на період дії воєнного стану».

Крім того, 07.05.2022 набув чинності Закон України від 21.04.2022 № 2220-ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану» (далі — Закон про безробіття).

Цей Закон спрощує отримання статусу безробітного та соціальних виплат для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), а також осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, або територіях, де ведуться бойові дії. Правила, які встановлюються зазначеним законодавчим актом, діятимуть на період воєнного стану та 180 днів після його закінчення.

Тож хто має право на отримання допомоги?

Право на допомогу має особа, яка отримала офіційний статус безробітного. Набути цей статус можуть:

— особи працездатного віку до призначення пенсії (зокрема, на пільгових умовах або за вислугу років), які через відсутність роботи не мають заробітку або інших передбачених законодавством доходів, готові та здатні приступити до роботи;

— інші категорії осіб, визначені в ч. 1 ст. 43 Закону України від 05.07.2012 № 5067-VI «Про зайнятість населення» (ср. 0126769200).

Отримати статус безробітного можуть особи, які після введення воєнного стану працювали за трудовим договором, цивільно-правовим договором або гіг-контрактом.

Закон про безробіття в умовах війни передбачає, що в разі втрати частини заробітної плати (доходу) внаслідок зупинення (скорочення) виробництва продукції (надання послуг) допомогу по частковому безробіттю можуть отримати не тільки наймані працівники, а й ФОП.

Допомога по частковому безробіттю надається роботодавцям та ФОП, якщо зупинення (скорочення) виробництва продукції (надання послуг) призвело до скорочення робочого часу та зменшення їх доходів.

Щоб отримати допомогу, необхідно звернутись із заявою до центру зайнятості: через Портал «Дія», особисто прийти в центр зайнятості або надіслати заяву електронною поштою.

За Законом про безробіття, в умовах війни, виплата допомоги по безробіттю може здійснюватися без особистого візиту до центру зайнятості, за умови підтвердження безробітним наміру перебувати у статусі безробітного не рідше, ніж 1 раз на 30 днів будь-якими засобами комунікації.

Законом про безробіття в умовах війни максимальний розмір виплат становить 1,5 мінімальні заробітні плати. Статус безробітного надається з першого дня реєстрації особи в центрі зайнятості, а допомога по безробіттю призначається з першого дня отримання статусу безробітного.

4. Щодо використання єДокумента під час воєнного стану

Під час виконання своїх повноважень староста має часті переміщення між населеними пунктами громади. Інколи він забуває паспорт удома. У таких випадках виникають ситуації непорозуміння на блокпостах. Чи можна використовувати єДокумент, якщо забув паспорт удома?

Порядок використання єДокумента в період дії воєнного стану визначений постановою КМУ від 10.03.2022 № 248 (далі — Порядок). Власне цією постановою визначено, що таке єДокумент, процедуру його формування, пред'явлення та встановлення достовірності.

Зокрема, Порядком регламентовано, що єДокумент — це документ, що посвідчує особу в період дії воєнного стану, у формі відображення в електронній формі інформації, що ідентифікує особу та міститься в паспорті громадянина України та/або в паспорті громадянина України для виїзду за кордон, та/або в посвідченні водія разом з унікальним електронним ідентифікатором (QR-кодом), який забезпечує перевірку зазначеної інформації.

Пред'явлення особою єДокумента може здійснюватися на період дії воєнного стану.

За умови використання особа пред'являє єДокумент без додаткового пред'явлення документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України. Бо в єДокументі відображаються такі відомості (дані):

- 1) назва документа;
- 2) реквізити (назва, серія та/або номер) паспорта громадянина України або паспорта громадянина України для виїзду за кордон, або посвідчення водія;
- 3) прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) особи українською мовою та латинськими літерами;
- 4) стать;
- 5) громадянство (за наявності);
- 6) дата народження;
- 7) відцифрований образ обличчя особи (за наявності);
- 8) реєстраційний номер облікової картки платника податків з Державного реєстру фізичних осіб — платників податків (за наявності);
- 9) адреса зареєстрованого місця проживання та дата реєстрації (за наявності).

Усі ці відомості відображаються з використанням інформації, що міститься в паспорті громадянина України та/або в паспорті громадянина України для виїзду за кордон, та/або в посвідченні водія, які підтверджують громадянство України з використанням інтегрованої системи електронної ідентифікації, електронних підписів, що базуються на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису, відповідно до вимог Закону України «Про електронні довірчі послуги», а також інших засобів ідентифікації, які дають змогу однозначно встановити фізичну особу.

Але перевірка єДокумента з використанням унікального електронного ідентифікатора (QR-коду) є обов'язковою умовою його використання. Тож без зчитування такого коду перевірка єДокумента може стати неможливою, і тому краще старості при виконанні своїх повноважень не забувати паспорт удома.

5. Щодо торгівлі гуманітарною допомогою

Жителі старостинського округу звернулись до старости з підозрою про те, що в одному з магазинів старостинського округу в реалізації є товари, дуже схожі на продукти з гуманітарної допомоги. Що робити старості?

Під гуманітарною допомогою, благодійними пожертвами та безоплатною допомогою розуміють поняття, визначені Законом України від 22.10.1999 № 1192-XIV «Про гуманітарну допомогу» та Законом України від 05.07.2012 № 5073-VI «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

Гуманітарна допомога — цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами з гуманних мотивів отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу для життя і здоров'я населення, або тяжкою хворобою конкретних фізичних осіб, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту.

03.04.2022 набрав чинності Закон України від 24.03.2022 № 2155-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги», відповідно до якого Кримінальний кодекс України доповнено ст. 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» такого змісту:

«Продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі, —

караються штрафом від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів (від 34000 до 51000 гривень) громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років.

Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі, — караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану, —

караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна».

Отже, як діяти, якщо людина стала свідком продажу гуманітарної допомоги в магазині чи онлайн:

— сфотографуйте товар на полиці відповідного магазину, зробіть скріншот або фото, якщо йдеться про розміщення товару на продаж у мережі Інтернет;

— зверніться до адміністрації магазину з проханням надати сертифікат якості або іншу супровідну інформацію, яка підтверджує право на реалізацію

зазначеного товару, який ви попередньо сфотографували чи зробили відеозйомку (теж вітається);

— напишіть користувачу, який продає товар, про пред'явлення вам чеку, який підтверджує саме купівлю товару, а не отримання його як гуманітарної допомоги;

— повідомте про можливе правопорушення правоохоронні органи: зазначте назву магазину, його місце розташування, назву самого товару; найменування інтернет-ресурсу та користувача, який розмістив оголошення про продаж, навіть посилання на пост, скріншот з телефону, який підтверджує розміщення товару до продажу зазначеною особою. Вищезазначену інформацію повідомте до органів поліції за телефоном 102 або скористайтесь додатковими номерами телефонів правоохоронних органів, зокрема зателефонуйте на гарячу лінію Служби безпеки України: 0-800-501-482, або надішліть на відповідну електронну пошту: callcenter@ssu.gov.ua;

— цікавтесь результатом розгляду вашого повідомлення про можливе правопорушення правоохоронними органами;

— якщо ви на 100 % впевнені, що товар дійсно належить до гуманітарної допомоги, але який наразі продають, зверніться до ЗМІ, щоб привернути увагу громадськості до виявленого вами порушення та додаткового розголосу, для подальшого припинення правопорушення адміністрацією магазину чи фізичною особою та притягнення до відповідальності за вчинення кримінального правопорушення.

Дії, передбачені ст. 201-2 Кримінального кодексу України, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п'ятдесят (у 2022 році — 434175 гривень) і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у великому розмірі — якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу (у 2022 році — 1240500 гривень) і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; в особливо великому розмірі — якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у три тисячі (у 2022 році — 3721500 гривень) і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

6. Щодо дистанційної роботи старости

Чи може староста працювати дистанційно?

Статтею 60-2 КЗпП визначено, що дистанційна робота — це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією роботодавця, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У разі запровадження дистанційної роботи працівник самостійно визначає

робоче місце та несе відповідальність за забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці на ньому.

При дистанційній роботі працівник розподіляє робочий час на власний розсуд, на нього не поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку, якщо інше не визначено трудовим договором. При цьому загальна тривалість робочого часу не може перевищувати норм, передбачених статтями 50 і 51 КЗпП.

За погодженням між працівником і роботодавцем виконання дистанційної роботи може поєднуватися з виконанням працівником роботи на робочому місці у приміщенні чи на території роботодавця. Особливості поєднання дистанційної роботи з роботою на робочому місці у приміщенні чи на території роботодавця встановлюються трудовим договором про дистанційну роботу.

Працівнику, який виконує дистанційну роботу, гарантується період вільного часу для відпочинку (період відключення), під час якого працівник може переривати будь-який інформаційно-телекомунікаційний зв'язок із роботодавцем і це не вважається порушенням умов трудового договору або трудової дисципліни. Період вільного часу для відпочинку (період відключення) визначається у трудовому договорі про дистанційну роботу.

Стаття 29 КЗпП передбачає для будь-якого виду роботи, що до початку роботи працівника за укладеним трудовим договором (крім трудового договору про дистанційну роботу) роботодавець зобов'язаний:

1) роз'яснити працівникові його права і обов'язки та поінформувати під розписку про умови праці, наявність на робочому місці, на якому він працюватиме, небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, та можливі наслідки їх впливу на здоров'я, його права на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору;

2) ознайомити працівника з правилами внутрішнього трудового розпорядку та колективним договором;

3) визначити працівникові робоче місце, забезпечити його необхідними для роботи засобами;

4) проінструктувати працівника з питань техніки безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці і протипожежної охорони.

При укладенні трудового договору про дистанційну роботу роботодавець повинен забезпечити виконання зазначених вище дій, а також надати працівникові рекомендації щодо роботи з обладнанням та засобами, які роботодавець надає працівнику для виконання певного обсягу робіт. Ознайомлення може відбуватися у формі дистанційного інструктажу або шляхом проведення навчання безпечним методам роботи на конкретному технічному засобі. У трудовому договорі за згодою сторін можуть передбачатися додаткові умови щодо безпеки праці.

Ознайомлення працівників із наказами (розпорядженнями), повідомленнями, іншими документами роботодавця щодо їхніх прав та обов'язків допускається з використанням визначених у трудовому договорі

засобів електронного зв'язку. У такому разі підтвердженням ознайомлення вважається факт обміну відповідними електронними документами між роботодавцем та працівником.

Водночас з урахуванням специфіки роботи старости на території старостинського округу елементи дистанційної форми роботи і так присутні, але, імовірно, про повноцінну дистанційну роботу не може йтися. При вирішенні цього питання потрібно буде зважати:

з одного боку, на функціональні повноваження старости на території старостинського округу з його жителями;

з іншого — на технічні можливості забезпечення дистанційної роботи місцевої ради, виконавчого комітету, виконавчих органів ради, з якими взаємодіє староста! І якщо дистанційна робота, пов'язана з виконанням повноважень, які передбачають лише участь старости в питаннях контролю, засіданнях місцевої ради, виконавчого комітету, ще можлива, то здійснення повноважень, безпосередньо пов'язаних з «обслуговуванням» жителів старостинського округу, — під великим питанням.

7. Щодо звільнення за електронною заявою.

Чи можна звільнити старосту за заявою, яку він направив на електронну пошту та Вайбер?

З урахуванням внесених змін у сфері трудового законодавства у зв'язку з прийняттям Закону України від 15.03.2022 № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі — Закон), у відносинах між роботодавцем та працівником відбулися певні зміни.

Відповідні зміни відбулися під час застосування таких підстав для звільнення:

розірвання трудового договору, укладеного на невизначений строк, з ініціативи працівника (ст. 38 Кодексу законів про працю України (далі — КЗпП));

за угодою сторін (п. 1 ч. 1 ст. 36 КЗпП);

у зв'язку із закінченням строку дії трудового договору (п. 2 ч. 1 ст. 36 КЗпП);

розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу у випадку змін в організації виробництва і праці (п. 1 ч. 1 ст. 40 КЗпП).

Зокрема, передбачається, що за власною ініціативою працівник може розірвати трудовий договір без двотижневого строку попередження, але за винятком залучення такого працівника до суспільно-корисних робіт, виконання робіт на об'єктах, віднесених до критичної інфраструктури.

Варто також нагадати, що відповідно до ч. 3 ст. 29 КЗпП ознайомлення працівників з наказами (розпорядженнями), повідомленнями, іншими документами роботодавця щодо їхніх прав та обов'язків допускається з

використанням визначених у трудовому договорі засобів електронного зв'язку. У такому разі підтвердженням ознайомлення вважається факт обміну відповідними електронними документами між роботодавцем та працівником. Однак варто враховувати, що така процедура оформлення трудових відносин має бути чітко врегульована відповідними локальними актами роботодавця.

Є варіант спрощений — обмін документами через засоби електронного зв'язку. Він може застосовуватися за певної умови. У період дії воєнного стану порядок організації кадрового діловодства та архівного зберігання кадрових документів у районах активних бойових дій роботодавець може визначити самостійно. Це також передбачено Законом.

Наприклад, для фіксації доведення інформації або документів до відома працівника можна за аналогією взяти за основу норми Порядку фіксації доведення інформації або документів до відома державного службовця шляхом використання засобів телекомунікаційного зв'язку, затвердженого постановою КМУ від 11.12.2019 № 1042. Водночас його також потрібно зафіксувати в локальному документі. І в разі виникнення трудового спору суд, імовірно, оцінюватиме докази, надані сторонами справи, у тому числі документи, де зафіксована процедура обміну електронними документами.

Водночас зверніть увагу, що звільнення старости потребує безпосередньої участі відповідної місцевої ради в цьому процесі, яка розглядає і ухвалює це питання на своєму пленарному засіданні. Тож подати документ про звільнення старости в електронному вигляді може, але для повноцінного його розгляду та винесення рішення потрібні умови, за яких місцева рада зможе зібратися на пленарне засідання.

8. Щодо матеріальної відповідальності старости

Якою є матеріальна відповідальність старости?

Виконання будь-яким працівником трудових обов'язків зазвичай пов'язане з використанням майна роботодавця — обладнання, меблі, техніки, а в окремих випадках — і з грошовими коштами. Тому з погляду матеріальної відповідальності за таке майно, не слід забувати про те, що працівники несуть матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення покладених на них трудових обов'язків! Про це зазначається в ст. 130 КЗпП.

Важливо звернути увагу на те, що КЗпП визнає відповідальність працівника лише за шкоду, заподіяну в результаті порушення покладених на працівника трудових обов'язків. Такі обов'язки можуть бути визначені, наприклад, у Положенні чи посадовій інструкції працівника. Якщо ж заподіяна шкода — наслідок невиконання працівником обов'язків, які були покладені на нього без його згоди, відома та не були передбачені трудовим договором, то про притягнення його до матеріальної відповідальності не може йтися.

КЗпП встановлює декілька видів матеріальної відповідальності: обмежена, повна (індивідуальна або колективна) і підвищена.

За загальним правилом при заподіянні працівником матеріальної шкоди настає обмежена матеріальна відповідальність.

Це означає, що працівник відшкодовує роботодавцеві суму в розмірі заподіяної шкоди, але не більше за свій середній місячний заробіток (норми ст. 133 КЗпП). При цьому середньомісячний заробіток розраховують виходячи з виплат за останні 2 календарні місяці роботи, що передують місяцю, в якому прийнято рішення про стягнення з працівника відшкодування заподіяної шкоди. Суму шкоди, що перевищує цей розмір, працівник не відшкодовує.

Обмежену матеріальну відповідальність несуть працівники — за те, що вони, зокрема, зіпсували або знищили через недбалість інструменти, спецодяг та інші предмети, видані установою, організацією працівникові в користування.

Відшкодування повної вартості зіпсованого чи знищеного майна роботодавця можливе, якщо із працівником було, наприклад, укладено договір про повну матеріальну відповідальність. Утім, не з кожним такий договір можна укласти:

- працівник повинен займати посаду або виконувати роботу, безпосередньо пов'язану із, зокрема, зберіганням, перевезенням або використанням у процесі виробництва переданих йому цінностей;

- працівник виконує роботу за трудовим договором про дистанційну роботу або про надомну роботу і користується обладнанням та засобами власника або уповноваженого ним органу, наданими йому для виконання роботи.

Крім цього, відповідно до норми ст. 134 КЗпП працівники несуть матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди, заподіяної з їх вини, у випадках, коли:

- майно та інші цінності були одержані працівником під звіт за разовою довіреністю або за іншими разовими документами;

- шкоди завдано діями працівника, які мають ознаки діянь, переслідуваних у кримінальному порядку;

- шкоди завдано працівником, який був у нетверезому стані;

- шкоди завдано умисним знищенням або умисним зіпсуттям;

- шкоди завдано не при виконанні трудових обов'язків.

Суди тлумачать матеріальну шкоду, заподіяну «не при виконанні трудових обов'язків», як самовільне використання працівником майна роботодавця в особистих цілях. Як зазначив ВСУ в постанові Пленуму від 29.12.1992 № 14, така шкода відшкодовується із застосуванням норм цивільного законодавства в повному обсязі.

XIV. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1. Щодо мародерства та інших кримінальних правопорушень проти власності

Роз'яснення Координаційного центру з надання правової допомоги від 29.03.2022

Тема мародерства сьогодні є актуальною як ніколи, оскільки українці зіштовхнулися з проблемою збереження свого майна під час війни. Трапляються випадки, коли мародери розкрадають майно жителів міст, які покинули місце свого проживання, рятуючись від обстрілів та бомбардувань. Жахливо, що крадії «працюють» в оселях громадян прямо під час обстрілів, у той час, коли власники майна перебувають у бомбосховищах, тобто позбавляють засобів існування людей, які й так перебувають у критичній ситуації.

Часто в ЗМІ чи соцмережах терміном «мародерство» називають будь-яку скоєну в цей період крадіжку — чи то товару в магазинах, чи то майна з домівок мирних жителів. Проте такий термін у цих випадках вживається помилково. З'ясуймо, що ж таке мародерство та які ще існують кримінальні правопорушення щодо заволодіння чужим майном.

У межах українського кримінального законодавства мародерство — військове правопорушення, суть якого полягає у викраденні на полі бою речей поранених чи вбитих. За такі злочинні дії раніше було передбачено кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 3 до 10 років.

Нещодавно набрав чинності Закон України від 03.03.2022 № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство», яким мінімальний строк позбавлення волі за такий злочин збільшено до 5 років.

Є різниця між мародерством, крадіжкою та іншими кримінальними правопорушеннями проти власності. Ця різниця полягає в місці викрадення та в тому, в кого саме щось вкрали.

Новий Закон посилив покарання не тільки за привласнення на полі бою майна поранених та вбитих (мародерство), а ще й за використання трагічних обставин, бойових дій для власної наживи, адже зміни до Кримінального кодексу України торкнулися й складу кримінальних правопорушень, передбачених у статтях 185 (крадіжка), 186 (грабіж), 187 (розбій), 189 (вимагання), 191 (заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем). Ці злочини доповнилися кваліфікуючою ознакою — скоєння в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Тому відтепер за вчинення кримінальних правопорушень в умовах воєнного або надзвичайного стану відповідальність стала жорсткішою:

— за крадіжку (таємне викрадення чужого майна) — порушнику загрожує позбавлення волі на строк від 5 до 8 років;

— за грабіж (відкрите викрадення чужого майна) — строк від 7 до 10 років;

— за розбій (напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства) — злочинцю загрожує не лише позбавлення волі на строк від 8 до 15 років, а ще й конфіскація майна;

— за вимагання (вимогу передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці) — покарання становитиме: позбавлення волі на строк від 7 до 12 років з конфіскацією майна;

— за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем — не тільки позбавлення волі на строк від 5 до 8 років, а ще й позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років.

Зараз поширені факти, коли жителі міст України самотужки борються з мародерами та іншими крадіями, піддаючи їх самосуду, прив'язуючи їх до електричних опор та дерев на загальний огляд. Проте кожен злочинець мусить понести передбачену законом відповідальність, тому таких осіб слід максимально оперативно передати до правоохоронних органів, щоб жоден із них не уникнув покарання.

Крім того, у ці часи мародерством та іншими злочинами на території України займаються військові Російської Федерації, грабуючи магазини та домівки людей. Згідно з нашим законодавством за кримінальні правопорушення, вчинені на території України, іноземні громадяни несуть кримінальну відповідальність в Україні.

2. Щодо комендантської години, обмежень та повноважень патрулів

На території нашої громади встановлено комендантську годину. Хто має здійснювати контроль за її дотриманням?

Визначення терміна «комендантська година» (тобто заборона перебування в певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень) міститься в п. 5 ч. 1 ст. 8

Закону України від 12.05.2015 № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану».

Порядок та процедура запровадження комендантської години врегульовані постановою КМУ від 08.07.2020 № 573 «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану», якою затверджено Порядок здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан.

Комендантська година — заборона військовим комендантом у певний час доби і на певний час перебувати на вулицях та в громадських місцях мешканцям певного населеного пункту, де встановлено Президентом України воєнний (надзвичайний) стан.

Комендантська година та встановлення спеціального режиму світломаскування запроваджуються шляхом видання наказу військовим командуванням або військовою адміністрацією.

За дотриманням комендантської години слідкують комендантські патрулі. Вони складаються з числа військовослужбовців чи співробітників правоохоронних органів.

На території, де запроваджено комендантську годину, необхідно мати перепустки та посвідчення, які видає військова комендатура для перебування у визначений період доби на вулицях та в інших громадських місцях. Перепустка є документом, що видається в комендатурі із зазначенням строку дії та пред'являється громадянином України разом із документом, що посвідчує особу та підтверджує громадянство.

Зверніть увагу! Перепустки діють лише в межах території, де запроваджено комендантську годину.

Виконання питань дотримання комендантської години мешканцями конкретного населеного пункту покладається військовим комендантом на спеціально виділені для цієї мети комендантські патрулі з числа військовослужбовців чи співробітників органів внутрішніх справ або спільні патрулі із залученням особового складу військовослужбовців і поліції.

Під час комендантської години в'їзд/виїзд (вхід/вихід) на територію/з території, де запроваджено комендантську годину, здійснюється лише через визначені комендатурою блокпости (посилений контрольно-пропускний пункт, який тимчасово встановлюється на в'їзді/виїзді (вході/виході) на територію/з території, де введено воєнний стан та запроваджено комендантську годину, на якому облаштовуються місця для перевірки осіб, транспортних засобів, багажу та вантажів, позиції вогневих засобів та бойової техніки, місця для відпочинку та забезпечення життєдіяльності особового складу, який виконує завдання на блокпосту).

У разі порушення комендантської години комендантський патруль має право:

- затримувати осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення;
- перевірити документи, що посвідчують особу, та з'ясувати, чи може людина перебувати на вулиці в цей час;

— здійснити огляд речей, транспортного засобу, багажу та вантажів, службових приміщень і житла затриманої особи;

— вилучати предмети, що є знаряддям, засобом або предметом правопорушення;

— у разі необхідності та згоди використовувати засоби зв'язку і транспортні засоби, що належать особам, підприємствам, установам і організаціям (за винятком іноземних) для запобігання вчиненню кримінального правопорушення;

— застосовувати фізичну силу та спецзасоби до правопорушників.

За наявності правових підстав особу, яка здійснила порушення режиму встановленої комендантської години, може бути затримано та притягнуто до адміністративної чи кримінальної відповідальності.

За невиконання вимог законного розпорядження або вимоги патруля порушнику загрожує відповідно до ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення штраф, громадські чи виправні роботи або адміністративний арешт до 15 діб.

3. Щодо огляду особистих речей, перевірки телефону під час зупинки на блокпосту

Чи є правомірними перевірка особистого телефону та огляд речей під час зупинки на блокпосту?

Після запровадження в Україні воєнного стану одним із звичайних питань стала перевірка на блокпостах на дорогах та в населених пунктах, а також законність дій уповноважених осіб щодо огляду особистих речей, у тому числі телефонів.

Нормативно питання перевірки саме на блокпостах не визначено. Водночас наразі існує Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень та житла громадян при забезпеченні заходів правового режиму воєнного стану, затверджений постановою КМУ від 29.12.2021 № 1456.

Цей Порядок визначає, що право на проведення перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян надано відповідним уповноваженим особам Національної поліції, СБУ, Національної гвардії, Держприкордонслужби, ДМС, Держмитслужби та Збройних Сил, які визначені в наказі коменданта.

Під час проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян уповноважена особа може застосовувати технічні прилади та технічні засоби, що мають функції виявлення вибухонебезпечних предметів та речей (речовин), обіг яких заборонено чи обмежено, фото-, аудіо- і відеофіксації. Аудіо- і відеофіксація

житла громадян та їх особистих речей здійснюються уповноваженими особами за згодою громадян.

Уповноважена особа має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, у таких випадках:

- якщо особа має зовнішні ознаки, схожі на ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи;

- якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення;

- якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом;

- якщо в особі є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг яких обмежений або заборонений або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином неможливо;

- якщо особа перебуває в місці вчинення кримінального, адміністративного правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;

- якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення;

- порушення особою відповідних заборон, введених на території, де запроваджено правовий режим воєнного стану.

Із метою здійснення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів уповноважена особа може проводити поверхневу перевірку, яка проводиться шляхом, зокрема, візуального огляду особи, візуального огляду речей, багажу, вантажів та/або транспортного засобу (салону, багажника).

Уповноважена особа для проведення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі речі, обіг яких заборонено чи обмежено або які становлять загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб.

Уповноважена особа має право проводити поверхневу перевірку речей, транспортних засобів, багажу та вантажу:

- якщо існує достатньо підстав вважати, що у транспортному засобі перебуває правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб;

- якщо існує достатньо підстав вважати, що у транспортному засобі перебувають речі, обіг яких заборонено чи обмежено або які становлять загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

- якщо існує достатньо підстав вважати, що речі, багаж, вантажі або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або вони перебувають у тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку.

Уповноважена особа під час проведення поверхневої перевірки транспортного засобу має право вимагати відкриття кришки багажника та/або двері салону.

Власне, під час поверхневої перевірки речей або транспортного засобу особа, яку перевіряють, повинна самотійно показати уповноваженій особі вміст особистих речей чи транспортного засобу.

Зверніть увагу! Уповноважена особа має право зупиняти транспортні засоби в разі:

- порушення водієм Правил дорожнього руху;
- якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу;
- якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;
- якщо транспортний засіб перебуває в розшуку;
- необхідності здійснення опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;
- необхідності залучення водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху чи поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;
- необхідності обмеження чи заборони руху транспортних засобів;
- якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;
- порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв;
- проїзду транспортних засобів через блокпости та контрольні пункти в'їзду-виїзду.

У разі виявлення під час перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів ознак складу кримінального та/або адміністративного правопорушення затримання таких осіб та вилучення відповідних речей здійснюються відповідно до законодавчих вимог.

Чи може уповноважена особа перевіряти вміст мобільного телефону, у цьому Порядку прямо не зазначається. З урахуванням норм проведення саме поверхневої перевірки речей — ні, бо вона проводиться шляхом візуального огляду. Але зверніть увагу на ту норму, яка говорить про те, що під час поверхневої перевірки речей або транспортного засобу особа, яку перевіряють, повинна самотійно показати уповноваженій особі вміст особистих речей чи транспортного засобу.

Тож з урахуванням зазначеного та за наявності підстав, визначених згадуваним порядком, для перевірки уповноважена особа на блокпосту може перевірити вміст мобільного як особистої речі.

4. Примусове відчуження майна та компенсація за нього

Хто має право примусово відчужувати майно в умовах воєнного стану? Як отримати компенсацію за примусово відчужене майно в умовах воєнного стану?

Відповідь було надано Регіональним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги в Черкаській області.

Із початку повномасштабного військового вторгнення російської федерації на територію нашої держави введено воєнний стан. Дія такого правового режиму в державі передбачає можливість обмеження деяких прав громадян, зокрема гарантованого законодавством права власності, шляхом примусового відчуження та вилучення майна у його власників для потреб держави.

Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» визначає механізм передачі, примусового відчуження або вилучення майна в юридичних та фізичних осіб для потреб держави.

Що таке примусове відчуження та вилучення майна?

Примусове відчуження майна полягає у позбавленні власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості.

Вилучення майна, на відміну від примусового відчуження, — це позбавлення державних підприємств, державних господарських об'єднань права господарського відання або оперативного управління індивідуально визначеним державним майном з метою його передачі для потреб держави в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану. Вилучення здійснюється без відшкодування вартості.

Хто має право примусово відчужувати майно в умовах воєнного стану?

В Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самотійно або із залученням органів виконавчої влади, місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених Указом Президента України про введення воєнного стану, заходи правового режиму воєнного стану, серед яких примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних

підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка (пункт 4 частини першої статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»).

Згідно з нормами Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» примусове відчуження або вилучення майна у зв'язку із запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану здійснюється за рішенням військового командування, погодженим відповідно з обласною, районною, міською державною адміністрацією або виконавчим органом відповідної місцевої ради.

Як отримати компенсацію за примусово відчужене майно в умовах воєнного стану?

Право на відшкодування вартості майна (далі — компенсація) в разі його примусового відчуження в умовах правового режиму воєнного стану мають юридичні особи комунальної і приватної форми власності та фізичні особи, у яких відчужені будівлі, споруди, транспортні засоби та інше майно для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану.

Компенсація за примусово відчужене майно здійснюється військовим командуванням за рахунок коштів державного бюджету. При цьому компенсація може здійснюватися як перед, так і після відчуження майна.

Для отримання наступної повної компенсації за примусово відчужене майно його колишній власник або уповноважена ним особа після скасування правового режиму воєнного стану мають звернутися до територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем відчуження майна із заявою, до якої додаються акт і документ, що містить висновок про вартість майна.

